

Europos Sąjungos oficialusis leidinys

C 318

Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

54 tomas

2011 m. spalio 29 d.

Pranešimo Nr.	Turinys	Puslapis
I	<i>Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės</i>	
	NUOMONĖS	
	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas	
	473-ioji plenarinė sesija, 2011 m. liepos 13, 14 d.	
2011/C 318/01	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos darbo rinkos ateities. Veiksmingo atsako į demografinę raidą paieškos (tiriamoji nuomonė)	1
2011/C 318/02	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Skaitmeninės kultūros, skaitmeninių įgūdžių ir skaitmeninės įtraukties didinimo (tiriamoji nuomonė)	9
2011/C 318/03	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Rytų partnerystės ir rytų matmens ES politikoje: ES žemės ūkio politika, maisto sauga, prekyba be kliūčių, intensyvesnis bendradarbiavimas, parama vystymuisi ir strateginė partnerystė (tiriamoji nuomonė)	19
2011/C 318/04	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Finansinio švietimo ir atsakingo finansinių produktų vartojimo (nuomonė savo iniciatyva)	24
2011/C 318/05	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Intelektinės nuosavybės teisių muzikos sektoriuje	32
2011/C 318/06	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Vartotojams teikiamos informacijos apie kosmetikos gaminius suderinimo (nuomonė savo iniciatyva)	40
2011/C 318/07	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ES krizės įveikimo strategijų ir pramonės permainų. Laikinos ar ilgalaikės darbo vietos? (nuomonė savo iniciatyva)	43

LT

Kaina:
8 EUR

(Tęsinys antrajame viršelyje)

<u>Pranešimo Nr.</u>	Turinys (tęsinys)	Puslapis
2011/C 318/08	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Ekonomikos krizės, švietimo ir darbo rinkos (nuomonė savo iniciatyva)	50
2011/C 318/09	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl EIB skolinimo transporto sektoriui politikos persvarstymo (nuomonė savo iniciatyva)	56
2011/C 318/10	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Valstybės pagalbos laivų statybai (papildomoji nuomonė)	62
2011/C 318/11	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pilietinės visuomenės organizacijų ir vietos ir regionų valdžios institucijų bendradarbiavimo integruojant imigrantus (papildomoji nuomonė)	69

III Parengiamieji aktai

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

473-ioji plenarinė sesija, 2011 m. liepos 13, 14 d.

2011/C 318/12	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl uždavinių, susijusių su biržos prekių rinkomis ir žaliavomis, sprendimo (COM(2011) 25 galutinis) ...	76
2011/C 318/13	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato „Regioninės politikos įnašas į pažangų augimą 2020 m. Europoje“ (COM(2010) 553 galutinis)	82
2011/C 318/14	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Žaliosios knygos dėl PVM ateities: paprastesnės, stabilesnės ir veiksmingesnės PVM sistemos kūrimo (COM(2010) 695 galutinis)	87
2011/C 318/15	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui: „Tarpvalstybinių mokestinių kliūčių panaikinimas ES piliečiams“ (COM(2010) 769 galutinis)	95
2011/C 318/16	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Žaliosios knygos dėl platesnio e. viešojo pirkimo sistemos naudojimo Europos Sąjungoje (COM(2010) 571 galutinis)	99
2011/C 318/17	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl Europos naudojimosi elektroninių sąskaitų faktūrų išrašymo privalumais (COM(2010) 712 galutinis)	105
2011/C 318/18	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Geriau veikiančios bendrosios paslaugų rinkos kūrimas remiantis Paslaugų direktyvos abipusio vertinimo proceso rezultatais“ (COM(2011) 20 galutinis)	109

I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

NUOMONĖS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

473-IOJI PLENARINĖ SESIJA, 2011 M. LIEPOS 13, 14 D.

**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos darbo rinkos ateities.
Veiksmingo atsako į demografinę raidą paieškos (tiriamoji nuomonė)**

(2011/C 318/01)

Pranešėjas **Wolfgang GREIF**

2010 m. lapkričio 30 d. raštu Lenkijos užsienio reikalų ministerijos valstybės sekretorius Mikołaj Dowgiewicz ES Tarybai pirmininkausiančios Lenkijos vardu paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetą parengti nuomonę dėl

Europos darbo rinkos ateities. Veiksmingo atsako į demografinę raidą paieškos.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. birželio 27 d. priėmė savo nuomonę.

473-iojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2011 m. liepos 13–14 d. (liepos 13 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 120 narių balsavus už ir 11 susilaikius.

1. Išvados

1.1 EESRK šioje nuomonėje daugiausiai dėmesio skiria šiems užimtumo ir darbo rinkos politikos aspektams:

- a) nuosekliai esamų visų amžiaus grupių užimtumo potencialo išnaudojimui kaip demografinių problemų sprendimo pagrindui;
- b) didesnio vyresnio amžiaus žmonių užimtumo potencialo panaudojimo galimybėms ir būtinybei, taip pat didėjančiai „sidabrinės kartos“ reikšmei visai ekonomikai;
- c) svarbiausioms būtino pertvarkymo, siekiant senėjantiems darbuotojams pritaikytos darbo aplinkos, sudėtinėms dalims.

1.2 Pati veiksmingiausia strategija atsižvelgiant į senėjimą Europoje yra kuo didesnis turimo užimtumo potencialo išnaudojimas. Tai galima pasiekti tik tikslinga augimo politika ir

padidinus aukštos kokybės darbo vietų, kurios būtų susietos su privalomomis socialinio draudimo įmokomis, skaičių.

— Pastangos padidinti dirbančių vyresnio amžiaus žmonių kvotą visų pirma keičiant pensijų sistemas, dėl ko dalyvavimo ir išmokų sąlygos tampa mažiau palankios, ypač pasiūlymai didinti įstatymų nustatytą pensinį amžių, nėra tinkamas visuomenės senėjimo keliamų problemų sprendimo būdas.

— Būtent bendrojo išlaikomo amžiaus žmonių koeficiento (išmokų gavėjų ir dirbančių gyventojų santykio) pokyčiai, o ne demografiniai rodikliai (vyresnio amžiaus žmonių ir darbingo amžiaus žmonių skaičiaus santykis) ateityje iš esmės nulems pensinio aprūpinimo finansavimo poreikius.

— Taigi, jeigu per artimiausius dešimtmečius visoje ES pavyks gerokai padidinti darbingo amžiaus žmonių integraciją į darbo rinką, ekonominės priklausomybės didėjimas išliks kontroliuojamas.

1.3 Norint išnaudoti turimą užimtumo potencialą, būtina plėčiui mastu vykdyti galimybes dalyvauti darbo rinkoje teikiančią politiką. Ši politika turėtų apimti darbo sąlygų pritaikymą vyresnio amžiaus žmonėms, plataus masto profesinio ir tęstinio mokymo plėtrą, aukštos kokybės ir našių darbo vietų kūrimą, veiksmingas socialinės apsaugos sistemas ir plačiai įgyvendintas profesinės veiklos ir šeiminių gyvenimo derinimo priemones.

1.4 Demografinė raida ekonomikai ir užimtumui taip pat atveria galimybių. Viena vertus, vyresnio amžiaus žmonės kaip vartotojai tampa vis svarbesni, o tai suteikia užimtumo galimybių ir kitoms amžiaus grupėms. Kita vertus, visuomenės senėjimas susijęs su dideliu užimtumo potencialu pasiūlos pusėje.

— „Vyresniųjų ekonominės galios“ kuriamų darbo vietų skaičius ir kokybė iš esmės priklausys nuo to, kaip aktyvia paslaugų politika bus kuriama „senjorų ekonomika“.

— Pirmiausia sveikatos priežiūros ir slaugos sektoriuje, bet ir kituose sektoriuose svarbiausia didėjančią paklausą suprasti kaip galimybę sukurti darbo vietas su deramomis darbo sąlygomis ir sąžiningu darbo užmokesčiu, taip pat modernizuoti ir profesionalizuoti kvalifikacijų profilius.

1.5 Jeigu norima padidinti pensinį amžių, taip pat reikia užtikrinti, kad žmonės galėtų ilgiau dirbti. Tai reiškia, kad reikia kurti darbo vietas ir jas pritaikyti taip, kad žmonėms būtų užtikrinta galimybė dirbti iki pat įstatymų nustatyto pensinio amžiaus. Taigi, būtinas nuoseklus pertvarkymas siekiant senėjantiems darbuotojams pritaikytos darbo aplinkos.

— Svarbu ne tik pritaikyti darbo vietas vyresnio amžiaus darbuotojų poreikiams, bet ir darbą organizuoti visais profesinės karjeros etapais atsižvelgiant į darbuotojų senėjimą.

— Tam reikia priemonių rinkinio, kuris visų amžiaus grupių žmonėms suteiktų realią galimybę rasti darbą ir likti darbe ilgesnį laikotarpį.

— Reikia pritaikyti darbo sąlygas ir darbo aplinką įvairiausio amžiaus darbuotojams, būtina kovoti su vyresnio amžiaus darbuotojų diskriminacija ir neigiamais stereotipais.

— Kalbant apie visas šias priemones svarbi yra viešojo sektoriaus ir įmonių atsakomybė, taip pat kiekvieno pasirengimas dirbti ilgesnį laikotarpį, prie to taip pat priskirtinas pasirengimas mokytis visą gyvenimą ir profilaktinė sveikatos priežiūra.

1.6 Būtinai visa apimantis darbo aplinkos pritaikymas, socialiniams partneriams atliekant ypatingą vaidmenį visais lygmenimis. Šios nuomonės 6.5 punkte EESRK pateikia konkrečių pasiūlymų, kaip siekti senėjantiems darbuotojams pritaikytos darbo aplinkos. Akivaizdu, kad tai neturėtų daryti didesnio spaudimo vyresnio amžiaus asmenims, nei sukelti jiems sunkumų, kai jie nebegali dirbti.

2. Įžanga

2.1 EESRK jau pateikė daug nuomonių dėl demografinių tendencijų ir be kita ko pabrėžė, kad su visuomenės senėjimu susiję darbo rinkos iššūkiai reikalauja kompleksinių strategijų. Tose nuomonėse EESRK aptarė vyresnio amžiaus žmonių padėtį darbo rinkoje įvairiomis sąlygomis, taip pat galimybes ir būtinybę labiau išnaudoti vyresnio amžiaus žmonių ir kitų prioritetinių darbo rinkos grupių užimtumo potencialą⁽¹⁾.

2.2 Dėl demografinės raidos poveikio pensijoms, EESRK neseniai aiškiai nurodė, kad dažnai propaguojamas perėjimas prie investicinių pensijų kaupimo modelių nėra tinkamas atsakas į visuomenės senėjimo problemas⁽²⁾. Tai nemažina nei išlaidų, nei rizikos. Jis nepadės sumažinti išlaidų, bet dažniausiai padidins jas arba geriausiu atveju perkels išlaidų našta, taip pat nepadidins saugumo, tik sukurs priklausomybę nuo kapitalo rinkų, taigi, labai padidins pensinio draudimo riziką. EESRK taip pat visą laiką gana skeptiškai vertino teiginį, kad įstatymų nustatyto pensinio amžiaus didinimas padės spręsti demografines problemas. Daug svarbiau suderinti faktinį išėjimą į pensiją su dabartinių įstatymų nustatyto pensiniu amžiumi.

2.3 Atsižvelgdamas į prognozuojamus demografinius pokyčius (nekintantį darbingo amžiaus žmonių skaičių arba šio skaičiaus mažėjimą), EESRK nurodė, kad svarbiausias senėjancios visuomenės problemų sprendimo kelias yra tikslinga augimo politika ir aukštos kokybės darbo vietų, kurios būtų susietos su privalomomis socialinio draudimo įmokomis, skaičiaus didinimas. Šis požiūris vienodai taikytinas ir vyresnio, ir jaunesnio amžiaus žmonėms. Nuo to priklausys, ar bus galima užtikrinti tvarų pensinį aprūpinimą. Visiškas užimtumas ir geros pajamos yra geriausia pensijų sistemos garantija.

2.4 Šiuo požiūriu EESRK nuolat pabrėžė būtinybę išnaudoti visą dar neišsemto užimtumo potencialą (tai – vaikus auginančios moterys, jaunimas, mokyklos nebaigę asmenys, žemos kvalifikacijos žmonės, neįgalieji, sveikatos problemų turintys žmonės ir kt.) ir taip pat reikalavo mobilizuoti vyresnio amžiaus žmonių potencialą. Apgailestaudamas Komitetas nurodė, kad

(1) EESRK nuomonės šiomis temomis: Senėjantių gyventojų padėtis (<http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.soc-opinions.14120>), Prioritetinių gyventojų grupių užimtumas (Lisabonos strategija) (<http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.soc-opinions.14141>), Pasitraukimo iš darbo rinkos amžiaus didinimo strategijos (<http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.soc-opinions.14156>).

(2) EESRK nuomonė dėl Žaliosios knygos „Adekvачios, tvarios ir saugios Europos pensijų sistemos“ (<http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.soc-opinions.14892>).

vyresnio amžiaus žmonių dalyvavimas darbo rinkoje nepaisant padidėjimo per pastaruosius dešimt metų, vis tiek išliko daug mažesnis už Europos tikslus.

2.5 EESRK neapsiribojo tik darbo rinka ir nagrinėjo kitas Europos šalių visuomenės demografinę raidą svarbias sritis (be kita ko, šeimos politiką, gimstamumo rodiklius, migraciją, integraciją, kartų santykius ir pan.)⁽³⁾. Šioje tiriamojoje nuomonėje Komitetas šių temų nebenagrinės. ES Tarybai pirmininkausiančios Lenkijos prašymu rengiamoje nuomonėje daugiausiai dėmesio skiriama šiems užimtumo ir darbo rinkos politikos aspektams:

- a) nuosekliam turimo visų amžiaus grupių užimtumo potencialo panaudojimui įtraukioje darbo rinkoje;
- b) didesnėms vyresnio amžiaus žmonių užimtumo potencialo panaudojimo galimybėms ir būtinybei, taip pat didėjančiai „sidabrinės kartos“ reikšmei visai ekonomikai;
- c) svarbiausioms būtino pertvarkymo, siekiant senėjantiems darbuotojams pritaikytos darbo aplinkos, sudėtinėms dalims.

2.6 EESRK mano, kad nors už šioje nuomonėje nurodytų politinių priemonių paketo įgyvendinimą daugiausia atsako ES valstybės narės, joms gali būti naudinga bendradarbiauti Europos lygmeniu. Todėl EESRK ragina valstybes nares stiprinti Europos Komisijos demografinių klausimų ekspertų grupės, Užimtumo komiteto ir Socialinės apsaugos komiteto bendradarbiavimą, kad abu komitetai nuolat gautų naujausių žinių apie demografines tendencijas, atliekamą analizę ir geriausią valstybių narių praktiką veiksmingai integruojant visų (ypač vyresnio amžiaus grupių) asmenis į darbo rinką.

3. Geresnis integravimas į darbo rinką – pagrindinis atsakas į gyventojų senėjimo problemas

3.1 Numatoma, kad vyresnio amžiaus žmonių skaičius visuomenėje per artimiausius dešimtmečius visose ES valstybėse narėse labai padidės. Kartu numatoma, kad sumažės ES vidutinis darbingo amžiaus žmonių skaičius. Dėl visų šių veiksnių galima tikėtis ryškaus **bendrojo išlaikomo amžiaus žmonių koeficiento** padidėjimo⁽⁴⁾ – Eurostato teigimu, iki 2050 m. visoje ES šis rodiklis padidės dvigubai: nuo 26 proc. iki 50 proc.

3.2 Šis ryškus vyresnio amžiaus žmonių dalies visuomenėje padidėjimas dažnai neapgalvotai prilyginamas naštos socialinės

apsaugos sistemoms padidėjimui, ypač kai daroma išvada, kad esamos pensijų sistemos neturi ateities. Tačiau patys demografiniai rodikliai menkai atspindi realius ekonominius faktus. Pagrindinis socialinės apsaugos sistemų finansavimo veiksnys yra ne bendrasis išlaikomo amžiaus žmonių koeficientas, bet **ekonominės priklausomybės santykis**, t. y. pensininkų, negalios išmokas gaunančių asmenų ir bedarbių skaičiaus ir dirbančių asmenų, kurie savo įmokomis ir mokesčiais finansuoja išmokas, skaičiaus santykis. Be to, lemiamą svarbą tenka visos ekonomikos darbo našumo didinimui, nes našumas leidžia padidinti „pyragą“, kurį galima padalyti dirbantiems ir nedirbantiems žmonėms.

3.3 Klaidinantis bendrojo išlaikomo amžiaus žmonių koeficiento naudojimas ir dažnas darbingo amžiaus asmenų ir dirbančių asmenų priskyrimas tai pačiai grupei neatspindi tikrosios padėties ir užtveria kelią tinkamiems problemos sprendimams, nes ekonominės priklausomybės santykis šiuo metu yra dukart didesnis už gryną bendrąjį išlaikomo amžiaus žmonių koeficientą (65 metų amžiaus ir vyresnių asmenų skaičiaus ir darbingo amžiaus asmenų skaičiaus santykį). Taip yra dėl to, kad jokių būdu ne visi darbingo amžiaus asmenys turi darbą:

— šiuo metu ES daugiau kaip 23 mln. žmonių neturi darbo,

— daug darbingo amžiaus žmonių nebedirba visų pirma dėl sveikatos priežasčių

— arba nėra integruoti į darbo rinką dėl kitų priežasčių (moky-mosi, priežiūros įsipareigojimų, tai ir namuose vaikus auginantys tėvai ir kt.),

— neretai norintys patekti į darbo rinką žmonės su negalia susiduria su kliūtimis, yra diskriminuojami ir neatsižvelgiama į jų ypatingus poreikius.

3.4 Pagrindinė ekonominės priklausomybės santykio idėja yra ta, kad vertinant šalies demografinių pokyčių poveikį kaip į esminį parametą reikia atsižvelgti ne tik į amžių, bet ir, svarbiausia, į darbo rinkos raidą⁽⁵⁾. Atsižvelgdamas į tai EESRK yra įsitikinęs, kad norint rasti tinkamus demografinių problemų sprendimus ypač svarbu aiškiau pabrėžti ryšį tarp pokyčių darbo rinkoje ir ekonominės priklausomybės santykio raidos.

⁽³⁾ Žr. EESRK nuomonę „Šeimos politikos vaidmuo demografinių pokyčių procese. Valstybių narių dalijimasis gerąja praktika“ (<http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.soc-opinions.14900>).

⁽⁴⁾ Vyresnių kaip 65 amžiaus žmonių ir darbingo amžiaus (15–64 metų) žmonių skaičiaus santykis.

⁽⁵⁾ Šis ryšys paaiškinamas pasitelkiant priklausomybės santykio skaičiuoklę, pateiktą Vienos darbo rūmų: šiame pavyzdyje apskaičiuotas pensininkų ir bedarbių skaičiaus ir dirbančių asmenų skaičiaus santykis (ekonominės priklausomybės lygis) grafiškai parodo didelį įvairių darbo rinkos scenarijų (pavyzdžiui, užimtumo lygio) poveikį demografinėms problemoms. Jei atsižvelgsime į realius ekonominius veiksnius, galėsime vertinti realistiškiau negu tuo atveju, jei taikytume tik 65 metų ir vyresnių asmenų skaičiaus ir 16–64 metų amžiaus asmenų skaičiaus santykį (demografinės priklausomybės santykį).

3.5 Net jei gyventojų senėjimo mastas atitiks dabartines prognozes, ateityje ekonominės priklausomybės santykio raida bus labai skirtinga ir priklausys nuo darbo rinkos tendencijų. Taigi, jeigu per artimiausius dešimtmečius visoje ES pavyks padidinti darbingo amžiaus žmonių skaičių tarp dirbančių gyventojų (ir pasiekti šiuo metu sėkmingiausiai besitvarkančių ES šalių lygį), ekonominės priklausomybės santykio augimas išliks kontroliuojamas nepaisant spartaus visuomenės senėjimo ⁽⁶⁾.

3.6 Taigi Europos Komisija prieš keletą metų pažymėjo, kad demografinių problemų sprendimui amžius galiausiai yra ne toks svarbus kriterijus kaip faktinis darbingo amžiaus žmonių užimtumas:

„Aktyvių gyventojų dalis iš tiesų yra daug mažesnė už 15–64 metų amžiaus grupę. (...) Todėl daugumoje valstybių narių užimtumui augti dar yra daug erdvės, taigi dar galima pasiekti daug palankesnę dirbančių visuomenės narių ir į pensiją išėjusių vyresnio amžiaus žmonių skaičiaus santykį. (...) Tai rodo, kaip svarbu didinti užimtumo lygį ES. Tai tikrai veiksmingiausia strategija, kurią taikydamos šalys gali pasirengti gyventojų senėjimui.“⁽⁷⁾

3.7 Atsižvelgdama į gyventojų senėjimą Europoje Komisija taip pat mano, kad nuoseklus esamo užimtumo potencialo išnaudojimas yra pati veiksmingiausia strategija. Kartu, žinoma, labai svarbu toliau didinti darbo našumą, kad būtų užtikrintas gyvenimo lygio kilimas. Sugretinus abu šiuos poreikius paaiškėja, kad pagrindinis demografinių problemų sprendimo būdas gali būti tik tikslinga augimo politika ir užimtumo didinimas. Daugumoje ES šalių iš esmės yra reikalingas darbo jėgos potencialas. Svarbiausia tinkamai skatinti ir remti integraciją į darbo rinką.

3.8 Tačiau būtinybė išnaudoti esamą užimtumo potencialą sietina ne tik su vyresnio amžiaus žmonėmis, bet ir su visomis amžiaus grupėmis. Reikia intensyviai dėti pastangas pagerinti visų užimtumo požiūriu nepalankioje padėtyje esančių asmenų grupių užimtumo galimybes. EESRK ne kartą pažymėjo, kad spėdžiant demografinių pokyčių keliamas problemas reikia laikytis plataus požiūrio, apimančio įvairius ekonominius, socialinius ir politinius aspektus, o vienas iš sprendimo būdų galėtų būti teisėta imigracija ⁽⁸⁾.

3.9 EESRK yra aišku, jog norint visiškai išnaudoti esamą užimtumo potencialą, būtina nuosekliai įgyvendinti tokią politiką ir verslo praktiką, kuria skatinamas dalyvavimas darbo rinkoje, t. y.:

⁽⁶⁾ Austrijos atveju bendrojo išlaikomo amžiaus žmonių koeficientas 2008 m. buvo 25 proc., o ekonominės priklausomybės santykis – 61 proc. Buvo prognozuojama, kad iki 2050 m. extrapoliuojant pagal Danijos darbo rinkos (dalyvavimo darbo rinkoje) sąlygas, ekonominės priklausomybės santykis padidės nedaug: nuo 61 proc. 2008 m. iki 72 proc., o bendrasis išlaikomo amžiaus žmonių koeficientas praktiškai padvigubės ir bus 48 proc.

⁽⁷⁾ 2008 m. demografijos ataskaita (SEC(2008) 2911, p. 133).

⁽⁸⁾ Žr. be kitų EESRK nuomonę „Legali imigracija ir demografiniai iššūkiai“ (pranešėjas L. M. Pariza Castaños), <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.soc-opinions.14361>

— vykdyti visų pirma vyresnio amžiaus žmonių bedarbystės ir atskirties prevenciją nuosmukio laikotarpiu (atitinkama anti-cikline paklausos politika),

— didinti ir gerinti jaunimo ir tų asmenų, kurių perspektyvos darbo rinkoje menkesnės, galimybes įsitraukti į darbo rinką ir darbo perspektyvas,

— užtikrinti įvairiapusį profesinį mokymą ir tęstinį mokymą dirbant (pavyzdžiui, su įstatymų nustatyta teise į mokymosi atostogas),

— mažinti nedarbingumo lygį sukuriant aukštos kokybės sveikatos ir darbuotojų apsaugą bendrovių viduje ir tarp bendrovių ir taikant visa apimančias sveikatos stiprinimo, ligų prevencijos ir reabilitacijos priemones,

— šalinti kliūtis, trukdančias neigaliesiems įsidarbinti, pavyzdžiui, lengvinant fizinį darbo vietų prieinamumą, naudojimąsi informacinėmis technologijomis ir taikant lanksčias darbo valandas, kai būtina, pasinaudojant valstybės finansavimu,

— gerokai sustiprinti pastangas, skirtas suderinti profesinę veiklą ir šeiminių gyvenimą, ir siekti, kad partneriai geriau pasiskirstytų šeimos pareigas.

3.10 2010 m. kovo mėn. Europos socialiniai partneriai pasirašė atskirą susitarimą, kuriame pateikiami tiek pasiūlymai dėl nacionalinių socialinių partnerių priemonių, tiek rekomendacijos nacionalinėms valdžios institucijoms ⁽⁹⁾.

3.11 Tai taip pat susiję su vyresnio amžiaus žmonių dalies darbo rinkoje padidiniu atveriant ir pagerinant užimtumo galimybes bei vykdant nuoseklų pertvarkymą kuriant senėjantiems darbuotojams pritaikytą darbo aplinką. Nepaisant to, Komitetas mano, kad vyresnio amžiaus žmonės neturėtų būti verčiami dirbti todėl, kad ES trūksta darbo jėgos, ir kad nustoję dirbti jie neturėtų skursti. Teisė į pensiją yra įtvirtinta Tarptautinės darbo organizacijos konvencijose ⁽¹⁰⁾, o pensija turi būti tokio dydžio, kad ją gaunantis žmogus galėtų oriai gyventi.

⁽⁹⁾ Europos socialiniai partneriai: „Bendrasis susitarimas dėl įtraukimo darbo rinkų“, 2010 m. kovo mėn. (žr. susijusius dokumentus adresu <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=744&furtherNews=yes>).

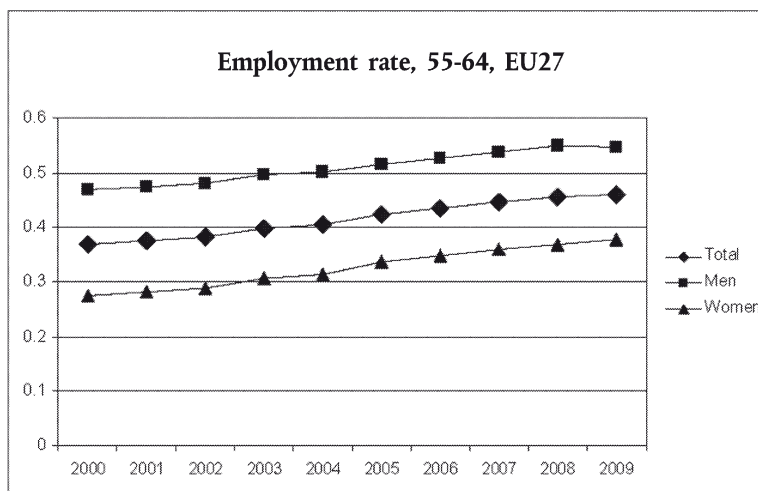
⁽¹⁰⁾ Konvencijoje Nr. C128 dėl invalidumo, senatvės ir maitintojo netekimo išmokų nurodoma, kad profesinis gyvenimas baigiasi sulaukus 65 metų.

4. Vyresnio amžiaus žmonės ES darbo rinkoje – dabartinė padėtis

4.1 Vyresnio amžiaus (55–64 metų) darbuotojų užimtumo potencialas visoje ES vis dar nepakankamai išnaudojamas. 1 diagramoje parodyta, kad Lisabonos strategijos laikotarpiu padaryta nemaža pažanga nuo žemo pradinio taško. Vyresnio amžiaus žmonių užimtumas padidėjo beveik 10 procentinių punktų.

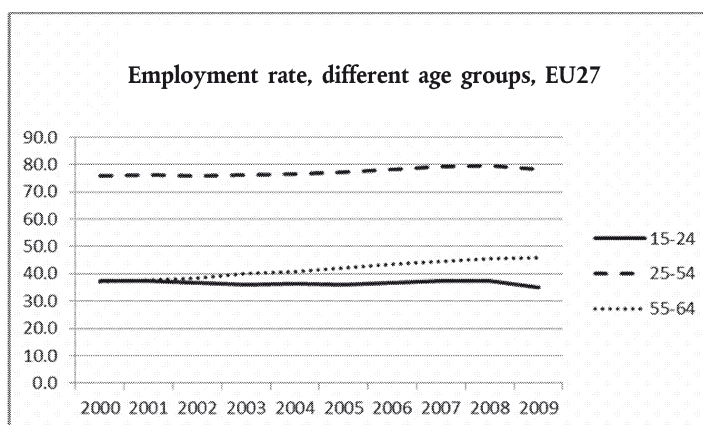
4.2 Tačiau nustatyto tikslo (50 proc.) iki 2010 m. nepavyko pasiekti. Moterų užimtumas augo labiau negu vyrų. Tačiau vis tik išliko nemažas lyčių atotrūkis: net ir šio laikotarpio pabaigoje dirbo kiek daugiau negu vienas trečdalis 55–64 metų amžiaus moterų (1 diagrama).

1 diagrama

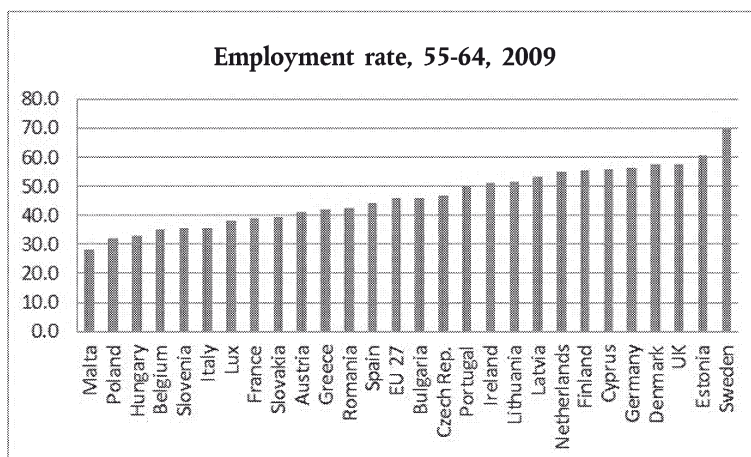
4.3 Taip pat naudingas palyginimas su kitų amžiaus grupių užimtumo raida. Nuo to paties taško vyresnio amžiaus žmonių užimtumas didėja, o jaunimo užimtumas – mažėja (2 diagrama). Taip yra iš esmės dėl to, kad jaunimas vis ilgiau mokosi. Tačiau 2009-ieji, krizės metai, parodė, kad būtent jaunimo užimtumas labai sumažėjo. Ši krizė nuo ankstesnių krizių skiriasi tuo, kad ankstesnės krizės buvo „įveikiamos“ vyresnio amžiaus žmonių užimtumo sąskaita. Akcentuojama, kad problemos viename segmente (vyresnio amžiaus žmonių užimtumas) neturėtų būti sprendžiamos kitų grupių (jaunimo) sąskaita.

2 diagrama

4.4 3 diagramoje parodyti pagrindiniai ES šalių skirtumai: Švedijoje dirba 70 proc. vyresnio amžiaus žmonių (tai atitinka Lisabonos strategijos bendro užimtumo tikslą). Kitose šalyse dirba tik apie vieną trečdalį 55–64 metų amžiaus žmonių. Reikėtų pabrėžti gerus trijų šiaurės šalių (Švedijos, Danijos ir Suomijos) rezultatus. Tačiau nėra aiškių sąsajų tarp rezultatų ir klasikinių Europos gerovės valstybių sistemų tipų. Atrodo, kad aukštą vyresnio amžiaus žmonių užimtumą gali užtikrinti įvairios institucinės struktūros. Bet kuriuo atveju išdėstyti skirtumai leidžia suprasti, kiek nepanaudoto užimtumo potencialo šiuo metu gali būti Europoje.

3 diagrama

4.5 Iš pirmo žvilgsnio neatrodo, kad vyresnio amžiaus žmonių bedarbystė didėtų labiau nei visų gyventojų vidurkio. Vyresnio amžiaus žmonių nedarbo lygis visoje ES ir daugelyje šalių yra kiek žemesnis už vidutinį. Bet tai tik kita skandalingai aukšto jaunimo nedarbo lygio pusė. Tačiau reiktų pažymėti, kad šie skaičiai taip pat atspindi tai, kad daugelis nedirbančių, bet galinčių dirbti vyresnio amžiaus žmonių nėra registruoti kaip bedarbiai, o priklauso paramos sistemoms.

4.6 Vis dėlto vyresnio amžiaus žmonių ilgalaikio nedarbo rizika yra labai didelė. Senstant ji sparčiai didėja. Darbą praradę vyresnio amžiaus žmonės likusį savo darbingo amžiaus tarpą dažnai būna bedarbiai. Ketvirtadalis jaunų bedarbių nedirbo daugiau kaip metus, didėjant amžiui ši dalis didėja: vidutinis vyresnio amžiaus žmonių (55–64 m.) užimtumo lygis ES yra apie 50 proc.

5. Senėjančios visuomenės užimtumo potencialo išnaudojimas – darbas vyresnio amžiaus žmonėms ir vyresnio amžiaus žmonių atliekamas darbas

5.1 Demografinė raida ekonomikai ir užimtumui taip pat atveria galimybių. Viena vertus, vyresnio amžiaus žmonės kaip vartotojai tampa vis svarbesni, o tai suteikia užimtumo galimybių ir kitoms amžiaus grupėms. Kita vertus, visuomenės senėjimas susijęs su dideliu užimtumo potencialu pasiūlos pusėje. Abiem atvejais būtina natūralius ir rinkos formuojamus procesus politiškai ir instituciškai remti ir valdyti.

5.2 Visuomenėse, kuriose žmonės ilgiau gyvena, yra daug galimybių kurti naujus produktus ir paslaugas. „Sidabrinė rinka“ būtų naudinga daugeliui sričių: nuo statybos ir būsto, gyvenimo kokybės paslaugų (kultūra, laisvalaikis, turizmas, sportas, žiniasklaida, telekomunikacija) iki sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų.

5.3 Jaunesnio ir vyresnio amžiaus žmonių vartojimas ir taupymas skiriasi. Su tuo susiję visos visuomenės paklausos

pokyčiai turės poveikio būsimoms gamybos ir užimtumo struktūroms. Taigi, galima tikėtis, kad demografinė raida dar labiau sustiprins jau ir taip stiprią paslaugų visuomenės tendenciją. Be kitų sektorių, visų pirma turėtų neproporcingai išaugti sveikatos priežiūros ir slaugos paslaugų sektoriai. Tokie sektorių pokyčiai užgoš dėl kitų priežasčių atsirandančius pokyčius (pavyzdžiui, perėjimą prie ekologiškos ekonomikos). Rinka iš dalies prisitaikys prie pasikeitusios paklausos, bet vis tiek išliks kuriantis ir valdantis politinio įsikišimo vaidmuo, visų pirma aktyvios darbo rinkos politikos srityje, pavyzdžiui, darbo rinkos institucijos galės užsiimti kvalifikacijos suteikimu, informavimu ir tarpininkavimu.

5.4 „Vyresniųjų ekonominės galios“ kuriamų darbo vietų skaičius ir kokybė iš esmės priklausys nuo to, kaip aktyvia paslaugų politika bus kuriama „senjorų ekonomika“. Pirmiausia sveikatos priežiūros ir slaugos sektoriuje, bet ir turizmo ir laisvalaikio sektoriuose svarbiausia didėjančią paklausą suprasti kaip galimybę sukurti darbo vietas su deramomis darbo sąlygomis ir sąžiningu darbo užmokesčiu, taip pat modernizuoti ir profesionalizuoti kvalifikacijų profilius. Norint motyvuoti daugiau žmonių rinktis profesiją sveikatos priežiūros, slaugos ar socialinėje srityje, reikia šį darbą padaryti patrauklesnį visais profesinės karjeros etapais.

5.5 Profesionalizuotos socialinės paslaugos galėtų būti viena priemonių pasiekti plataus užmojo lyčių lygybės tikslus. Gerai išplėta socialinių paslaugų pasiūla (vaikų priežiūros vietos ir slaugos pasiūla) padeda sumažinti prižiūrinčių asmenų (dažniausiai moterų) naštą ir darbo rinka gali visapusiškai išnaudoti jų kvalifikaciją.

5.6 Investicijos į socialines paslaugas ne tik prisideda prie naujų darbo vietų kūrimo, bet ir prie regionų ekonomikos atgaivinimo. Plačiu mastu užtikrinant prieinamas aukštos kokybės paslaugas ir galimybę jomis pasinaudoti, atskleidžiamas papildomas užimtumo potencialas. Taip pat svarbios yra iniciatyvos pelno nesiekiančiame sektoriuje, visų pirma socialinėje ekonomikoje. Šiuo požiūriu ypatingas vaidmuo tenka savivaldybėms: jos ne tik yra pirmiausia atsakingos už socialines paslaugas, jos taip pat geriausiai žino vietos poreikius ir pagrindines sąlygas.

Tačiau didžiausia problema yra ta, kad daugumai savivaldybių vis dažniau pritrūksta finansinių išteklių, kad jos galėtų užtikrinti reikalingą pasiūlą.

5.7 Vertinant paklausą, reikia pripažinti, kad negalima paprasčiausiai pakeisti jaunesnio amžiaus darbuotojų vyresnio amžiaus darbuotojais ir atvirkščiai: jauni darbuotojai gali lanksčiau mokytis, o vyresni turi daugiau patirties. Net jei sumažėja asmens darbo našumas (pavyzdžiui, fizinis pajėgumas), tai galima iš dalies kompensuoti keičiant darbo organizavimą, taikant tinkamą kvalifikacijos tobulinimą, profilaktines sveikatos priežiūros priemones ir veiksmingiau taikant su darbu susijusias technologijas.

5.8 Sektorių poslinkis paslaugų link gali netgi pagerinti vyresnio amžiaus žmonių padėtį: daugelyje sričių paprastai mažiau svarbios fizinės pastangos, vis svarbesni tampa socialiniai gebėjimai. Todėl įmonės turėtų ieškoti ne tik jaunesnio amžiaus darbuotojų. Įmonės darbo našumas nėra tik pavienių darbuotojų darbo našumo suma. Dažnai sukauptos praktinės patirties išsaugojimas, pagrįstas žinių valdymu įmonės viduje ir organizacine struktūra, yra daug svarbesnis nei pavienių darbuotojų darbo našumas. Šiuo požiūriu svarbus vaidmuo tenka profesionalizavimo pastangoms orientavimo, kuravimo ir konsultavimo srityse. Galiausiai svarbu, kad įmonė laiku atsižvelgtų į demografinius pokyčius savo žmoniškųjų išteklių plėtos planuose ir išnaudotų optimalius įvairaus amžiaus darbuotojų privalumų derinius.

6. Darbo aplinkos pritaikymas vyresnio amžiaus darbuotojams

6.1 Jeigu norime padidinti pensinį amžių, taip pat reikia užtikrinti, kad žmonės galėtų ilgiau dirbti. Tai reiškia, kad reikia kurti darbo vietas ir jas pritaikyti taip, kad žmonės dažniau galėtų dirbti iki pat įstatymų nustatyto pensinio amžiaus. Tam reikia ne tik tikslingai kurti darbo vietas vyresnio amžiaus žmonėms ir jas pritaikyti vyresnio amžiaus darbuotojų poreikiams – ypač svarbu darbą organizuoti taip, kad per visą profesinę karjerą būtų užkirstas kelias rizikai ir neigiamam poveikiui sveikatai. Tai bus naudinga darbuotojams kiekviename jų gyvenimo tarpsnyje.

6.2 Nors ir aišku, kad kalbant apie gebėjimo dirbti išlaikymą svarbi yra ir pačių darbuotojų atsakomybė, reikia pabrėžti, kad svarbiausios ankstyvo pasitraukimo iš darbo priežastys yra sveikatos pablogėjimas dėl fiziškai ir psichiškai sunkių darbo sąlygų, didelio darbo intensyvumo, ankstyvas vyresnio amžiaus darbuotojų atleidimas, taip pat kvalifikacijos tobulinimo ir pakartotinio įdarbinimo galimybių trūkumas. Be to, naujos darbo organizavimo formos vis labiau riboja vyresnio amžiaus darbuotojų galimybes toliau dirbti mažiau intensyvioje įmonės veiklos srityse.

6.3 Norint padidinti vyresnio amžiaus žmonių užimtumo lygį nepakanka vien tik pastangų išlaikyti juos sveikus,

darbingus ir patrauklius darbdaviui. Esamos darbo vietos turi tapti patrauklesnės vyresnio amžiaus žmonėms. Taigi, užimtumo kokybė iš esmės lemia, ar vyresnio amžiaus darbuotojai grįžta į savo darbo vietą darbo rinkoje arba joje pasilieka.

6.4 Tik sąmoninga „aktyvaus senėjimo“ politika, įskaitant plačias dalyvavimo tęstiniame mokyme galimybes, gali užtikrinti tvarų vyresnio amžiaus žmonių užimtumo lygio didėjimą. Pagrindinis klausimas šiuo atveju – kokių reikia priemonių, kad vyresnio amžiaus žmonės turėtų realią galimybę surasti darbą ir kuo ilgiau jį dirbti?

6.5 EESRK yra įsitikinęs, jog norint pereiti prie senėjimui pritaikytos darbo aplinkos reikia priemonių rinkinio, kurį sudarytų:

- paskatos įmonėms kurti senėjantiems darbuotojams pritaikytas darbo vietas ir išlaikyti vyresnio amžiaus darbuotojų užimtumą (priemonės, kad vyresni darbuotojai nebūtų per anksti atleisti, novatoriškos koncepcijos, kaip išlaikyti vyresnio amžiaus darbuotojus mažiau intensyvioje įmonės veiklos srityse),
- ryžtinga darbo rinkos politika siekiant reintegruoti vyresnio amžiaus bedarbius į darbo rinką ir sumažinti ilgalaikio nedarbo riziką, t. y. skirti būtinus išteklius aktyviai darbo rinkos politikai įgyvendinti,
- visos konsultacijų ir pagalbos paslaugos ieškantiems darbo ir specializuotos įdarbinimo paslaugos (pavyzdžiui, valstybės remiamas užimtumas, įsidarbinimo pagalba atleistiems asmenims, pelno nesiekiantys socialiniai projektai) ir prevencijos bei reabilitacijos priemonės, remiančios reintegraciją,
- priemonės, skirtos tam, kad žmonės galėtų fiziškai ir dvasiškai ilgiau išlikti darbingi, visų pirma, kad sumažėtų darbo krūvis įmonėse, ir darbo sąlygos būtų pritaikytos senėjantiems darbuotojams (be kita ko, paskatos pagerinti darbuotojų ir sveikatos apsaugą, įmonės sveikatos stiprinimo programų skatinimas), turint omenyje tai, kad sunkus darbas gali būti kliūtis,
- priemonės darbo vietai pritaikyti vyresnio amžiaus neįgalųjų poreikiams, pavyzdžiui, lengvinant jos fizinį prieinamumą ir naudojimąsi informacinėmis technologijomis,
- priemonės pavienių asmenų pasirengimo dirbti ilgesnį laikotarpį skatinimui, prie to taip pat priskirtinas pasirengimas mokytis visą gyvenimą ir profilaktinė sveikatos priežiūra,

- sveikatai naudingų darbo laiko modelių kūrimas ir derinimas derybose su socialiniais partneriais sektoriaus ir įmonės lygiu visam profesinės karjeros laikotarpiui (pavyzdžiui, specialios atostogos, atostogos mokymuisi),
- įmonių, remiantis kolektyviniais susitarimais arba įstatymais, taikomos priemonės, kuriomis siekiama užtikrinti didesnę vyresnio amžiaus žmonių dalyvavimą tęstinio mokymo programose (paskatos pirmiausia žemos kvalifikacijos darbuotojams aktyviau dalyvauti tęstinio mokymosi darbe programose, reikiamas finansavimas programai, skirtai 40 metų ir vyresnio amžiaus grupės asmenų kvalifikacijai gerinti, ir mokymosi atostogas reglamentuojančių teisės aktų tobulinimas),
- informavimo priemonės, teigiamai išskiriančios vyresnio amžiaus darbuotojus (pripažįstant jų patirtį ir per visą profesinį gyvenimą įgytų profesinių įgūdžių perdavimo jaunimui vertę),
- plataus masto visuomenės informavimas siekiant pašalinti stereotipus ir išankstinį nusistatymą prieš vyresnio amžiaus darbuotojus ir suteikti „senėjimo“ sąvokai teigiamą reikšmę, kovoti su diskriminavimu dėl amžiaus ir neigiamu vyresnio amžiaus darbuotojų įvaizdžiu,
- konsultacijos ir parama bendrovėms, ypač MVĮ, perspektyviai planuoti ir valdyti žmogiškuosius išteklius ir plėtoti pagal amžių ir senėjimui pritaikytą darbo organizavimą,
- atitinkamų paskatų samdyti vyresnio amžiaus žmones ir išlaikyti juos darbo vietose kūrimas, netrikdant konkurencijos,
- socialiai priimtinos paskatos ilgiau dirbti pagal galiojančias įstatymų nuostatas dėl pensinio amžiaus visiems tiems, kurie randa darbą ir gali dirbti,
- jeigu yra galimybių ar noro, kurti novatoriškus ir patrauklius modelius siekiant valstybinėse pensijų sistemose palengvinti perėjimą iš profesinio gyvenimo į pensiją (pavyzdžiui, tolesnis vyresnio amžiaus žmonių darbo ne visą dieną modelių plėtojimas).

6.6 Ilgesniam profesiniam gyvenimui skatinti reikia bendros vyriausybės, darbdavių ir pačių darbuotojų atsakomybės ir pastangų. Visi turi atitinkamai prisiimti šią atsakomybę. Šioje srityje svarbus vaidmuo tenka socialiniams partneriams. Sėkmingi tiek Šiaurės šalių, tiek kitų valstybių narių modeliai iš tiesų rodo, kad yra socialiai priimtinas metodas, kurį kartu su socialiniais partneriais įgyvendinus kolektyviniais susitarimais ar įmonės lygiu galima sukurti veikiančią vyresnio amžiaus žmonių darbo rinką, kuriai būtų būdingas labai stabilus užimtumas ir aukšto lygio profesiniai gebėjimai bei aktyvumas.

2011 m. liepos 13 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas
pirmininkas
Staffan NILSSON

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Skaitmeninės kultūros, skaitmeninių įgūdžių ir skaitmeninės įtraukties didinimo (tiriamoji nuomonė)

(2011/C 318/02)

Pranešėja **Laure BATUT**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2011 m. sausio 24 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Skaitmeninės kultūros, skaitmeninių įgūdžių ir skaitmeninės įtraukties didinimo

(tiriamoji nuomonė).

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. birželio 22 d. priėmė savo nuomonę.

473-iojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2011 m. liepos 13–14 d. (liepos 13 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 136 nariams balsavus už ir 2 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Nevienodos IRT prieigos galimybės pirmiausia yra susijusios su finansine ir socialine nelygybe; skubiai reikia, kad augtų ekonomika, daugėtų darbo vietų ir kuo skubiau įveikta krizė.

1.2 VISIEMS piliečiams kritiškai vertinti visų medijų priemonių turinį – tai reiškia: 1) būti internete; 2) žinoti, kaip naudotis įranga; 3) gerai jaustis naudojantis technologijomis; 4) būti apmokytiems naudotis jomis; 5) būti skaitmeninės visuomenės dalimi.

1.3 E. įtrauktis turi apimti visus ir užtikrinti visų savarankiškumą neatsižvelgiant į jų padėtį visuomenėje. EESRK mano, kad ES ir valstybės narės turėtų užtikrinti skaitmeninį prieinamumą ugdydamos gyventojų skaitmeninį raštingumą tiek profesiniais, tiek asmeniniais tikslais.

1.4 Prieiga prie infrastruktūros ir priemonių turi būti viena pagrindinių žmogaus teisių.

1.5 EESRK norėtų, kad ES, nacionalinės ir vietos valdžios institucijos, naudodamosi esamomis dialogo struktūromis, susitiktų su pilietinės visuomenės atstovais ir tiksliau nustatytų tikruosius poreikius.

1.6 Kokybė, inovacijos, skaidrumas ir prieinamumas, kuriuos turėtų užtikrinti visuotinės svarbos paslaugos (VSP) ir Europos ir valstybių narių valdžios institucijos, yra tikrasis e. įtraukties pagrindas.

1.7 Kadangi skaitmeninės eros fenomeno poveikis visuomenei labai platus ⁽¹⁾, o 30 proc. namų ūkių 2010 m. dar neturėjo internetinio ryšio ⁽²⁾, EESRK mano, kad siekiant

piliečiams sudaryti lygias galimybes, Sąjunga turėtų atlikti iniciatyvų ir vadovaujamąjį vaidmenį; be to, skaitmeninių klausimų srityje ji galėtų valstybėms narėms pasiūlyti suderintą saugaus naudojimosi internetiniu ryšiu ir duomenų apsaugos strategiją. EESRK palaiko ES ir jos valstybių narių pastangų koordinavimą siekiant e. įtraukties:

— vyresnio amžiaus žmonių

— Europos aktyvaus senėjimo metais (2012) pasinaudojant kaip galimybe ES išplėsti IRT vaidmenį sujungiant kartas, kad vyresnio amžiaus, bet dar nepasenę žmonės galėtų aktyviai gyventi, o seni žmonės išvengtų izoliacijos ir patogiai gyventų,

— padedant vyresnio amžiaus žmonėms ugdyti skaitmeninį raštingumą vietoje rengiant mokymą ir teikiant paramą,

— užtikrinant prieinamus uždavinius, įrangą ir programinę įrangą, kad būtų sudominama, o susidomėjimas virstų poreikiu,

— rengiant vietos projektus e. sveikatos srityje, atkuriant, pavyzdžiui, su gyvenamuoju miesto rajonu susijusią kolektyvinę atmintį ir savarankiškumą siekiant vėl užmegzti socialinius ryšius;

— neįgalių žmonių

— suteikiant jiems galimybę be jokios diskriminacijos dalyvauti visuomenės gyvenime naudojantis IRT, kurios būtų tikrai prieinamos ir paprastai taikomos,

— nustatant – per Komisiją – reikalavimą pramonei, dizaineriams ir gamintojams kurti visiems tinkamus produktus ar net importo rinkose nustatant prieinamumo sąlygą, taikomą techninei ir programinei įrangai, taip pat patvirtinant priemones, kuriomis būtų reikalaujama diegti IT namuose, viešojo ir privačiojo transporto, statybų ir pan. srityse;

⁽¹⁾ OL C 116, 2001 4 20, p. 30; OL C 77, 2009 3 31, p.60 ir p. 63; OL C 175, 2009 7 28, p. 92; OL C 317, 2009 12 23, p. 84; OL C 128, 2010 5 18, p. 69; OL C 255, 2010 9 22, p. 116; OL C 48, 2011 2 15, p. 72; OL C 54, 2011 2 19, p. 58; OL C 107, 2011 4 6, p. 44 ir p. 58; CESE 816/2011, 2011 5 4/5.

⁽²⁾ Žr. Eurostat-STAT10/193, 2010 12 14.

— gaunančiųjų mažas pajamas

- remiant prieinamos programinės įrangos, pritaikytos mažumų poreikiams, kūrimą;
- remiant nemokamas viešojo interneto paslaugas labiausiai lankomose miesto vietose ir skurdžiuose miesto rajonuose,
- sudarant sąlygas mokytis ir įgyti darbui reikalingą kvalifikaciją organizuojant skaitmeninį mokymą,
- palengvinant naudojimąsi atviraisiais duomenimis 2.0 ir atviraisiais kodais;

— neišsilavinusiems žmonėms

- centrams, siūlantiems „pagalbą vietoje“, suteikiant galimybę gauti valstybės finansinę paramą, kad naudotojams nereikėtų patiems vargti bandant išmokyti naudotis kompiuteriu;
- reikalaujant, kad operatoriai siūlytų įperkamas telefonų ir medijų paslaugas, kaip paramą mokymui,
- parodant smagiąją IRT pusę, kad būtų išvengta atbaidymo: „rimtieji žaidimai“, programinė įranga su specialiu turiniu, naudojimas socialiniais tinklais,
- teikiant paramą vietos operatoriams;

— mažumoms

- internete remiant daugiakalbius ir specializuotus internetinius taikomųjų programų projektus (pavyzdžiui, švietimas sveikatos klausimais, e. sveikata, e. mokymasis),
- suteikiant galimybę naudotis internetu skaitmeninio mokymosi tikslais viešuosiuose ir nemokamuose interneto centruose ir mokykloje.

1.8 Apskritai EESRK mano, kad reikia:

- įtraukti e. įtrauktį į visų sričių politiką ES ir valstybių narių lygmeniu,
- greitai užbaigti kurti tinklo infrastruktūrą (izoliuoti regionai, plačiajuostė prieiga ir kt.),
- Europos, nacionalinę ir vietos skaitmeninės plėtros politiką nuo pat pradžios grįsti įtrauktimi ir nediskriminavimu,
- skatinti naudoti ne pačią moderniausią techninę įrangą ir programas,
- sutelkti išteklius moterų e. įtraukčiai užtikrinti;

1.8.1 finansuoti veiksmus

- skatinant visuotinės prieigos finansavimą nacionalinėmis valstybės subsidijomis ir ES lėšomis,
- plėtojant investicijas į visuomenei skirtas paslaugas (ESF, ERPF), užtikrinant, kad mokslinių tyrimų ir taikomosios veiklos biudžetas sudarytų 3 proc. Europos BVP, ir mažiau mažinant valstybės biudžetą,
- šiam labai svarbiam uždaviniui skiriant rezervo lėšų, kad būtų išsaugotos žinios ir sušvelnintas krizių poveikis,
- skaitmeninimą kaip prioritetą (ESF) įtraukiant į vietos valdžios institucijų darbotvarkes ir suteikiant pilietinės visuomenės organizacijoms išteklių skaitmeninę atskirtį patiriančioms grupėms remti,
- skaitmeninei įtraukčiai skirtoms struktūrinių fondų lėšoms taikant papildomumo principą,
- prirėkus dideliems infrastruktūros darbams naudojantis privalomomis paskolomis,
- atitinkamoje Europos sistemoje propaguojant viešojo ir privačiojo sektorių partnerystę,
- skatinant taikyti finansinių sandorių mokesčio principą ir skiriant to mokesčio dalį skaitmeninei įtraukčiai,
- pradedant „komercinių žaidimų“ įmonių ir valstybės įstaigų (švietimo) derybas siekiant antriniu lygmeniu iš naujo pigiau panaudoti ne pačias moderniausias technologijas,
- skatinant mokymo projektų mikrofinansavimą,
- propaguojant sistemas, kuriomis žmonėms teikiama tiesioginė pagalba naudojantis pagrindinėmis priemonėmis (techninė ir programine įranga),

- vertinant ITR srityje per penkerius metus padarytą pažangą (sukurta darbo vietų), kad kartu su operatoriais būtų nustatyti tikrieji poreikiai;

1.8.2 padėti įgyti įgūdžių

- įsteigiant sektorinę konsultacinę tarnybą, siekiant parengti europinį vadovą,
- parengiant mokymo ir naujų IRT ar su IRT susijusių profesijų europinį vadovą ir apibrėžiant visoje Europoje pripažįstamų diplomų išdavimo kriterijus,
- sukuriant daugiakalbį Europos mokymosi modulį, kuris leistų greitai įgyti žinių ir pakelti kvalifikaciją,

- naudojantis šiais Europos orientaciniais metmenimis, siekiant didinti su IRT susijusio darbo prestižą bei atlyginimus ir tobulinant skaitmeninį mokymą, kuriuo siekiama parengti aukšto lygio profesionalų (IT darbų moderninimas), kad atsirastų daugiau IT specialistų arba jie būtų perkvalifikuojami,
- sukuriant „europinį skaitmeninės ekonomikos pasą“, kurio būtų reikalaujama steigiant verslą;

1.8.3 padidinti interneto saugumą pažeidžiamoms grupėms

- apibrėžiant pagrindinį interneto turinį, nepaliekant to vien rinkai (ES ir valstybėse narėse),
- svetainėms nustatant „neteršimo“ taisykles, mokyklose mokant saugumo elektroninėje erdvėje,
- užtikrinant, kad visos svetainės naudotųsi priemonėmis, kurios padėtų žmonėms priminti svarbiausias atsargumo priemones,
- užtikrinant, kad būtų sukurtos ir gerbiamos tinklo naudotojų teisės,
- parengiant pirmiau minėtiems tikslams pasiekti skaitmeninio naudotojo teisių kodeksą, kuris atitiktų Pagrindinių teisių chartijos principus bei SESV 9 straipsnį ir kuriame būtų užtikrinta pagarba jų saviraiškos ir informacijos laisvei, teisei į asmens duomenų apsaugą, teisei būti pamirštam (t. y. reikalauti ištrinti jų duomenis iš sistemos) ir teisei į tai, kad būtų apsaugoti nepilnamečiai;

1.8.4 suteikti galimybę įsidarbinti

- skatinant plėtoti pilietinį ir socialinį dialogą visais keliamais klausimais su daugeliu esamų organizacijų, siekiant pagerinti poreikių suvokimą ir paversti skaitmeninius įgūdžius darbo vietomis bei ekonominio ir socialinio vystymosi ir asmeninio tobulėjimo galimybėmis,
- skatinant verslo darbuotojus siekti skaitmeninio raštingumo, kad galėtų ilgiau dirbti ir padėtų didinti bendrovės našumą.

1.8.5 Kad būtų užtikrintas įtraukusis švietimas visiems, EESRK ragina ES

- skatinti vienodas įtraukiojo ugdymo galimybes visose mokyklose;
- skatinti būsimą e. įtrauktį nuo ikimokyklinio amžiaus, be jokios diskriminacijos,
- propaguoti tėvų ir mokytojų e. mokymą ir jų darbo sąlygų pertvarkymą,
- mokinius, visų pirma mokyklose mokymosi sunkumų turinčius vaikus, supažindinti su kompiuteriais, žinoma, prižiūrint mokytojams, ir mokyti kontroliuojamai naudotis vaizdo galia. Tam reikia naujų mokymosi ir išraiškos formų, visų

pirma žaidimų⁽³⁾ (pavyzdžiui, išmaniųjų telefonų naudojimas, „rimtieji žaidimai“, planšetiniai kompiuteriai, elektroninės knygos, socialiniai tinklai ir kt.),

- propaguoti patekimo į darbo rinką galimybes visiems teikiant patikimą pradinį ir IT mokymą.

2. Padėties apžvalga

2.1 Strategijos „Europa 2020“ tikslas – pasinaudojant pažangiu, tvariu ir integraciniu augimu išbristi iš krizės. Europos skaitmeninėje darbotvarkėje⁽⁴⁾ kaip kliūtis nurodomas per menkas skaitmeninis raštingumas, menko pasitikėjimo tinklais pavojus, elektroniniai nusikaltimai ir neišnaudotos galimybės spręsti visuomenei kylančias problemas.

2.2 EESRK mano, kad šis tikslas yra gyvybiškai svarbus. Nė vienas pilietis neturėtų patirti skaitmeninės atskirties, skaitmeninė įtrauktis pirmiausia turėtų atverti galimybes asmeniniam tobulėjimui, dalyvavimui socialiniame gyvenime ir savarankiškumui⁽⁵⁾.

3. Apibrėžtys

3.1 E. įtrauktis

Rygos ministrų pareiškime⁽⁶⁾ e. įtrauktis buvo apibrėžta kaip apimanti ir įtraukiasias IRT, ir IRT naudojimą siekiant platesnių įtraukties tikslų visiems asmenims ir bendruomenėms visais aspektais dalyvaujant informacinėje bendruomenėje.

3.2 Priemonių naudos gavėjai

Gyventojai yra suskirstyti į kategorijas, kad juos būtų galima identifikuoti teikiant paramą. Nepaisant to, e. įtrauktis turi būti visuotinė. Žmogiškuoju požiūriu skaitmeninė įtrauktis prasideda nuo to, kad žmonės nebestigmatizuojami socialiniu požiūriu suskirstant juos į tam tikras kategorijas – tai būtų kolektyvinis požiūris, o pramoniniu ir komerciniu požiūriu – taikant principą „visiems tinkamas“ nuo kūrimo iki galutinio naudojimo.

3.3 Skaitmeninė kultūra

Skaitmeninė kultūra neginčijamai yra esminė priemonė, be kurios jau negalėtume naudotis tuo, ką anksčiau platesne prasme vadinome kultūra, t. y. visus žmones susiejantis ryšys. Be šios priemonės gerokai sumažėja galimybės palaikyti ryšį su kitais ir užmegzti naujus kontaktus.

Kultūra (raštingumas), įgūdžiai ir įtrauktis turi būti susieti ir reikalingas holistinis, nediskriminacinis požiūris į e.įtrauktį, apimančią visą visuomenę.

⁽³⁾ Angl. kalba ši praktika vadinama *edutainment*.

⁽⁴⁾ COM(2010) 245 galutinis/2, OL C 54, 2011 2 19.

⁽⁵⁾ ES ministrų pareiškimas, Malmė (Švedija), 2009 m. lapkričio 18 d.

⁽⁶⁾ ES ministrų pareiškimas dėl IRT viską apimančiai visuomenei, Ryga (Latvija), 2006 m. birželio 11 d., 4 punktas.

3.3.1 Būti įtrauktam reiškia tenkinti šiuos reikalavimus:

- turėti interneto ryšį: e. prieinamumas – svarbiausias aspektas,
- mokėti naudotis įranga,
- gerai išmanyti technologiją: būti mokytam, turėti skaitmeninių įgūdžių, kurių reikia naudotis visa programine *Mac*, *Windows*, *Linux*, interneto, mobiliųjų telefonų ir kitokia įranga,
- įsisavinti informaciją, kurios reikia kritiškam visų medijų turinio vertinimui siekiant aktyvios pilietybės.

3.3.2 Skaitmeniniu požiūriu neįtrauktieji – tai vyresnio amžiaus žmonės, neįgalūs žmonės, kai kurie globėjai ir mažas pajamas gaunantys ar menkai išsilavinę žmonės, tačiau niuansų yra įvairių. Tarp vyresnio amžiaus gyventojų yra tam tikra dalis išsilavinusių žmonių, kurie internetu naudojasi nuo pat jo atsiradimo, ir kai kuriose valstybėse narėse tai yra veiksminga ekonomikos varomoji jėga. EESRK tiki, kad mums reikia užtikrinti kiekvieno žmogaus savarankiškumą pasitelkiant skaitmenines technologijas, neatsižvelgiant į jo padėtį visuomenėje, laikantis tikslinio požiūrio, kartu ir plataus spektro požiūrio, kuris būtų ekonomiškesnis ir kompleksiškesnis.

3.3.3 EESRK laikosi nuomonės, kad e. įtrauktis dar tikrai nėra stabili ir tolygi. Technologijos nuolat kinta, neužtikrinamas dėl darbo ir lankstumas didėja, profesinė karjera tampa labiau susiskaidyta. Skaitmeninė atskirtis dažnai siejama su priežastimis, atsirandančiomis ne dėl atskirtųjų kaltės. Įgūdžių ugdymas ir atnaujinimas – pagrindiniai skaitmeninės įtraukties aspektai.

3.3.4 Neigiamą poveikį patiria finansinių sunkumų turinčios bei įgūdžių ir (arba) laiko stokojančios įmonės. EESRK mano, jog dėl e. įtraukties būtina planuoti į priekį, siekiant užtikrinti, kad IRT pokyčiai kiek tik įmanoma neatsilikėtų nuo atskirties priežasčių raidos.

3.4 Specialistų skaitmeniniai įgūdžiai

Mokymasis visą gyvenimą gyvybiškai svarbus. Kadangi su IRT susiję gebėjimai dažniausiai būdingi jaunajai kartai, šios sritys laikomos mažiau prestižinėmis ir jose atlyginimai ne tokie patrauklūs⁽⁷⁾. Reikia kuo skubiau motyvuoti būsimus profesionalus – užtikrinti didesnį prestižą, atlyginimą ir geresnes darbo sąlygas, kad būtų išspręsta problema, susijusi su kvalifikuotų

darbuotojų trūkumu ir nepakankamu parengimu, ir įtraukti sunkumų patiriantys žmonės. IRT profesionalai paskui save atsives ir naudotojų.

4. Priemonės

4.1 Visuotinė prieiga

4.1.1 2002 m., siekdama pašalinti nevienodas galimybes naudotis IRT ir skatinti e. įtrauktį, ES sukūrė universaliąją paslaugą ir nustatė naudotojų teises, susijusias su elektroninių ryšių tinklais ir paslaugomis⁽⁸⁾. Reikalavimas internete sukurti viešojo ryšio tinklą reiškia, kad funkcionaliai interneto prieigai reikia pakankamo dažnio juostų pločio ir ji turi būti teikiama už prieinamą kainą. Tai nereiškia nei rinkos, nei sąžiningos konkurencijos panaikinimo – tereikia ekonominių tikslų ir skubių socialinių poreikių tenkinimo pusiausvyros. EESRK ne kartą minėjo, kad pati rinka nėra galutinis tikslas, nes ja siekiama pagerinti piliečių gyvenimą.

4.1.2 Kokybė, inovacijos, skaidrumas ir prieinamumas, kurių Europoje ir valstybėse narėse galima tikėtis iš visuotinės svarbos paslaugų, yra tvirčiausias e. įtraukties pagrindas. Todėl viskas priklauso nuo socialinio veiksmingumo per ilgą laikotarpį, nes įtraukties požiūriu tai – pagrindinis „rezultatyvumo“ elementas. Taigi būtent čia slypi e. įtraukties paradoksas: viena vertus, įtraukties pažangą lems visuotinės svarbos paslaugų (VSP) ir visuotinės svarbos socialinių paslaugų ir ilgalaikių viešųjų iniciatyvų socialinis veiksmingumas, kita vertus, kalbama apie sritį, kurioje būtina veikti greitai. Šią užduotį teks bandyti išspręsti valdžios institucijoms.

4.2 Visuotinė visiems vienoda prieiga

4.2.1 Visą Europą apimantys tinklai, plačiajuosčio ryšio plėtojimas siekiant, kad būtų daugiau greito ryšio galimybių, ir „skaitmeninio dividendo“ juostos naudojimas⁽⁹⁾ – visa tai turi būti kuo greičiau baigta diegti siekiant užtikrinti universaliąją paslaugą.

4.2.2 Galima matyti, kad nevienoda prieiga ir nevienodas naudojimas IRT išlieka ir atspindi jau susiklosčiusią ekonominę ir socialinę nelygybę. Kai kalbame apie e. įtrauktį, turime omenyje asmenis, kurie paprastai turi lėšų būtinoms logistikos priemonėms įsigyti ir įgūdžiams įgyti.

5. Pagrindinių skaitmeninių įgūdžių įgijimas

Skaitmeninis raštingumas

Tikslinės skaitmeninio raštingumo grupės nustatomos pagal tris veiksnus – poreikį, susidomėjimą ir priemones (finansines ir kitokias).

⁽⁸⁾ Direktyva 2002/22/EB.

⁽⁹⁾ OL C 94, 2002 4 18; OL C 110, 2006 5 9; OL C 175, 2007 7 27, OL C 224, 2008 8 30; OL C 175, 2009 7 28; OL C 128, 2010 5 18; OL C 44, 2011 2 11; OL C 54, 2011 2 19; OL C 107, 2011 4 6, p. 53.

⁽⁷⁾ Remiantis INSEAD, *The Business School for the World*, kaip per 2011 m. kovo 28 d. svarstymą minėjo Pramonės generalinio direktorato atstovas A. Richier.

5.1 Vyriausio amžiaus grupė

5.1.1 Vyriausio amžiaus grupė⁽¹⁰⁾, didėjantis gyventojų segmentas, IRT naudojami mažiausiai:

- vieni yra susipažinę su IRT: jiems reikia atnaujinti savo įgūdžius. EESRK mano, kad, siekiant padėti jiems integruotis į darbo rinką ar joje likti, vietos valdžios institucijos, veikiančios su verslo įmonėmis ir palaikydamos socialinį dialogą, galėtų teikti tokiems žmonėms pritaikyto mokymo paslaugas;
- kiti neturi jokių IRT žinių: jie turi įveikti susidomėjimo stoką, įgyti tikėjimo ir pasitikėjimo ir dėl profesinių, šeimos ar socialinių priežasčių išmokti naudotis tomis priemonėmis. EESRK mano, kad prisitaikyti turi technologija ir „specialistai“. Šios kategorijos žmonėms turėtų būti pasiūlytos 1) konsultacijos, 2) lengvai naudojama programinė įranga, 3) techninė įranga, kuria jie mokėtų naudotis, 4) tikslai, pritaikyti taip, kad didėtų susidomėjimas, o tada atsirastų poreikis, pavyzdžiui, dėl e. sveikatos projektų, atkuriant kolektyvinę atmintį, pakartotinai užmezgant socialinius ryšius ir dėl savarankiškumo. IRT gali būti itin svarbu tiems, kurie gyvena vieni.

5.1.2 Asmenims, kurie gyvena vieni, IRT gali tapti gyvybiškai svarbiu ryšio palaikymo būdu: pavyzdžiui, užtikrinti plačiai paplitusias, pagrįstų kainų telefonijos / pranešimo apie nelaimę sistemas paspaudžiant vieną mygtuką, kad nelaimės atveju būtų suteikta pagalba, galėtų būti vienas iš visuotinės svarbos socialinių paslaugų (VSSP) uždavinių. E. sveikatos paslaugų vaidmuo turėtų tapti dar svarbesnis⁽¹¹⁾; visi principai, kurių, kaip norėtų EESRK, turėtų būti paisoma skaitmeninių naudotojų atžvilgiu, savo pobūdžiu yra visuotiniai ir taikomi sveikatos ir socialinei priežiūrai.

5.1.3 Europos aktyvaus senėjimo metai (2012) ir su tuo susijusios inovacijų partnerystės turėtų suteikti galimybę ES didinti įtraukųjį IRT vaidmenį sujungiant kartas (mokymas) ir sudarant galimybę vyresnio amžiaus žmonėms išvengti izoliacijos ir patogiajai gyventi.

5.2 Neįgalieji

IRT gali sudaryti sąlygas neįgaliesiems, kaip ir visiems kitiems asmenims, dalyvauti visuomenės gyvenime⁽¹²⁾. Problemos tokios pat, kaip ir kitų grupių: tikslo apibrėžimas, mokymo palengvinimas ir tinkamos bei prieinamos programinės ir techninės įrangos suteikimas, taip pat prieinama ir paprastai naudojama technika ir pažangiosios transporto sistemos⁽¹³⁾. Neįgalųjų atžvilgiu pabrėžiamas skaitmeninės kultūros, kaip visuotinės svarbos paslaugos, vaidmuo. Pagalba, teikiama kiekvienai neįgaliosjų grupei, gali padėti pasiekti didesnę socialinę įtrauktį. NVO vaidmuo turi būti pripažintas ir derinamas su valdžios institucijų vaidmeniu. Pirmenybę reikėtų teikti universalios

paskirties principui, pagal kurį kiek įmanoma geriau atsižvelgiama į visų naudotojų poreikius, o ne tik su neįgaliaisiais susijusiam specializuotos paskirties principui.

5.3 Mažas pajamas gaunančių asmenų grupė

5.3.1 Nevienodos IRT prieigos galimybės pirmiausia yra susijusios su finansine ir socialine nelygybe: vyrai / moterys, namų ūkiai / vienišos moterys, miestai / kaimo vietovės ar salos, turtingos šalys / mažiau išsivysčiusios šalys. Akivaizdu, kad su tuo reikia kovoti, kad būtų įtraukta kuo daugiau žmonių.

5.3.1.1 Dar nepalankesnės sąlygos yra imigrantams ir kitų mažumų atstovams. Nėra sukurta jiems reikalingų programų.

5.3.2 EESRK mano, kad, sukūrus nemokamą viešąjį interneto prieigą lankomiausiose miesto vietose ir prieigą prie atvirlųjų duomenų 2.0 ir atvirlųjų duomenų šaltinių, žmonės galėtų ieškoti darbo ir bendrauti. Fiksuotas ryšys turi ir toliau būti naudingas kaip parama mokymui. Tai vaidmuo, kurį turėtų kartu atlikti valdžios institucijos, operatoriai ir asociacijos.

5.3.3 Prieiga prie infrastruktūros ir priemonių turi būti laikoma viena pagrindinių žmogaus teisių. Mokymas ir žinių bei patirties perdavimas – labai svarbu siekiant skaitmeninio raštingumo sulaukus bet kokio amžiaus ir bet kokiomis gyvenimo aplinkybėmis.

5.4 Menkai išsilavinusių asmenų grupė

5.4.1 EESRK mano, kad šios grupės žmonės turi suprasti skaitmeninio raštingumo naudą, tam jiems reikia specializuotos pagalbos, o pradėti jie galėtų nuo naudojimosi telefonu ir medijomis.

5.4.2 Mokant turėtų būti taikomas derinys, kai dirba ir mokytojas, ir kompiuteris, ir reikėtų pradėti nuo to, kas įdomu, kad būtų išvengta atgrasaus poveikio. EESRK mano, kad vaikams, kuriems nesiseka mokykloje, galėtų būti padedama neatsilikti naudojantis išmaniaisiais telefonais, kurie būtų laikomi naujuoju „rašikliu“. Pagrindinių įgūdžių galėtų būti mokoma pradedant nuo „rimtųjų žaidimų“, panašių į intelektualinius žaidimus, skirtų ir vaikams, ir suaugusiesiems, taip pat nuo programinės įrangos su specialiu turiniu.

5.4.3 Kad būtų pasiekta e. įtrauktis, ES reikia kultūra praturtinto interneto. Kultūra – vienas iš dalykų, kuriais, europiečių nuomone, jie labiausiai dalijasi. ES turėtų pasinaudoti šia kultūrų įvairove visose skaitmeninės darbotvarkės iniciatyvose⁽¹⁴⁾. Kultūros objektų skaitmeninimas, visų pirma gimtąja kalba, palankių sąlygų neturintiems žmonėms galėtų padėti gauti žinių, o žinios yra socialinės integracijos ir asmens raidos šaltinis.

⁽¹⁰⁾ OL C 44, 2011 2 11, p. 17, OL C 77, 2009 3 31, p. 115, OL C 74, 2005 3 23, p. 44.

⁽¹¹⁾ OL C 317, 2009 12 23, p. 84.

Žr. EHTL, *European Health Telematics Association*.

⁽¹²⁾ COM(2010) 636 galutinis – Jungtinių Tautų neįgalųjų teisių konvencija, ES, 2010 12 23.

⁽¹³⁾ OL C 277, 2009 11 17, p. 85.

⁽¹⁴⁾ 2005 m. spalio 20 d. UNESCO konvencija dėl kultūrų raiškos įvairovės ir apsaugos skatinimo, įsigaliojusi 2007 m. kovo 18 d.; 2010 m. gegužės 5 d. EP rezoliucija dėl naujos Europos skaitmeninės darbotvarkės „2015.eu“.

5.5 Mažumos

5.5.1 EESRK norėtų, kad e. įtrauktis būtų atvira mažumoms, nesvarbu, ar tai imigrantai, ar ne, kaip, pavyzdžiui, romai. Jie neraštingi, nekalba priimančiosios šalies kalba ir jiems svetima tos šalies kultūra. Jie neturi lengvo priėjimo prie kompiuterio. Dažnai mažiausiai informuotos būna moterys, jų ir sąlygos nepalankesnės.

5.5.2 IMI⁽¹⁵⁾, internetinė daugiakalbė programa, kuria ES nacionalinės institucijos naudojasi siekdamos palengvinti bendravimą, yra pavyzdys, kuriuo galėtų remtis socialinės programos, rengiant ES gyventojų ir piliečių mokymą ir sudarant e. mokymosi galimybes.

5.5.3 Turint omenyje 5 dalyje minimas asmenų grupes, socialinių tinklų vaidmuo galėtų būti svarbus, jei tik jie būtų tinkamai kontroliuojami. Be to, interneto kavinių, kuriose jauni žmonės taip pat įgyja e. žinių ir e. įgūdžių, paslaugos galėtų būti teikiamos už prieinamesnes kainas, kurių dalį galėtų padengti vietos valdžios institucijos.

5.6 Taip pat ir įmonės

5.6.1 MVĮ gali kilti e. atskirties pavojus, jei IRT nėra pagrindinė jų veiklos sritis. Laiko, kurį skirtų įgūdžiams įgyti, stoka, tradicijų įtaka, finansiniai sunkumai ar pasenęs požiūris į IRT valdymą gali neigiamai paveikti įmonių valdymą, jų procesą ir atlyginimus. Todėl jos gali nesugebėti pasinaudoti debesų (internetine) kompiuterija (angl. *cloud computing*)⁽¹⁶⁾, siūlančia IT valdymo sprendimus. Kadangi gali sumažėti jų našumas, reikia ieškoti priemonių, leidžiančių naudotis tokiais galimybėmis.

6. Kiekvieno žmogaus skaitmeninių įgūdžių gerinimas socialiniams ir visuomeniniams iššūkiams atremti

6.1 Švietimas ir mokymas⁽¹⁷⁾

6.1.1 Kalbant apie ateitį, įtraukties procesai prasideda jau ikimokykliniu laikotarpiu. Užtikrinus vienodas galimybes visose mokyklose visiems vaikams naudotis įtraukiuoju e. švietimu, – įskaitant negalią turinčius vaikus, kurie izoliuoti ar gyvena palankių sąlygų neturinčiose šeimose, – jiems būtų suteikta e. įgūdžių, reikalingų užaugti savarankiškais. Plačiai paplitęs „rimtųjų žaidimų“ žaidimas, planšetinių kompiuterių

⁽¹⁵⁾ IMI – COM(2011) 75 galutinis, 2011 2 12. Bendradarbiavimas ir Europos / ekonominė plėtra ir darbo vietos, <http://www.ec.europa.eu/imi-net>

⁽¹⁶⁾ Debesų (internetinė) kompiuterija: naudojimas IT technologija produktams tiekti, paslaugoms ir valdymo sprendimams teikti realiu laiku internetu arba įmonės viduje (privatus), arba išorėje (viešas), arba taikant hibridinę formą. Rengiama EESRK nuomonė (TEN/452).

⁽¹⁷⁾ E. mokymasis: tai naujų įvairialypės terpės technologijų bei interneto naudojimas siekiant pagerinti mokymosi kokybę palengvinus informacijos ir paslaugų prieinamumą, taip pat siekti pagerinti nuotolinį komunikavimą ir bendradarbiavimą (Europos Komisijos sukurta apibrėžtis, paimta iš e. mokymosi iniciatyvos).

naudojimas, skaitmeninių knygų skaitymas mokytojų prižiūrint ir naudojimas socialiniais tinklais galėtų padėti įtraukti ir daugiausia mokymosi sunkumų turinčius vaikus, nes atsiveria galimybės taikyti naujus mokymosi būdus.

6.1.2 Įgyjant kvalifikacijas, gaunant diplomą bei renkantis su skaitmenine aplinka susijusį karjeros kelią, turėtų būti remiamasi europiniu katalogu, skirtu mokymuisi, visų pirma susijusiam su naujų IRT profesijų įgijimu. Kai kurios profesijos yra atnaujintos senesnių profesijų versijos, kitos – ne. Galėtų būti sukurtas atviras Europos skaitmeninių įgūdžių žinynas siekiant apibrėžti Europos diplomų išdavimo sąlygas ir palengvinti suinteresuotųjų asmenų judumą. EESRK mano, kad priemonės, kuriomis Europos studentams po studijų būtų suteikiamas aukštos kokybės socialinis ir profesinis statusas, galėtų padėti sumažinti jų nepasitenkinimą IRT sritimi.

6.1.3 ES turi skatinti įvairaus pobūdžio e. mokymosi iniciatyvas nacionaliniu, regionų ir vietos lygmeniu, įskaitant tėvų ir mokytojų (pastariesiems turi būti pakoreguotos darbo sąlygos) mokymą.

6.2 E. mokymasis visą gyvenimą

6.2.1 Kai kurioms atitinkamoms grupėms reikia rengti tikslines kampanijas. E. atskirtį patiriančioms grupėms, be teorijos, labai svarbu perduoti eksperimentines žinias, taip pat taikyti dalyvaujamuosius metodus, nes taip prisidedama prie potencialo plėtojimo ir suteikiamos galimybės integruotis. Tai ypač svarbu bedarbiams. Darbininkams, vyresnio amžiaus žmonėms ir socialinę atskirtį patiriančioms grupėms, norintiems dirbti, reikia galimybių įsidarbinti ir socialinių gebėjimų.

6.2.2 Įmonių veiksmai

Ateityje siekiantiems įsteigti įmonę galėtų būti taikomas reikavimas gauti „e. ekonomikos pasą“, kuris būtų išduodamas baigus verslininkams skirtą tipinį IRT mokymo kursą.

Įmonių darbuotojų IRT mokymas turėtų būti numatytas vidaus susitarimuose, kadangi mokant pačioje įmonėje didinama darbuotojų e. įtrauktis, jie gali ilgiau dirbti ir prisidėti prie savo įmonės našumo didinimo.

6.2.3 Valdžios institucijų veiksmai

Nacionalinė ir vietos IRT plėtros politika turi būti grindžiama įtrauktimi ir nediskriminavimu nuo pat pradžių.

Naudojimas struktūriniais fondais

Pačios institucijos turi nustatyti, kuri novatoriška veikla svarbi visai visuomenei ir gali būti remiama siekiant prieinamiausia kaina siūlyti tą veiklą suinteresuotiesiems asmenims.

ES ir valstybės narės turėtų parengti Europos profesionalumo didinimo IT srityje planą.

6.3 Turinys

6.3.1 Turinys labai svarbus, todėl negalima leisti, kad mokymo, edukacinį ir kultūrinį turinį lemtų rinka.

6.3.2 Nacionalinės valdžios institucijos turėtų apibrėžti pagrindinį turinį, palengvinti nuotolinio mokymosi kursus ir su Sąjunga nustatyti visoje ES pripažįstamų diplomų išdavimo kriterijus. Labai svarbu atidžiai išklausti naudotojus, kad būtų galima nustatyti jų tikruosius poreikius.

6.3.3 Pritaikytas daugialypės terpės turinys – labai svarbus siekiant naudotojams užtikrinti skaitmeninį kontinuumą (žinių internetas) atsižvelgiant į neigaliųjų prieigos galimybes.

6.3.4 Šalių, kurių kalbomis labai mažai kalbama už jų ribų, piliečiai turi labai nevienodas sąlygas interneto suteikiamų galimybių požiūriu. Sąjunga ir jos valstybės narės turėtų užtikrinti pagarbą šių šalių kultūrai ir turinio jų kalba sklaidą.

6.3.5 Socialinių tinklų turinį kuria naudotojai. Ši priemonė galėtų būti skirta siekiant patraukti visus, kuriems sunku naudotis IRT, deramai atsižvelgiant į jų, kaip naudotojų, teises.

7. Saugumo didinimas siekiant pasitikėjimo

A. Norint naudotis skaitmeninėmis technologijomis būtinas didelis atsargumas⁽¹⁸⁾, juo labiau kai nepasitikima nei savimi, nei sistema, o menkos žinios apie elektroninį saugumą trukdo išmokyti būti atsargiam⁽¹⁹⁾. E. atskirtį patiriantiems žmonėms iškyla dar didesnė grėsmė.

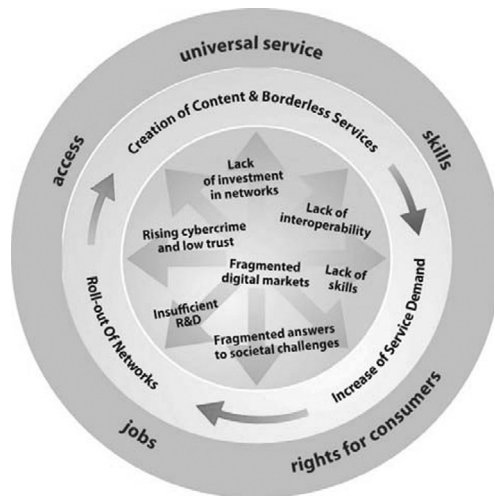
B. Skaitmeniniai įgūdžiai keičia žmonių ir visuomenės mąstysenos schemas, pavyzdžiui, kyla klausimas, ką reikia apsaugoti – skaidrumą ar privatumą. Apskritai taikant bet kurią skaitmeninės įtraukties strategiją reikia turėti omenyje, kad tai savaime itin skvarbi priemonė⁽²⁰⁾, ji gali paveikti naudotojo privatumą (nesvarbu ar asmuo su tuo sutinka ar ne), ir šio poveikio padariniai gali labai pakenkti kiekvienam naudotojui, ypač labiausiai pažeidžiamiesiems. Aktyvesnė kova su pažeidimais ir skaitmeniniu nusikalstamumu padės didinti naudotojų pasitikėjimą.

⁽¹⁸⁾ OL C 218, 2011 7 23, p. 130.

⁽¹⁹⁾ OL C 107, 2011 4 6, p. 58, ir COM(2010) 521 galutinis.

⁽²⁰⁾ Alex Türk, Prancūzijos nacionalinės informacinių technologijų ir laisvųjų komisijos pirmininkas „Grėsmė privatumui, piliečių kontrolė“, O. Jacob leidykla, 2011 m., G29 (darbo grupė, kurią sudaro visų nepriklausomų institucijų, atsakingų už nacionalinių duomenų apsaugą) darbas (Dir, 29 str., 1995 m. spalio 24 d.)

C. Skaitmeninėje darbotvarkėje numatytus uždavinius ir piliečių lūkesčius grafiškai būtų galima pavaizduoti trimis koncentriniais apskritimais:

7.1 Naudotojų teisės

7.1.1 EESRK ragina imtis priemonių, kuriomis visoms grupėms, skaitmeninei aplinkai ir sandoriams internete būtų išugdytas pasitikėjimas ir užtikrinamas saugumas, kaip numatyta 7-ojoje bendrojoje mokslinių tyrimų, technologinės plėtros programoje⁽²¹⁾.

7.1.2 Būtų galima nagrinėti galimybes, kad į svetaines būtų integruotos priemonės, galinčios naudotojams priminti apie leidžiančias apsisaugoti atsargumo priemones⁽²²⁾. Trumpos rekomendacijos vaikams, pavyzdžiui, Europos Komisijos priemonė „eYou Guide – to your rights online“ (eYou vadovas. Tavo teisės internete⁽²³⁾) jiems pradėdant lankyti vidurinę mokyklą būtų labai svarbi pagalbos jaunimui, kuris taip pat yra pažeidžiamas, dalis ir padėtų jiems išsiugdyti nuojautą, reikalingą norint saugiai naudotis internetu.

7.1.3 EESRK mano, kad gyventojai turėtų būti geriau informuojami apie Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūno vaidmenį, kaip nustatyta SESV 16 straipsnyje, ir apie 29 straipsnio darbo grupę.

7.1.4 EESRK taip pat mano, kad naudotojų orumas turėtų būti saugomas ES teisės aktais⁽²⁴⁾, remiantis Pagrindinių teisių chartijos principais, siekiant puoselėti:

— jų saviraiškos ir informacijos, visų pirma gimtąja kalba laisvę,

— jų teisę į privatumo ir asmens duomenų apsaugą (ID, sveikata ir kt.),

⁽²¹⁾ Europos bendrijos mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos septintoji bendroji programa (2004–2013 m.), Sprendimas Nr. 1982/2006/EB, 2006 12 18.

⁽²²⁾ G 29 nuomonė (5/2009) dėl interaktyvių socialinių tinklų, 2009 m. birželio 12 d., 5 skyrius, 8 punktą dėl technologijų, leidžiančių apsisaugoti privatumą, kūrimo.

⁽²³⁾ www.ec.europa.eu/eyouguide.

⁽²⁴⁾ EP rezoliucija dėl naujos Europos skaitmeninės darbotvarkės, 29 punktą, „<...> primena valstybėms narėms, kad beveik pusė iš jų dar nėra ratifikavę Europos Tarybos Konvencijos dėl elektroninių nusikaltimų“.

— jų teisę būti pamirštam (t.y. teisę reikalauti ištrinti jų duomenis),

— jų teisę į tai, kad būtų apsaugoti nepilnamečiai.

7.1.5 EESRK taip pat primena, kad jau yra nemažai nacionalinių ir tarptautinių vartotojų chartijų⁽²⁵⁾, kuriose kalbama apie pagrindines skaitmeninių naudotojų teises siekiant šias teises užtikrinti. Europos Parlamentas taip pat paragino priimti tokią chartiją. Komitetas norėtų, kad kuo greičiau būtų surengtos diskusijos su vartotojų organizacijomis ir Europos socialiniais partneriais dėl ES interneto teisių kodekso, kurį savo Komunikate dėl skaitmeninės darbotvarkės paminėjo Europos Komisija⁽²⁶⁾.

7.2 EP paragino patvirtinti „penktąją laisvę, pagal kurią užtikrinamas laisvas turinio ir žinių judėjimas“. EESRK mano, kad šia laisve turėtų būti užtikrinamas naudotojų saugumas ir intelektinė nuosavybė. Saugumas reikalingas ir kalbant apie finansinius ir pramoninius duomenis. Tinklams ir *debesų kompiuterijai*, sutelkiantiems daug skaitmeninių operatorių tai pačiai veiklai tuo pat metu vykdyti, reikalingi specialūs apsaugos metodai, kurie turi būti prieinami įmonėms, visų pirma mikroįmonėms.

7.3 E. valdžios diegimo spartinimas⁽²⁷⁾ siekiant palengvinti administracines procedūras galėtų užtikrinti didesnę saugumą, visų pirma vyresnio amžiaus žmonėms, turint omenyje, kad e. demokratija gali būti įtraukioji, bet neturi kelti pavojaus demokratijai *per se* ir kad naudojantis ja turi būti laikomasi minėtų principų.

8. Darbo vietų kūrimas

8.1 Tikimasi, kad visuotinė e. įtrauktis pakels užimtumo ir augimo lygį. Dėl krizės, demografinės padėties, didėjančio nedarbo ir nesaugumo igūdžių plėtojimas nepalengvinamas nei darbuotojų, nei darbdavių požiūriu. Veiksmai prieš darbo vietos neužtikrinumą ir izoliaciją yra viena iš priedaidų įgyti kvalifikaciją, visų pirma IT srityje, kad būtų lengviau patekti į įtraukiąją darbo rinką⁽²⁸⁾, nes skirtumas tarp kvalifikuotos ir nequalifikuotos darbo jėgos didėja. Socialinis dialogas, visų pirma sektorių dialogas⁽²⁹⁾, ir viešojo politika turi būti susieti siekiant didinti ir transformuoti e. igūdžius tų grupių, kurių padėtis darbo rinkoje nepalankiausia.

8.2 Naujų rūšių darbo vietos domina tas grupes, kurios mokosi IT, siekdamos sugrįžti į darbo rinką. Už užimtumą atsakingos valstybių narių įstaigos turėtų turėti galimybę nustatyti jas įvairiuose sektoriuose, kad būtų skatinamas jų pripažinimas ES.

⁽²⁵⁾ Dokumentas Nr. INFOSOC 37-08, 2008 m. kovo mėn., Vartotojų teisių skaitmeniniame pasaulyje chartija.

⁽²⁶⁾ COM(2010) 245 galutinis / 2, 4 pagrindinė priemonė.

⁽²⁷⁾ Malmės pareiškimas, 2009 m.

⁽²⁸⁾ Bendroji sutartis, kurią 2010 m. sudarė ETUC-BUSINESSEUROPE, CEEP ir UEAPME.

⁽²⁹⁾ Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija dėl Europos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų sąrangos kūrimo (2008/C 111/01).

8.3 Visų valstybių narių darbo inspekcijos turi būti modernizuotos.

8.4 Nuo ES priemonių įtraukimo ir jų sinergijos priklausys e. įtraukties sėkmė ES. Didžioji dalis skaitmeninės įrangos, priklausančios galutiniams naudotojams, į ES importuojama, o europiečiai nenusimano apie jos gamybos charakteristikas. Tačiau, piliečių manymu, prieinamumas priklauso nuo namuose turimos įrangos technologijos, visų pirma palankių sąlygų neturinčių grupių, ypač vyresnio amžiaus žmonių ir žmonių su negalia, atveju. Turime propaguoti labai lengvai prieinamus modelius ir funkcionalumą, taip pat programinę įrangą su pritaikytu turiniu, kad būtų galima pasinaudoti įtraukiojo e. raštingumo vertybėmis, apibrėžtomis laikantis europinio požiūrio ir tarptautinių standartų.

8.5 Tam reikia investicijų visose srityse, visų pirma viešųjų paslaugų. Jei to nepadarys europiečiai, padarys kiti, o ES įmonės neteks rinkų ir darbo vietų. Dabartinis ES uždavinys yra 3 proc. BVP investuoti į mokslinius tyrimus ir taikomąją veiklą. EESRK mano, kad būtina tai nedelsiant įgyvendinti praktikoje. Pažangos tikisi visos nepalankioje padėtyje esančios grupės.

9. Priemonių finansavimas

9.1 Kuriama politika turi būti užtikrinama, kad IRT igūdžių turintys jų neprarastų. Biudžetai, skirti šiam labai svarbiam ES uždaviniui, turi būti rengiami ilgam laikotarpiui, nuo grandinės pradžios (moksliniai tyrimai, technologinė plėtra ir inovacijos) iki pabaigos, numatant rezervą, kuris leistų sklandžiai spręsti dėl krizių kylančias problemas. Kai dėl apkarpymo nacionaliniuose biudžetuose sumažėja veiksmų laisvė, labai svarbus kiekvienas papildomas procentas.

9.2 Visų e. atskirtį patiriančių grupių įtrauktis gali būti užtikrinama sukuriant Europos struktūrinę tinkamų paramos paslaugų rinką, pavyzdžiui, sutelkti specialios paskirties pajėgas, kurios turėtų masto poveikį.

9.3 Finansavimas turi apimti visos ES teritorijos infrastruktūrą, technologinius mokslinius tyrimus ir inovacijas, turinį, socialines inovacijas atskirtį patiriančioms grupėms, e. mokymąsi, igūdžių transformavimą į darbo vietas, pilietinės visuomenės ir įmonių veiksmus ir nacionalines, regionines ir vietos valdžios institucijas.

9.4 Sutelkta parama turėtų pašalinti kumuliatyvinio pobūdžio atskirties priežastis ir ji turėtų apimti energetikos sąnaudas, patalpas, turinio apibrėžimą, tinkamos įrangos kūrimą ir tinkamų mokymo metodų apibrėžimą.

9.5 E. įtraukties priemonės (valdymas, priemonės ir priežiūra) turėtų būtų akcentuojamos Komisijos skelbiamoje metinėje ataskaitoje ir aptariamose su socialiniais partneriais. Turėtų būti plačiai propaguojamos priemonės, kuriomis gyventojai būtų orientuojami naudotis e. įtraukties galimybėmis.

9.5.1 Regionų ir vietos suinteresuotieji subjektai, kurių veiksmai įgyvendinant nacionalinę politiką yra svarbiausi, turėtų: 1) įtraukti ITR į pirmuosius savo vietos darbotvarkių punktus ir naudotis ESF; 2) plėsti socialinių grupių vadovų žinias, susijusias su tų grupių skaitmeniniais poreikiais; 3) plėsti tikslinių grupių žinias, naudodamiesi vietos ištekliais, pavyzdžiui, vietos televizija; 4) konsultuotis su tomis grupėmis dėl jų poreikių, rengdami susitikimus su organizuotos pilietinės visuomenės atstovais.

9.5.1.1 EESRK apgailestauja, kad ES ir nacionalinis socialinis ir pilietinis dialogas nėra specialiai sutelktas į e. visuomenę, kuri turi didelės įtakos formuojant gyvenimą, turint omenyje, kad nepalankioje padėtyje esančioms grupėms reikia ilgalaikio stabilumo, garantijų ir decentralizuotų veiksmų.

9.6 Įmonėms turėtų būti sudarytos galimybės tobulėti taikant IRT, informuoti kūrėjus ir gamintojus apie savo poreikius, siekti, kad būtų atsižvelgta į visų rūšių negalias („visiems tinkamas“, įskaitant e. prieinamumą).

9.7 Finansavimo būdai

9.7.1 Europos socialinis fondas (ESF): 2014–2020 m. Komisija (11 ir 12 pagrindinės priemonės) numato valstybėms narėms skirti ESF lėšų, kad šios įvykdytų e. įtraukties tikslus. EESRK mano, kad, be to, būtina siekti visų biudžeto eilučių sinergijos.

9.7.1.1 EESRK abejoja dėl papildomumo principo tinkamumo skirstant struktūrinių fondų lėšas, kai kalbama apie tokį svarbų ateities klausimą, tuo metu, kai viešieji subjektai patiria didelių finansinių sunkumų ir nebeįmanoma atidėti veiksmųskirtų sumažinti skaitmeninę takoskyrą. EESRK ragina iširti tiesioginių asignavimų galimybes.

9.7.2 Kad būtų pasiekta e. įtrauktis, EESRK ragina ieškoti naujų finansavimo metodų:

— kalbant apskritai apie IRT, tarp privačių ir viešųjų ūkinės veiklos vykdytojų, pavyzdžiui, „komercinių žaidimų“ įmonių, kurių patrauklumas labai didelis, siekiant antriniu lygmeniu pakartotinai panaudoti pažangiausias jų technologijas ir todėl už mažesnę kainą,

— e. infrastruktūrai ir infrastruktūrai, įgyvendinant Komisijos „Strategijos „Europa 2020“ projektų obligacijų iniciatyvą infrastruktūrai finansuoti“, jei tik ji bus įgyvendinta ⁽³⁰⁾,

— per prieigos teikėjų, operatorių ir įrangos tiekėjų dalyvavimą, kuriuo siekiama e. mokymosi,

— Europos finansinių sandorių mokestis ⁽³¹⁾, kurio dalis galėtų būti skirta e. įtraukčiai.

9.7.3 Visais atvejais, kad parama būtų veiksminga, labai svarbu stebėti, kaip lėšos naudojamos ⁽³²⁾. Socialiniai partneriai turės dalyvauti atliekant visų rūšių stebėjimą. ESF jau turi stebėjimo komitetus. Viešojo ir privatačio sektorių partnerystei, kuri būtų galima esant tam tikrai Europos sistemai, taip pat praverstų nauji galutinių išlaidų, tenkančių mokesčių mokėtojams ir naudotojams, stebėjimo būdai, kartu laikantis taisyklių dėl visuotinės svarbos paslaugų, visuotinės ekonominės svarbos paslaugų ir visuotinės svarbos socialinių paslaugų. Tai būtų įmanoma tik esant atitinkamai Europos sistemai ⁽³³⁾.

9.7.4 EESRK mano, kad nepakanka užtikrinti plačiai paplitusią prieigą ir suderinti universaliosios paslaugos siuntimo greitį su technologine plėtra, ir tai ne kartą pakartojo savo ankstesnėse rekomendacijose (CESE 1915/2008):

— skirti dėmesį socialinei atskirčiai, kurią patiria palankių sąlygų neturinčių naudotojų grupės, stokojančios išteklių ir igūdžių, taip pat geografinė atskirčiai, plėsti universaliosios paslaugą, kad būtų užtikrintas prieinamumas visiems naudotojams, neatsižvelgiant į jų padėtį;

— palengvinti universaliosios paslaugos finansavimą ⁽³⁴⁾ naudojantis nacionalinėmis valstybės subsidijomis ir ES fondais – tai vienintelė alternatyva šalims, kurių veiklos vykdytojai negali prisiimti universaliosios paslaugos finansinės naštos;

— remti e. įtraukties projektus, visų pirma skirti mikrofinansavimą vietos mokymo projektams, viešiesiems interneto prieigos taškams ir sąveikių interneto kioskų, teikiančių nemokamą interneto prieigą, steigimui viešosiose erdvėse;

⁽³⁰⁾ Ši konsultacija vyksta iki 2011 m. gegužės 2 d.

⁽³¹⁾ EP, A. Podimata pranešimas dėl finansinių sandorių mokesčio, 529 balsavo už, 127 – prieš, 18 susilaikė 2011 m. kovo 9 d.)

⁽³²⁾ OL C 132, 2011 5 3, p. 8.

⁽³³⁾ OL C 48, 2011 2 15, p. 72.

⁽³⁴⁾ OL C 175, 2009 7 28, p. 8.

-
- skatinti valstybes nares teikti finansinę paramą šeimoms ar žmonėms, kuriems pagrindinės įrangos (kompiuterio, programinės įrangos, modemo), prieigos ir paslaugos išlaidos yra pernelyg didelės.

2011 m. liepos 13 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Staffan NILSSON

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Rytų partnerystės ir rytų matmens ES politikoje: ES žemės ūkio politika, maisto sauga, prekyba be kliūčių, intensyvesnis bendradarbiavimas, parama vystymuisi ir strateginė partnerystė (tiriamoji nuomonė)

(2011/C 318/03)

Pranešėjas **Seppo KALLIO**

ES Tarybai pirmininkausianti Lenkija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2010 m. lapkričio 30 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Rytų partnerystės ir rytų matmens ES politikoje: ES žemės ūkio politika, maisto sauga, prekyba be kliūčių, intensyvesnis bendradarbiavimas, parama vystymuisi ir strateginė partnerystė

(tiriamoji nuomonė).

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. birželio 21 d. priėmė savo nuomonę.

473-iojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2011 m. liepos 13–14 d. (liepos 14 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 149 nariams balsavus už ir 1 – prieš.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK pabrėžia, kad deryboms su Europos Sąjunga dėl asociacijos ir laisvosios prekybos sutarčių svarbūs partnerystės šalių tikslai ir jų pasirengimas įgyvendinti politines ir ekonomines reformas.

1.2 EESRK nuomone, svarbus klausimas, koku mastu partnerystės šalys yra pajėgios arba turi politinės valios imtis šiose sutartyse reikalaujamų ekonominių ir socialinių reformų.

1.3 EESRK mano, kad itin svarbu, jog asociacijos ir laisvosios prekybos sutartimis būtų siekiama suderinti partnerystės šalių ir ES interesus, kad būsima pažanga būtų naudinga visoms sutarčių šalims.

1.4 Komitetas mano, kad ES derybų strategijoje reikėtų labiau atsižvelgti į žemės ūkio sektoriaus padėtį ir žemės ūkio politikos reikšmę ES ir partnerystės šalių bendradarbiavimui. ES ir partnerystės šalių bendradarbiavimo susitarimuose reikėtų konkrečiau apibrėžti žemės ūkio ir maisto sektorių vaidmenį.

1.5 EESRK pabrėžia, kad iki šiol žemės ūkio padėtis ir žemės ūkio politika Ekonomikos integracijos ir konvergencijos su ES politika platformoje neminima. Į diskutuotinų klausimų sąrašą reikėtų įtraukti žemės ūkį, maisto gamybą ir žemės ūkio politiką.

1.6 EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad žemės ūkis yra nepaprastai svarbus sektorius partnerystės šalių ekonominiame, socialiniame ir regioniniame vystymuisi. Norint pasiekti užsibrėžtus

tikslus, reikės tinkamai vystyti žemės ūkį. Investicijos į žemės ūkį ir šio sektoriaus vystymas yra svarbios sąlygos siekiant sumažinti skurdą kaimo vietovėse.

1.7 EESRK mano, jog svarbu didinti partnerystės šalių žemės ūkio ir maisto produktų konkurencingumą ir maisto saugą bei kokybę. Užtikrinant maisto produktų iš partnerystės šalių patekimą į rinką, didžiausia problema buvo PPO sutartyje dėl sanitarinių ir fitosanitarinių priemonių taikymo nustatytų taisyklių ir standartų laikymasis. Norint užtikrinti maisto saugą ES rinkose, reikia laikytis kokybės kriterijų. Siekiant išspręsti šias problemas, partnerystės šalims reikia techninės ir finansinės pagalbos bei konsultacijų.

1.8 Svarbia kliūtimi prekybai žemės ūkio produktais yra laikomas partnerystės šalių nesugebėjimas laikytis ES nustatytų maisto produktų sanitarinių ir fitosanitarinių standartų. Tačiau Komisija privalo kai (ir kur) įmanoma siekti derėtis dėl savitarpio pripažinimo, kai Rytų partnerystės šalys jau turi atskirus ir efektyvius SFS standartus, net jei tie standartai ir nėra griežtai suderinti. Taip pat tiek ES, tiek šios šalys turėtų būti itin budrios ir užtikrinti, kad įsigaliojus giles ir visapusiškos laisvosios prekybos sutartims (DCFTA), trečiosios šalys neturėtų galimybių įvežti nelegalių arba standartų neatitinkančių maisto produktų - arba kitų produktų, keliančių pavojų žmonių, gyvūnų ar augalų sveikatai - į ES aplinkinius kelius. EESRK siūlo, kad sanitariniai ir fitosanitariniai reikalavimai taptų nauju svarbiu pavyzdinių iniciatyvų klausimu.

1.9 EESRK pabrėžia, kad norint pereiti prie rinkos ekonomikos, reikia pakeisti mąstyseną, plėtoti teisės aktus, kurti institucijas bei visapusiškus techninius gebėjimus prisitaikyti prie pirminės gamybos, perdirbimo ir išorės prekybos metodų ir praktikos.

1.10 Komiteto nuomone, reikia stiprinti bendradarbiavimą, pirmiausia mokymo ir mokslinių tyrimų srityse, kuriose bendri mokslinių tyrimų projektai, vizitai ir seminarai yra svarbūs abipusio supratimo didinimui ir veiklos modelių tobulinimui.

1.11 EESRK taip pat pabrėžia, kad ES ir partnerystės šalims vienodai svarbu užkirsti kelią žalingam trąšų ir pesticidų poveikiui aplinkai (tiek dirvožemiui, tiek vandens sistemoms). Kitas svarbus vystymosi tikslas – maistinių medžiagų ciklo užtikrinimas.

1.12 EESRK mano, kad žemės ūkio vystymuisi taip pat labai svarbus ES ir partnerystės šalių bendradarbiavimas energetikos srityje.

1.13 EESRK pabrėžia, kad svarbus pagarbos žmogaus teisėms bruožas – Tarptautinės darbo organizacijos patvirtintų pagrindinių darbo teisių įgyvendinimas. Svarbu, kad būtų laikomasi tarptautiniu mastu patvirtintų darbo standartų ir tarp ES bei partnerystės šalių būtų kuriama gilios ir visapusiškos laisvosios prekybos erdvė.

1.14 EESRK mano, kad Rytų partnerystės šalių maisto sektoriaus organizacijoms reikėtų teikti didelę papildomą paramą. Organizacijos turi plačiai dalyvauti pilietinės visuomenės forume. Tai taip pat pasakytina apie didesnę EESRK vaidmenį ir harmoningą dalyvavimą svarbiame jo atstovaujamo organizacijų darbe.

1.15 EESRK mano, kad ES ir partnerystės šalių vyriausybės turėtų remti ir skatinti organizacijų gebėjimų didinimą ir jų dalyvavimą rengiant Rytų partnerystės strategiją ir vystant procesus, kad laisva pilietinė visuomenė galėtų įnešti svarų indėlį į bendradarbiavimo žemės ūkio srityje plėtojimą.

2. Padėties apžvalga

2.1 Europos Sąjunga yra suinteresuota, kad prie jos rytinių sienų esančiose šalyse būtų stabili padėtis, geresnis valdymas, o vystytųsi ekonomika. ES ir jos kaimynių glaudesni santykiai jau buvo sėkmingai tvirtinami pagal Europos kaimynystės politiką. 2009 m. Prahoje patvirtinta Rytų partnerystės politika reikėtų siekti dar daugiau. Visi mūsų partneriai⁽¹⁾ Rytų Europoje ir Pietų Kaukaze siekia intensyvesnių santykių su ES. Europos Sąjunga tvirtai remia šių šalių pastangas priartėti prie ES. Rytų partnerystėje, priklausiančia Europos kaimynystės politikai, labai skatinamos esminės reformos, nes partnerystės šalyse šiuo metu kyla sunkumų dėl to, kad labai trūksta politinių tikslų ir demokratijos praktinio įgyvendinimo srityse.

⁽¹⁾ Rytų partneriai yra Rytų Europos ir Pietų Kaukazo šalys, kurioms taikoma Europos kaimynystės politika: Armėnija, Azerbaidžanas, Gruzija, Moldova, Ukraina ir Baltarusija, COM(2008) 823 galutinis. Komisijos komunikatas Europos Tarybai ir Parlamentui dėl Rytų partnerystės.

2.2 Kaip nurodoma Europos Tarybos deklaracijoje⁽²⁾, stengiantis sukurti sąlygas Europos Sąjungos ir Rytų partnerių politinei asociacijai ir tolesnei ekonomikos integracijai, Rytų partnerystė labai sutvirtintų ES politiką rytinių kaimynių ir partnerystės šalių atžvilgiu.

2.3 Dvišalių derybų tikslas yra sudaryti asociacijos sutartį su kiekviena šalimi. Svarbi tokios sutarties dalis – gilios ir visapusiškos laisvosios prekybos erdvė (DCFTA⁽³⁾)⁽⁴⁾.

2.4 Derybų procesui svarbūs partnerystės šalių tikslai ir politinis pasirengimas sudaryti susitarimus su Europos Sąjunga. Esminis klausimas – koku mastu partnerystės šalys yra pajėgios arba turi politinės valios imtis šiais susitarimais reikalaujamų ekonominių ir socialinių reformų.

2.5 Prahos susitarimu partnerystės šalys įsipareigojo imtis politinių ir ekonomikos reformų. Svarbi demokratija, geras valdymas ir teisinės valstybės principų propagavimas, korupcijos panaikinimas, pagarba žmogaus teisėms ir pilietinės visuomenės dalyvavimo užtikrinimas. Ekonomikos reformas reikėtų pradėti nuo rinkos ekonomikos praktikos taikymo ir taisyklių bei nuostatų suderinimo su ES teisės aktais⁽⁵⁾.

2.6 Užmezgant bendradarbiavimą, atvirą dialogą ir keičiantis geriausiaja praktika bei patirtimi, daugiašalė Rytų partnerystė papildoma dvišalius santykius. Bendradarbiavimas vystomas pasinaudojant teminėmis platformomis ir tam tikromis pavyzdinėmis iniciatyvomis⁽⁶⁾ bei pilietinės visuomenės forumu⁽⁷⁾. Žemės ūkio sektoriaus ir žemės ūkio politikos konvergencijos klausimus sprendžia Ekonominės integracijos platforma. Iki šiol žemės ūkiui ir žemės ūkio politikai nebuvo teikiamas joks vaidmuo. Jie privalo būti tarp diskutuotinų dalykų.

⁽²⁾ Europos Sąjungos Vadovų Taryba. 2009 m. kovo 20 d. (Bruselis) Europos Vadovų Tarybos deklaracijos dėl Rytų partnerystės, 7880/09 1 išvada.

⁽³⁾ DCFTA – gilios ir visapusiškos laisvosios prekybos erdvė

⁽⁴⁾ Alexander Duleba ir Vladimir Bilčik *Toward a Strategic Regional Framework for the EU Eastern Policy, Searching for Synergies between the Eastern Partnership and the Partnership for Modernization with Russia*, Bratislava 2010 m.

⁽⁵⁾ Europos Sąjungos Vadovų Taryba. 2009 m. kovo 19–20 d. Bruselio Europos Vadovų Tarybos pirmininkavimo išvadų 7880/09 1 išvada.

⁽⁶⁾ Pavyzdinės iniciatyvos (www.eeas.europa.eu/eastern/initiatives/index_en.htm):

a) Integruoto sienų valdymo programa

b) Mažųjų ir vidutinių įmonių (MVI) pavyzdinė iniciatyva

c) Regioninės energijos rinkos ir energijos vartojimo efektyvumas

d) Stichinių bei žmogaus sukeltų nelaimių prevencija, pasirengimas joms ir atsakas į jas

e) Pavyzdinė iniciatyva dėl gero aplinkos valdymo skatinimo

f) Energijos tiekimo įvairinimas. Pietinis koridorius.

⁽⁷⁾ 2010 m. gruodžio 13 d. Užsienio reikalų ministrų susitikimo ataskaita. Rytų partnerystės įgyvendinimas.

2.7 Žemės ūkis ir maisto gamyba yra gyvybiškai svarbios pramonės šakos visose Rytų partnerystės šalyse. Jos sudaro didelę dalį BVP ir jose dirba didelis žmonių skaičius. Didelis žemės ūkio ir maisto gamybos augimas yra visos ekonomikos augimo ir skurdo mažinimo sąlyga.

2.8 Šioje nuomonėje:

- a) pabrėžiamas poreikis išdėstyti Rytų partnerystės šalims ES strateginį požiūrį, įskaitant žemės ūkio politiką,
- b) nagrinėjami įgyvendinti ir vykdomi žemės ūkio sektoriaus projektai, remiantys Rytų partnerystės tikslus ir
- c) atkreipiamas dėmesys į tai, kad žemės ūkio klausimai yra susiję su daugeliu ES politikos sričių ir su jų tikslais partnerystės politikoje.

2.9 EESRK siūlo ES derybų strategijoje atsižvelgti į žemės ūkio politikos reikšmę ES ir partnerystės šalių bendradarbiavimui ir į žemės ūkio sektoriaus padėtį partnerystės šalių vystymosi politikos požiūriu.

2.10 Partnerystės šalys yra didelės javų, gyvulininkystės produktų, daržovių, šakniavaisių, vaisių ir vynuogių gamintojos. Ukraina yra viena didžiausių javų gamintojų pasaulyje. 2008 m. ji buvo aštunta pagal dydį gamintoja ir septinta pagal dydį eksportuotoja. Nors našumas didėja, metinį derlių vis dar būtų galima gerokai padidinti. Ukrainos metinis derlius yra apie 40–50 mln. tonų. Kitų penkių partnerystės šalių metinis javų derlius siekia apie 15 mln. tonų.

2.11 EU, kurią sudaro 27 valstybės narės, yra didžiausia Ukrainos, Armėnijos, Gruzijos ir Moldovos ⁽⁸⁾ prekybos partnerė ir antra pagal dydį Baltarusijos ⁽⁹⁾ prekybos partnerė. ES šalis pasiekia daugiau nei pusę eksporto iš Moldovos ir truputį mažiau nei 50 proc. eksporto iš Armėnijos. Be to, žemės ūkio produktai atlieka labai svarbų vaidmenį Rytų partnerystės šalių prekyboje su ES.

3. Žemės ūkio ir žemės ūkio politikos strateginiai elementai

3.1 EESRK pabrėžia, kad žemės ūkis yra nepaprastai svarbus sektorius partnerystės šalių ekonomikos, socialiniam ir regioniniam vystymuisi. Kitas svarbus šių šalių tikslas – gerinti maisto saugą. Ypač reikalingos technologijos ir su gamyba, perdirbimu ir pateikimu į rinką susijusios žinios. Kitas partnerystės šalių tikslas – gerinti žemės ūkio ir maisto produktų kokybę ir didinti jų konkurencingumą.

3.1.1 Dar vienas strateginis dalykas, į kurį reikėtų atsižvelgti, yra kaimo plėtros politika, priklausanti BŽŪP II ramsčiui, todėl galima naudotis ES lėšomis kaimo vietovių ir jų gyventojų ekonominei ir socialinei padėčiai pagerinti. Tai ne vien klausimas, ar ūkių gamyba atitinka ES reikalavimus, bet ir darbo vietų išsaugojimas ir gyvenimo sąlygų užtikrinimas kaimo vietovėse atsižvelgiant į jų kultūrą ir aplinkos priemones tvariam kaimo vystymuisi užtikrinti.

3.2 Europos Sąjunga, turinti 500 mln. vartotojų rinką, yra didžiausia pasaulyje prekybos partnerė perkamosios galios požiūriu. Geografinis rinkų artumas partnerystės šalims ir ES suteikia galimybę padidinti prekybą ir taip kurti sąlygas ekonomikos augimui.

3.3 ES žemės ūkio ir prekybos politikos tikslas yra užtikrinti maisto rinkų stabilumą kintančiomis sąlygomis. Vykdoma politika Europos vartotojams turėtų užtikrinti galimybę rinktis aukštos kokybės produktus už sąžiningą kainą. Svarbu, kad ši politika užtikrintų vartotojų poreikius patenkinančių ir sąžiningas pajamas ūkininkams užtikrinančių rinkų stabilumą.

3.4 Vienas iš pagrindinių ES žemės ūkio ir maisto sektorių tikslų yra užtikrinti maisto saugą. Užkertant kelią gyvūnų ir augalų ligoms ir atidžiai stebint sveikatai pavojingų atliekų tvarkymą, užtikrinti vartotojams maisto saugą. Šios pasienio kontrolės priemonės taip pat taikomos iš partnerystės šalių į ES įvežamiems maisto produktams.

3.5 EESRK mano, kad itin svarbu, jog asociacijos ir laisvosios prekybos sutartimis būtų siekiama suderinti partnerystės šalių ir ES interesus, kad būsima pažanga būtų naudinga visoms susitarimo šalims.

4. Laisvosios prekybos derybų atskaitos taškai ir pagrindiniai klausimai

4.1 Derybos dėl laisvosios prekybos erdvės apima platų su prekyba susijusių klausimų spektrą: tarifus, paslaugas, muitinės formalumus, PPO sutartyje dėl sanitarinių ir fitosanitarinių priemonių taikymo nustatytas taisykles ir standartus, viešuosius pirkimus, geografines nuorodas, prekybos apsaugos priemones ir techninius sienų apsaugos klausimus ⁽¹⁰⁾.

4.2 Derybos su Ukraina dėl gilių ir visapusiškos laisvosios prekybos erdvės aktyviai vyksta jau dvejus metus. Derybos prasidėjo 2008 m. Ukrainai tapus oficialia PPO nare ⁽¹¹⁾. Derybose reikėtų pasiekti rezultatų. Šis tikslas gali būti pasiektas 2011 m.

⁽⁸⁾ ES GD TRADE statistika.

⁽⁹⁾ Europos Komisija. Prekyba, dvišaliai santykiai. Šalys. Baltarusija

⁽¹⁰⁾ Žr. 6 išnašą.

⁽¹¹⁾ 4-oji bendra pažangos ataskaita. Derybos dėl ES ir Ukrainos asociacijos sutarties, 2010 m. lapkričio 4–8 d. Kijevas.

4.3 Kad būtų pradėtos lygiavertės derybos dėl laisvosios prekybos erdvės, reikalinga narystė PPO. Šiuo metu dedamos pastangos kaip įmanoma greičiau pradėti derybas su Moldova, Armėnija ir Gruzija. Moldova gana greitai parodė norą spartinti derybų pradžią.

4.4 Azerbaidžanas dar nepriklauso PPO, todėl laisvosios prekybos derybos dar negali prasidėti. Be to, nėra politinių sąlygų deryboms dėl laisvosios prekybos su Baltarusija.

4.5 Užtikrinant žemės ūkio ir maisto produktų patekimą į rinką paaiškėjo, kad didžiausia problema yra PPO sutartyje dėl sanitarinių ir fitosanitarinių priemonių taikymo nustatytų taisyklių ir standartų laikymasis. Atsižvelgiant į PPO sutartyje dėl sanitarinių ir fitosanitarinių priemonių taikymo maisto produktams nustatytas taisykles ir standartus bei kitus ES aplinkos ir sveikatos standartus, Ukraina ir kitos partnerystės šalys turi sparčiai vystyti šias sritis. Todėl partnerystės šalims reikalinga techninė ir finansinė parama bei konsultacijos.

5. Žemės ūkio sektoriaus vystymas partnerystės šalyse

5.1 Rytų partnerystės programa, dėl kurios susitarta 2009 m. gegužės 7 d. Prahoje, ES ir šešių partnerystės šalių finansinį bendradarbiavimą perkelia į kitą lygmenį. Bendradarbiavimui 2010–2013 m. laikotarpiu ES skyrė 600 mln. eurų. Finansavimas teikiamas pagal Europos kaimynystės politikos ir partnerystės priemonę ⁽¹²⁾.

5.2 2007–2011 m. laikotarpiu numatyta 10–12 konkrečių projektų žemės ūkiui vystyti ir maisto saugai užtikrinti ⁽¹³⁾. Daugelis projektų buvo nedideli. Moldovos vyno gamybos modernizavimo projektas buvo didžiausias. Jis finansuojamas kartu su Europos investicijų banku. Šis projektas pradėtas 2010 m.

5.3 Maždaug puse projektų siekiama gerinti maisto saugą partnerystės šalyse plėtojant praktines žinias, be kitų dalykų, su sanitariniais ir fitosanitariniais standartais susijusioje veikloje. Keletas projektų yra orientuoti į žemės ūkio valdymo ir planavimo vystymą. 2009 m. Gruzijai skirta šiek tiek mažiau nei 2 mln. eurų rizikos grupės vaikų maisto saugai gerinti.

5.4 Derybose dėl asociacijos sutarties su Ukraina abi šalys pabrėžė, kad, be kitų dalykų, labai svarbu skatinti žemės ūkio gamybos konkurencingumą, ir atkreipė dėmesį į tikslą atsižvelgti į maisto kokybę ⁽¹⁴⁾. Praktiniu požiūriu ES parama turėtų būti orientuota į institucijų, konsultacijų ir mokymo plėtojimą.

5.5 Praktika rodo, kad partnerystės šalių perėjimas nuo planinės prie rinkos ekonomikos yra ilgas procesas. Reikėtų dėti pastangas šiam procesui remti ir į jį atsižvelgti. Šiam perėjimui reikia ne tik pakeisti mąstyseną, bet ir plėtoti teisės aktus, kurti institucijas bei techninius gebėjimus prisitaikyti prie pirminės gamybos, perdirbimo ir išorės prekybos metodų ir praktikos. Partnerystė ir ES programos turėtų sudaryti sąlygas žemės ūkio bendradarbiavimo įvairinimui ir prekybos sąlygų gerinimui.

5.6 Tam tikri klausimai buvo nurodyti kaip ES ir partnerystės šalių vystymosi tikslai, kadangi jie pasirodė esą esminiai dvišalių derybų klausimai. Šių sričių temos ir dalykai vadinami pavyzdinėmis iniciatyvomis. Kadangi PPO sutartyje dėl sanitarinių ir fitosanitarinių priemonių taikymo maisto produktams nustatytų taisyklių ir standartų tenkinimas pripažintas prekybos maisto produktais kliūtimi, šį klausimą reikėtų įtraukti į pavyzdines iniciatyvas.

6. Aplinkos veiksniai ir socialinis poveikis

6.1 Žemės ūkio gamyba ir maisto pramonė daro didelį poveikį vietos aplinkai. Auginimo metodų pasirinkimas daro įtaką dirvožemio kokybei ir paviršiui, o ypač požeminiam vandeniui. ES ir partnerystės šalims vienodai svarbu užkirsti kelią žalingam trąšų ir pesticidų poveikiui aplinkai (tiek dirvožemiui, tiek vandens sistemoms). Kitas svarbus vystymosi tikslas – maistinių medžiagų ciklo užtikrinimas.

6.2 Žemės ūkio gamybos vystymui ir sėkmei svarbus veiksnys yra įvykiai pasaulinėse energetikos rinkose ir energetikos valdymas kiekvienoje šalyje. Derlius priklauso nuo gamybos faktorių, kuriems reikalinga energija, pavyzdžiui, trąšų, prieinamumo ir kainos. Atsinaujinančios energijos gamyba taip pat daro poveikį maisto kainoms, nes kai kurios bioenergijos rūšys gali būti gaminamos dirbamos žemės plotuose. Taigi ES ir partnerystės šalių dvišalis bendradarbiavimas energijos srityje yra svarbus ir žemės ūkio vystymui.

6.3 Bendradarbiaujant Europos Sąjungai ir partnerystės šalims, reikia atsižvelgti į žemės ūkio sektoriaus funkciją besivystančiose partnerystės šalių kaimo vietovėse. Be palankaus regioninio vystymosi, skurdo skirtumai įvairiuose regionuose pasieks kritinį lygį.

6.4 Svarbus žmogaus teisių bruožas yra pagarba Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) patvirtintoms pagrindinėms darbo teisėms. Svarbu, kad ES ir partnerystės šalių laisvosios prekybos erdvėje būtų laikomasi šių priimtų darbo standartų.

⁽¹²⁾ Europos Komisija, Išorės santykių generalinis direktoratas, Europos kaimynystės politika. Finansavimo pagal Rytų partnerystę vadovas, 2010 m. rugsėjo 24 d.

⁽¹³⁾ Rytų partnerystės bendrija, www.easternpartnership.org.

⁽¹⁴⁾ Europos Komisija. GD RELEX. ES ir Ukrainos asociacijos programos prioritetinių sričių 2010 m. sąrašas.

7. Administracinio ir kitų bendradarbiavimo formų plėtojimas

7.1 Norint įgyvendinti Rytų partnerystę, asociacijos sutartis, gilios ir visapusiškos laisvosios prekybos erdvę bei kitas bendradarbiavimo formas, reikia aktyvaus politinius sprendimus priimančių asmenų, valdžios institucijų, ekspertų ir tarptautinių organizacijų, jau nekalbant apie socialines ir ekonomikos bei pilietinės visuomenės organizacijas, sąveikos ir bendradarbiavimo. Į visai tai būtina atsižvelgti įgyvendinant Rytų partnerystę.

7.2 Turi būti pripažinta, kad ES ir šalių partnerių piliečių, ypač jaunimo, bendravimas skatina pokyčius. ES pripažino kultūrinio bendradarbiavimo ir kultūrų dialogo, kaip neatsiejamą išorės politikos ⁽¹⁵⁾ dalies, vertę.

7.3 Bendradarbiavimą galima vystyti pirmiausia mokymo ir mokslinių tyrimų srityse, kuriose bendri mokslinių tyrimų projektai, vizitai ir seminarai yra svarbūs tarpusavio supratimo didinimui ir veiklos modelių tobulinimui.

8. Organizacijų vaidmens ir pozicijos stiprinimas

8.1 Ypatingą dėmesį reikėtų skirti pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimui ES ir partnerystės šalių bendradarbiavime. EESRK siūlo remti tolesnį pilietinės visuomenės organizacijų veiklos vystymą ir Rytų partnerystės pilietinės visuomenės forumo stiprinimą.

8.2 Pilietinės visuomenės vaidmuo Rytų partnerystėje iki šiol buvo menkas. Siekiant plėtoti demokratiją, būtina laisvoms

organizacijoms suteikti svarbesnį vaidmenį. EESRK jau parengė keletą nuomonių dėl organizacijų ir pilietinės visuomenės vaidmens stiprinimo šiose šalyse. Komitetas parengė nuomonę ⁽¹⁶⁾ šiuo klausimu 2009 m. pavasarį pirmininkaujant Čekijai.

8.3 Pilietinės visuomenės dalyvavimas buvo pernelyg ribotas ir prastai organizuotas. Vienas iš pagrindinių Rytų partnerystės politikos elementų turi būti konsultacijų ir paramos teikimas plačiam organizacijų spektrui, kad gerinant ir stiprinant ES ir partnerystės šalių bendradarbiavimą šios organizacijos sukurtų didelę pridėtinę vertę.

8.4 Organizacijų pozicija ir gebėjimai žemės ūkio sektoriuje taip pat gana silpni. Siekiant vystyti šią pramonę ir stiprinti ES bendradarbiavimą, reikia vystyti žemės ūkio sektoriaus organizacijas gerinant mokymą ir skatinant ugdyti įgūdžius tiek nacionaliniu lygiu, tiek palaikant ES ryšius ir įgyvendinant Rytų partnerystę.

8.5 Siekiant propaguoti Rytų partnerystės programą, žemės ūkio ir maisto sektoriaus organizacijos turi atlikti daug platesnį vaidmenį įvairiais šio proceso etapais. Maisto tiekimo grandinės sudėtingumas sukuria papildomų problemų darbuotojams, pramonei, moksliniams tyrimams, konsultacijoms, valdymui ir gamintojams. Pagrindinės prielaidos, užtikrinančios, partnerystės šalių ir ES bendradarbiavimo žemės ūkio srityje tvarius, abiem pusėms naudingus rezultatus, yra visų šalių veiklos rėmimas ir organizacijų gebėjimų didinimas. Nepaprastai svarbu suaktyvinti EESRK, ES lygmens organizacijų ir nacionalinių organizacijų bendrą veiklą.

2011 m. liepos 14 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Staffan NILSSON

⁽¹⁵⁾ Žr. 2 išnašą.

⁽¹⁶⁾ CESE, OL C 277, 2009 11 17, p. 30–36, „Pilietinės visuomenės įtraukimas į Rytų partnerystę“.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Finansinio švietimo ir atsakingo finansinių produktų vartojimo (nuomonė savo iniciatyva)

(2011/C 318/04)

Pranešėjas **Carlos TRIAS PINTÓ**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2011 m. sausio 20 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Finansinio švietimo ir atsakingo finansinių produktų vartojimo.

Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. birželio 24 d. priėmė savo nuomonę.

473-iojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2011 m. liepos 13–14 d. (liepos 14 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 142 nariams balsavus už, 6 - prieš ir 4 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Dėl vis didėjančio finansų sistemos sudėtingumo ir neišskaidymo pastaraisiais metais pasidarė dar sunkiau suprasti finansinius produktus.

1.1.1 Esant tokiai padėčiai, EESRK palankiai vertina įvairias Europos Komisijos ir OECD įgyvendinamas iniciatyvas, kuriomis siekiama pašalinti finansų sistemos trūkumus. Komitetas taip pat ragina finansų sektorių deramai taikyti naujas taisykles ir imtis savireguliacijos, kad būtų skatinama tinkama ir sąžininga praktika, kuria būtų ištaisyti ankstesni kai kurių įstaigų elgesys ir sudarytos palankios sąlygos naudotis skaidriais finansiniais produktais, suteikiančiais vartotojams galimybę žinoti, ką jie įsigyja, ir palyginti įvairius rinkos pasiūlymus.

1.2 Būtinybė užtikrinti geresnį finansų sistemos reguliavimą, priežiūrą ir didesnę skaidrumą siekiant sustiprinti finansinių produktų vartotojų ir investuotojų apsaugą piliečių neatleidžia nuo įsipareigojimo ugdyti savo finansinius gebėjimus visą gyvenimą, kad finansiniai produktai būtų vartojami atsakingai, priiman informaciją pagrįstus ir gerai apgalvotus sprendimus. Galiausiai kalbama apie virtualaus trikampio tarp finansinio švietimo, rinkų reguliavimo ir vartotojų apsaugos sukūrimą.

1.3 Finansinis švietimas turi būti suprantamas kaip visapusiška politika, paremta visų suinteresuotųjų subjektų: valstybinių institucijų, finansų sektoriaus, įmonių, profesinių sąjungų, vartotojų asociacijų, švietimo sistemos ir apskritai visų piliečių, kaip finansinių produktų vartotojų, bendradarbiavimu. Vis dėlto švietimą ir mokymą turi užtikrinti įstaigos, kuriose nėra interesų konflikto.

1.4 Švietimo sistemoje, skatinančioje Europos piliečių ugdyti savo kritinį mąstymą, finansinis švietimas turi būti vykdomas visą žmogaus gyvenimo ciklą. EESRK prašo įtraukti jį į mokymo programas kaip privalomąjį dalyką, o vėliau – į darbuotojų gebėjimų stiprinimo ir perkvalifikavimo planus. Šio dalyko

tikslas, be kita ko, bus skatinti sąmoningą finansinių reikalų (taupymo, kreditinių kortelių naudojimo, paskolų ir kt.) tvarkymą pabrėžiant socialiai atsakingų finansinių produktų vertę. EESRK remia Europos Komisijos įgyvendintas priemones, skirtas pagrindinių finansinių produktų rinkų reguliavimui siekiant padidinti skaidrumą, pagerinti informacijos kokybę ir patobulinti priežiūros mechanizmus.

1.5 Laisvai prieinamas finansinis švietimas yra naudingas visai visuomenei. Finansinių gebėjimų ugdymo planai visų pirma turi būti skirti toms visuomenės grupėms, kurioms kyla finansinės atskirties pavojus, o finansų sektorius savo ruožtu turi aktyviai veikti dviem kryptimis: dalyvauti mikrofinansavimo ir švietimo programose ir sudaryti palankias sąlygas gauti pagrindines finansines paslaugas.

1.6 EESRK atkreipia dėmesį į ribotą dabartinių finansinio švietimo programų poveikį ir kartu pabrėžia, kad įvertinti įvairių švietimo programų tinkamumą ir naudojamų prieigos kanalų veiksmingumą yra taip pat svarbu, kaip nustatyti finansinių produktų vartotojų mokymo poreikius ir parengti *ad hoc* pasiūlymus. Tam reikalingas suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas.

1.7 Galiausiai finansinis švietimas yra svarbus elementas siekiant išlaikyti pasitikėjimą finansų sistema ir užtikrinti atsakingą finansinių produktų vartojimą. Taigi, ateityje būtina, kad labiausiai su tuo susijusios institucijos (viešosios ir privačios) ir suinteresuotieji subjektai sutelktų pastangas, kad numatytų deramas finansinio švietimo strategijas bei išteklius ir ištaisyti daugelio šiuo metu (tarptautiniu, Europos ir valstybių narių lygmeniu) vykdomų iniciatyvų koordinavimo ir sąveikos trūkumus.

1.8 EESRK supranta, kad Komisijos įgaliojimai švietimo srityje yra riboti, tačiau vis tiek pažymi, kad finansinis švietimas apima daugiau nei vien švietimą, kadangi juo taip pat stiprinamas žmonių gebėjimas imtis veiksmų, sprendžiama socialinės atskirties problema ir skatinamas atsakingas vartojimas.

1.9 Galiausiai EESRK pabrėžia, kad finansinių produktų vartotojų poreikiai turi tapti aukšto lygio tarptautinių susitikimų, visų pirma G20 aukščiausio lygio susitikimo, vienu iš prioritetinių klausimų. Todėl Komitetas prašo sudaryti vartotojų finansinės apsaugos ekspertų grupę.

2. Finansinis išsilavinimas ir vartotojų vaidmuo

2.1 Finansinio reguliavimo mažinimo ir savireguliacijos kultūra, kūrybiškumas finansų srityje, naujų finansinių priemonių sudėtingumas ir nepakankamas sistemos skaidrumas ne tik yra pagrindinė mus ištikusios rimtos krizės priežastis, bet ir trukdo piliečiams suprasti, kaip veikia jau pati savaime sudėtinga ir globalizuota rinka, perpildyta gausybės įvairiausių finansinių produktų.

2.2 Žinių visuomenėje, kuri turėtų pasinaudoti švietimo sistema, galinčia skatinti kritinį piliečių mąstymą, finansinis švietimas yra strateginė priemonė, kuri turi papildyti naujas finansų sistemos taisykles. Iš tiesų, be atsakingų ir išipareigojusių ugdyti savo finansinius gebėjimus vartotojų paramos neįmanoma sukurti tvirtesnės, saugesnės ir skaidresnės finansų sistemos.

2.3 Iš tikrųjų vis labiau plinta „atsakingo finansinių produktų vartojimo“ samprata, kuria skatinama norą atsieti nuo poreikio. Populiarija ir „sąmoningas taupymas“. Tai samprata, kuria ilgalaikėje perspektyvoje propaguojami socialine atsakomybe grindžiami produktai ⁽¹⁾, t. y. liudijantys geresnį įmonių elgesį aplinkosaugos, socialinių reikalų ir valdymo srityse (etiniai, socialiniai ir valdymo kriterijai).

2.4 Tikslas turėtų būti ne tik perduoti žinias ir nuostatas (finansinis švietimas), bet ir suteikti gebėjimą įvertinti remiantis turima informacija (finansinis raštingumas), kad piliečiai konkrečiomis gyvenimo aplinkybėmis galėtų priimti tinkamus sprendimus asmeniškai valdydami savo finansus (finansinių gebėjimų stiprinimas).

2.5 Galiausiai didelė dalis sprendimų, kuriuos asmuo turi priimti per savo gyvenimą, – pradedant lėšų studijoms paieškomis ir baigiant senatvės pensijos planavimu – yra susiję su finansiniu elgesiu, turinčiu tiesioginės įtakos piliečio asmeninei ir šeimos aplinkai ⁽²⁾.

2.6 Be to, atsižvelgiant į tarptautinę ekonomikos krizę, augantį piliečių susidomėjimą tvarių vystymusi ir verslo pasaulio požiūri į aplinkosaugos, socialinius ir įmonių valdymo aspektus

(etiniai, socialiniai ir valdymo kriterijai), atrodo svarbu suteikti daugiau informacijos apie tai, kaip šiuos kriterijus įtraukti į individualių vartotojų finansinius sprendimus.

2.7 Todėl Komitetas mano, kad labai svarbu užtikrinti pakankamą finansinį išsilavinimą visoms visuomenės grupėms visą jų gyvenimą, kad būtų išsaugotas jų pasitikėjimas tinkamai reguliuojama finansų sistema ir užtikrintas jos vystymasis ir stabilumas skatinant **protingą finansinių produktų vartojimą** priimančią informaciją pagrįstus ir gerai apgalvotus sprendimus. Šis klausimas dabar tampa bendru vyriausybės ir reguliavimo bei priežiūros institucijų tikslu.

2.8 Finansų įstaigoms taip pat tenka svarbus vaidmuo. Tai reiškia, kad finansų sektorius turi išipareigoti visuomenei užtikrinti sąžiningą ir skaidrų paslaugų klientams teikimą ir aiškiai ginti žmonių interesus.

3. Veiksmai finansinio švietimo srityje

3.1 Sąvoka „finansinis švietimas“ suprantama kaip procesas, kurio metu vartotojai tobulina savo žinias apie finansinius produktus, įgyja daugiau žinių apie finansinę riziką bei rinkos teikiamas galimybes, ir tai jiems leidžia priimti atitinkama informacija pagrįstus ekonominius sprendimus. Laisvai prieinamas finansinis švietimas naudingas visai visuomenei, kadangi sumažina finansinės atskirties riziką ir skatina vartotojus planuoti bei taupyti, o tai padeda išvengti pernelyg didelio išiskolinimo.

3.2 Reguliavimo institucijos, finansų įstaigos ir kiti pilietinės visuomenės subjektai, siekdami skatinti vartotojų finansinį išsilavinimą, ėmėsi įvairių iniciatyvų, kurios vadinamos „finansinio švietimo planais“.

3.3 Ši tema nėra nauja: ją jau svarstė OECD ⁽³⁾, Europos Komisija ⁽⁴⁾ ir ECOFIN taryba ⁽⁵⁾.

3.4 Vienos reikšmingiausių Europos lygmeniu šioje srityje vykdytų institucinių iniciatyvų buvo didelis finansiniam švietimui skirtas skyrius vykdant vartotojų švietimo projektą **DOLCETA** (*Development of On Line Consumer Education Tools for Adults* – internetinių vartotojų švietimo priemonių suaugusiems kūrimas) ir Komisijos 2008 m. sukurta finansinio švietimo ekspertų grupė (**FŠEG**), kuri nuo tada reguliariai renkasi nagrinėti įvairių finansinio švietimo programų kūrimo strategijų ir skatina viešojo ir privačiojo sektorių bendradarbiavimą, kad būtų lengviau jas įgyvendinti.

⁽¹⁾ EESRK nuomonė dėl socialine atsakomybe grindžiamų finansinių produktų, OL C 21, 2011 1 21, p. 33.

⁽²⁾ Šiuo klausimu žr. Komisijos dokumentą *Žalioji knyga „Adekvачios, tvarios ir saugios Europos pensijų sistemos“*, COM(2010) 365 galutinis.

⁽³⁾ 2005 m. liepos mėn. Reikia paminėti ir OECD 2009 m. finansinio švietimo projektą.

⁽⁴⁾ Europos Komisija paskelbė „aštuonis pagrindinius aukštos kokybės finansinio švietimo schemų vykdymo principus“, COM(2007) 808 galutinis.

⁽⁵⁾ Savo 2008 m. gegužės mėn. išvadose.

3.5 Būtinybę tobulinti finansinių švietimą lemia šie veiksniai: naujų finansinių priemonių sudėtingumas, demografiniai pokyčiai ⁽⁶⁾ ir nauja Europos reguliavimo sistema ⁽⁷⁾.

3.6 Galima pridurti, kad apskritai žmonių finansinis išsilavinimas yra nepakankamas. Kad šis tikslas būtų pasiektas, piliečiai visų pirma turi suprasti, kad jiems būtina tobulinti finansines žinias. Todėl EESRK prašo, kad nacionaliniu lygmeniu būtų vykdoma daugiau finansinio švietimo kampanijų.

3.7 EESRK pasisako už tai, kad visi piliečiai (vaikai, jaunimas, vyresnio amžiaus žmonės, neįgalieji ar kitos visuomenės grupės) galėtų veiksmingai naudotis finansinių įgūdžių stiprinimo programomis, atitinkančiomis konkrečiam gyvenimo etapui aktualias temas ir pagal kurias būtų atsižvelgiama į kiekvienos grupės tikslus ir interesus. Kartu su pagrindiniais mokymo klausimais (finansinis planavimas, taupymas, įsiskolinimas, draudimas, pensijos ir kt.) ir konkrečia vykdymo metodika reikėtų numatyti veiksmingus kanalus, leidžiančius pasiekti įvairias visuomenės grupes: mokymo įstaigas, darbovietes, vartotojų asociacijas, interneto svetaines, specializuotus leidinius, ryšių priemonės ir kt.

3.8 Vaikai ir jaunimas yra prioritetinės šių programų grupės, tačiau finansinis švietimas nėra mokymo programos dalis: tik nedaugelyje šalių finansinis švietimas įtrauktas į bendrąsias mokymo programas ⁽⁸⁾. EESRK pabrėžia, kad, jei ir toliau išliks tokia padėtis, norimi finansinių kompetencijų įgijimo tikslai nebus pasiekti.

3.9 Be to, EESRK ragina Europos Komisiją ir kitas institucijas valstybėse narėse geriau informuoti ir suteikti žinių apie socialiai atsakingą investavimą pasinaudojant šiuo metu vykdomomis finansinio švietimo iniciatyvomis.

3.10 Šiuo metu vykdomos finansinio švietimo programos, pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje (bendroji finansinio konsultavimo programa), Prancūzijoje (Finansinio švietimo institutas), Ispanijoje (2008-2012 m. finansinio švietimo planas), Austrijoje (finansinio švietimo iniciatyva, *Initiative Finanz Wissen*) ir kt., yra tinkamai parengtos, tačiau trūksta reikiamo užmojo jų įgyvendinimo strategijų, o piliečiai nepakankamai informuojami apie šių institucijų mokymo išteklius.

3.11 EESRK mano, kad reikia aktyviau vykdyti tyrimus, skirtus įvertinti mokymo turinio tinkamumą ir naudojamus

prieigos prie jo kanalus, kartu finansinių gebėjimų pagerėjimą ilgalaikės trukmės laikotarpiu, visų pirma kalbant apie šio dalyko poveikį vaikų ir jaunuolių ugdymui.

4. Nauja vartotojų finansinė elgsena

4.1 Demografiniai, socialiniai bei kultūriniai ir technologiniai veiksniai lemia naują vartotojų finansinę elgseną. Šiandieninis vartotojas visų pirma ieško būtent jam tinkančios prekės, profesionalios aptarnavimo, reikalauja daugiau informacijos, domisi investicijų paskirtimi ⁽⁹⁾ ir laikosi kritiško požiūrio.

4.2 Todėl po truputį silpsta klientus ir finansų įstaigas siejęs glaudus ryšys: klientai naudojami įvairių finansų įstaigų paslaugomis, pageidauja, kad jų bankas būtų netoliese, arba, priešingu atveju, naudojami internetine bankininkyste, ir nori veiksmingų paslaugų ir investicijų grąžos.

4.3 Geras informacijos valdymas siekiant pažinti klientų vartojimo įpročius ir atsižvelgiant į jų profilį pateikti tinkamą informaciją yra svarbiausias klientų išsaugojimo veiksnys. Savo ruožtu vartotojas turi palyginti jam suteiktą informaciją ir labai gerai išanalizuoti paslaugą, kurią jis pasirenka.

4.4 Vartotojų asociacijų manymu, bendraujant su finansų įstaigomis patartina laikytis tam tikrų taisyklių (individualiems poreikiams pritaikyta paslauga, paslaugos kokybė, specializacijos tam tikrų produktų srityje lygis), o ne nerti į kuo didesnės grąžos siekimo sūkurį. Šiuo požiūriu finansinis švietimas padėtų vartotojams suprasti tariamų finansinių patarėjų keliamą pavojų.

5. Skatinti skaidrumą siekiant gerinti vartotojų apsaugą ir susigrąžinti jų pasitikėjimą

5.1 Finansinio švietimo srityje vykdomos priemonės turėtų prisidėti prie išsamaus finansų rinkų reguliavimo ir veiksmingo finansinių produktų vartotojų apsaugos gerinimo. Vis dėlto finansų rinkų reguliavimas neatleidžia piliečio nuo būtinybės įsipareigojimo visą gyvenimą ugdyti savo finansinius gebėjimus.

5.2 Skaidrumas yra būtinas santykių su naudotoju kriterijus ir esminis veiksnys siekiant finansinių paslaugų sektoriuje susigrąžinti vartotojų pasitikėjimą.

5.3 Informacijos skaidrumą galima užtikrinti šiomis priemonėmis: ataskaitos ir pranešimai, atsakingas konsultavimas, informaciniai prospektai, informaciniai lapeliai ir vadovai, nauji konsultavimo būdai, finansinių produktų ir produktų pristatymai ir pan. Turi būti užkirstas kelias mažu šriftu parašytoms pastaboms, nesąžiningoms sutarčių sąlygoms ir klaidinančiais reklamai.

⁽⁹⁾ Per pastaruosius metus išaugo socialine atsakomybe grindžiamų finansinių produktų paklausa. Investuojant pagal šiuos produktus atsižvelgiama į socialinės atsakomybės principus.

⁽⁶⁾ Šiuo požiūriu daugiausia lemiantis veiksnys yra pailgėjusi gyvenimo trukmė, dėl kurios atsiranda būtinybė vyresnio amžiaus žmones supažindinti su naujomis finansinėmis priemonėmis, o suaugusieji yra priversti geriau planuoti savo ateitį.

⁽⁷⁾ Nustatyta pagal Europos Komisijos 1990 m. pabaigoje pradėtą įgyvendinti finansinių paslaugų veiksmų planą.

⁽⁸⁾ 2012 m. PISA ataskaitoje pirmą kartą bus įvertintos 19 šalių penkio-likos metų amžiaus moksleivių finansinės žinios.

5.4 Apskritai finansų įstaigos klientams kelia nerimą, kuri lemia komunikacijos trūkumas, kriterijai, kuriais vadovaujasi darbuotojai prie langelio aptarnaudami klientus, ir patys dokumentai, kuriuos ne specialistams dažniausiai sunku suprasti. Siekdamos išspręsti šią problemą finansų įstaigos turi įdarbinti kvalifikuotus darbuotojus, kurie sugebėtų informuoti klientus, užmegzti su jais ryšį ir bendrauti jiems suprantama kalba.

5.5 Kalbant apie prekybą finansiniais produktais ir paslaugomis, sustiprintas informavimo reikalavimas numatant prievolę pakankamai iš anksto prieš vartotojui priimant pasiūlymą jį tiksliai informuoti apie sutarties sąlygas ir su jomis susijusius išpareigojimus.

5.6 Visų pirma būtina tiksliai nurodyti su kiekviena operacija susijusią riziką ir siekti ją paskirstyti atsižvelgiant į tai, kad pastaruoju metu stebimas su finansiniais produktais susijusios rizikos perkėlimas vartotojui. Kalbant apie internetinę bankininkystę, reikia užtikrinti visapusišką prieigą prie šiuo požiūriu svarbiausios informacijos.

5.7 Konkrečiai ES Direktyvoje 2007/64/EB dėl mokėjimo paslaugų reikalaujama užtikrinti geresnes galimybes gauti informaciją. Savo ruožtu direktyvoje dėl finansinių priemonių rinkų (angl. *MiFID*)⁽¹⁰⁾ nurodyta informacija, kuri turi būti suteikta teikiant investicines paslaugas ir kurią reikia pateikti visuose derybų dėl sutarties etapuose, t. y. prieš pasirašant sutartį, sutarties pasirašymo metu ir ją pasirašius. Be to, šioje direktyvoje reikalaujama, kad finansų įstaigos sustiprintų investuotojų apsaugą ir pasiūlytų savo klientams jų rizikos ir socialinį bei kultūrinį profilį labiausiai atitinkančius produktus.

5.8 Kita vartotojų apsaugos priemonė - Vartojimo kredito direktyva 2008/48/EB, kurioje nurodomas atsakingo skolinimo principas, pagal kurį kreditorius privalo vartotojui patarti ir įvertinti esamą ir būsimą jo kreditingumą remdamasis pastarojo pateikta informacija ir patikrinęs atitinkamas duomenų bazes.

5.9 Ateityje svarbia Europos Sąjungos vartotojų pasitikėjimo stiprinimo priemonė taps Bendrosios rinkos aktas⁽¹¹⁾, kuriame yra skyrius dėl mažmeninių finansinių produktų vartotojų apsaugos priemonių ir kuriame ypatingas dėmesys skiriamas mokesčių už banko paslaugas skaidrumui ir šiuo metu nepakankamai hipotekos paskolų vartotojų apsaugai.

6. Skatinti geriausią bankininkystės praktiką

6.1 Pastaryjų dešimtmečių finansinio reglamentavimo nebuvimas paskatino bankų ir kapitalo rinkų sąveiką ir taip padidino komercinių bankų klientų teisių pažeidžiamumą.

6.2 Taigi vartotojai skundėsi, kad prekiaujant finansiniais produktais pateikiama nepakankamai informacijos, ypač apie sudėtingus naujus produktus.

6.3 Europos Komisija⁽¹²⁾ atkreipia dėmesį į šias didžiausias vartotojų ir bankų santykių problemas: prieš pasirašant sutartį suteikiama nepakankamai informacijos, duodami nepatikimi patarimai, mokesčiai už banko paslaugas nėra skaidrūs ir sunku pakeisti banką.

6.4 Norėdama panaikinti šiuos nesklaidumus, Europos Komisija pradėjo bankų sektoriui skirtą savireguliacijos iniciatyvą, kuria siekiama užtikrinti geresnes galimybes gauti informaciją apie banko mokesčius, juos suprasti ir palyginti. EESRK palankiai vertina šį svarbų suderinimo projektą, kuris turėtų padėti sukurti labiau standartizuotą sistemą, leidžiančią palyginti siūlomus produktus. Komitetas savo ruožtu pabrėžia, kad norint užtikrinti šio projekto sėkmę į jį būtina įtraukti vartotojų organizacijas.

6.5 Be to, reikia atkreipti dėmesį į finansų institucijų nenorą, kai tai joms mažiau naudinga, siūlyti savo klientams kitų bankų produktus. Dar viena iš kolektyvinio investavimo klaidų - naujų produktų siūlymas neatsižvelgiant į jų paklausą.

6.6 Apskritai kliento poreikių ir pasirinkto produkto neatitikimą lemia toks valdymo modelis, kai pasiūla lemia paklausą pasinaudojant didėjančia žinių spraga, turint omenyje informacijos asimetriją tarp finansinių produktų pardavėjų ir pirkėjų. Šiuo požiūriu EESRK siūlo nustatyti griežtus elgesio kodeksus, kurių privalėtų laikytis finansų įstaigų darbuotojai ir kurie padėtų sumažinti interesų konflikto tarp patarimo ir pardavimo galimybes. Finansų įstaigos turėtų privaloma tvarka įrodyti, kad laikosi elgesio kodeksų.

6.7 Todėl finansų tarpininkai (ne tik bankai, bet ir draudimo agentai, biržos brokeriai ir t. t.), griežtai laikydamiesi galiojančių teisės aktų, turi taikyti gerąją praktiką, kad apsaugotų finansinių paslaugų vartotojų interesus, tuo tikslu nustatyti informacijos kokybės gerinimo priemonės (aiški, tiksli, kliento poreikius atitinkanti, suprantama ir leidžianti palyginti siūlomus produktus), taupančiųjų ir investuotojų finansinį švietimą skatinančią politiką, užtikrinti profesionalų konsultavimą (patikimą ir sąžiningą), kuris padėtų naudotojui lengviau pasirinkti, ir įsteigti nepriklausomą instituciją, kuri gintų ir saugotų finansinius produktus įsigyjančių klientų teises ir interesus (ombudsmanas).

⁽¹⁰⁾ 2004 m. m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2004/39/EB dėl finansinių priemonių rinkų, OL L 145, 2004 4 30, p. 1-44.

⁽¹¹⁾ COM(2011) 206 galutinis.

⁽¹²⁾ Europos Komisija, „Duomenų apie vartotojams siūlomus einamųjų sąskaitų įkainius rinkimas“ (angl. *Data Collection for prices of current accounts provided to consumers*), 2009 m., Briuselis.

6.8 EESRK pabrėžia, kad, siekiant šį naują ketinimą įgyvendinti, reikia pagerinti finansų tarpininkų kvalifikaciją, kad jie galėtų atlikti šį labai svarbų šviečiamąjį vaidmenį. Finansų tarpininkams kyla dvejopo pobūdžio uždavinys: pirma, geriau pažinti parduodamus produktus ir, antra, mokėti veiksmingai perduoti informaciją naudotojui.

7. Finansinės įtraukties skatinimas

7.1 EESRK supranta, kad finansinė įtrauktis turi būti visiškos žmonių socialinės įtraukties dalis. Šiuo atveju akivaizdu, kad užimtumo, socialinės apsaugos ir panašios garantijos užtikrins didesnę finansinio švietimo iniciatyvų sėkmę.

7.2 Įvairūs tyrimai⁽¹³⁾ parodė, kad finansiniai reikalai išmanomi nepakankamai ir tai susiję su asmenų išsilavinimu ir socialiniu bei ekonominiu statusu. Daugeliui žmonių sunku kontroliuoti savo finansinę padėtį ir įvertinti savo investicijų riziką. Taip pat pastebėta, kad retas iš šių žmonių numato ką darys dėl nenumatytų aplinkybių (nedarbo, nelaimingo atsitikimo, skrybų, našlystės ir pan.) pasikeitus asmeninei padėčiai.

7.3 Daugelyje šalių vos 30 proc. suaugusių gyventojų sugeba apskaičiuoti paprastą palūkanas ir tik 44 proc. turi bazinių žinių apie pensijų sistemos veikimą⁽¹⁴⁾.

7.4 Apie 80 milijonų Europos piliečių, t. y. 16 proc. visų gyventojų, gresia skurdas. Vienas iš Europos Sąjungos tikslų, nustatytų 2010 m. Europos kovos su skurdu ir socialine atskirtimi metams, – skatinti visuomenę remti įtraukties politiką pabrėžiant kolektyvinę ir asmeninę atsakomybę.

7.5 Finansinė įtrauktis remia socialinės integracijos procesus. Todėl svarbu plėtoti iniciatyvas, kurios sudaro palankias sąlygas visuomenės grupių, patiriančių didelę atskirties riziką (moterų, bedarbių, neįgalųjų, vyresnio amžiaus asmenų, skurstančiųjų ir pan.), finansinei integracijai siekiant užtikrinti visuotinį prieinamumą sukuriant šioms grupėms pritaikytus finansinius produktus ir paslaugas.

7.6 Dabartinėmis ekonominėmis ir socialinėmis sąlygomis labai svarbu pabrėžti į pensijų planavimą orientuotą finansinį švietimą, kadangi vyrauja tendencija rinktis įmokomis pagrįstus valstybinius pensijų planus, kurių išmokos priklauso nuo sumokėtų įmokų (su darbo santykiais susijusios išmokos). Be to, siekiant užtikrinti dirbančių moterų lygiateisiškumą, jų patekimą į darbo rinką reikia susieti su specialiomis programomis, skirtomis jų finansiniams išgydžiams stiprinti.

7.7 Galiausiai, vartotojų finansinio išsilavinimo gerinimo priemonės visų pirma turi būti skirtos pažėdžiamiausiomis visuomenės grupėms, kurioms gresia finansinė atskirtis arba kurios gali tapti tam tikrų nesąžiningų spekuliacinių sandorių aukomis.

7.8 EESRK pabrėžia, kad finansų įstaigos, be kitų funkcijų, privalo sudaryti palankesnes sąlygas skurstantiesiems naudotis bankų paslaugomis, kad jie išvengtų finansinės atskirties. Mikrokreditų⁽¹⁵⁾ teikimo programos turi būti įtrauktos į finansų įstaigų produktų asortimentą. Mikrokreditai yra skirti konkrečioms visuomenės grupėms: bedarbiams, studijas baigiantiems jaunuoliams, kuriems reikia užstatų, verslininkams, imigrantams, neįgaliesiems ir pan.⁽¹⁶⁾, todėl svarbu jiems užtikrinti galimybę juos gauti.

7.9 Vykdam tam tikras programas derinama mikrofinansavimo ir švietimo veikla duoda puikių rezultatų, nes švietimas užtikrina konkurencinį pranašumą, palyginti su kitomis iniciatyvomis, kuriose dėmesys sutelkiamas tik į mikrofinansavimą.

8. Finansinio švietimo perspektyvos

8.1 EESRK puikiai supranta, kad Komisijos įgaliojimai švietimo srityje yra riboti⁽¹⁷⁾, nepaisant to Komitetas nurodo, kad finansinis švietimas apima daugiau nei vien tik švietimą, jis taip pat stiprina žmonių gebėjimą imtis veiksmų, padeda spręsti socialinės atskirties problemą ir skatina atsakingą vartojimą.

8.2 EESRK ragina Komisiją rimtai apsvarstyti galimybę parengti teises priemones, kuriomis valstybės narės būtų įpareigosotos aktyviai skatinti finansinį švietimą.

8.3 Žvelgiant į ateitį, įvairios organizacijos ir institucijos (iš kurių pačios svarbiausios finansinio švietimo srityje tikriausiai yra OECD Tarptautinis finansinio švietimo tinklas (INFE) ir Europos Komisijos finansinio švietimo ekspertų grupė (GEEF)) vieningai sutaria, koki finansinio švietimo turinį ir praktiką visų pirma reikėtų numatyti. Šiuo požiūriu EESRK visiškai pritaria šioms gairėms ir ragina vyriausybes ir finansų įstaigas skirti pakankamai išteklių jų iniciatyvoms skatinti:

— taikyti bendrą metodiką siekiant įvertinti finansinių klausimų išmanymo lygį ir gyventojų įtraukties mastą,

— plačiau įtraukti finansinį švietimą į mokymo programas, taikyti tarptautinę metodiką, kuri leistų įvertinti mokyklų programų veiksmingumą ir efektyvumą,

⁽¹³⁾ Žr. Braunstein & Welch, 2002 m., Mandell, 2008 m., FINRA Investor Education Foundation, 2009 m.

⁽¹⁴⁾ Duomenys paimti iš José Gómez Yubero straipsnio „Finansinis švietimas. Nuo informacijos prie žinių ir pagrįstai priimamų finansinių sprendimų“ (angl. *Financial education: from information to knowledge and informed financial decision-making*).

⁽¹⁵⁾ Jungtinių Tautų generalinė asamblėja paskelbė 2005-uosius „Tarptautiniais mikrokreditų metais“.

⁽¹⁶⁾ Kaip kad yra Prancūzijoje, mikrokreditai turi būti priemone skurstančių asmenų poreikiams patenkinti, o ne tik įmonėms teikiama parama.

⁽¹⁷⁾ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 165 straipsnyje nurodyta, kad tik valstybės narės gali imti teisėkūros veiksmų švietimo srityje.

- kurti nacionalines finansinio švietimo strategijas, į kurias būtų įtrauktos stebėsenos ir poveikio vertinimo sistemos,
  - stiprinti finansinės įtraukties strategijas, daugiau dėmesio skirti konkrečioms grupėms (jaunimui, moterims, imigrantom, mažas pajamas gaunantiems asmenims),
  - saugoti finansinių produktų vartotojų teises,
  - stiprinti Europos Komisijos, OECD ir nacionalinių vyriausybių bendradarbiavimą, kad būtų išnaudota galima sąveika ir išvengta dubliavimosi,
  - organizuoti Europos finansinio švietimo dieną, pavyzdžiui, remiant rotacijos tvarka ES pirmininkaujančioms valstybėms narėms,
  - skatinti rengti metinę konferenciją finansiniam švietimui skatinti, kurioje dalyvautų pripažinti ekspertai,
  - sukurti Europos lygmens viešojo pripažinimo sistemą (pavyzdžiui, premiją), pagal kurią būtų apdovanojamos geriausios švietimo iniciatyvos ir geriausia praktika,
  - propaguoti „finansų išmanymo pažymėjimą“,
  - reguliariai rengti valstybių narių vyriausybių susitikimus, skirtus vykdomoms finansinio švietimo programoms, ir jų rezultatus įtraukti į nacionalinės politikos darbotvarkes (tokie susitikimai turi suteikti galimybę ne tik pristatyti vykdomus veiksmus, bet ir ištirti jų poveikį).
- 8.4 EESRK norėtų papildomai pateikti šiuos pasiūlymus, kurie piliečių finansinių gebėjimų gerinimo iniciatyvas susieja su įvairiomis priemonėmis, skirtomis padidinti finansinių produktų individualių vartotojų apsaugos lygį:
- sukurti nepriklausomą įstaigą, kuri finansinių produktų vartotojams nemokamai teiktų konsultacijas ir užtikrintų jiems galimybę savo finansinius sprendimus paremti etiniais, socialiniais ir valdymo kriterijais: ši įstaiga galėtų konsultuoti asmeniškai priimdama klientus arba specialia telefono linija,
  - apibrėžti finansų tarpininkų ir valstybės tarnautojų vaidmenį finansinio švietimo srityje, kad būtų sudarytos geresnės sąlygos gauti finansinės informacijos ir ją suprasti⁽¹⁸⁾; reikėtų sukurti priežiūros mechanizmus, kurie padėtų užtikrinti jų veiklos nešališkumą,
  - sukurti Europos finansinių produktų individualių vartotojų apsaugos agentūrą siekiant stebėti bankų veiklą (visų pirma
- prieinamumo, skaidrumo ir finansinių produktų palyginamumo požiūriu) ir kovoti su sukčiavimu; ši institucija turi būti įgaliota taikyti sankcijas,
  - reikalauti, kad finansų sektorius įvestų fizines laikmenas, skirtas finansinių produktų klientams informuoti apie jų teises ir veiksmus, kurių reikia imtis, jeigu pasiūlymas arba finansų įstaigos sprendimas neatitinka reikalavimų,
  - informacinėje medžiagoje apie finansinius produktus (kaip daroma vaistų atveju) pateikti išpėjimus apie kiekvieno produkto kontraindikacijas ir galimą šalutinį poveikį, taip pat informaciją, susijusią su sutarčių sąlygomis,
  - kiekvienoje valstybėje narėje, turinčioje finansinio švietimo strategiją, sukurti finansinio švietimo ekspertų grupes, kad numatyti planai būtų sustiprinti harmoningai įtraukiant pagrindinius organizuotos pilietinės visuomenės veikėjus,
  - užtikrinti Europos Komisijos paramą apibrėžiant nuosekliai finansinio švietimo strategiją (tų valstybių narių, kuriose ji dar nėra įgyvendinama, nacionalinėms valdžios institucijoms) pagal šioje srityje didžiausią pažangą padariusių šalių pavyzdį,
  - kiekvienai nacionalinei finansinio švietimo strategijai numatyti biudžeto planą ir nurodyti, kas finansuos finansinio švietimo programas ir kokiais ištekliais,
  - sustiprinti Europos Komisijos paramą valstybėse narėse vykdomiems finansinio švietimo veiksams remiantis nustatyta geriausia praktika,
  - skatinti visuotinai naudoti socialinės apsaugos nacionalines sąskaitas, kad visi darbuotojai kartą per metus būtų informuojami, kokią pensiją jie turės teisę gauti, kai išeis į pensiją,
  - skatinti konkrečiai jaunimui (nuo 14 metų, t. y. amžiaus, kol dar neturima visų teisių ir nepradėtas profesinis gyvenimas) skirtus finansinius produktus ir jiems reguliariai siųsti informaciją apie tų produktų savybes ir veikimą,
  - skatinti žaislų pramonę švietėjiškais tikslais kurti žaislus, kurie apima finansines sąvokas,
  - transliuoti trumpas (10–15 min. trukmės) televizijos ir radijo programas apie esminius finansinius klausimus (paskolas, hipoteką, draudimą ir pan., taip pat apie pagrindines sąvokas, pavyzdžiui, pelningumą ar riziką), pradėti vykdyti daugialypės terpės iniciatyvas ir propaguoti finansinį švietimą pasinaudojant socialiniais tinklais,
  - dažniau pasitelkti vartotojų organizacijas ir kitas nepriklausomas organizuotas pilietinės visuomenės organizacijas siekiant skleisti ir įgyvendinti vyriausybių finansinio švietimo iniciatyvas.

⁽¹⁸⁾ Nepažeidžiant tiesioginių mokymo funkcijų, kurios tenka švietimo sistemai.

8.5 Galiausiai EESRK pabrėžia, kad finansinių produktų vartotojų poreikiai turi tapti aukšto lygio tarptautinių susitikimų, visų pirma G20 aukščiausio lygio susitikimo, vienu iš prioritetinių klausimų. Šioje srityje *Consumers International* ⁽¹⁹⁾ ragina sukurti vartotojų finansinės apsaugos ekspertų grupę, kuri teiktų ataskaitas G20, kad būtų užtikrinta galimybė gauti pastovias, sąžiningas ir konkurencingas finansines paslaugas.

2011 m. liepos 14 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Staffan NILSSON

⁽¹⁹⁾ Ji atstovauja 220 vartotojų organizacijų 115 šalių.

I PRIEDAS

Finansinio švietimo turinys ⁽¹⁾

Produktas	Sritys ir tikslinės visuomenės grupės	Kanalai
Taupymas arba pasyvai (taupomosios sąskaitos, darbo užmokesčio lapeliai)	Išmokti taupyti (vaikai ir jaunimas) Pradėti dirbti (jaunimas)	Mokymo įstaigos Darbo vieta
Investicijos arba aktyvai (vartojimo kreditas arba hipoteka)	Pradėti savarankišką gyvenimą (jaunimas)	Senelių namai Profesinės asociacijos ar profesinės sąjungos
Atsiskaitymo priemonės (debito arba kredito kortelės)	Sukurti šeimą (suaugusieji)	Vartotojų asociacijos ir NVO
Kiti finansiniai produktai (draudimas, pensijų planai)	Pasirengti pensijai (vyresnio amžiaus asmenys)	Žiniasklaida
Paslaugos (pervedimai, konsultacijos, įkainiai)	Valdyti mikroįmonės finansus (verslininkai)	Internetas

⁽¹⁾ Pateikiamas kaip pavyzdys, sąrašas neišsamus ir negalutinis.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Intelektinės nuosavybės teisių muzikos sektoriuje

(2011/C 318/05)

Pranešėjas **Panagiotis GKOFAS**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2008 m. sausio 17 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Intelektinės nuosavybės teisių muzikos sektoriuje

(nuomonė savo iniciatyva).

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. gegužės 26 d. priėmė savo nuomonę.

473-iojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2011 m. liepos 13–13 d. (liepos 14 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 119 narių balsavus už, 51 - prieš ir 42 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Problemos esmė

1.1.1 Muzikos pramonėje autorių teisių ir atlikėjų gretutinių teisių, susijusių su nematerialiais produktais, kuriais vis plačiau prekiaujama ir kurie platinami skaitmeninėse rinkmenose, apsauga – pilietinę visuomenę tiesiogiai liečiantis klausimas.

1.1.2 Šioje nuomonėje iškelti penki svarbūs uždaviniai. **Visų pirma** reikia nustatyti ir apibrėžti teisių turėtojų ir kolektyvinio teisių administravimo asociacijų muzikos srityje prerogatyvas, taip pat jų įsipareigojimus, susijusius su komerciniu intelektinės nuosavybės teisių ir gretutinių teisių panaudojimu. **Antras** uždavinys – atlyginimo nustatymas, konkrečiau – būtinybė nustatyti atlyginimą, į kurį turi teisę autoriai už tai, kad tretieji asmenys (vartotojai) naudojami tiek intelektinės nuosavybės, tiek gretutinėmis teisėmis. **Trečia**, reikia apibrėžti, kaip tas atlyginimas yra nustatomas ir kokią prasmę derėtų suteikti sąvokai „viešas atlikimas“ ar nuo kurio momento atlikimą galima laikyti viešu. **Ketvirtas** uždavinys – nustatyti sankcijas naudotojams už neteisėtą naudojimąsi šia teise. Galiausiai, **penktas** klausimas susijęs su kolektyvinio teisių administravimo organizacijų (KAO) arba kolektyvinio teisių administravimo asociacijų (KAA) kai kuriose valstybėse narėse struktūra ir veikimu užtikrinant teisių turėtojų atstovavimą.

1.1.3 Komitetas yra susirūpinęs, kad dėl nepakankamo ES ir nacionalinių teisės aktų suderinimo ir skirtingų atskirų valstybių narių teisinių sistemų kyla pavojus, kad nebus pasiekta reikiama pusiausvyra tarp piliečių prieigos prie kultūrinės ir laisvalaikio skirtos medžiagos, laisvo prekių ir paslaugų judėjimo ir intelektinės nuosavybės teisių apsaugos.

1.1.4 Rengiant valstybių narių teisės aktų suderinimo reglamentą, reikėtų Europos Sąjungos lygmeniu susitarti dėl kai kurių pagrindinių principų šiuo klausimu ir juos priimti vadovaujantis esamomis tarptautinėmis konvencijomis, visų pirma Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos, nepabloginant naudotojų teisių ir atsižvelgiant į EESRK pasiūlymus.

1.1.5 Komitetas siūlo suderinti tuos valstybių narių teisės aktų aspektus, kurie kelia problemų piliečių visuomeniniame gyvenime ir daro jam tiesioginį poveikį, siekiant išvengti, kad jų įgytos ir pagal konstituciją numatytos teisės neatsidurtų pavojuje dėl kartais pažodinio ir netikslaus, o kartais klaidingo ir neobjektyvaus įstatymo aiškinimo, dėl kurio nukenčia vartotojai ir naudotojai. Uždavinys spręsti prieštaringus klausimus, susijusius su įvairių įstatymų leidėjų vartojamų terminų teisiniu aiškinimu, tenka Komisijai, ir Komitetas mano, kad jos pareiga dėl jų pradėti derybas, kad būtų pasiektas teisingas rezultatas. Autorių ir atlikėjų apsauga neturėtų būti kliūtis laisvam kūrinių judėjimui ir, atlikus susijusių nuostatų pakeitimus, turėtų užtikrinti vartotojams laisvą prieigą prie elektroninio turinio ir galimybę juo naudotis, kad būtų išsaugotos tos pačios teisės naudojantis ir nesinaudojant internetu ir laikomasi intelektinės nuosavybės teisių.

1.1.6 Komitetas siūlo, siekiant a) suteikti teisės turėtojų atstovavimo licencijas, b) skatinti sudaryti sutartis dėl naudojimosi autorių turtinėmis teisėmis ir c) konflikto ar nesutarimo atveju taikyti arbitražo procedūrą, įvesti bendrą teisinį reguliavimą, kuris padėtų tiek turinio naudotojams ir vartotojams, tiek intelektinių kūrinių autoriams ir kitiems teisių turėtojams išspręsti juos supriešinančius konfliktus dėl kūrinių naudojimo. Šiuo tikslu reikia nacionaliniu lygmeniu sukurti vieną bendrą tarpininkavimo instituciją, kompetentingą spręsti tarp teisės turėtojų ir turinio naudotojų kylančius konfliktus.

1.1.7 Komitetas mano, kad šį tikslą galima pasiekti ikūrus vieną bendrą nepriklausomą nacionalinę įstaigą, kuri, be pirmiau minėtų uždavinių, prisiimtų atsakomybę užtikrinti visos KAO surinktų atlyginimų sumos išmokėjimo teisių turėtojams skaidrumą, o tuo atveju, jei šis mechanizmas neveiktų, numatytų pagal Europos teisę nustatytas apsaugos priemonės, valstybėms narėms paliekant vienintelę laisvę reglamentuoti šios įstaigos ikūrimą, struktūrą ir veikimą. Ši įstaiga galėtų a) užtikrinti griežtą esamų ES ir nacionalinių teisės aktų taikymą, kad būtų pasiektas minėtas tikslas, b) užtikrinti visiškai skaidrų atlyginimo, susijusio su autorių turtinių teisių naudojimu, surinkimą ir mokėjimą, c) kovoti su mokesčiniu sukčiavimu mokant valstybei mokesčius, susijusius su kūrinių naudojimu.

1.1.8 Siekiant išsaugoti teisių turėtojų ir naudotojų pasitikėjimą, palengvinti tarpvalstybinį licencijavimą, EESRK nuomone, būtina gerinti ir su technologine pažanga derinti kolektyvinio teisių valdymo priežiūrą ir didinti jo skaidrumą. Paprastesni, bendresni ir su naudojama technologija nesusieti tarpvalstybinio ir europinio licencijavimo sprendimai padės skatinti kūrybiškumą ir remti medžiagos autorius, prodiuserius ir transliuotojus, o tai bus naudinga Europos vartotojams.

1.2 Skaitmeninių teisių valdymo (STV) veiksmingumas

1.2.1 Be to, Komitetas pritaria, kad reikia reklamuoti ir tobulinti siūlomas teisėtas paslaugas, pavyzdžiui, *Deezer*, pirmosios nemokamos ir teisėtos užsakomosios muzikos svetainės, arba *Spotify*, teisėtos muzikos transliavimo internetu tarnybos, kuri savo veiklą finansuoja iš reklamos, paslaugas, ir mano, kad tokio pobūdžio veiklą reikia plėtoti ir sukurti atitinkamus teisės aktus.

1.2.2 Švietimo ir informavimo, skirto visų pirma jaunimui, kampanijos turėtų būti įtrauktos į numatomus veiksmus.

1.2.3 EESRK ragina Komisiją išplėtoti principus, išdėstytus 2005 m. gegužės 18 d. rekomendacijoje dėl kolektyvinio tarptautinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo teisėtų internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje.

1.2.4 Komitetas prašo Komisijos kuo greičiau pritarti pasiūlymui dėl Skaitmeninėje darbotvarkėje numatytos Kolektyvinio teisių valdymo pagrindų direktyvos.

2. Įžanga

2.1 Kūrėjai ir atlikėjai atlyginimą gauna iš pajamų už jų meno kūrinių naudojimą visame pasaulyje. Uždavins surinkti autoriams priklausančias pajamas, susijusias su jų kūrinių naudojimu visame pasaulyje, tenka visose meno srityse veikiančioms kolektyvinio teisių administravimo asociacijoms.

2.2 Šių kolektyvinio teisių administravimo asociacijų dydis ir įgaliojimai įvairiose valstybėse narėse skiriasi: kai kurios jų yra

nedidelės, o kitos tokios galingos, kad tam tikrais atvejais gali tapti naudojimo monopolium. Atsižvelgiant į šiuos parametrus taip pat skiriasi ir paslaugos, kurias jos siūlo atlikėjams.

2.3 Vadovaujantis Europos Komisijos pavyzdžiu, pagrįstai galima kelti klausimą, ar dabartinė sudėtinga sistema veikia taip veiksmingai, kaip turėtų, ir ar ji padeda apsaugoti tiek teisių turėtojų ir turinio naudotojų, tiek piliečių ir galutinių vartotojų interesus.

2.4 Ar nederėtų pagalvoti apie šį tą daugiau nei „paprastas“ techninis autorių teisių ir gretutinių teisių suderinimas? Kaip pagerinti nacionalinį autorių teisių valdymą ir pašalinti kliūtis, kylančias kad ir dėl dabar egzistuojančios mokesčio už kopijavimą asmeniniais tikslais fragmentacijos? Kaip suderinti pastangas užtikrinti geresnį reglamentavimą ir tarpvalstybinio kolektyvinių teisių valdymo veiksmingumą? Reikėtų priimti atitinkamus teisės aktus šiais klausimais.

2.5 Padėties sudėtingumas ir tai, kad ji svarbi pilietinei visuomenei, skatina Komitetą imtis šios problemos ir visais požiūriais ją išnagrinėti.

2.6 Iš tikrųjų tai, kad visuomenė nežino intelektinės nuosavybės teisių, yra joms abejinga ar net priešiška, turėtų sukelti pilietinės visuomenės reakciją.

2.7 Dabartinė autorių turtinių teisių ir atlikėjų ir prodiuserių gretutinių teisių muzikos srityje apsauga reglamentuojama keletu direktyvų, pavyzdžiui, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvomis 2006/115/EB (2006 m. gruodžio 12 d.), 2006/116/EB (2006 m. gruodžio 12 d.) ir 2001/29/EB (2001 m. gegužės 22 d.), kuriomis visų pirma buvo siekiama palengvinti laisvą prekių ir idėjų judėjimą esant sveikai konkurencijai ir kartu užtikrinti pusiausvyrą bei kovoti su piratavimu. Kiekvienas autorių teisių ir gretutinių teisių derinimas turi būti grindžiamas aukšto lygio apsauga, nes tokios teisės yra labai svarbios intelektinei kūrybai. Jų apsauga padeda užtikrinti kūrybingumo palaikymą ir plėtojimą autorių, atlikėjų, prodiuserių, vartotojų, kultūros, pramonės ir apskritai visuomenės labui. Dėl to intelektinė nuosavybė yra pripažinta sudedamąja nuosavybės dalimi ir yra saugoma Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos, kadangi kūrybinė bei meninė autorių ir atlikėjų veikla reikalauja atitinkamų pajamų kaip pagrindo tolimesnei kūrybinei ir meninei veiklai, o tokias pajamas veiksmingai galima užtikrinti tik tinkama teisių turėtojų teisine apsauga.

2.8 Kai kurios šalys turi labai griežtus įstatymus, draudžiančius bet kokią intelektinės nuosavybės teisių saugomų rinkmenų kopijavimą ar mainus neatsižvelgiant į tai, ar tai daroma asmeniniais (ir ribotai), ar komerciniais tikslais⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Taikomos tos pačios bausmės tiek klastojimo privačiam naudojimui, tiek komerciniais tikslais atveju.

2.9 Europos vartotojai, kurių organizacijos skundėsi dėl neskaidrios ir nedemokratiškos praktikos, susijusios su tuo, kad joms nebuvo leista dalyvauti svarstant šiuos klausimus, įspėjo, kad negalima, prisidengiant kova su piratavimu, suteikti teisėsaugos institucijoms teisės kontroliuoti visą internetinę prekybą ir internetinius ryšius taip apribojant teisę į privatumą, susijusį su siunčiamų laiškų ir informacijos turiniu. Komitetas taip pat norėtų būti informuotas apie vykstančias diskusijas ir teikiamus pasiūlymus, kad galėtų pareikšti savo nuomonę.

3. Konkrečios pastabos

3.1 Intelektinė nuosavybė: patikslinimai ir sąvokų atskyrimas

3.1.1 Itin svarbu atskirti ir gerai suprasti autorių teisių ir gretutinių teisių sąvokas. Autorių teisės ir gretutinės teisės sudaro visumą, kurią galima apibrėžti ir įvardyti kaip intelektinę nuosavybę. Intelektinės nuosavybės sąvoka tarptautiniu lygmeniu apibrėžta 1967 m. liepos 14 d. konvencijoje, kuria įkurta Pasaulinė intelektinės nuosavybės organizacija, o vėliau perkelta į Bendrijos teisės aktus, visų pirma Direktyvą 2006/115/EB, taigi įtvirtinta Bendrijos teisyne.

3.1.2 Komitetas mano, kad, norint suteikti autoriams ir atlikėjams galimybę tęsti kūrybinę ir meninę veiklą, jiems reikia skirti deramą atlyginimą už jų kūrinio naudojimą, taip pat prodiuseriams, kad jie galėtų finansuoti šią veiklą. Kai kurių produktų, pavyzdžiui, fonogramų, filmų ar daugialypės terpės produktų gamybai ir užsakomųjų paslaugų kūrimui reikalingos didelės investicijos. Būtina užtikrinti tinkamą intelektinės nuosavybės teisių apsaugą, kad būtų garantuotas minėtas atlyginimas ir sudaryta galimybė gauti pakankamą tokių investicijų grąžą.

3.1.3 Komitetas ragina suderinti kai kurias intelektualinio kūrinio autoriaus teisės nuostatas ir gretutinių teisių prerogatyvas. Atliekant derinimą reikėtų atsižvelgti į įvairias direktyvų įgyvendinimo ataskaitas ir Teisingumo Teismo praktiką šiuo klausimu.

3.1.4 EESRK palankiai vertina tai, kad buvo priimtas neseniai pateiktas pasiūlymas priimti direktyvą dėl kūrinių, kurių autorių teisės sunku nustatyti, naudojimo atvejų (COM(2011) 289 galutinis), dėl kurios savo poziciją jis išdėstys kitoje nuomonėje.

3.2 Atlyginimas

3.2.1 Atlyginimas autoriams pagal intelektinės nuosavybės teisės muzikos srityje (turtinę dalį) veikiausiai yra vienas iš aspektų, daugumai valstybių narių keliančių daugiausia problemų, susijusių su kolektyvinio teisių administravimo organizacijomis ir naudotojais, kurios dažniausiai buvo išspręstos Teisingumo Teismo praktikoje.

3.2.2 Komitetas jaučia pareigą pasiūlyti taikyti visų piliečių lygybės prieš įstatymą principą ir kartu proporcingumo principą siekiant užtikrinti autorių ir kitų teisių turėtojų intelektinę nuosavybę, taip pat medžiagos naudotojų ir galutinių vartotojų teises. Šiuo metu intelektinės nuosavybės teisės Europoje

saugomos Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (PINO) su internetu susijusiomis sutartimis, kurias ES ir valstybės narės ratifikavo 2009 m. gruodžio mėn. ir kurios iš esmės suvienodina taikomus teisės aktus, nors ratifikavimo proga paskelbtuose įvairiuose nacionaliniuose pareiškimuose išreiškiama abejonų dėl šios bendros ES sistemos. PINO sutartyse, kaip ir direktyvoje dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje, raginama kovoti su neteisėtu kopijavimu ir klastojimu komerciniais tikslais.

3.3 Atlyginimo ir viešo atlikimo apibrėžtis

3.3.1 Ypatingą dėmesį reikėtų skirti šiems klausimams: nustatyti, kada galima teigti, kad turi būti mokamas atlyginimas už muzikos naudojimą, koks atlikimas turėtų būti laikomas viešu ir kokiais atvejais naudojimasis laikytinas išnaudojimu.

3.3.2 Komitetas mano, kad reikia aiškiai atskirti komercinį ir asmeninį naudojimą atsižvelgiant į šio naudojimo tikslą ir susijusias sankcijas. Iš tiesų kolektyvinio teisių administravimo asociacijų įkainiai, nustatyti kartu su skirtingiems vartotojų sektoriams atstovaujančiomis asociacijomis, jau atspindi skirtingą muzikos naudojimą viešosiose įstaigose ir tos įstaigos, kuriose muzika atlieka pagrindinį vaidmenį, pavyzdžiui, diskotekos, moka ne tiek pat kiek įstaigos, kuriose muzikai tenka antraeilės svarbos arba nereikšmingas vaidmuo, pavyzdžiui, kirpyklos arba stambūs prekybos centrai.

3.3.3 Komiteto nuomone, atlyginimas už vadinamąjį „antrąjį“ naudojimą, numatytas Berno konvencijoje, yra visiškai pagrįstas, kadangi platinimo įstaigų, televizijos arba radijo laidų savininkai yra antrieji naudotojai kūrinių, kurie yra sudėtinė dalis pirmų laidų, kurias transliuojant šie kūriniai ir atlikimas „viešai platinami“ minėtose vietose.

3.3.4 Reikėtų reformuoti dabartinę intelektinės nuosavybės teisių turėtojų atlyginimo sistemą, kai mokamas atlyginimas kaip kompensacija už atgaminimą asmeninio naudojimo tikslais, kad būtų užtikrintas didesnis skaidrumas apskaičiuojant proporcingą atlyginimą, renkant ir mokant autorinį atlyginimą. Atlyginimas turi atspindėti realią finansinę žalą, kurią patiria teisių turėtojai dėl kopijavimo asmeniniam naudojimui, ir būti ją pagrįstas.

3.3.5 Siekiant palengvinti tarptautinių licencijų suteikimą, reikia išsaugoti teisių turėtojų sutartinę laisvę. Nereikėtų suteikti licencijų, kurios galiotų visoje ES teritorijoje, ir sutartimi nustatyti mokesčių už šias licencijas lygį.

3.3.6 Komitetas pritaria, kad būtų taikomi novatoriškesni prekybos modeliai, leidžiantys medžiaga pasinaudoti skirtinga tvarka (nemokamai, už normalųjį tarifą, kai nemokamos tik pagrindinės paslaugos) atsižvelgiant į pasiūlymų perspektyvumą ir galutinių vartotojų lūkesčius ir elgseną bei užtikrinant tinkamą teisių turėtojų gaunamo atlyginimo ir vartotojų bei visuomenės apskritai galimybės pasinaudoti medžiaga pusiausvyrą.

3.4 Sankcijos ir nuobaudos

3.4.1 Komitetas yra įsitikinęs, kad intelektinės nuosavybės teisių apsauga, ypač atsižvelgiant į naujus ekonominius ir technologijų pokyčius, yra labai svarbus Sąjungos ekonominio ir kultūrinio vystymosi veiksnys siekiant užtikrinti kūrybinės ir meninės autorių ir atlikėjų veiklos apsaugą. Tuo tikslu įvestos nuobaudos, kurios remiantis Teisingumo Teismo praktika turi būti veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios.

3.4.2 Komitetas mano, kad daugelio intelektinių kūrinių naudojimas, leidžiamas tik darant išimtį išskirtinėms teisių turėtojų teisėms ir taikant apribojimus naudotojams, turėtų būti laikomas neįpareigojančia ir visuotine piliečių teise. Beje, tokio naudojimo ribos nėra nei visiškai aiškios, nei tinkamai nustatytos įstatymais, todėl vartotojams neaišku, kokia praktika yra leidžiama pagal galiojančius teisės aktus.

Intelektinės nuosavybės apsauga baudžiamosios teisės priemonėmis yra pagrindinė garantija išsaugant ir užtikrinant socialinę, kultūrinę, ekonominę ir politinę tvarką išsivysčiusiose šalyse.

Komitetas nesutinka, kad būtų taikomos baudžiamosios teisės sankcijos prieš naudotojus, kurie nesiekia pelno.

3.4.3 Amsterdamo universiteto Informacijos teisės institutas Europos Komisijos Vidaus rinkos ir paslaugų generalinio direktorato užsakymu atliko tyrimą, kurio metu ištyrė Direktyvos 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo taikymą ir poveikį valstybių narių įstatymams⁽²⁾. Antrosios dalies skyriuose, kuriuose kalbama apie šio dokumento taikymą kitose ES valstybėse narėse, konstatuojama, kad iš 26 šalių, kuriose buvo atliktas tyrimas, tik šešios šioje srityje taiko laisvės atėmimo baudmes.

3.4.4 Komitetas prašo ir siūlo Direktyvos 2006/115/EB 8 straipsnį papildyti įrašant 4 dalį, kurioje būtų nurodyta, kad, kalbant apie teisinę apsaugą nuo direktyvoje minimų teisių ir išipareigojimų pažeidimų, bus dekriminalizuotas naudotojų ir vartotojų vykdomas medžiagos, už kurios intelektinės nuosavybės teises ją viešai platinantys naudotojai iš anksto neatlygino, naudojimas. Kai medžiaga viešai prieinama, bus apsiribota tik civiline atsakomybe ir atitinkamomis sankcijomis reikalaujant žalos atlyginimo, proporcingo atlyginimui, kuris turi būti mokamas autorių turtinių teisių ir gretutinių teisių turėtojams. Baudžiamosios sankcijos už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus turėtų būti taikomos tik aiškiai nustatytose organizuoto nusikalstamumo įvykdytus prekybos taisyklių pažeidimus ir

intelektinės nuosavybės teisių neteisėto komercinio naudojimo atvejus. Bet kuriuo atveju įgyvendinimo priemonės turi atitikti pagrindines vartotojų teises.

3.5 Kolektyvinio teisių administravimo organizacijų (KAO) struktūra ir veikimas

3.5.1 Reikia pabrėžti, kad šioje nuomonėje aptariamos galiojančios direktyvos pasižymi tuo, kad jos visiškai neapsaugo naudotojų ir vartotojų, nes jų likimas priklauso nuo kolektyvinio teisių administravimo asociacijų, kurių iš esmės niekas nekontroliuoja, veiksmų. Komitetas reikalauja teisės aktais pripažinti, saugoti ir užtikrinti visų piliečių ir vartotojų teises ir lygybę prieš įstatymą, kai kalbama apie naudotojų ir vartotojų apsaugą autorių teisių ir gretutinių teisių turėtojų atžvilgiu, vadovaujantis intelektinės nuosavybės teisės aktais, ypač 2005 m. gegužės 18 d. Komisijos rekomendacija.

3.5.2 Komitetas prašo Direktyvos 2006/115/EB 5 straipsnį papildyti įrašant 5 dalį, kurioje reikėtų nurodyti, kad KAA, kurioms išduotos licencijos, suteikiančios teisę rinkti autorinius atlyginimus ir atstovauti teisių turėtojams, turėtų būti ne komercinės bendrovės, o pelno nesiekiančios organizacijos, veikiančios kaip asociacijos ir sudarytos iš autorių teisių ir gretutinių teisių turėtojų.

3.5.3 Komitetas prašo Direktyvos 2006/115/EB 5 straipsnį papildyti įrašant 6 dalį, kurioje reikėtų nurodyti, kad kolektyvinio teisių administravimo asociacijas arba organizacijas (KAA arba KAO) prižiūri nepriklausoma nacionalinio lygmens įstaiga (nacionalinė viena bendra administravimo įstaiga), galinti būti identiška tai, kuri joms suteikė leidimą rinkti atlyginimą atlikėjams. Kitaip tariant, licencijas išduodanti įstaiga gali vykdyti kontrolę.

3.5.4 Komitetas prašo Direktyvos 2006/115/EB 5 straipsnį papildyti įrašant 7 dalį, kurioje reikėtų nurodyti, kad autoriai ir atlikėjai, kurie yra teisių turėtojai, gali perleisti savo intelektinės nuosavybės turtines teises ir perduoti savo nuomos ar panaudos teisę įvairioms esamoms ar naujai įkurtoms KAO (KAA). Kadangi šiuo atveju veiks įvairios KAO (KAA), atsiranda rizika, kad a) atlikėjams priklausantis atlyginimas keletą skirtingų KAO (KAA) bus surinktas daugiau nei vieną kartą ir dėl to kils papildomas pavojus, b) naudotojas sudarys sutartis ir bendradarbiaus su daugeliu KAO (KAA), o ne su viena, ir galiausiai c) už to paties kūrinio naudojimą gali būti išmokėtas dvigubas atlyginimas. Licencijas KAO (KAA) suteikianti įstaiga bus atsakinga ir už atlyginimo, kurį tos organizacijos surinks iš naudotojų, paskirstymą autorių teisių ir gretutinių teisių turėtojams. Atitinkamose vietose siūloma įdiegti modernias programines įrangos technologijas, kurios leistų nustatyti atliekamų į fonogramą įrašytų kūrinių duomenis (autorius, atlikėjas, trukmė ir kt.), kad naudotojas sumokėtų už naudojimąsi konkrečiomis autorių teisėmis ir kad šiems būtų išmokėtas proporcingas atlyginimas. Minėta įstaiga bus atsakinga ir už tai, kad atlyginimas

⁽²⁾ Tyrimas paskelbtas 2007 m. vasario mėn.

už visą kūrinių būtų išmokamas ne daugiau kaip vieną kartą. Valstybės narės, kurios neturi licencijas KAO (KAA) suteikiančios įstaigos, turėtų numatyti ją įkurti pagal nacionalinius teisės aktus.

3.5.5 Komitetas prašo Direktyvos 2006/115/EB 5 straipsnį papildyti įrašant 8 dalį, kurioje reikėtų nurodyti, kad atlikėjams atstovaujančios KAO turi sudaryti biudžetą ir parengti finansinę ataskaitą dėl teisių turėtojų vardu surinktų atlyginimų valdymo ir paskirstymo ir suteikti visą kitą informaciją, reikalingą įrodyti, kad gautos konkrečios pajamos buvo išmokėtos teisių turėtojams ir kad šios pajamos buvo deklaruotos ir apmokestintos valstybių narių mokesčių institucijų. Kolektyvinio teisių administravimo organizacijų apskaita ir veiksmingas surinktų autorių

atlyginimų paskirstymas įvairiems teisių turėtojams turėtų būti tvirtinamas nepriklausomo auditoriaus, kurio ataskaita turėtų būti skelbiama viešai. Be to, šios organizacijos turėtų būti reguliariai tikrinamos kompetentingos institucijos, pavyzdžiui, audito institucijos arba nepriklausomos viešosios institucijos.

3.5.6 Komitetas prašo Direktyvos 2006/115/EB 5 straipsnį papildyti įrašant 9 dalį, kurioje turėtų būti nurodyta, kad tuo atveju, jei KAO neišmoka teisių turėtojams surinktų atlyginimų arba nesilaiko 5 ir 7 straipsniuose minimų nuostatų, licencijas joms suteikusi įstaiga visų pirma turės jas iš jų atimti ir, atsižvelgdama į pažeidimo sunkumą, pateikti skundą nacionaliniams teismams.

2011 m. liepos 14 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Staffan NILSSON

PRIEDAS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės

Šie skyriaus nuomonės punktai buvo pakeisti atsižvelgiant į asamblėjoje priimtus pakeitimus, už kuriuos buvo atiduota ne mažiau ketvirtadalis balsų (DTT 54 straipsnio 4 dalis):

a) 1.1.8 punktas

„Abejonių kelia kolektyvinio teisių administravimo asociacijų tarpvalstybiniu lygiu gaunamų pajamų skaidrumas. Iš tikrųjų autoriai, gretutinių teisių turėtojai, mokesčių mokėtojai ar vartotojai iki šiol nežino, nei kokia suma yra surenkama, nei kas yra kolektyvinio teisių administravimo sistemoje gaunamų pajamų gavėjas.“

Balsavimo rezultatai:

Už	113
Prieš	61
Susilaikė	23

b) 3.1.1 punktas

„Itin svarbu atskirti ir gerai suprasti autorių teisių ir atlikėjų gretutinių teisių sąvokas. Autorių teisės ir gretutinės teisės sudaro visumą, kurią galima apibrėžti ir įvardyti kaip intelektualinę nuosavybę. Apskritai galima teigti, kad intelektualinę nuosavybę sudaro autorių teisės, priklausančios autoriams, kompozitoriams ir tekstų autoriams, ir gretutinės teisės, priklausančios minėtų kūrinių atlikėjams.“

Balsavimo rezultatai:

Už	116
Prieš	55
Susilaikė	27

c) 3.1.3 punktas

„Komitetas ragina suderinti kai kuriuos autorių teisių ir atlikėjų gretutinių teisių aspektus. Tai būtina vykdant komunikacijos ir informavimo veiklą, kai, pavyzdžiui, fonograma tampa „visuomenės nuosavybe“. Siekiant užtikrinti teisinį saugumą ir minėtų teisių apsaugą, reikia suderinti valstybių narių teisės aktus, pavyzdžiui, susijusius su šia visuomenės nuosavybės, kaip autoriaus pajamų šaltinio, sąvoka, kad visais šiais veiksmais būtų užtikrintas darnus vidaus rinkos veikimas.“

Balsavimo rezultatai:

Už	108
Prieš	57
Susilaikė	31

d) 3.2.1 punktas

„Atlyginimas autoriams pagal intelektualinės nuosavybės teises muzikos srityje (turtinę dalį) veikiausiai yra vienas iš aspektų, daugumai valstybių narių keliančių daugiausia problemų, susijusių su kolektyvinio teisių administravimo organizacijomis ir naudotojais.“

Balsavimo rezultatai:

Už	88
Prieš	71
Susilaikė	34

e) 3.3.2 punktas

„Komitetas mano, kad reikia aiškiai atskirti komercinį ir asmeninį naudojimą atsižvelgiant į šio naudojimo tikslą ir susijusias sankcijas. Viešu laikomas bet koks kūrinio panaudojimas, atlikimas ar paskelbimas, dėl kurio jis tampa prieinamas platesniam žmonių ratui, nei šeimos nariai ir artimiausia socialinė aplinka, kai šį platesnį ratą sudarantys asmenys yra toje pačioje vietoje arba skirtingose vietose, taip pat bet koks viešas paskelbimas visuomenės nariams, nesantiems toje vietoje, iš kurios skelbiama; ši apibrėžtis turėtų apimti bet kokią kūrinio transliavimą ar retransliavimą laidais ar bevielio ryšio priemonėmis, įskaitant transliavimą per radiją ar televiziją.“

Balsavimo rezultatai:

Už	103
Prieš	53
Susilaikė	27

f) 3.3.3 punktas

„Komiteto nuomone, reikėtų paprastai ir aiškiai nustatyti, kad viešas naudojimas – tai kūrinio naudojimas pelno tikslais vykdant verslo veiklą, kurioje toks (kūrinio, garso ar vaizdo arba garso ir vaizdo) naudojimas yra būtinas arba pagrįstas.“

Balsavimo rezultatai:

Už	100
Prieš	58
Susilaikė	28

g) 3.3.6 punktas

„Kadangi teisingas atlyginimas pagal savo pobūdį turėtų apimti ir praktiškai dažnai taikomą proporcingumo aspektą, reikėtų atskirti ekonominės veiklos rūšis, kuriose kūrinio atlikimas ar naudojimas yra pagrindinė veikla, iš kurios įmonė gauna pelną (koncertų ar renginių organizatoriai, kinas, radijas, televizija ir t. t.), ir kitas ekonominės veiklos rūšis, kuriose kūrinio atlikimas yra neekonominio pobūdžio (pavyzdžiui, klientą vežantis ir radijo besiklausantis taksi vairuotojas) arba tuos atvejus, kai kūrinio naudojimas yra antraeilis pagrindinės ekonominės veiklos atžvilgiu (foninė muzika didelės parduotuvės lifte, restorane ir pan.). Taikytini mokesčiai turėtų būti diferencijuojami atsižvelgiant į realų kūrinio indėlį į ekonominę veiklą (pradedant nemokamu kūrinio naudojimu ir baigiant visu mokesčiu už jo naudojimą). Toks skirtumas aiškiai daromas daugelyje šalių, kurios kaip, pavyzdžiui, Prancūzija, renginių organizatoriams ir kūrinių transliuotojams taiko vienokį tarifą, o kavinėms ir restoranams – kitokį.“

Balsavimo rezultatai:

Už	106
Prieš	62
Susilaikė	27

h) 3.3.7 punktas

„Komitetas prašo po Direktyvos 2006/115/EB 11 straipsnio 7 dalies, pagal kurią, jei teisių turėtojai nėra susitarę dėl atlyginimo dydžio, valstybės narės gali nustatyti teisingo atlyginimo dydį, įrašyti 8 dalį su reguliavimo nuostatomis, kuriose būtų patikslinta, kaip nustatomas teisingas atlyginimas. Šioje 8 dalyje reikėtų nurodyti, kad sukurta teisių turėtojų ir naudotojų ginčų sprendimo komisija, į kurią abi šalys būtinai turės kreiptis ir kurioje vykstančios derybos turės baigtis susitarimu tarp teises turinčių kūrėjų ir atlikėjų (viena šalis) ir naudotojų bei vartotojų (kita šalis) nurodant teisingo atlyginimo sumą iš viso autorinio atlyginimo. Galimybė kreiptis į šią ginčų sprendimo komisiją reiškia, kad KAA prieš tai bus raštu sudariusi susitarimą, pagal kurį teises turintys autoriai ir atlikėjai sutinka būti atstovaujami šios asociacijos dėl konkrečių kūrinių. Be tokio susitarimo, paremto kiekvienam kūriniiui ar fonogramai skirtu dokumentu (kuriame nurodyta patvirtinta data), kuriame būtų išvardyti visi teisių turėtojai, šios asociacijos negalės reikalauti sumokėti jokios sumos teisių turėtojo, su kuriuo nebus pasirašiusios susitarimo, vardu. Neturėtų būti laikoma, kad įgaliojimai šiai asociacijai suteikti vien dėl to, kad ji reikalauja mokesčio. Komisiją turėtų sudaryti vienas vartotojų atstovas, vienas teisių turėtojų atstovas ir du socialinių grupių atstovai (vienas darbdavių ir vienas darbuotojų) arba Europos lygmeniu socialinėms grupėms atstovaujantis EESRK narys.“

Balsavimo rezultatai:

Už	116
Prieš	57
Susilaikė	23

i) 3.4.1 punktas

„Komitetas yra įsitikinęs, kad intelektinės nuosavybės teisių apsauga, ypač atsižvelgiant į naujus ekonominius ir technologijų pokyčius, yra labai svarbus Sąjungos ekonominio ir kultūrinio vystymosi veiksnys, tačiau ji gali duoti priešingų rezultatų, nei tikimasi, ir labai apriboti prekybą, jei minėtos teisės saugomos neproporcingai ir naudotojų bei vartotojų nenaudai.“

Balsavimo rezultatai:

Už	104
Prieš	61
Susilaikė	36

j) 3.4.2 punktas

„EESRK yra susirūpinęs, kad kliūtys prekybai ir inovacijoms šioje srityje toli gražu nepašalintos, o veikiau iš naujo sudaromos šiuo metu galiojančia direktyva. Pavyzdžiui, kadangi teisingas atlyginimas nepakankamai aiškiai apibrėžtas, mažoms ir vidutinėms įmonėms yra ne lengviau, o sunkiau tęsti veiklą pratęstu apsaugos laikotarpiu, nes nėra reikiamų apsaugos priemonių. Taip pat yra ir tais atvejais, kai kolektyvinio teisių administravimo organizacijos elgiasi netinkamai arba neskaidriai, komerciniai naudotojai nepakankamai aiškiai suvokia padėtį, arba žala, kurią dėl kūrinio naudojimo gali patirti teisių turėtojai, yra nedidelė, o atitinkamos nuobaudos – neproporcingai griežtos.“

Balsavimo rezultatai:

Už	104
Prieš	61
Susilaikė	36

k) 3.4.3 punktas

„Komitetas primygtinai siūlo pakeisti dalį, kurioje valstybėms narėms leista savo nuožiūra nustatyti nuobaudas, nes daugelyje valstybių narių taikomos nuobaudos, kartais net baudžiamosios sankcijos, nėra proporcingos padarytam nusižengimui.“

Balsavimo rezultatai:

Už	104
Prieš	61
Susilaikė	36

l) 3.4.4 punktas

„Komitetas ypač susirūpinęs dėl to, kad Bendrijos teisės aktais siekiama saugoti autorių teises ir gretutines teises, tačiau nepakankamai atsižvelgiama į galutinių naudotojų ir vartotojų teises. Iš tikrųjų, nors nurodoma, kad kūrybinę, meninę ar verslo veiklą dažniausiai vykdo savarankiškai dirbantys asmenys ir todėl jų reikėtų skatinti bei apsaugoti, naudotojams tas pats principas netaikomas. Daugelį intelektinių kūrinių naudoti leidžiama tik darant išimtį išskirtinėms teisių turėtojų teisėms ir taikant apribojimus naudotojams. Tačiau jų naudojimo ribos nėra nei visiškai aiškios, nei tinkamai nustatytos įstatymo, todėl vartotojams neaišku, kokia praktika yra leidžiama pagal galiojančius teisės aktus.“

Balsavimo rezultatai:

Už	104
Prieš	61
Susilaikė	36

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Vartotojams teikiamos informacijos apie kosmetikos gaminius suderinimo (nuomonė savo iniciatyva)

(2011/C 318/06)

Pranešėjas **Krzysztof OSTROWSKI**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2011 m. sausio 20 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Vartotojams teikiamos informacijos apie kosmetikos gaminius suderinimo

(nuomonė savo iniciatyva).

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. birželio 23 d. priėmė savo nuomonę.

473-iojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2011 m. liepos 13–14 d. (liepos 13 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 115 narių balsavus už ir 7 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK mano, kad greitas bendrų kriterijų ir praktinių gairių, susijusių su teiginiais apie kosmetikos gaminius, patvirtinimas bus naudingas vidaus rinkoje veikiančioms įmonėms, vartotojams ir kontrolės institucijoms.

1.2 Todėl EESRK palankiai vertina tai, kad Europos Komisija jau pradėjo bendrų kriterijų, kuriais grindžiami teiginiai apie kosmetikos gaminius, rengimą ir kad su jais susijusių gairių rengimas jau gerokai pasitūmėjęs į priekį.

1.3 Reglamente Nr. 1223/2009 dėl kosmetikos gaminių teigiama, kad Komisija teikia Europos Parlamentui ir Tarybai informacijos pateikimo remiantis patvirtintais bendrais kriterijais ataskaitą. Vis dėlto EESRK mano, kad nustatytą ataskaitos pateikimo Europos Parlamentui ir Tarybai terminą, kuris dabar yra 2016 m. liepos mėn., reikėtų paankstinti.

1.4 Todėl EESRK ragina Komisiją paspartinti bendrų kriterijų priėmimo procesą, kad ataskaitą būtų galima parengti bent vieneriais metais anksčiau.

1.5 EESRK prašo Komisijos apsvarstyti galimybę prekybai gaminiiais taikyti naujas etinių ir su aplinka susijusių teiginių gaires, kol Tarptautinė standartizacijos organizacija nustatys teiginių apie ekologiškumą kriterijus (pavyzdžiui, vadovautis Danijos vartotojų ombudsmeno nustatytais naujais gairėmis).

2. Bendrosios pastabos**2.1 Teiginiai apie kosmetikos gaminius**

2.1.1 Teiginiai apie kosmetikos gaminius – tai paprastai reklamoje naudojami tvirtinimai, susiję su gaminio funkcijomis

(R. Schueller ir P. Romanowski, C&T, 1998 m. sausio mėn.). Ši informacija gali būti perteikta žodžiu, sakiniu, pastraipa ar paprastu teiginiu. Pavyzdžiui, „per 10 dienų sumažina raukšles ir raukšleles“ ar tiesiog „nuo senėjimo“. Kiti pateikiamos informacijos pavyzdžiai: „100 proc. padengia žilus plaukus“ – plaukų dažams arba „70 proc. moterų patvirtino, kad po vieno panaudojimo jų plaukuose neliko pleiskanų“ – teiginys iš vartotojų nuomonės tyrimo bandant šampūną nuo pleiskanų.

2.1.2 Teiginiai apie gaminius ir jų reklama, įskaitant kitas rinkai skirtų pranešimų formas (kurios toliau bendrai vadinamos „teiginiais apie gaminį“), yra pagrindinės priemonės informuoti vartotoją apie gaminių charakteristikas ir savybes ir padėti jiems pasirinkti geriausiai jų poreikius ir lūkesčius atitinkančius gaminius. Atsižvelgiant į didelę kosmetikos gaminių reikšmę vartotojams, labai svarbu jiems suteikti aiškias, naudingas, suprantamas, palyginamos ir patikimos informacijos, kad ja vadovaudamiesi jie galėtų tinkamai pasirinkti.

2.1.3 Teiginiai apie gaminį – svarbi priemonė ir kosmetikos įmonėms, padedanti joms atskirti savo gaminius nuo konkurentų gaminių. Šie teiginiai, skatinantys inovacijas ir įmonių konkurenciją, gali prisidėti prie vidaus rinkos veikimo.

2.1.4 Kad teiginiai apie gaminį pasiektų savo tikslą, t. y. patenkintų minėtus vartotojų ir kosmetikos įmonių interesus, svarbu turėti veiksmingą sistemą, kuri užtikrintų, kad teiginiai apie gaminį yra teisingi ir neklaidina vartotojų, ir pagal kurią būtų atsižvelgiama į prekybos sąlygas ir priemones, kuriomis šie teiginiai perduodami (nepriklausomai nuo to, ar tai spausdinta medžiaga, televizijos reklama, ar kito pobūdžio nauja žiniasklaidos priemonė, pavyzdžiui, internetas ar išmanieji telefonai).

2.2 Teiginiams apie kosmetikos gaminius skirti teisės aktai ES

2.2.1 Reglamentas dėl kosmetikos gaminių (Reglamentas (EB) Nr. 1223/2009) iki 2013 m. liepos mėn. visiškai pakeis Direktyvą 76/768/EEB dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su kosmetikos gaminiiais, suderinimo. Pagrindinis naujojo reglamento tikslas – užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį ir sklandų vidaus rinkos veikimą. Reglamente dėl kosmetikos gaminių teigiama, kad „vartotojai turėtų būti apsaugoti nuo klaidinančių teiginių apie kosmetikos gaminių veiksmingumą ir kitas jų savybes“.

2.2.2 Šis reglamentas taikomas tik kosmetikos gaminiams ir netaikomas vaistams, medicinos prietaisams ar biocidiniams produktams. Pagal reglamentą „kosmetikos gaminy“ – tai medžiaga arba mišinys, skirtas išorinėms žmogaus kūno dalims arba dantims ir burnos ertmės gleivinei, norint tik arba daugiausia valyti, kvėpinti, pakeisti išvaizdą, apsaugoti, išlaikyti jų gerą būklę arba pašalinti kūno kvapus. Medžiaga arba mišinys, skirtas ryti, įkvėpti, švirkšti ar implantuoti į žmogaus kūną, nelaikomi kosmetikos gaminiiais.

Kosmetikos gaminiams priskiriami, pavyzdžiui, plaukų priežiūros gaminiai (šampūnai, plaukų kondicionieriai ir kt.), odos priežiūros gaminiai (kūno losjonai, veido kremai, nagų priežiūros gaminiai ir kt.), asmens higienos priemonės (vonios ir dušo priemonės, dantų pasta, dezodorantai ir antiperspirantai ir kt.), dekoratyvinė kosmetika (plaukų dažai, makiažo gaminiai ir kt.), kvapai (kvepalai, tualetinis vanduo ir kt.).

2.2.3 Reglamento dėl kosmetikos gaminių 20 straipsnyje teigiama, kad „reklamuojant kosmetikos gaminius, draudžiama naudoti formuluotes, pavadinimus, prekės ženklus, vaizdinius ar kitus ženklus, kurie perkeltine ar kita prasme įteigtų, kad gaminiai turi savybių arba funkcijų, kurių iš tiesų neturi“.

2.2.4 Dėl klaidinančių teiginių apie gaminius reikėtų atsižvelgti į atitinkamus 2005 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje (toliau – NKV direktyva) straipsnius.

2.2.5 NKV direktyvos 6 straipsnyje („Klaidinantys veiksmai“) teigiama, kad „klaidinančia laikoma komercinė veikla, kurioje yra apgaulingos informacijos, ir dėl to ji yra neteisinga, arba kuri bet kuriuo būdu, įskaitant bendrą pristatymą, apgaudinėja arba gali apgauti vidutinį vartotoją, nors informacija ir yra faktiškai tiksli, vieno arba kelių toliau išvardintų elementų atžvilgiu, ir bet kuriuo atveju skatina arba gali paskatinti jį priimti tokį sprendimą dėl sandorio, kurio jis kitomis aplinkybėmis nebūtų priėmęs“.

2.2.6 NKV direktyvos 7 straipsnyje („Klaidinančios informacijos neatskleidimas“) teigiama, kad „komercinė veikla laikoma klaidinančia, jeigu toje faktinėje situacijoje, atsižvelgiant į visus jos ypatumus ir aplinkybes bei komunikacijos priemonių ribotumą, ją vykdant neatskleidžiama esminė informacija, kuri vidutiniam vartotojui reikalinga tam, kad jis toje situacijoje galėtų priimti informacija paremtą sprendimą dėl sandorio“. Teiginiuose apie gaminį minimos pagrindinės gaminio ypatybės turi būti vertinamos kaip esminė informacija (tiek, kiek tikslinga informacijos priemonės ir produkto atžvilgiu).

2.2.7 Be to, reklamos specialistai privalo laikytis Direktyvoje 2006/114/EB dėl klaidinančios ir lyginamosios reklamos nustatytų taisyklių.

2.3 Dabartinė praktika vidaus rinkoje

2.3.1 Daugelis pastaruoju metu Europos teismų ar reguliavimo institucijų sprendimų bylų rodo, kad įvairiose valstybėse narėse pirmiau minėti teisės aktai aiškinami skirtingai. Taigi nėra vienodo teiginiams apie kosmetikos gaminius taikomų taisyklių aiškinimo, o tai didelė našta bendrojoje rinkoje veikiančioms kosmetikos įmonėms, kadangi jos negali būti tikros, kad jų reklama, kuri laikoma teisėta, pavyzdžiui, Prancūzijoje, nebus užginčyta atitinkamų nacionalinių institucijų Vengrijoje ar Jungtinėje Karalystėje. Dauguma šių bylų baigėsi didelėmis baudomis kosmetikos įmonėms. 2007 m. Vengrijos konkurencijos institucija pareiškė, kad, kadangi klinikiniai tyrimai atlikti JAV ir Prancūzijoje, Vengrijoje negali būti naudojami jokie su tokiais klinikiniais tyrimais susiję tvirtinimai dėl kosmetikos gaminių veiksmingumo nurodant procentinį dydį. Ji išreiškė nuomonę, kad įvairioms šalims ir geografinėms zonoms būdingi skirtingi odos tipai. Taigi šių tyrimų, atliktų skirtingomis klimato sąlygomis, esant skirtingai drėgmei ir su skirtingus mitybos įpročius turinčiomis moterimis, rezultatai Vengrijos vartotojams nesuteikia reikiamos informacijos apie šių kosmetikos gaminių veiksmingumą. Kol kas jokia kita ES valstybė narė nepriejo prie tokių išvadų. Be to, skirtingi vietos reikalavimai taikomi „natūraliems“, „biologiniams“ ar „ekologiškiems“ gaminiams. Skirtingas teisės aktų aiškinimas nenaudingas ir vartotojams, kadangi vienoje valstybėje narėje jiems gali būti užtikrinama geresnė apsauga negu kitoje.

2.3.2 Skirtingas aiškinimas dėl to, kad trūksta bendrų kriterijų ir praktinių gairių, susijusių su teiginiais apie kosmetikos gaminius, lemia tai, kad vidaus rinkoje veikiančios kosmetikos įmonės pačios turi patikrinti ir peržiūrėti kiekvieną teiginį ar reklaminį pranešimą kiekvienoje valstybėje narėje, kad užsitikrintų, jog nepažeidžia joje galiojančių teisės aktų. Tai darydamos šios įmonės patiria didelių papildomų sąnaudų, kurios, nustačius visoje ES bendras gaires teiginiams apie kosmetikos gaminius, būtų sumažintos, o sutaupytos lėšos galėtų būti panaudotos inovacijoms, moksliniams tyrimams ir gaminių kainoms sumažinti. Verta paminėti, kad Europos kosmetikos rinka sudaro beveik trečdį pasaulio kosmetikos rinkos: Europos Sąjungoje veikia per 4 000 šios srities įmonių, kuriose tiesiogiai ir netiesiogiai įdarbinta 1,7 mln. žmonių.

Tai, kad vidaus rinkoje veikiančios kosmetikos įmonės turi išnagrinėti ir patikrinti kiekvieną teiginį ar reklaminį pranešimą kiekvienoje valstybėje narėje, reiškia, jog šiame rinkos segmente vidaus rinkos nėra.

2.3.3 Skirtingas aiškinimas dėl to, kad ES trūksta bendrų kriterijų ir praktinių gairių, susijusių su teiginiais apie kosmetikos gaminius, nenaudingas ir vartotojams, kadangi jie, pirkdami tą patį produktą kitoje valstybėje narėje, negali būti tikri dėl tikslios pateiktos informacijos reikšmės, ir tai gali juos sutrikdyti. Nenustačius bendrų kriterijų, pavyzdžiui, „natūraliems“, „biologiniams“ ar „ekologiškiems“ gaminiams, vartotojai bus netikri dėl realios gaminio kokybės. Dabartinėje internetinėje aplinkoje vartotojai gali lengvai apsipirkti užsienyje ir paprastu mygtuko spustelėjimu įsigyti įvairių gaminių skirtingose šalyse. Jeigu vartotojai pastebi, kad vienoje šalyje anticeliulitinis gaminy apibūdinamas kaip „sumažinantis celiulitą per 10 dienų“ be jokio platesnio paaiškinimo, o kitoje šalyje patikslinama, kad tai turi būti derinama su „reguliaria mankšta ir dieta“, jiems gali kilti abejonių, ar šis produktas tikrai veiksmingas. Be to, bendri teiginių apie gaminius kriterijai reikalingi ir tam, kad vartotojai turėtų galimybę palyginti įvairius tos pačios kategorijos gaminius (pavyzdžiui, dviejų rūšių veido kremą). Šiuo tikslu reikia užtikrinti, kad visi teiginiai būtų lengvai patikrinami remiantis bendrais kriterijais. Tik aiškūs ir konkretūs teiginiai, paremti visuotinai pripažintais metodais, suteikia vartotojams galimybę palyginti gaminius ir, vadovaujantis turima informacija, pasirinkti geriausiai jų poreikius atitinkančius gaminius.

2.4 Būtinybė parengti bendras praktines gaires ES

2.4.1 Pagal Reglamento dėl kosmetikos gaminių 20 straipsnį Komisija, bendradarbiaudama su valstybėmis narėmis ir pasikonsultavusi su Vartotojų saugos moksliniu komitetu ar kitomis atitinkamomis institucijomis, parengia veiksmų planą ir patvirtina bendrų kriterijų, kaip pateikti leistiną informaciją apie kosmetikos gaminius, sąrašą atsižvelgdama į NKV direktyvos nuostatas.

2.4.2 Europos Komisija bendrus kriterijus, kuriais grindžiami teiginiai apie kosmetikos gaminius, pradėjo rengti praėjusiais metais ir šiuo metu bendradarbiauja su suinteresuotaisiais subjektais (nacionalinėmis valdžios institucijomis, vartotojų organizacijomis, kosmetikos pramone, tiekėjais, MVĮ ir kt.). EESRK palankiai vertina šio darbo pažangą, kadangi praktinių gairių rengimo procesas jau gerokai pasistūmėjęs į priekį.

2.4.3 Iki 2016 m. liepos 11 d. Komisija pateiks Europos Parlamentui ir Tarybai informacijos pateikimo remiantis patvirtintais bendrais kriterijais ataskaitą. Jei ataskaitoje bus padaryta išvada, kad apie kosmetikos gaminius pateikiami teiginiai neatitinka bendrų kriterijų, Komisija, bendradarbiaudama su valstybėmis narėmis, imsis tinkamų priemonių siekdama užtikrinti atitiktį. Tokiu atveju Komisijai gali tekti persvarstyti šių gairių taikymo sritį ir nuo bendrų rekomendacijų pereiti prie išsamio metodo (pavyzdžiui, imtis teisinių veiksmų, kaip buvo daroma dėl teiginių apie maisto produktus).

2.4.4 EESRK tvirtai remia ketinimą nustatyti bendrus kriterijus, kurie užtikrintų ES lygmeniu suderintą sistemą, pagrindžiančią informacijos apie visus kosmetikos gaminius pateikimą. Šie kriterijai turės būti taikomi visai – tiek pirminei, tiek antrinei – informacijai apie kosmetikos gaminius, perduodamai visomis žiniasklaidos priemonėmis, ir suteiks galimybę nurodyti specifikacijas atsižvelgiant į kiekvieną produktą, jo įpakavimą, su juo susijusius teiginius ir aplinkybes, neužkertant kelio inovacijoms ir užtikrinant vienodų taisyklių laikymąsi.

2.4.5 Vis dėlto EESRK mano, kad Europos Komisija turėtų paspartinti šį procesą. Jei su bendrais kriterijais susijusių gairių rengimo procesas iš tiesų pasistūmėjęs į priekį, EESRK nuomone, Europos Komisija turėtų pasistengti, kad jos įsigalioję 2012 m. pradžioje ir ataskaita Europos Parlamentui galėtų būti pateikta gerokai anksčiau nei 2016 m.

2.4.6 Dabartiniame Europos Komisijos gairių dėl bendrų kriterijų projekte teiginiai apie ekologiškumą konkrečiai neminimi. Šis klausimas šiuo metu svarstomas ISO lygmeniu. Tačiau kol kas sunku pasakyti, ar priimti standartai bus tinkami naudoti Europos Sąjungoje ir kada jie bus parengti. Todėl EESRK prašo Europos Komisijos apsvarstyti galimybę iki tol prekybai gaminiams taikyti naujas etinius ir su aplinka susijusių teiginių gaires (pavyzdžiui, vadovautis Danijos vartotojų ombudsmeno nustatytais naujomis gairėmis).

2.4.7 EESRK mano, kad teiginiai turėtų būti pagrįsti arba objektyviais moksliniais tyrimais (pavyzdžiui, klinikiniais tyrimais), arba subjektyviais vartotojų supratimo tyrimais. Tačiau ir vieni, ir kiti tyrimai turėtų tenkinti tam tikrus visuotinai priimtus kriterijus (tyrime dalyvavusių vartotojų skaičius, deramas reprezentatyvumas ir kt.), kad neklaidentų vartotojų.

2011 m. liepos 13 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas

Staffan NILSSON

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ES krizės įveikimo strategijų ir pramonės permainų. Laikinos ar ilgalaikės darbo vietos? (nuomonė savo iniciatyva)

(2011/C 318/07)

Pranešėjas **Martin SIECKER**Bendrapranešėjis **Ion POP**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2010 m. liepos 15 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

ES krizės įveikimo strategijų. Laikinos ar ilgalaikės darbo vietos?

Pramonės permainų konsultacinė komisija, kuri buvo atsakinga už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. birželio 7 d. priėmė savo nuomonę.

473-iojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2011 m. liepos 13–14 d. (2011 m. liepos 13 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 123 nariams balsavus už, 5 – prieš ir 6 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Šia nuomone siekiama atsakyti į klausimą, koku keliu geriausia būtų pasukti Europos pramonei, kad įveiktų krizę. EESRK yra įsitikinęs, kad šiuo tikslu reikia tvarių darbo vietų, t. y. tokių darbo vietų, kurios leistų žmonėms gauti pajamas už darbą saugioje ir sveikoje darbinėje aplinkoje ir esant darbuotojų teisėms ir konstruktyviam pilietiniam dialogui palankiam klimatui. Labai našios darbo vietos sukuria didelę pridėtinę vertę inovacijų, kokybės, veiksmingumo ir našumo požiūriu. Tokiu būdu Europa gali užtikrinti stabilų ekonomikos augimą ir toliau konkuruoti su kitais pasaulio regionais.

1.2 EESRK laikosi nuomonės, kad pagrindinė naujų darbo vietų kūrimo sąlyga – tvarus ir stabilus ekonomikos augimas. EESRK džiaugiasi, kad daugelis institucijų ir organizacijų atsižvelgė į socialinį ekonomikos atgaivinimo aspektą teikdamos pasiūlymus krizei įveikti. Europos Komisijos strategija „Europa 2020“ kartu su pavyzdinėmis iniciatyvomis ir socialinių partnerių rekomendacijomis dėl užimtumo politikos siekiama to paties tikslo. Be to, Europos Sąjungos Taryba, Europos Parlamentas, TDO ir TVF taip pat teikia rekomendacijas, kuriose atsižvelgiama ne tik į ekonominius interesus.

1.3 EESRK pažymi, kad įmonės kuria įvairaus pobūdžio darbo vietas, todėl atsiranda naujų darbo formų, taip pat ir lemiančių darbo vietų neužtikrintumą. Žmonės įdarbinami pagal laikinas sutartis, pagal kurias gaunamos nedidelės pajamos, silpna socialinė apsauga ir nenumatyta jokia darbuotojų teisių apsauga. Ne visos terminuotos sutartys reiškia, kad darbo vieta neužtikrinta: aukštos kvalifikacijos savarankiškai dirbantys asmenys darbo rinkoje puikiai verčiasi vykdydami pavienius užsakymus. Tačiau laikinas darbas jau pagal apibrėžtį yra neužtikrintas kai kalbama apie mažai kvalifikuotą arba nekvalifikuotą darbą gamybos arba paslaugų sektoriuose. Lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyra gali būti atsakas į lankstaus darbo poreikį, išskylantį įmonėms, bet tik su sąlyga, kad bus sudarytos panašios saugumo sąlygos, kaip ir nuolatiniam darbui, kaip EESRK nurodė ankstesnėje savo nuomonėje šia tema (CCMI/066).

1.4 Demografiniai pokyčiai (dirbantieji sensta ir į darbo rinką patenka mažiau jaunimo) ir technologinių pokyčių sparta vyksiant gamybos procesams kelia grėsmę, kad Europai gali labai pritrūkti kvalifikuotų darbuotojų. Todėl nepaprastai svarbu visiems sudaryti ir išsaugoti galimybes patekti į darbo rinką ir užtikrinti, kad niekam nebūtų į ją užkirstas kelias. EESRK pabrėžia, kad darbuotojams turi būti sudaryta galimybė tobulinti igūdžius ir profesinę kvalifikaciją, visą profesinį gyvenimą ugdyti naujus gebėjimus, padedančius prisitaikyti prie jų darbo aplinkoje vykstančių pokyčių ir tenkinti kvalifikuotos darbo jėgos poreikius rinkoje. Norint toliau konkuruoti su kitais pasaulio regionais vienas svarbiausių uždavinių Europai – tinkamai ir veiksmingai valdyti šį procesą.

1.5 EESRK pritaria nuomonei, kad darbuotojams visų pirma turi būti sudaryta galimybė dalyvauti profesinio mokymo programose. Tyrimai parodė, kad mažiausiai šiomis programomis pasinaudoja tie darbuotojai, kuriems labiausiai reikia mokymo, todėl reikėtų taikyti skirtingas priemones skirtingoms darbuotojų grupėms.

1.5.1 Didelę biudžeto dalį reikėtų skirti mažiausiai kvalifikuotiems darbuotojams, nes būtent jiems labiausiai reikia papildomo mokymo. Tai turėtų vykti darbuotojui skiriant asmeninį biudžetą mokymuisi, o jo dydis turėtų būti atvirkščiai proporcingas jų išsilavinimo lygiui, kad mažiausiai kvalifikuoti darbuotojai galėtų naudotis didesnėmis sumomis.

1.5.2 Vyresnio amžiaus darbuotojams reikėtų taikyti tokią personalo politiką, kuria būtų atsižvelgiama į darbuotojų amžių. Nors daugelyje ES valstybių narių pensinis amžius padidintas, nemažai vyresnio amžiaus darbuotojų praras darbą dar nesulaukę dabartinio pensinio amžiaus, visų pirma todėl, kad nesugebės prisitaikyti prie pokyčių. Šią problemą gali padėti išspręsti specialus ir tikslingas mokymas.

1.5.3 Taip pat labai svarbu, kad švietimas ir mokymas būtų veiksmingi. Kai kurios valstybės narės bando naujus, veiksmingesnius mokymo metodus ir iš naujo supranta mokymosi darbo vietoje svarbą. EESRK pabrėžia, kad svarbu plėtoti šio pobūdžio projektus ir ragina Komisiją juos skatinti kartu užtikrinant keitimąsi gerąja praktika šioje srityje.

1.5.4 Darbuotojai įgyja neformalių žinių ir patirties, kurios yra labai vertingos jų profesinėje karjeroje. Šiuo būdu įgytos žinios yra nepakankamai pripažįstamos, nes nėra išduodamas joks oficialus jas patvirtinantis diplomai. Kai kurios valstybės narės kuria įgytų žinių patvirtinimo sistemą. Ši iniciatyva taip pat yra verta Komisijos pripažinimo ir paramos.

1.5.5 Švietimo ir kultūros generalinio direktorato iniciatyva buvo sukurta keletas priemonių siekiant Europos lygiu užtikrinti kvalifikacijų skaidrumą, gerinti švietimo ir mokymo kokybę skatinant mokymąsi visą gyvenimą⁽¹⁾. Šios priemonės kol kas daugiausia taikomos švietimo srityje, kad būtų galima padidinti studentų judumą ir pagerinti jų įsidarbinimo galimybes Europoje. EESRK pabrėžia, kad šios priemonės yra labai svarbios, ir ragina Komisiją ištirti, kaip jos galėtų padėti padidinti ir darbuotojų judumą bei pagerinti jų įsidarbinimo galimybes Europoje.

1.5.6 Šias priemones galėtų paremti įvairūs turimi instrumentai. Kai kurias iš šių programų galima apibrėžti pagal kolektyvines sutartis, o finansavimą administruoti nacionaliniu lygmeniu, numatant tam tikrų finansinių paskatų, pavyzdžiui, mokesčių lengvatų. Europos Sąjunga galėtų prisidėti teikdama bendrą finansavimą iš struktūrinių fondų ir atitinkamose institucijose skleisdama gerąją praktiką Europos ir valstybių narių lygmeniu.

1.5.7 EESRK pažymi, kad darbuotojams ne tik turi būti sudaryta galimybė dalyvauti profesinio mokymo programose, jiems taip pat turi būti suteikta socialinė apsauga ir užtikrintos pajamos, kad greitai besikeičiančioje visuomenėje jie galėtų dirbti optimaliai ir nesibaimindami dėl rytojaus.

1.6 Europos Sąjunga yra užsibrėžusi tikslą tapti konkurencinga žinių ekonomika, kurioje būtų daugiau ir geresnių darbo vietų ir didesnė socialinė sanglauda. Lisabonos sutartyje juodu ant balto parašyta, kad ES ketina siekti šio tikslo visų pirma užkirsdama kelią socialinei atskirčiai, skatindama piliečių ekonominę ir socialinę pažangą ir užtikrindama 1961 m. Europos socialinėje chartijoje, 1989 m. Bendrijos darbuotojų pagrindinių socialinių teisių chartijoje ir 2000 m. ES pagrindinių teisių chartijoje įtvirtintas socialines teises.

1.7 EESRK ragina Europos institucijas įtikinamiau patvirtinti, kad bus išsaugoti Europos socialiniai standartai. Dėl ryžto

stokos šioje srityje daugėja skurstančių dirbančiųjų, didėja nelygybė, auga piliečių baimė dėl ateities, taip pat didėja piliečių nepasitikėjimas bendrapiliečiais, socialinėmis įstaigomis ir valdžios institucijomis. Tokios nuomonės gyventojai laikosi ne tik nacionalinių, bet ir į Europos lygmens institucijų atžvilgiu, kaip rodo daugelyje valstybių narių didėjantis euroskeptiškumas.

1.8 Valstybėse narėse imamas įvairių iniciatyvų šioje nuomonėje aptariamu klausimu. Kai kurios jų pristatomos šio dokumento priede. Pavyzdžių pateikė CCMI komisijos nariai. Iš jų matyti, kad dinamika šioje srityje didelė, o padėtis valstybėse narėse ir sektoriuose labai skiriasi. Todėl plėtojant veiklą būtina keistis patirtimi ir gerąja praktika. Kokios priemonės veikia gerai, o kokios – ne? Kokie pagrindiniai veiksniai? EESRK rekomenduoja Europos Komisijai skatinti keistis patirtimi ir gerąja praktika.

2. Dabartinė padėtis

2.1 Ekonomikos krizė tęsiasi jau trejus metus. Ji prasidėjo finansų rinkas užklupus krizei, kurią sukėlė Jungtinių Valstijų nekilnojamojo turto rinkos sąstingis. Dėl finansų krizės 2008 m. antroje pusėje didelį nuosmukį patyrė ir „realioji ekonomika“. Terminas „kreditų krizė“ (angl. *credit crunch*) neatspindi viso krizės masto. Iš tiesų ne tik sumažėjo likvidumas ir (ilgainiui) kapitalas, bet ir kilo rimta struktūrinė pasitikėjimo finansų sektoriumi krizė. Šia nuomone savo iniciatyva negvildinama pati krizė, ja visų pirma siekiama atsakyti į klausimą, koku keliu geriausia būtų pasukti Europos pramonei, kad įveiktų krizę.

2.2 2009–2010 m. Europoje iš viso prarasta 3,25 mln. darbo vietų, daugiausia pramonėje ir žemės ūkyje. Net ir prieš prasidedant krizei Europos Sąjungoje buvo nerimaujama dėl demografinių pokyčių. Po Antrojo pasaulinio karo prasidėjusio vadinamojo „kūdikių bumo“ kartos atstovai šiuo metu išeina į pensiją, todėl labai greitai ims stipriai trūkti kvalifikuotų darbuotojų. Kadangi dėl krizės iš darbo rinkos greičiau traukiasi vyresnio amžiaus darbuotojai, dar skubiau reikia spręsti klausimą kaip šiuos darbuotojus pakeisti. Dėl to iškyla dvi problemos. Pirmoji – kiekybinė – problema yra ta, kad kai kuriose valstybėse narėse tam tikruose pramonės sektoriuose į darbo rinką ateina nepakankamai jaunimo, kad būtų patenkintas poreikis. Antroji problema susijusi su kokybe – drastiškai keičiant darbuotojus žlugdomas žinių perdavimas įmonių viduje.

2.3 Pagrindinė naujų darbo vietų kūrimo sąlyga – tvarus ir stabilus ekonomikos augimas. Nors padėtis ES valstybėse narėse skiriasi, nuo 2010 m. pradžios ekonomika po truputį atsigauja: šiek tiek išaugo kai kurių pramonės sektorių gamybos apimtys ir pamažu didėja darbo jėgos paklausa. Veikiama globalizacijos visuomenė sparčiai kinta, panaši padėtis ir darbo rinkoje. Įmonės kuria įvairaus pobūdžio darbo vietas. Tai lemia naujų darbo formų, visų pirma neužtikrintų, plitimą. Naujausios Eurofound apklausos dėl darbo sąlygų Europoje rezultatai rodo, kad daugelio darbuotojų manymu, nuolatinis darbas yra norma, bet

⁽¹⁾ Europos kvalifikacijų sistema (EKS), Europos profesinio mokymo kreditų sistema (ECVET), Europasas, Europos profesinio švietimo ir mokymo kokybės užtikrinimo sistema (EQAF).

daugėja laikinojo darbo ⁽²⁾. Atrodo, kad pagrindinės priemonės, leidžiančios išvengti kolektyvinių sutarčių yra subranga, užsakovieji darbai ir tariama savisamda prastesnėmis nei minimalios darbo sąlygomis. Pastaraisiais metais šie modeliai taikomi vis dažniau.

3. Kaip susiklostė tokia padėtis?

3.1 Europos socialinis modelis yra unikali po Antrojo pasaulinio karo Europoje plėtota socialinio kapitalizmo forma, padėjusi įveikti blogiausius kapitalizmo aspektus, kartu išsaugoti jo teikiamą naudą. Šis modelis buvo įkvėpimo šaltinis ES valstybėms narėms kuriant darnią, solidarią ir konkurencingą visuomenę. Galiausiai toks modelis turėtų padėti sukurti demokratines, aplinką tausojančias, konkurencingas, solidarias ir socialine įtrauktimi grindžiamas gerovės erdvę visiems Europos piliečiams.

3.2 Šis principas įtvirtintas ir Lisabonos sutartyje. Sutartis numato ne tik tam tikrų ekonominių teisių ir taisyklių, susijusių su sąžininga konkurencija vidaus rinkoje, bet ir piliečiams užtikrina, kad ES:

— nori kovoti su socialine atskirtimi,

— yra pasiryžusi skatinti ekonominę ir socialinę pažangą,

— užtikrina 1961 m. Europos socialinėje chartijoje, 1989 m. Bendrijos darbuotojų pagrindinių socialinių teisių chartijoje ir ES pagrindinių teisių chartijoje įtvirtintas socialines teises,

— yra pasiryžusi savo piliečiams suteikti kuo aukštesnę žinių lygį, sudarydama plačių mokymosi galimybių,

— užtikrina, kad būtų taikomas moterų ir vyrų lygių galimybių ir vienodo požiūrio į moteris ir vyrus užimtumo bei profesinės veiklos srityje principas, įskaitant vienodą darbo užmokestį už vienodą arba lygiavertį darbą toje pačioje įmonėje ar pagal tą pačią kolektyvinę sutartį.

3.3 Tikrovė nėra tokia graži. Darbo vietos iš tiesų kuriamos, bet tai daugiausia smulkūs, laikini darbai, už kuriuos gaunamas tik nedidelis atlyginimas, suteikiamos ne visos socialinės garantijos ir menkai užtikrinamos darbuotojų teisės. Suprantama, kad darbdaviai iškart nesiūlo nuolatinių darbo vietų darbuotojams laikotarpiu, kai ekonomika tik pradeda pamažu atsigaivinti po krizės. Laikinos darbo vietos netgi galėtų sėkmingai padidinti darbo vietų pasiūlą, kartu padėti mažinti socialinę atskirtį įdarbinant tokių grupių žmones, kuriems kitaip būtų sunku patekti į darbo rinką. Tačiau tai negali virsti išnaudojimu: kai atsigavimas įsibėgės ir paaiškės, kad veikla gali būti ilgalaikė, šis darbas taip

pat turėtų būti naujai įformintas pagal sutartį, kuri veiksmingai užtikrintų deramą darbo užmokestį, socialines garantijas ir teisių apsaugą.

3.4 Rimtesnė problema yra tai, kad nuolatinis darbas deramomis darbo sąlygomis taip pat paverčiamas neužtikrintu darbu pagal laikinas sutartis, pagal kurias suteikiamos ribotos socialinės garantijos ir ribota darbuotojų teisių apsauga. Ši problema iškyla ne tik privačiame sektoriuje, bet ir valstybės valdžios institucijose. Tokios tendencijos prieštarauja Lisabonos sutartyje piliečiams suteiktiems pažadams dėl socialinės sanglaudos. Nors ne visos terminuotos sutartys reiškia, kad darbo vieta neužtikrinta: aukštos kvalifikacijos savarankiškai dirbantys asmenys darbo rinkoje puikiai verčiasi vykdydami pavienius užsakymus, tačiau laikinas darbas jau pagal apibrėžtį yra neužtikrintas, kai kalbama apie mažai kvalifikuotą arba nekvalifikuotą darbą gamybos arba paslaugų sektoriuose ⁽³⁾.

3.5 Daugelyje sričių Europa tebeprima pasaulį – pagal gerovės lygį, socialinę apsaugą ir konkurencingumą, tačiau kitais aspektais atsilieka nuo ankstesnių savo pačios pasiekimų ir nuo kitų ekonomikos šalių. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (OECD) 2008 m. paskelbto tyrimo ⁽⁴⁾ duomenimis skurdas auga, didėja pajamų atotrūkis ir viešųjų paslaugų sąskaita taupomos lėšos.

3.6 2003 m. Eurostatas įvedė naują socialinį rodiklį „skurstantys dirbantieji“. 2008 m. „skurstantys dirbantieji“ 27 valstybių narių Europos Sąjungoje sudarė 8,6 proc. Šis reiškinys visų pirma susijęs su tuo, kad nuolatinių gerų darbo vietų mažėja, o laikinų neužtikrintų darbo vietų daugėja. Tokia padėtis raida kelia vis didesnę piliečių nepasitikėjimą. O tvarus ir stabilus ekonomikos augimas negali vykti visuomenėje, kurią kankina nepasitikėjimas ir socialiniai konfliktai.

3.7 Per pastaruosius keletą dešimtmečių materialinė nelygybė labai išaugo. Viename naujausių savo veikalų ⁽⁵⁾ Tony Judt pateikia keletą stulbinančių pavyzdžių: Didžiojoje Britanijoje nuo 1920 m. nelygybė dar niekada nebuvo tokia didelė. Šalyje skurstančių vaikų yra daugiau negu bet kurioje kitoje ES šalyje. Dauguma naujai sukurtų darbo vietų yra mokamos arba labai gerai arba labai blogai. Nuo 1973 m. didžiausias atotrūkis tarp atlyginimų susidarė būtent Didžiojoje Britanijoje.

JAV 1968 m. „General Motors“ pagrindinio vadovo uždarbis buvo 66 kartus didesnis už vidutinį jo darbuotojų darbo užmokestį, o 2009 m. „Wal-Mart“ vadovas uždirbo 900 kartų daugiau negu vidutiniškai uždirba jo darbuotojai. Šis pavyzdys rodo kraštutinius atvejus, bet dažniausiai situacija yra panaši. 1965 m. JAV didžiųjų įmonių direktoriai gaudavo 24 kartus didesnę atlyginimą negu vidutiniškai uždirbdavo jų įmonių darbuotojai. 2007 m. jų atlyginimai buvo jau 275 kartus didesni ⁽⁶⁾.

⁽³⁾ Neužtikrinto darbo apibrėžtis: tai darbas pagal laikiną sutartį, kurią darbdavys bet kada gali nutraukti vienašališkai ir be jokių išipareigojimų.

⁽⁴⁾ Augimas ir nelygybė. Pajamų ir skurdo pasiskirstymas OECD šalyse.

⁽⁵⁾ *Ill fares the land: a treatise on our present discontents* (2010 m.).

⁽⁶⁾ www.factsandfigures.ie/irishfinancenews/article_1020265.shtml

⁽²⁾ Darbo sąlygos Europoje per 20 metų: pirmieji rezultatai remiantis 5-uoju Europos masto darbo sąlygų tyrimu.

3.8 Už nelygybės didėjimą tenka mokėti didelę socialinę kainą. Wilkinson ir Pickett tyrimas (7) parodė, kad visuomenės, kurioje yra santykinai didelių ekonominių skirtumų, nariams sekasi prasčiau beveik visose kasdienio gyvenimo srityse palyginti su visuomene, kurios nariai ekonominiu požiūriu yra gana lygūs. Gyventojų sveikata nėra tokia gera, nusikalstamumas yra didesnis ir, o tai yra pagrindinė problema, piliečiai nebepasitiki vieni kitais ir visuomene. Dėl šios priežasties gyventojai galiausiai ima priešintis tiek nacionalinėms, tiek Europos lygmens valdžios institucijoms. Apie tai byloja faktas, kad euroskeptikų gretos auga vis didesniame skaičiuje valstybių narių. Tai kenkia ir pačios visuomenės įvairių grandžių tarpusavio pasitikėjimui, taip pat socialinių partnerių tarpusavio pasitikėjimui.

4. Kokie mūsų tikslai?

4.1 Ekonominės permainos darosi vis spartesnės. Prie jų prisideda mums iškilančios demografinės problemos, todėl būtina kuo skubiau imtis ryžtingų veiksmų. Visuomenės raidos procesas niekada nesibaigia. Visuomenė vystosi nuolat, o darbo rinka turi prie to prisitaikyti. Tačiau ne tik ekonominiai interesai daro poveikį darbo rinkos pokyčiams. Visuomenės interesai taip pat yra labai svarbūs. Taigi, tikslas – pakeisti darbo rinką taip, kad ji būtų palanki visai visuomenei.

4.2 Panašu, kad visos susijusios institucijos sutaria dėl to, kuria linkme darbo rinka turėtų būti vystoma. Europos Sąjungos Taryba pasiūlė užimtumo politiko gaires (8), kuriose ypač daug dėmesio skiriama socialiniams aspektams. Užimtumo ministrų taryba pabrėžė, kad vėliau siekti lankstumo pačiose įmonėse užuot užtikrinus lankstumą „iš išorės“. Europos Parlamentas priėmė rezoliuciją, kurioje ES raginama parengti strategiją dėl ekologiškų darbo vietų, kadangi tai padės ne tik užtikrinti tvarią ateitį, bet ir privers Europą ieškoti novatoriškų sprendimų (9). EESRK jau pateikė keletą nuomonių šia tema (10). Europos Parlamentas didele balsų dauguma taip pat priėmė rezoliuciją dėl netipinių sutarčių, kurioje pasisako už nuolatinės darbo vietas ir prieš šio pobūdžio sutarčių keitimą į laikinas sutartis (11).

4.3 Įgyvendinant strategiją „Europa 2020“ Europos Komisija parengė keletą pavyzdinių iniciatyvų su konkrečiais pasiūlymais šiais klausimais. Iniciatyva „Globalizacijos erai pritaikyta pramonės politika“ numatoma skatinti kurti daugiau kvalifikuotiems ir labai produktyviems darbuotojams skirtų darbo vietų. Pavyzdinėmis iniciatyvomis „Judus jaunimas“ ir „Naujų gebėjimų ir darbo vietų strategija“ skatinama sudaryti „vieno tipo sutartis“, kurios padėtų Komisijai spręsti dviejų pakopų darbo rinkos problemą naujai patenkantiems į darbo rinką sudarant galimybę pasibaigus deramos trukmės bandomajam laikotarpiui įgyti

socialines teises suteikiant jiems prieigą prie kolektyvinėmis sutartimis tarp socialinių partnerių arba teisės aktais grindžiamų sistemų.

4.4 Europos socialiniai partneriai iš esmės sutaria dėl politikos, kurią reikėtų įgyvendinti. 2007 m. (12) ir 2010 m. (13) konfederacija BusinessEurope, Europos profesinių sąjungų konfederacija (ETUC), Europos amatų, mažųjų ir vidutinių įmonių asociacija (EUAPME) ir Europos darbdavių ir įmonių, teikiančių viešąsias paslaugas, centras (CEEP) paskelbė ataskaitas, kuriose pateikė rekomendacijų dėl užimtumo politikos atsižvelgiant ne tik ekonominius, bet ir socialinius interesus.

4.5 2010 m. rugsėjo mėn. Osle vykusioje konferencijoje Tarptautinis valiutos fondas ir Tarptautinė darbo organizacija pabrėžė, kad smarkiai išaugusi nedarbo lygį itin svarbu mažinti ne tik dėl ekonominių priežasčių, bet ir socialinės sanglaudos tikslais. Pasak TVF, ateityje būtina užkirsti kelią pavojui, kad iš darbo rinkos vėl nepasitrauktų visa gyventojų karta. Nuo 1999 m. TDO įgyvendina Deramo darbo darbotvarę, kuria žmonėms siekiama sudaryti galimybes dirbti laisvės, lygybės, saugumo ir žmogiškojo orumo nežeminančiomis sąlygomis. 2009 m. birželio mėn. TDO priėmė naują iniciatyvą „Visuotinis darbo vietų paktas“, skirtą ekonomikos atgaivinimui ir užimtumo išsaugojimui. OECD savo ruožtu naujausiame užimtumui skir-tame leidinyje (14) paragino įgyvendinti tokią politiką, kuria būtų siekiama išvengti masinio ilgalaikio nedarbo.

4.6 Svarbiausia, žinoma, kad Europa ir toliau galėtų konkuruoti su kitais pasaulio regionais. Tai bus įmanoma padaryti tik pasitelkiant švietimą ir žinias, diegiant inovacijas, užtikrinant kokybę, veiksmingumą ir našumą. ES paprasčiausiai negali konkuruoti su tokiais šalimis, kaip Kinija, Indija ir Brazilija darbo sąnaudų požiūriu. Tai įmanoma tik iš esmės pabloginus darbo sąlygas Europos Sąjungoje, o tai prieštarautų ES užsibrėžtam tikslui kurti konkurencingą žinių ekonomiką, kurioje būtų daugiau ir geresnių darbo vietų bei didesnė socialinė sanglauda. ES turėtų ne tik dėti daugiau pastangų mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros srityje, bet ir skatinti bei remti investicijas į mokymą. Valstybiniam švietimui tenka atsakomybė už bendrą mokymą, o socialiniai partneriai ir valdžios institucijos yra atsakingi už tikslinį profesinį mokymą.

4.7 Tikslinio profesinio mokymo svarba nėra deramai įvertinama. Šis mokymas dažnai skiriamas jauniems darbuotojams ir tiems dirbantiems, kurie jau turi pakankamai aukštą kvalifikacijos lygį. Šiuose mokymuose 27 valstybių narių Europos Sąjungoje dalyvauja 57,6 proc. labai aukštos kvalifikacijos darbuotojų ir tik 28,4 proc. nedidelę kvalifikaciją turinčių darbuotojų. Daugiausia tokių mokymų ES rengiama Švedijoje (91 proc. labai aukštos kvalifikacijos darbuotojų ir 57,6 proc. nedidelę kvalifikaciją turinčių darbuotojų), mažiausia – Rumunijoje (atitinkamai 14 ir 3,9 proc.) (15). Šis mokymas taip pat (ir visų pirma) turėtų būti skiriamas mažiau išsilavinusiems,

(7) *The Spirit Level: Why more equal societies almost always do better* (2009 m.).

(8) Tarpinstitucinis dokumentas 2010/0115.

(9) P7_TA-PROV(2010)0299.

(10) CESE OL C 306, 2011 12 16, p. 70, ir EESRK nuomonė dėl pasiūlymo dėl Tarybos sprendimo dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių. 2020 m. Europos strategijos integruotų gairių II dalis (OL C 107, 2011 4 6, p. 77).

(11) 2009/2220(INI).

(12) Pagrindinės Europos darbo rinkoms iškilančios problemos: bendra Europos socialinių partnerių analizė.

(13) Pagrindų susitarimas dėl įtraukčių darbo rinkų.

(14) *OECD Employment Outlook*, 2010 m. Kaip įveikti užimtumo krizę.

(15) Eurostatas. Tyrimas dėl suaugusiųjų švietimo.

vyresnio amžiaus žmonėms, moterims ir imigrantams, kad šių grupių atstovai taip pat galėtų tikėtis patekti į darbo rinką ir neprarastų tokios vilties. Asmeninis biudžetas darbuotojų mokymuisi, kuris būtų atvirkščiai proporcingas jų išsilavinimo lygiui, būtų svari priemonė šiam tikslui pasiekti. Nedarbas visų pirma gresia tradiciniuose, nykstančiuose sektoriuose dirbantiems žemesnės kvalifikacijos darbuotojams ir tiems, kurių igūdžiai pasenę. Be papildomų mokymo pastangų nebus įmanoma suteikti jiems galimybę rasti darbą kitame, moderniaame ekonomikos sektoriuje. Ir jeigu neužtikrinsime, kad tie žmonės galėtų sugrįžti į darbo rinką, netrukus pritrūksime kvalifikuotų darbuotojų visuose rinkos lygmenyse.

4.8 Nepakankamai dėmesio skiriama vyresnio amžiaus darbuotojams. Nors daugelyje ES valstybių narių pensinis amžius padidintas, nemažai vyresnio amžiaus žmonių praranda vietą darbo rinkoje dar nesulaukę dabartinio pensinio amžiaus, nes nesugeba prisitaikyti prie sparčių gamybos procesų pokyčių arba pamaininis darbas ima kelti problemų dėl darbuotojo amžiaus. Reikėtų taikyti tokią tikslinę personalo politiką, kuria būtų atsižvelgiama į amžių, kad ir vyresni darbuotojai galėtų toliau dirbti ir išlikti sveiki. Daugumą šių problemų galima išspręsti užtikrinant konkretų tikslinį mokymą. Vis dėlto Eurostat (16) duomenys rodo, kad vyresnio amžiaus žmonės mažiau negu jaunimas dalyvauja profesiniuose mokymuose (20,9 proc. 55–64 metų asmenų ir 44,2 proc. 25–43 metų žmonių).

4.9 Švietimas ir mokymas turi prasmę tik tada, kai programos yra veiksmingos ir leidžia pagal jas besimokantiems darbuotojams įgyti žinių, būtinų norint prisitaikyti prie sparčių darbo rinkos pokyčių. Kitaip tariant, klasikinį teorinį mokymą, nutolusį nuo darbo rinkos realijų, reikėtų papildyti visų pirma stažuotėmis įmonėse. Praktikoje šio pobūdžio mokymai siūlomi dar pernelyg dažnai. Pastaraisiais metais valstybės narės įgijo daugiau patirties taikydamos naujus, veiksmingus, praktika grindžiamus mokymo metodus darbo vietoje. Europos profesinio mokymo plėtros centras (Cedefop) neseniai atliko mokymo darbo vietoje poveikio tyrimą (17). Reikėtų labai rekomenduoti plėtoti ir skatinti šio pobūdžio mokymą.

4.10 Darbuotojai mokosi ne tik pagal formaliojo mokymo programas, jie įgyja ir neformalių žinių bei patirties, labai vertingų jų profesinėje karjeroje. Šiuo būdu įgytos žinios yra nepakankamai pripažįstamos, nes jos nėra tikrinamos ir nėra išduodamas joks oficialus ir pripažįstamas jas patvirtinantis diplomai. Tai riboja darbuotojų judumą. Kol darbuotojai turi darbo vietą, tai nekelia problemų, bet kai prireikia keisti darbą – galimybių sumažėja, kadangi jie negali pasinaudoti savo neformalia kvalifikacija naujam darbui gauti. OCDE (18) ir

Cedefop (19) atliko nemažai tyrimų, kurių metu buvo ištirtos galimybės sukurti įgytų gebėjimų patvirtinimo sistemas. Dauguma valstybių narių kuria sistemą, skirtą įvertinti ir pripažinti formaliojo ir neformaliojo mokymo rezultatus, bet tik keletui valstybių pavyko pasiekti konkrečių rezultatų (20). Šią iniciatyvą reikėtų pripažinti ir paremti.

4.11 Švietimo ir kultūros generalinio direktorato iniciatyva buvo sukurta keletas priemonių siekiant Europos lygiu užtikrinti kvalifikacijų skaidrumą, gerinti švietimo ir mokymo kokybę skatinant mokymąsi visą gyvenimą (21). Šios priemonės kol kas daugiausia įvedamos švietimo srityje siekiant padidinti studentų judumą ir pagerinti jų įsidarbinimo galimybes Europoje. EESRK pabrėžia, kad šios priemonės yra labai svarbios, ir ragina Komisiją ištirti, kaip jos galėtų padėti padidinti ir darbuotojų judumą bei pagerinti jų įsidarbinimo galimybes Europoje.

4.12 Darbdavys, kuris investuoja į darbuotojus rengdamas mokymus darbo metu ir apmokėdamas visas susijusias išlaidas, gali paprašyti darbuotojų pasimokyti laisvalaikio, jeigu prireikia papildomų studijų. Tokia mokymosi programa, kurios tikslas – ne tik išmokyti atlikti tam tikrą užduotį, bet ir įgyti igūdžių, kurie padėtų plačiau taikyti savo gebėjimus įmonėje ir darbo rinkoje, yra geriausias būdas pasirengti ateičiai šiame sparčiai besikeičiančiame pasaulyje. Tokia programa naudinga ir darbdaviams, ir darbuotojams: darbdaviai turi kvalifikuotus ir motyvuotus darbuotojus, o darbuotojai pagerina savo padėtį darbo rinkoje. Šiam procesui reikia kuo skubiau suteikti naują postūmį, nes naujausiais duomenimis, mokymosi visą gyvenimą procesas jau keletą metų stovi vietoje (22).

5. Kaip tai pasiekti

5.1 Įmonėms, norinčioms imtis ilgalaikių investicijų, pavyzdžiui, į naujoves, būtinas užtikrintumas. Pavyzdžiui, naujos atsinaujinančiųjų energijos išteklių technologijos Vokietijoje plėtojamos sparčiau negu bet kurioje kitoje Europos šalyje todėl, kad Vokietijos vyriausybė įgyvendina daugiametę paramos programą, kuria šiame sektoriuje veiklą vykdančioms įmonėms buvo užtikrinta, kad vyriausybė kelerius metus remtų ir subsidijuotų šią struktūrinę plėtrą. Šios politikos rezultatas – Vokietija pirmąja šioje srityje, o užimtumas šiame sektoriuje per dešimt metų išaugo nuo mažiau kaip 70 000 iki beveik 300 000 darbo vietų.

(19) http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/4054_fr.pdf.

(20) Pavyzdžiui, Prancūzijoje išduodamas įmonėje įgytų gebėjimų pažymėjimas (*Certificat de compétences en entreprise*, CCE), o Nyderlanduose – įgytos patirties pažymėjimas.

(21) Europos kvalifikacijų sistema (EKS), Europos profesinio mokymo kreditų sistema (ECVET), Europasas, Europos profesinio švietimo ir mokymo kokybės užtikrinimo sistema (EQAF).

(22) <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=tsiem080&tableSelection=1&footnotes=yes&labeling=labels&plugin=1>

(16) Žr. 1 išnašą.

(17) <http://www.cedefop.europa.eu/>, *Learning while Working – Success stories on workplace learning in Europe*.

(18) <http://www.oecd.org/dataoecd/9/16/41851819.pdf>.

5.2 Užtikrintumas reikalingas ne tik įmonėms: užtikrintumo reikia ir darbuotojams pajamų, socialinės apsaugos ir mokymo požiūriais. Šie principai sudaro Europos socialinio modelio, kuris pradėtas plėtoti Europoje po Antrojo pasaulinio karo, vertybių pagrindą. Aukštą kvalifikaciją turinčių darbuotojų pajamos užtikrintos, nes jie gali patekti į darbo rinką ir būti tikri, kad ras deramą darbą. Darbuotojams, ne dėl savo kaltės netekusiems darbo, socialinė apsauga būtina tam, kad nedarbo laikotarpiu jie galėtų mokytis, persikvalifikuoti arba įgyti papildomą išsilavinimą ir pabandyti gauti kitą darbą. Darbuotojai turi būti tikri, kad galės pasinaudoti mokymo programomis, kurios suteiks jiems galimybę patenkinti asmenines karjeros ir pajamų ambicijas. Vienintelis būdas Europos socialiniam modeliui globalizuotoje rinkoje išsaugoti – turėti motyvuotus, kvalifikuotus, atsakingus ir lanksčius dirbančiuosius. To kaina – dirbantiesiems turi būti užtikrintas socialinis saugumas, susijęs su pagrindinėmis Europos socialinio modelio vertybėmis.

5.3 Beje, darbuotojams vienu metu niekada nereikia visų trijų saugumo formų. Bet galiausiai šioms trimis saugumo formoms skirtos sąnaudos visada atsiperka. Geresnė pasiūlos ir paklausos darbo rinkoje pusiausvyra mažina ilgalaikį nedarbą, nes mokymo programos padeda žmonėms tobulintis, persikvalifikuoti ar įgyti papildomą išsilavinimą.

5.4 Lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyra, kurią derybų keliu pasiekia socialiniai partneriai, gali tapti svarbia priemone tame darbo rinkos segmente, kuriame lankstumo darbe poreikis yra logiškas, suprantamas ir pateisinamas⁽²³⁾. Naujos įvedamos darbo formos sulauks didesnio pasisekimo, jeigu jas reguliuos kolektyvinės darbo sutartys, kurias kartu parengs socialiniai partneriai. Tai įmanoma tik pasitikėjimu grindžiamomis sąlygomis. Labai pasikeitė ne tik visuomenė, pasikeitė ir patys darbuotojai. Šiuo metu ne visi ieško darbo visam gyvenimui. Darbuotojai nori būti tikri, kad visą savo profesinį gyvenimą galės rasti jiems tinkantį darbą ir galės įsidarbinti ne pagal neužtikrintas laikinojo darbo sutartis, o rasti tokias darbo formas, kurios jiems suteiktų daugiau saugumo, kaip teigiama 5.2 punkte. Tai galima puikiai pasiekti didžiosiose įmonėse, bet ne „iš išorės“ sukuriant įmonių lankstumą, o pasinaudojant nuolatinių darbuotojų gebėjimu prisitaikyti pačios įmonės viduje. Užimtumo ministrų taryba šią galimybę aptarė 2010 m. liepos mėn. Ši lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyros forma labiau tinka žinių ekonomikai, kuria norėtų būti Europos Sąjunga. Kolektyvinės sutartys tarp socialinių partnerių – geriausias būdas šiai lankstumo formai įvesti.

5.5 Tačiau įmonėms veiklos plėtros laikotarpiu visada reikia ir laikinų darbuotojų. Šis vidinio lankstumo modelis mažiau tinka mažoms ir vidutinėms įmonėms, atliekančioms svarbų vaidmenį Europos ekonomikoje, nors daugiausia darbo vietų yra būtent šiame lygmenyje. Taigi, reikia veiksmingo metodo, kuris padėtų sumažinti atotrūkį tarp neterminuotą darbo sutartį turinčių darbuotojų, kuriems suteikta derama socialinė apsauga ir tvirtas teisinis statusas, ir tų, kurie turi tik laikinas

darbo sutartis, minimalią socialinę apsaugą ir neužtikrintą teisinį statusą. Jiems taip pat turi būti suteikta teisė į tokius privalumus, kaip atlyginimo mokėjimas ligos atveju, pensijos kaupimas, bedarbio pašalpos, mokamos atostogos ar tėvystės atostogos. Pavyzdžiui, tam tikromis sąlygomis ir už priimtą kainą jiems galėtų būti suteikta galimybė naudotis sektorių lygmeniu kolektyvinėmis sutartimis reguliuojamomis arba nacionaliniu lygiu teisės aktais reglamentuojamomis sistemomis. Neseniai tokio pobūdžio sistema įvesta Austrijoje. Valdžios institucijos ir socialiniai partneriai tokiu atveju taip pat turi dalytis atsakomybe.

5.6 Žmogiškųjų išteklių valdymas ateityje taip pat turės atlikti labai svarbų dvigubą vaidmenį. Visų pirma jam tenka labai svarbi funkcija parengti mokymo programas, kurios padėtų darbuotojams išlaikyti profesinės kvalifikacijos lygį. Taip pat reikia atkurti gerokai pašlijusį socialinių partnerių tarpusavio pasitikėjimą, kad jie galėtų kartu racionaliai ieškoti darbo rinkos problemų sprendimų. Sėkminga bendra sprendimų paieška atgavus tarpusavio pasitikėjimą galėtų padėti sukurti tokią darbo rinką, kurioje darbdaviai naudotųsi taip norimu lankstumu, o darbuotojai – reikalingu saugumu.

5.6.1 Geresnis žmogiškųjų išteklių valdymas – tai būdas atkurti socialinių partnerių tarpusavio pasitikėjimą ir naujo požiūrio į tvirtą darbo rinką pagrindas. Šio valdymo pagrindą visų pirma turi sudaryti:

- išankstinis profesijų ir darbo vietų raidos tendencijų įvertinimas siekiant išvengti su tuo susijusių problemų,
- darbuotojų skatinimas prisiimti riziką ir išsipareigojimus siekti individualaus ir kolektyvinio profesinio tobulėjimo,
- kai kurių mokymo (pirminio) struktūrų, kurios neatitinka (arba nepakankamai atitinka) vietos užimtumo poreikių, persvarstymas,
- jaunimo profesinio orientavimo priemonių tobulinimas įtraukiant daugiau atitinkamo sektoriaus specialistų ir ekspertų,
- ypatingas dėmesys vietos lygmeniu sukaupai patirčiai, tradiciniams vietos gaminimams ir specifiniams regioniniams produktams, kurie dėl savitumo priskiriami paveldui.

5.6.2 Siekį sukurti stabilesnę ir sveikesnę darbo rinką būtina įtraukti į platesnę strategiją, kuri apimtų kitus sektorius, tokius kaip visuotinės svarbos paslaugos ir laisvosios profesijos.

⁽²³⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyros vykstant restruktūrizacijai pasaulinio vystymosi kontekste, OL C 318, 2009 12 23, p.1–5.

5.7 Nors bendrą darbo rinkos vystymosi kryptį nustato Briuselis, ją galima įgyvendinti tik valstybėse narėse. Regionai tam yra tinkamiausias lygmuo. Kuriant žinių ekonomiką regionams teks užduotis parengti ir išsaugoti kūrybingus dirbančius asmenis. ES gali sudaryti palankias sąlygas šiai raidai teikdama finansinę Europos struktūrinių fondų paramą ir rinkdama gerosios praktikos pavyzdžius bei juos kaupdama visiems prieinamoje duomenų bazėje. CCMI komisijos nariai surinko daugybę gerosios praktikos pavyzdžių, kurie pateikiami priede⁽²⁴⁾. EESRK ragina Europos Komisiją tiek Europos Sąjungos, tiek valstybių narių institucijose, kurioms šis klausimas aktualus, skleisti šiuos pavyzdžius ir juos rekomenduoti.

5.8 Europoje yra ne vienas praeityje turtingu buvęs pramonės regionas, kuriame per trumpą laiką išnyko plėtotą

tradicinė pramonė, o kartu ir regiono užimtumo ir klestėjimo pagrindas. Tai, pavyzdžiui, Lilio regionas Šiaurės Prancūzijoje ir Vokietijos Rūro regionas. Užtuot desperatiškai kabinėsi į praeitį, šių regionų suinteresuotieji subjektai ištyrė galimybes, kurių jie galėtų imtis ateityje, ir jomis pasinaudojo. Todėl ir Lilio, ir Rūro regionai atgavo viltį ir pradėjo augti, imdamiesi plėtoti įvairią naują, dažniausiai tvarią ir žiniomis pagrįstą ekonominę veiklą. Europos ekonomikos potencialas glūdi būtent šiame lygmenyje: kaip tik šiuose sektoriuose Europos laukia geriausios perspektyvos, tad reikia stiprinti pozicijas. Lilio miestas ir Rūro regionas netgi tapo Europos kultūros sostinėmis. Šiuo tikslu vyriausybės ir socialiniai partneriai turi plėtoti iniciatyvas, kurių pagrindinis tikslas – įgyvendinti Europos socialinį modelį, apibrėžtą vienoje ankstesnių Komiteto nuomonių⁽²⁵⁾.

2011 m. liepos 13 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Staffan NILSSON

⁽²⁴⁾ <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/handout.doc>.

⁽²⁵⁾ OL C 309, 2006 12 16, p. 119.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Ekonomikos krizės, švietimo ir darbo rinkos (nuomonė savo iniciatyva)

(2011/C 318/08)

Pranešėjas **Mário SOARES**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2011 m. sausio 20 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Ekonomikos krizės, švietimo ir darbo rinkos.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. birželio 27 d. priėmė savo nuomonę.

473-iojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje liepos 13–14 d. (liepos 14 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę vieningai.

1. Rekomendacijos

Valstybės narės raginamos

- naudotis Europos fondais, ypač Europos socialiniu fondu, švietimui ir mokymui remti;
- užtikrinti, kad priemonės, skirtos įveikti ekonomikos krizę ir padengti valstybės garantuotas skolas, nekeltų pavojaus viešajam investavimui į švietimą ir mokymą;
- remti profesinio integravimo programas ir skatinti vyriausybes bei įmones taikyti šias priemones siekiant sukurti pastovias darbo vietas;
- nustatant savo vidutinės trukmės laikotarpio biudžeto tikslus, atkreipti ypatingą dėmesį į viešąsias investicijas į švietimą, mokslinius tyrimus ir profesinį mokymą, kad šiose srityse būtų užtikrintas investicijų tęstinumas ir augimas;
- pagarbiau vertinti mokytojo profesiją skatinant pagarbą švietimui, skatinant mokytojus nuolat mokytis, gerinant jų darbo sąlygas didinant jų darbo užmokestį.
- atkreipti dėmesį į poreikį gerinti moksleivių gimtosios kalbos mokymą ir mokyti mokslo, technologijų, inžinerijos ir matematikos dalykų;
- 2. Įžanga
- gerinti išankstinį konsultavimą studijų ir karjeros klausimais atsižvelgiant į darbo rinkos poreikius;
- 2.1 2008 m. prasidėjusi finansų krizė sukėlė didžiausią nuo ketvirtojo dešimtmečio ekonomikos krizę ir didžiausią po Pirmojo pasaulinio karo BVP nuosmukį. Europą apėmusios ekonomikos ir socialinės krizės padariniai sunkūs: tūkstančiai įmonių, ypač MVĮ, uždaromos, didėja nedarbas, mažėja darbo užmokestis, mažinamas socialinės apsaugos sistemos skirtas biudžetas, didėja vartojimo mokesčiai, kyla būtiniausių prekių kainos, didėja skurdas ir socialinė atskirtis.
- skatinti verslumą visais švietimo lygmenimis;
- 2.2 Šios nuomonės paskirtis – ne tiek išnagrinėti krizės priežastis, kiek pabrėžti, kokį žalingą poveikį visuomenės struktūrai krizė turėjo ir tebeturi, ir pasiūlyti keletą strategijų, kurias būtina įgyvendinti norint sumažinti jos poveikį ir panaikinti padarinius.
- skatinti veiksmingai taikyti Europos kvalifikacijų sandarą ir vystyti nacionalines kvalifikacijų sistemas;
- 2.3 Nuomonėje bus kalbama apie tai, kad kovojant su krize svarbų vaidmenį atlieka švietimas ir mokymas, apie ryšius tarp švietimo (mokymo) ir darbo, jaunimo integravimą į darbo rinką, su darbuotojų mokymu susijusius įmonių poreikius bei atsakomybę ir apie deramų aukštos kokybės darbo vietų propagavimą.
- kurti papildomas mokymo galimybes mokyklos nebaigusiems asmenims ir žemos kvalifikacijos darbuotojams neužmirštant ir skaitmeninių priemonių;
- 2.4 Be to, šioje nuomonėje nurodoma, kad, siekiant išsaugoti Europos socialinį modelį, būtinos bendros visos visuomenės pastangos, rodančios jos kūrybingumą ir solidarumą.
- gerbti žmogaus teisę į kokybišką su darbu susijusį mokymą neatsižvelgiant į asmens kvalifikacijas ar sutarties tipą;
- vystyti skirtingose mokymo (formaliojo ir neformaliojo švietimo) įstaigose ir darbo metu įgytos kvalifikacijos pripažinimo, patvirtinimo ir sertifikavimo sistemas;

3. Bendrosios pastabos

3.1 Nagrinėjant šį klausimą ypač svarbios keturios Europos Komisijos neseniai parengtos iniciatyvos:

- „Naujų įgūdžių ir darbo vietų darbotvarkė. Europos pastangos kiekvienam suteikti darbą“⁽¹⁾, kurioje nustatyti šie prioritetai stengiantis iki 2020 m. pasiekti, kad 20–64 amžiaus grupės užimtumas būtų 75 proc.: geresnis darbo rinkų veikimas, kvalifikuotesnė darbo jėga, geresnė darbo vietų kokybė ir geresnės darbo sąlygos, tvirtesnė darbo vietų kūrimo ir darbo jėgos paklausos skatinimo politika⁽²⁾;
- iniciatyva „Judus jaunimas“⁽³⁾, skirta jaunimo potencialui išlaisvinti, kad Europos Sąjungos ekonomikos augimas būtų pažangus, tvarus ir integracinis⁽⁴⁾;
- komunikatas „Mokyklos nebaigusiu asmenų skaičiaus mažinimas – vienas svarbiausių Europos 2020 darbotvarkės tikslų“⁽⁵⁾, kuriame vertinama, kokią poveikį mokyklos nebaigimas turi asmenims, visuomenei ir ekonomikai, apibendrinamos šio reiškinio priežastys ir smulkiai aprašomos dabartinės bei ateityje šioje srityje taikytinos Europos priemonės;
- Europos kvalifikacijų sandara, kuria siekiama sudaryti sąlygas lengviau palyginti nacionalines švietimo sistemas ir tokiu būdu padėti pasiekti didesnę judumą mokymosi tikslais ir Europos lygmens žinių, įgūdžių ir gabumų pripažinimą.

Visuose šiuose dokumentuose švietimo ir mokymo sektoriai ir darbo rinka raginami glaudžiau bendradarbiauti. Šiai nuostatai pritaria ir EESRK.

3.1.1 Komitetas taip pat nurodo, kad 2012 m. Komisija planuoja paskelbti iniciatyvą „ES gebėjimų panorama“, kurios tikslas – užtikrinti didesnę skaidrumą darbo ieškantiems ir dirbantiems asmenims, įmonėms ir (arba) valdžios institucijoms. Su šia panorama bus galima susipažinti internetu. Joje bus pateikta įgūdžių paklausos ir pasiūlos prognozė iki 2020 m., kurią parengti padės nacionalinės įstaigos, kurios prognozuoja, kaip darbo rinka vystysis ateityje.

3.1.2 Taip pat reikėtų pabrėžti Europos sektorių tarybų, kaip forumo, kuriame socialiniai partneriai gali nagrinėti darbuotojų įgūdžius ir darbo rinkos poreikius, svarbą. Tai priemonė keitimuisi informacija ir gerąja praktika, kurią anksčiau teikė kiekvienos šalies tarybos arba stebėsenos centrai⁽⁶⁾, paspartinti.

3.2 Ekonomikos krizė ir darbo rinka

3.2.1 Finansų ir ekonomikos krizės poveikis darbo rinkai katastrofiškas. Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) duomenimis, 2010 m. visame pasaulyje buvo apie 250 mln. bedarbių,

o nedarbo lygis tais metais išaugo nuo 5,7 proc. iki 6,2 proc. Be to, kartu su nedarbu daugelyje šalių blogėjo darbo vietų kokybė ir mažėjo darbo vietų garantija.

3.2.2 Eurostato duomenimis, 2011 m. sausio mėn. visuotinis nedarbo lygis euro zonoje buvo 9,9 proc., o 27-iose ES valstybėse narėse – 9,5 proc., t. y. euro zonoje nedirbo 15 775 mln. žmonių, o 27-iose ES valstybėse 23 048 mln. žmonių, iš kurių beveik 5 mln. nedirba ilgą laiką.

3.2.3 Nuo 2008 m. pabaigos iki 2011 m. vasario mėn. nedarbo lygis 27-iose ES valstybėse narėse išaugo nuo 7,7 iki 9,5 proc. (vyrų nedarbas nuo 6 iki 9,5 proc., moterų – nuo 7,5 iki 9,6 proc., o jaunimo – nuo 19,7 iki 20,4 proc.).

3.2.4 Tačiau šie skaičiai nerodo, kad tarp valstybių narių būtų didelių skirtumų (rodikliai svyruoja nuo 4,3 proc. Nyderlanduose iki 20,5 proc. Ispanijoje), ir jie nedaug pasako apie kai kurias nukentėjusias grupes (imigrantus ir vyresnio amžiaus darbuotojus).

3.2.5 Jaunimo nedarbas 15–25 metų amžiaus grupėje sudaro 20,4 proc., vien tik nuo pirmųjų keturių 2008 m. mėnesių iki 2009 m. pirmojo ketvirčio jis padidėjo 4 procentiniais punktais. Be to, ilgalaikis nedarbas šioje amžiaus grupėje nuo 2009 m. pavasario išaugo beveik 30 proc. ir tarp 5,2 mln. ilgalaikių bedarbių yra 1,2 mln. jaunuolių.

3.2.6 Tikimybė mažą darbo užmokestį gaunantiems darbuotojams (paprastai turintiems mažiau įgūdžių) prarasti darbo vietą yra du ar tris kartus didesnė nei geriau apmokamiems darbuotojams.

3.2.7 Jaunimui tai irgi turi didesnę poveikį (nepaisant to, kad jis labiau kvalifikuotas), nes atrodo, kad jaunimas dukart dažniau dirba už mažesnę atlyginimą nei vidutinio amžiaus darbuotojai.

3.2.8 Eurostato duomenimis⁽⁷⁾, 2007 m. (dar iki krizės) 79 milijonams europiečių grėsė skurdas, o 32 mln. gyveno žemiau skurdo ribos. Nors dirbantiesiems skurdo pavojus mažesnis, ne mažiau kaip 17,5 mln. dirbančiųjų tinka sąvoka „skurstantys dirbantieji“ (angl. *working poors*)⁽⁸⁾.

3.2.9 Naujai sukurtoms darbo vietoms būdinga mažesnė darbo vietų garantija; jaunimui tai tinka labiau nei bet kuriai kitai amžiaus grupei, tad jiems patiems ir visuomenei minėtas reiškinys turi nemažai pasekmių (pavyzdžiui, delsiama palikti tėvų namus, išlieka priklausomybė nuo tėvų, atidedami sprendimai tuoktis arba turėti vaikų)⁽⁹⁾. Reikėtų pažymėti, kad sąvoka „prastas darbo vietos užtikrinimas“ siejama ne tiek su terminuotomis sutartimis, kiek su tuo, kaip tokiais sutartimis piktnaudžiaujama, kai darbo jėgos poreikiai yra pripažinti faktiškai nekintančiais.

⁽¹⁾ COM(2010) 682 galutinis.

⁽²⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl naujų gebėjimų naujoms darbo vietoms, OL C 128, 2010 5 18, p. 74.

⁽³⁾ COM(2010) 477 galutinis.

⁽⁴⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl „Judaus jaunimo“, OL C 132, 2011 5 3, p. 55.

⁽⁵⁾ COM(2011) 18 galutinis.

⁽⁶⁾ Žr. EESRK nuomonę „Kompetencijų derinimas prie kintančių pramonės ir paslaugų poreikių. Kaip šakinių užimtumo ir kompetencijų tarybų steigimas Europos lygiu galėtų padėti siekti šio tikslo?“, OL C 347, 2010 12 18, p. 1.

⁽⁷⁾ *Statistics in Focus* (46/2009).

⁽⁸⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl darbo ir skurdo, OL C 318, 2009 12 23, p. 52.

⁽⁹⁾ *Youth in Europe – A statistical portrait 2009* (Europos jaunimas. 2009 m. statistiniai duomenys).

3.2.10 EESRK nuomone, pagrindinės problemos ir uždaviniai yra šie:

- a) prieštaravimas tarp šiuo metu atsigaujančios ekonomikos (nors įvairiose šalyse šis atsigavimas nemažai skiriasi) ir tebeblogėjančios darbo rinkos padėties, ypač augimo, kai nesukuriamos darbo vietos. EESRK pakartoja TDO išpėjimą šiuo atžvilgiu, pateiktą naujausioje Pasaulio užimtumo ataskaitoje⁽¹⁰⁾ ir neseniai vykusio jos posėdžio „Dialogas augimo ir užimtumo Europoje tema“⁽¹¹⁾ išvadose;
- b) socialinės pusiausvyros sutrikimas, kurį lėmė sunki darbo rinkos padėtis, ypač jaunimui (nors jo kvalifikacija aukštesnė nei ankstesnių kartų) ir ilgalaikiams bedarbiams;
- c) Europos demografinė padėtis, ypač darbo jėgos senėjimas, galintis padidinti igūdžių trūkumą darbo rinkoje;
- d) vis sparčiau besikeičiantis darbo vietų pobūdis: Europos profesinio mokymo plėtros fondo (CEDEFOP) duomenimis, aukštos kvalifikacijos darbuotojų paklausa iki 2020 m. galėtų padidėti 16 mln., vidutinę kvalifikaciją turinčių darbuotojų – 3,5 mln., o žemos kvalifikacijos darbuotojų paklausa galėtų sumažėti 12 mln. Atotrūkis tarp kvalifikacijų didės, ypač šiose srityse: mokslo, technologijų, inžinerijos ir matematikos, energetikos, informacinių ir ryšių technologijų, ekologiško transporto, aplinkos ir sveikatos. Besikuriančių ir prarandamų darbo vietų pobūdis vis labiau skiriasi ir bedarbiams vis sunkiau sugrįžti į darbo rinką.

3.3 Krizė ir švietimas

3.3.1 Švietimas yra priemonė siekti asmens saviraiškos, našiai dirbti, didinti socialinę sanglaudą ir gerinti gyvenimo lygį. Eurostato duomenimis, aukštesnį išsilavinimą turinčių žmonių gyvenimo trukmė ilgesnė.

3.3.2 Žemas išsilavinimo lygis susijęs su skurdu ir socialine atskirtimi, taigi pabrėžiama įtraukties politika, užtikrinanti viešųjų paslaugų (ypač švietimo ir mokymo) prieinamumą.

3.3.3 Remiantis įsitikinimu, kad Europa klestės tik tada, kai jos žmonės turės kvalifikaciją, suteikiančią jiems galimybę prisidėti prie žinių ekonomikos (naudingos ir jiems patiems), kūrimo, strategija „Europa 2020“ įtvirtinama mintis, kad švietimą Europoje, pradedant ikimokykliniu ir baigiant aukštuoju mokslu, reikėtų tobulinti.

⁽¹⁰⁾ Pasaulio užimtumo tendencijos (angl. *Global Employment Trends*) (www.ilo.org).

⁽¹¹⁾ Dialogas Europos ekonomikos augimo ir gyventojų užimtumo tema, 2011 m. kovo 13 d., Viena (www.ilo.org).

3.3.4 EESRK pritaria Europos Komisijos Europos skaitmeninėje darbotvarkėje išreikštam rūpesčiui, kad Europa atsilieka kurdama naujas technologijas, ir pabrėžia, kad 30 proc. europiečių niekada nesinaudojo internetu ir kad ES išlaidos informacinių ir ryšių technologijų (IRT) moksliniams tyrimams ir plėtrai sudaro tik 40 proc. JAV skiriamų lėšų. Skaitmeninio raštingumo vystymas nuo ankstyvo amžiaus yra įtraukčiai palankus veiksnys.

3.3.5 Be to, EESRK pažymi, kad ES atsilieka nuo Jungtinių Amerikos Valstijų ir Japonijos inovacijų diegimo srityje; norint pakeisti šią padėtį, būtina didinti aukštos kvalifikacijos darbuotojų skaičių, skatinti valstybių narių ir verslo investicijas į mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą ir kurti glaudesnius mokslo, technologijų ir gamybos ryšius. Be to, EESRK nori atkreipti dėmesį į tai, kad sąvoka „inovacijų diegimas“ gali būti taikoma ir darbo organizavimui, ir socialinėms inovacijoms.

3.3.6 Įgyvendinant strategiją „Europa 2020“, du pagrindiniai Komisijos tikslai, susiję su švietimu, yra šie:

- a) mokyklos nebaigusių vaikų skaičių sumažinti iki mažiau kaip 10 proc.;
- b) iki 40 proc. padidinti 30–34 metų amžiaus asmenų, įgijusių universitetinį ar lygiavertį išsilavinimą, skaičių.

3.3.7 EESRK pritaria Komisijos susirūpinimui dėl mokyklos nebaigimo; tai sudėtinis reiškinys, turintis rimtų pasekmių darbo vietų, kurių gali siekti jaunimas, kokybei; jį įmanoma išspręsti tik esant tvirtam politiniam išsipareigojimui ir taikant naujus problemos sprendimo ir veiklos metodus.

3.3.8 Pasak Komisijos, 2009 m. daugiau kaip 6 mln. jaunimo (14,4 proc. visų 18–24 metų amžiaus jaunuolių) nebaigė švietimo įstaigų (mokyklų arba profesinio mokymo įstaigų), o tik įgijo pagrindinį arba net žemesnį išsilavinimą; 17,4 proc. jų baigė tik pradinę mokyklą⁽¹²⁾. Tai reiškia, kad vos vienu procentiniu punktu sumažinus mokyklą nebaigusių asmenų skaičiaus vidurkį, kasmet atsirastų beveik pusė milijono kvalifikuotų jaunų darbuotojų, galinčių pradėti dirbti.

3.3.9 Dar vienas svarbus aspektas, į kurį reikėtų atsižvelgti, yra kartojamų mokslo metų skaičius. 2009 m. pagal Tarptautinio moksleivių vertinimo programą (PISA) atlikto tyrimo rezultatai rodo, kad mokslo metus pradinėje mokykloje kartoję: Airijoje – 11 proc., Ispanijoje – 21 proc., o Nyderlanduose ir Portugalijoje – net 22,4 proc. mokinių. Ši tendencija būdinga ir vidurinėms bei žemesniojo lygio mokykloms, kuriose mokslo metų kartojimas svyruoja nuo 0,5 proc. Suomijoje iki 31,9 proc. Ispanijoje.

⁽¹²⁾ Palikimas mokyti antrus metus Europos privalomojo švietimo sistemoje. Taisyklės ir statistika. EURYDICE, 2011 m. sausio mėn.

3.3.10 Eurostato 2009 m. duomenimis, Europos aukštojo mokslo ir mokslinių tyrimų įstaigas tais metais baigė tik 32,3 proc. absolventų. Dėl daugelyje valstybių ⁽¹³⁾ šiuo metu mažinamo biudžeto dar labiau sutriks universitetų moksliniai tyrimai ir tai turės įtakos daugeliui ekonomikos ir visuomenės sektorių (technologijų, medicinos bei socialinių ir humanitarinių mokslų).

4. Konkrečios pastabos. EESRK pasiūlymai

4.1 Švietimo skatinimas krizės laikotarpiu

4.1.1 Krizės laikotarpiu reikėtų kartoti, kad švietimas yra pagrindinė žmogaus teisė ir visuomenės gerovė, kuri turėtų būti bet kokiomis aplinkybėmis, vienodomis sąlygomis ir be jokios diskriminacijos garantuota kiekvienam. Kartu reikėtų atsižvelgti į lyčių aspektą.

4.1.2 Investicijos į švietimą neturėtų būti vertinamos kaip problema, kurią reikėtų spręsti krizės laikotarpiu, o kaip galimybė kuo sėkmingiau išbristi iš krizės. Galiausiai, siekiant paskatinti valstybes nares daugiau ir nuosekliau investuoti į švietimą, reikėtų jų paprašyti, nustatant savo vidutinės trukmės biudžeto tikslus, ypatingą dėmesį atkreipti į valstybės investicijas švietimo, mokslinių tyrimų ir profesinio mokymo srityse.

4.1.3 Taip pat svarbu pažymėti, kad švietimas yra bendra visos visuomenės atsakomybė. Mokyklos, kaip specializuotos institucijos, kuriose dirba profesionalai, negali ir neturėtų veikti atskirai; visų pirma, jos turėtų bendrauti su šeimomis, kurių vaidmuo yra itin svarbus, ir palaikyti nuolatinį dialogą su plačiąja visuomene ir ekonominiais bei socialiniais partneriais.

4.1.4 EESRK yra įsitikinęs, kad tvirtų žinių įgijimas suteikia moksleiviams didesnius prisitaikymo gebėjimus ir kad kuo žinių įgijimo procesas yra sėkmingesnis, tuo lengviau bus priimti akademiniai ir profesinio gyvenimo sprendimai atsižvelgiant į rinkos poreikius.

4.1.5 Švietimo sistema visų pirma turėtų

- a) padėti mokiniams suvokti gaunamą informaciją ir išmokyti juos geriausiai planuoti savo asmeninį gyvenimą bei karjerą;
- b) skatinti kritinį mąstymą ir lavinti smalsumą bei verslumą, kurie padėtų imtis iniciatyvos ir spręsti problemas; mokyklų ir verslo tarpusavio sąveika šiuo požiūriu gali būti labai naudinga;
- c) skiepyti mokiniams realybės jausmą, kad jie suvoktų, kokių pastangų reikia mokymuisi, ir pripažintų mokymosi naudą; įtikinti mokinius, kad mokytis verta ir kad kultūrą reikia ne tik vartoti, bet ir pažinti bei puoselėti;

⁽¹³⁾ 2009 m. Latvijoje sumažinus išlaidas 48 proc., 2010 m. universitetams jos toliau mažinamos iki 18 proc.; Italijoje planuojama iki 2013 m. iš viso jas sumažinti 20 proc.; Graikijoje nustatyta mažinti iš viso 30 proc., o Didžiojoje Britanijoje iki 2014–2015 m. biudžetas bus sumažintas maždaug 40 proc.

d) suteikti tvirtą pagrindinį išsilavinimą, ypač, kad mokiniai gerai mokėtų gimtąją kalbą, matematiką ir turėtų kitų žinių bei įgūdžių, padėsiančių visiškai integruotis į darbo rinką visoje Europos Sąjungoje, ir konkrečiai užtikrinti, kad šiuolaikinių užsienio kalbų būtų mokoma nuo pirmųjų pradinės mokyklos metų ir padarytų žmones atviresnius mokymuisi visą gyvenimą;

e) ugdyti kiekvieno asmens kūrybinius ir estetinius gebėjimus, skatinančius atvirą požiūrį į kultūrą ir inovacijas;

f) trumpai tariant, tikslas yra ugdyti laisvas, iniciatyvias asmenybes, kurios žino savo teises ir pareigas ir sugeba imtis tinkamo darbo geriausiomis sąlygomis.

4.1.6 Tam reikalingas visapusiškesnis ir turiningesnis nei iki šiol pradinis ir nuolatinis mokytojų lavinimas. Mokymas turi įkvėpti mokytojus ir padėti jiems taikyti naujus mokymo metodus, tinkamus jiems iškilusiems uždaviniams (naujos technologijos, nauji darbo rinkos poreikiai, daugiakultūrė aplinka, kurioje daugėja mokinių iš emigrantų šeimų, ir t. t.). Valstybės narės turėtų skatinti pagarbą mokytojo profesijai, rūpintis nuolatinio mokytojų rengimu ir stengtis gerinti mokytojų darbo sąlygas bei didinti atlyginimus.

4.1.7 Švietimas turėtų apimti visus gyvenimo etapus: ikimokyklinį, aukštąjį ir suaugusiųjų mokymą skirtingose formaliojo, neformaliojo ir savišvietos švietimo įstaigose. Valstybės narės turėtų suderinti švietimą su būsimais ekonominiais ir socialiniais uždaviniais; ekonomika turėtų būti pagrįsta žiniomis, labai naši ir pasižyminti mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančiomis technologijomis.

4.1.8 Tuo tikslu EESRK Europos Sąjungai rekomenduoja

- a) vykdyti išipareigojimus, priimtus iniciatyvose „Judus jaunimas“, „Naujų įgūdžių ir darbo vietų kūrimo darbotvarkė“ ir komunikate dėl mokyklos nebaigusių asmenų skaičiaus mažinimo;
- b) ištirti galimybę naudotis Europos fondais, kad būtų pasiekti ES švietimo, mokymo, mokslinių tyrimų ir plėtros tikslai;
- c) remti integravimo į darbo rinką programas, skatinti vyriausybes ir verslą taikyti šias priemones siekiant sukurti pastovias darbo vietas;
- d) sustiprinti, išvystyti ir pagilinti studentų mainų programas visais mokymosi lygiais;

ir valstybėms narėms rekomenduoja

- a) ieškoti sprendimų, užtikrinančių, kad įveikiant ekonomikos krizę, ypač valstybės skolų krizę, nekiltų pavojus viešajam investavimui į nacionalinio švietimo ir mokymo sistemas;
- b) išsaugoti (ir, jei įmanoma, padidinti) investicijas į mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą;
- c) pradėti įgyvendinti ir koordinuoti iniciatyvas, skirtas pagerinti mokslo, technologijų, inžinerijos ir matematikos dalykų mokymą;
- d) patvirtinti priemonės mokytojo profesijai atgaivinti, kad vadovams būtų lengviau atlikti savo pareigas ⁽¹⁴⁾;
- e) sukurti studijų ir karjeros planavimo sistemas, kad būtų galima suteikti daugiau informacijos apie profesinius įgūdžius, reikalingus siekiant patekti į darbo rinką, ir apie tai, kaip juos įgyti;
- f) kurti alternatyvias mokymo programas mokyklos nebaigusiam arba žemos kvalifikacijos darbą dirbančiam jaunimui;
- g) išspręsti mokinių, paliktų kartoti programą, problemą remiant silpniausius mokiniams skirtas infrastruktūras;
- h) skatinti verslą labiau atsižvelgiant į jaunimo darbo patirtį;
- i) skatinti verslumą visais mokymo lygmenimis.

4.1.9 EESRK žino, kad pokyčių metais verslui reikalingi specifiniai darbuotojų įgūdžiai. Todėl, įgijus tvirtus pagrindinius įgūdžius, švietimo ir mokymo sistemose šioms reikmėms turėtų būti skiriama daugiau dėmesio ir atitinkamai sudaromi jų kursai.

4.1.10 Dvilypė švietimo ir (arba) mokymo sistema, pagal kurią studijas baigęs jaunimas supažindinamas su darbo pasauliu, kai kuriose Europos valstybėse pasiekė gerų rezultatų ir vertėti ją išanalizuoti.

4.1.11 EESRK supranta, kad už švietimą yra atsakinga valstybė, ir mano, kad Europos Sąjunga galėtų remti valstybes ne tik skatindama jas laikytis ES tikslų ir taikydama atvirą koordinavimo metodą, bet ir sukurdamą palankesnes sąlygas, pavyzdžiui, neįtraukiant investicijų į švietimą ir mokymą į valstybės biudžeto deficito skaičiavimus.

⁽¹⁴⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl mokytojų švietimo kokybės gerinimo, OL C 151, 2008 06 17, p. 41.

4.2 Mokymo nuo mokyklos iki darbovietės vertinimas

4.2.1 Dėl dabartinių pokyčių, pavyzdžiui, didesnės tarptautinės konkurencijos, mokslo ir technikos revoliucijos, klimato kaitos ir spartaus besiformuojančios ekonomikos šalių augimo bei visuomenės senėjimo, reikia aukštesnės kvalifikacijos darbo jėgos.

4.2.2 Kartų kaitos nepakanka kvalifikacijos lygiui pakelti, kadangi daugelis jaunuolių šiuo metu dirba žemos kvalifikacijos darbą. Be to, žmonių įgyjamo mokymo ir darbų, kuriuos jie gali gauti, pobūdžio neatitiktis gali lemti kvalifikacijos nuvertinimą.

4.2.3 EESRK nuomone, atsakymas yra toks, kad reikia kurti kokybiškas darbo vietas, todėl pripažįsta TDO propaguojamo „deramo darbo“ vertę.

4.2.4 Tuo tikslu turėtų būti investuojama į aktyvaus užimtumo ir profesinio mokymo politiką remiant Europos fondams, ypač Europos socialiniam fondui ⁽¹⁵⁾.

4.2.5 Reikėtų atminti ir tai, kad darbo vietų kūrimas priklauso nuo verslo dinamizmo, o tam būtina sumažinti nereikalingą biurokratizmą ekonominės veiklos srityje, ypač steigiant verslą.

4.2.6 Šioje srityje EESRK rekomenduoja toliau nurodytas prioritines iniciatyvas:

4.2.6.1 Jaunimo integracijos į darbo rinką skatinimas

- a) tobulinti studijų ir karjeros planavimo sistemas pateikiant išsamesnės informacijos apie darbo rinkos tendencijas ir poreikius, profesinius įgūdžius ir kaip jų įgyti;
- b) kurti integracijos į darbo rinką programas taikant stažuotes ir gamybinę praktiką;
- c) kurti specialias programas, skirtas mokyklos nebaigusiam arba žemos kvalifikacijos darbą dirbančiam jaunimui;
- d) užtikrinti, kad darbo sutarties tipas (neterminuota / terminuota) ir darbuotojo amžius nebūtų susiję, kad jauniems darbuotojams nekiltų sunkumų tik dėl to, kad jie jauni;

4.2.6.2 Išsūkio mokytis visą gyvenimą priėmimas

- a) užtikrinti, kad kiekvienas galėtų mokytis visą gyvenimą, kad galėtų pakelti savo kvalifikaciją ir gauti aukštesnės kvalifikacijos reikalaujančią darbo vietą. Taip būtų pasiektas strategijoje „Europa 2020“ nustatytas integracinio augimo tikslas;

⁽¹⁵⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl Europos socialinio fondo ateities po 2013 m., OL C 132, 2011 5 3, p. 8.

- b) gerinti kiekvieno, kuris jau dirba, bet neturi gerų akademinių įgūdžių, mokymo (tolesnio mokymo ir perkvalifikavimo) kokybę; šios iniciatyvos turėtų būti įgyvendinamos atsižvelgiant į darbuotojų amžių, patirtį ir žinias;
  - c) įforminti asmens teisę į aukštos kokybės patvirtintą mokymą (kvalifikacijos kursus) numatant mokymosi valandų skaičių per metus visiems darbuotojams, kad ir kokia būtų jų kvalifikacija ar sutarties rūšis;
  - d) raginti verslo įmones rengti asmens įgūdžių tobulinimo planus, į kuriuos būtų įtraukti ir darbuotojai, ir darbdaviai, atsižvelgti į verslo įmonėms, ypač MVĮ, poveikį turinčias sąlygas laikantis darbuotojų ir darbdavių sutarčių, sudarytų Europos lygmeniu;
  - e) remti iniciatyvas, skirtas pagerinti neformaliojo mokymosi pripažinimą, užtikrinti tokio švietimo kokybę ir didinti neformaliojo švietimo sistemoje įgytų įgūdžių (pavyzdžiui, Europos įgūdžių pasas) svarbą;
  - f) nustatyti glaudų ryšį tarp profesinio mokymo ir darbuotojo karjeros raidos investuojant į įgūdžių, įgytų per žmogaus karjeros laikotarpį, pripažinimą, patvirtinimą ir sertifikavimą. Abiem atvejais valstybės turėtų prižiūrėti kokybės vertinimo ir sertifikavimo tarnybų darbą;
  - g) stengtis užtikrinti, kad mokymo priemonės visų pirma būtų taikomos bedarbiams;
  - h) prisiminti, kad viešosios įdarbinimo tarnybos privalo aktyviau vykdyti tikslinių grupių, kurioms teikiamas prioritetas, pavyzdžiui, žmonių, turinčių mažiau įgūdžių ir kvalifikacijos arba dirbančių nesaugų darbą, arba labiausiai pažeidžiamų grupių, pavyzdžiui, turinčių negalią, vyresnio amžiaus darbuotojų arba imigrantų, mokymo politiką;
  - i) tinkamai atsižvelgti į lyčių aspektą darbo rinkoje ir pašalinti nelygybę bei diskriminaciją, ypač vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumą;
- 4.2.6.3 Vyresnio amžiaus darbuotojų kvalifikacijos kėlimas ir potencialo išnaudojimas
- a) EESRK nori pabrėžti, kad ilgalaikis nedarbas (pajamų ir įgūdžių praradimas bei socialinė atskirtis) yra gana pavojingas, todėl mano, jog viešosios įdarbinimo tarnybos turėtų aktyviau padėti ilgalaikiams bedarbiams susirasti darbo vietą ir kurti aktyvaus įdarbinimo bei profesinio mokymo politiką;
  - b) konkrečiau sektoriaus socialinis dialogas ES ir valstybės narės lygmeniu turi būti svarbi priemonė su kvalifikacija susijusioms problemoms spręsti. Tai pabrėžia sektorių kompetencijos tarybų svarbą šioje srityje;
  - c) šiomis aplinkybėmis reikėtų išsaugoti ir skatinti kolektyvinį sutarčių sąlygų aptarimą, nes aukštesnė kvalifikacija būtų naudinga ir darbuotojams, ir verslui;
  - d) krizės laikotarpiu būtų pagrįsta tikėtis, kad Europos socialinis fondas finansuos ir kvalifikacijai gerinti skirtas priemones, ir deramoms darbo vietoms sukurti skirtus inovacinius projektus;
  - e) be to, būtų naudinga vyresnio amžiaus žmonėms suteikti galimybę toliau dirbti gerinant sveikatą, pritaikant žmonėms darbą, darbui suteikiant vertę ir gerinant kvalifikaciją, atsižvelgiant į TDO rekomendacijoje Nr. 162 nustatytus principus ⁽¹⁶⁾;
  - f) atsižvelgiant į šias aplinkybes, itin svarbu pasinaudoti vyresnio amžiaus darbuotojais, kurie gali darbo vietoje perduoti žinias kitiems, o paskui darbuotojų ir darbdavių atstovai galėtų tai aptarti.

2011 m. liepos 14 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*

Staffan NILSSON

⁽¹⁶⁾ Rekomendacija dėl vyresnio amžiaus dirbančių asmenų Nr. R162, 1980 m., TDO (<http://www.TDO.org/TDOlex/cgi-lex/convde.pl?R162>).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl EIB skolinimo transporto sektoriui politikos persvarstymo (nuomonė savo iniciatyva)

(2011/C 318/09)

Pagrindinis pranešėjas **Jan SIMONS**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2011 m. gegužės 5 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

EIB skolinimo transporto sektoriui politikos persvarstymo

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyriui pavesta atlikti Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu.

Kadangi darbas skubus (Darbo tvarkos taisyklių 59 straipsnis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas savo 473-iojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2011 m. liepos 13–14 d. (liepos 13 d. posėdis), pagrindiniu pranešėju paskyrė Jan Simons ir priėmė šią nuomonę 123 nariams balsavus už ir 3 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Transporto sektorius yra labai svarbus Europos investicijų bankui (EIB) ir atvirkščiai. Iš 2010 m. suteiktų 63 milijardų eurų vertės paskolų 13,2 milijardai eurų, t. y. 21 proc., skirti transporto sektoriui.

1.2 Kadangi netrukus Komisija turi pristatyti naujas transeuropinio transporto tinklo (TEN-T) gaires, svarbu su EIB susitarti dėl tinkamiausio būdo finansuoti pagrindinės infrastruktūros tinklą ir konkrečius projektus atsižvelgiant į 2011 m. kovo 28 d. paskelbtoje baltojoje knygoje nurodytus svarbiausius tikslus.

1.3 Komitetas mano, kad atsižvelgiant į tai reikia persvarstyti 2007 m. EIB pristatytą EIB skolinimo transporto sektoriui politiką. Baltojoje knygoje žymiai labiau nei anksčiau pabrėžiamos investicijos tvarumo srityje, pavyzdžiui, tikslas iki 2050 m. šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą, palyginti su 1990 m., sumažinti bent 60 proc., todėl ateityje projektams skiriant finansavimą bus labiau nei anksčiau atsižvelgiama į minėtą tvarumo kriterijų.

1.4 Komitetas pritaria EIB nuomonei, kad skolinant visų pirma turi būti vadovaujama principu, pagal kurį reikia stengtis veiksmingiausiu, ekonomiškiausiu ir tvariausiu būdu patenkinti transporto paklausą. Todėl reikalingi visoms transporto rūšims taikomi sprendimai, kaip numatyta pagal veiksmingo atskirų transporto rūšių ir jų derinių naudojimo ir išorės sąnaudų internalizavimo principą, kurie yra logistikos grandinių pagrindas.

1.5 Komitetas nori dar kartą pabrėžti, kad EIB turi būti nešališkas ir objektyvus visų transporto rūšių atžvilgiu. Ypač kalbant apie ilgesnius atstumus, būtinas veiksmingas ir efektyvus atskirų transporto rūšių ir jų derinių naudojimas, kurį taikant geriausiai panaudojami kiekvienos iš pasirinktų transporto rūšių privatumai.

1.6 Komitetas visiškai pritaria antrajam svarbiausiam principui – plėtoti transeuropinį transporto tinklą (TEN-T).

1.7 Komitetas norėtų, kad trečiajame pagrindiniame principu – t. y. teikti pirmenybę projektams, susijusiems su geležinkeliais, miesto transportu, vidaus laivyba ir jūrų sektoriumi – kuriuo EIB vadovaujasi savo pagrindinėse gairėse ir atrankos kriterijuose, būtų atsižvelgiama ne į pačią transporto rūšį, o į atitinkamas logistikos grandines siekiant kuo didesnės naudos šiltnamio efektą sukeliančių dujų mažinimo srityje.

1.8 Kalbant apie mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir inovacijų projektų finansavimą, Komitetas mano, kad yra teisinga finansuoti projektus, kuriuose numatyta spręsti problemą teršalų susidarymo vietoje.

1.9 Komitetas mano, kad persvarstydamas paskolų skyrimo gaires, EIB visų pirma turi atsižvelgti į visas logistikos grandines, transporto mazgus, pavyzdžiui, jūrų uostus, oro uostus ir įvairių rūšių transporto terminalus, kurie yra ypatingai svarbios logistikos platformos.

1.10 Atsižvelgiant į sudėtingą padėtį, susidariusią dėl, viena vertus, plataus užmojo tikslo iki 2050 m. šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą, palyginti su 1990 m., sumažinti 60 proc. ir, kita vertus, dėl finansų krizės, Komitetas mano, kad vienas iš tokiomis aplinkybėmis kylančių uždavinių – plėtoti naujas (viešojo ir privačiojo sektorių) finansavimo formas, pavyzdžiui, viešojo ir privačiojo sektorių partnerystę, galbūt atrankos būdu, kaip nurodyta 4.6.3 punkte.

1.11 Išsamų atsakymą į tris konkrečius EIB klausimus Komitetas nurodo parengtose savo nuomonėse, kurios išvardytos 4.7 ir kituose šios nuomonės punktuose.

2. Įžanga

2.1 Europos investicijų bankas (EIB), kaip ir EESRK, yra 1958 m. Romos sutartimi įkurtas Europos Sąjungos organas. Jis finansuoja projektus, sudarančius galimybę pasiekti Europos Sąjungos tikslus. EIB pats nebrangiai skolinasi pinigus ir juos savo ruožtu palankiomis sąlygomis skolina bankams ir įmonėms.

2.2 EIB turi „AAA“ kredito reitingą, kuris jam suteikia galimybę mažomis palūkanomis skolintis pinigų kapitalo rinkose. Po to EIB savo ruožtu šiuos pinigus palankiomis sąlygomis skolina įvairiais būdais:

- tiesiogiai skolina įmonėms arba kitoms struktūroms ir taip prisideda prie didelių projektų finansavimo (kurių biudžetas daugiau nei 25 milijonai eurų);
- skolina bankams, kurie savo ruožtu teikia paskolas mažesnio masto projektams, visų pirma mažosioms ir vidutinėms įmonėms;
- gali suteikti paskolos garantiją, užtikrinančią skolintojui visišką rizikos nebuvimą.

2.3 Projektų įgyvendinimo ir skirtų finansinių išteklių kontrolės srityje EIB yra užmezgęs glaudžius bendradarbiavimo santykius su tarptautine bankininkystės sistema ir kitomis ES institucijomis.

2.4 Kadangi įvairūs subjektai yra vienas kito labai priklausomi, ES institucijos nuolat kviečia EIB, kai persvarstoma ir derinama politika. Taip EIB dalyvauja rengiant Ministrų Tarybos posėdžius ir kai kurių Europos Parlamento komitetų darbe. Be to, bankas nuolat derina veiksmus su Europos Komisija.

2.5 EIB akcininkai – Europos Sąjungos valstybės narės. Jie kartu formuoja EIB kapitalą vadovaudamiesi principu, kad valstybės įnašas turi būti proporcingas jos ekonominiam svoriui Sąjungoje.

2.6 2010 m. EIB paskolos siekė 63 milijardus eurų, iš kurių 21 proc. (13,2 milijardai eurų) skirti transporto sektoriui. 2006–2010 m. laikotarpiu šio banko paskolos transporto sektoriui siekė 23,7 proc. visų suteikiamų paskolų. Išskyrus pačias valstybes nares, EIB yra svarbiausias paramos TEN-T projektams teikėjas.

2.7 2007 m. EIB paskelbė dokumentą „EIB skolinimo transporto sektoriui politikos perorientavimas“. Šiame dokumente išdėstomi pagrindiniai principai ir atrankos kriterijai, kurie sudarys galimybę geriau atsižvelgti į dėl klimato kaitos padarinių kylančias problemas ir toliau tenkinti didėjančių judumo poreikį. Dokumente taip pat nurodoma, kad atsižvelgiant į šios politikos raidos dinamiką reguliarius skolinimo transporto sektoriui politikos persvarstymas yra naudingas.

2.8 Šiuo metu, kai Komisija neseniai (2011 m. kovo 28 d.) paskelbė baltąją knygą ir netrukus pristatys persvarstytas TEN-T projektų gaires, ypač svarbu peržiūrėti ir suderinti EIB skolinimo transporto sektoriui politiką.

2.9 Pats EIB šiuo klausimu paskelbė pranešimą ir pradėjo viešas konsultacijas. Be svarbiausių dabartinių principų, Banką ypač domina šie trys klausimai:

2.9.1 Kaip EIB galėtų veiksmingiau prisidėti prie žiniomis ir inovacijomis grindžiamo pažangaus augimo tikslo įgyvendinimo? Šiuo požiūriu jis visų pirma omenyje turi naujų technologijų poveikį transportui.

2.9.2 Kaip bankas galėtų veiksmingiau padėti siekti tvaraus augimo tikslo ir padėti kurti tausiau išteklius naudojantį, ekologiškesnį ir konkurencingesnį ūkį? Šiam tikslui pasiekti būtina gerinti tvarų judumą ir kartu prisidėti mažinant eismo spūstis ir taršą, taip pat skatinant naudoti atsinaujinančiųjų išteklių energiją.

2.9.3 Kaip EIB galėtų padėti veiksmingiau įgyvendinti integracinio augimo tikslą ir skatinti užimtumą ir socialinę bei teritorinę sanglaudą? Šioje srityje visų pirma reikėtų nagrinėti pralaidumo kliūčių sumažinimo, tarpvalstybinės infrastruktūros, mišraus transporto mazgų, taip pat miestų, regionų ir periferinių regionų vystymo klausimus.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Komitetas mano, kad naudinga ir būtina ankstyvajame etape reguliariai derinti ES politinių ir patariamųjų organų ir EIB veiksmus. Todėl Komitetas palankiai vertina EIB sprendimą prašyti EESRK parengti nuomonę savo iniciatyva dėl „EIB skolinimo transporto sektoriui politikos persvarstymo“.

3.2 Kaip nurodoma baltosios knygos išvadoje, transporto politika turi būti skatinamas transporto konkurencingumas ir kartu siekiama šiam sektoriui keliama tikslo – iki 2050 m. šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą, palyginti su 1990 m., sumažinti bent 60 proc. Iki 2030 m. užsibrėžtas tikslas – 20 proc., palyginti su 2008 m., sumažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį. Komitetas mano, kad šiems tikslams pasiekti prireiks daug pastangų. Be to, tvaraus vystymosi srityje reiks ieškoti finansavimo projektams, kurie gali būti tvarumo požiūriu perspektyvūs. Šis klausimas išsamiai išdėstytas tyrimo grupės (TEN/454) dokumente dėl baltosios knygos „Bendros Europos transporto erdvės kūrimo planas. Konkurencingos efektyviu išteklių naudojimu grindžiamos transporto sistemos kūrimas“.

3.3 Apskritai, Komitetas pripažįsta, kad dabartinės (2007 m.) pagrindinės gairės, kuriomis vadovaujasi EIB skolindamas transporto sričiai, yra tinkamos. Svarbiausias jų principas – stengtis kuo veiksmingiau, ekonomiškiau ir tvariau patenkinti transporto paklausą. Šiam tikslui pasiekti būtini įvairiausi visas transporto rūšis apimantys sprendimai. Komitetas laikosi nuomonės, kad tokia praktika atitinka veiksmingo atskirų transporto rūšių ir jų derinių naudojimo principą, kuriam Komitetas taip pat pritaria ir kuris tiek šiandien, tiek ateityje bus logistikos grandinių

ir objektyvaus, visuotinai pritaikomo, skaidraus ir aiškaus išorės sąnaudų internalizavimo pagrindas, kuriam pritartų visuomenė ir visų pirma būtų priimtinas visoms transporto rūšims ⁽¹⁾).

3.4 Vis dėlto Komitetas mano, kad galbūt tikslinga skirti finansavimą vienai kuriai nors transporto rūšiai, jei bus įsitikinta, kad toje logistikos grandinėje ekonominiu, tvarumo, saugumo ir socialiniu požiūriu pasiekta geriausių rezultatų.

3.5 Komitetas mano, kad EIB ir toliau turi būti nešališkas ir objektyvus visų transporto rūšių atžvilgiu. Kaip nurodoma baltojoje knygoje, vežant dideliais atstumais pageidautina naudoti veiksmingą ir efektyvų daugiarūšį vežimą, siekiant kuo geriau pasinaudoti kiekvienos iš pasirinktų transporto rūšių privalumais.

3.6 Komisija savo ruožtu mano, kad vežimui dideliais atstumais reikalingi specialūs krovinių vežimo koridoriai, kuriuose būtų efektyviai naudojama energija ir išmetama nedaug teršalų, taip mažinant poveikį aplinkai; be to, jie patrauklūs dėl patikimumo, nedidelių spūčių ir nedidelių eksploataavimo ir administravimo sąnaudų. Komitetas gali pritarti tokiai nuostatai, tačiau pageidautų, kad tokio požiūrio būtų laikomasi ir panašių keleiviniam transportui skirtų koridorių atveju.

3.7 Antrasis svarbiausias principas, kuriuo vadovaujasi EIB skirdama paskolas – transeuropinio tinklo raida. Turima omenyje ilgalaikės investicijos, kurios yra labai svarbios kuriant veiksmingą ES transporto sistemą. Komitetas taip pat skiria labai didelį dėmesį TEN-T tinklo kūrimui ir jo vystymui.

3.8 Trečiasis svarbiausias principas, kurio laikosi EIB – teikti pirmenybę projektams, susijusiems su geležinkeliais, eismu mieste, vidaus laivyba ir jūrų sektoriumi, kadangi investuojant į šias sritis bus sumažintas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis, tenkantis vienai transporto priemonei. Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad mažinant išmetamus visų pirma turi būti atsižvelgta ne į pačią transporto rūšį, bet į visą susijusią logistikos grandinę. Be to, nuostata apsiriboti tik viena transporto rūšimi neatitiktų veiksmingo atskirų transporto rūšių ir jų derinių naudojimo principo, t. y. visų transporto rūšių stiprinimo siekiant užtikrinti įvairių transporto rūšių sąveiką logistikos grandinėse, visų pirma turint omenyje didelius atstumus.

3.9 Kalbant apie mokslinių tyrimų, technologinės plėtos ir inovacijų veiklai skiriamą EIB dėmesį ir šiai veiklai skiriamas lėšas bendradarbiaujant su transporto priemonių gamintojais, Komitetas mano, kad požiūris skatinti spręsti problemą teršalų susidarymo vietoje yra tinkamas, nes tokiu atveju atsižvelgiama ir į energijos vartojimo efektyvumo ir saugumo aspektus.

3.10 Dėl Europos gyventojų senėjimo, vis labiau senkančių iškastinio kuro išteklių, nuolat didėjančio urbanizacijos lygio, klimato kaitos ir plintančios globalizacijos smarkiai auga finansinių išteklių poreikiai. Komitetas mano, kad būtent dėl šių

priežasčių EIB pagrįstai siekia parengti nuoseklią finansavimo strategiją ir numatyti viešojo ir privataus sektorių vienas kitą papildantį finansavimą. Komitetas taip pat pasisako už tai, kad kiekvienos transporto rūšies atveju būtų internalizuojamos išorės sąnaudos vadovaujantis principu „teršėjas moka“ ir (arba) „naudotojas moka“, atsižvelgiant į jo lemtas sąnaudas ir reinvestuoti pelną į šių išorės sąnaudų mažinimo priemones. Būtent tai turi tapti galutiniu internalizavimo tikslu ⁽²⁾).

4. Konkrečios pastabos

4.1 Komitetas rekomenduoja didesnę dėmesį skirti ne tik tinklams, bet ir labai svarbiam transporto mazgų vaidmeniui – jūrų uostams, oro uostams ir įvairių rūšių transporto terminalams – kadangi jie yra logistikos centrai, todėl svarbu užtikrinti veiksmingą susisiekimą tarp jų ir nuo pakrantės nutolusių vietų. Komitetas pritaria EIB nuomonei, kuri taip pat patvirtinta baltojoje knygoje, kad veiksmingas atskirų transporto rūšių ir jų derinių naudojimas yra išeitis, kuri gali geriausiai padėti mažinti energijos nuostolius ir taršą.

4.2 Kalbant apie TEN infrastruktūros finansavimo kriterijus, svarbu ne tik optimizuoti transporto srautą, bet ir pabrėžti naudą, kurios reikėtų siekti energijos vartojimo ir teršalų išmetimo srityje. Šiuo požiūriu taip pat reikia atsižvelgti į TEN-T tinklo plėtrą į kaimynines ES šalis.

4.3 Rengiant naują infrastruktūros finansavimo sistemą prioritetą turi būti teikiamas TENT-T tinklo sukūrimui. Šioje srityje būtina atsižvelgti tiek į TENT-T programų, tiek struktūrinių bei Sanglaudos fondų investavimo strategijas. EESRK mano, kad būtina geriau koordinuoti Sanglaudos, struktūrinių ir investicijų fondų veiklą su transporto sektoriumi susijusią veiklą siekiant kuo geriau panaudoti ES lėšas.

4.4 2011 m. kovo 28 d. paskelbtoje baltojoje knygoje Komisija teigia, kad investicijos į infrastruktūros objektus transporto poreikiui 2010–2030 m. pateikti sudarytų daugiau nei 1,5 trilijono eurų. Norint užbaigti TEN-T tinklą, iki 2020 m. reikia apie 550 mlrd. eurų, iš kurių beveik 215 mlrd. EUR bus skirti pagrindinėms infrastruktūros pralaidumo kliūtims pašalinti.

4.5 Komitetas mano, kad technologijų srityje ypač daug dėmesio reikėtų skirti projektams, kuriais siekiama mažinti išmetamą kenksmingų medžiagų kiekį jų susidarymo vietoje, tikslingai investuojant į mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą. Tokių priemonių reikėtų imtis ir ieškant alternatyvių kuro formų siekiant pakeisti iškastinį kūrą.

4.6 EESRK suvokia sudėtingą padėtį turint omenyje, viena vertus, baltojoje knygoje nurodytą plataus užmojo tikslą iki 2050 m. šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą, palyginti su 1990 m., sumažinti 60 proc. ir dideles finansines pastangas, kurių prireiks šiam tikslui pasiekti, kita vertus, finansų krizę, kuri verčia atsargiai veikti finansų politikos srityje.

⁽¹⁾ OL C 317, 2009 m. gruodžio 23 d., p. 80–83 ir OL C 255, 2010 m. rugsėjo 22 d., p. 92–97.

⁽²⁾ OL C 317, 2009 12 23, p. 80–83.

4.6.1 Vis dėlto Komitetas mano, kad tokia padėtis taip pat suteikia galimybę apsvarstyti, kaip kuo geriau paskirstyti turimus finansinius išteklius ir kartu yra iššūkis – plėtoti viešojo ir privačiojo sektoriaus naujas finansavimo formas.

4.6.2 Šiuo požiūriu galima apsvarstyti galimybę dalyvauti rengiant naujas transporto sektoriaus finansavimo priemones, kuriose vaidmuo galėtų tekti pensijų fondams ir draudimo bendrovėms.

4.6.3 Be to, finansuojant TENT-T tinklą, EESRK rekomenduoja sumaniai ir įvertinant kiekvieną atvejį pasinaudoti viešojo ir privačiojo sektorių partneryste atsižvelgiant į tai, kad valstybių narių patirtis viešojo ir privačiojo sektoriaus partnerystės (VPSP) srityje skiriasi. Be to, būtina pasitelkti ES finansines priemones (struktūriniai fondai, Sanglaudos fondas, TEN-T, EIB), kadangi jie yra nuoseklios finansavimo strategijos, kurioje bendrai sutelkti Europos ir nacionalinio lygmens viešojo ir privačiojo sektorių ištekliai, dalis. Siekiant, kad valdžios institucijoms būtų suteikta laisvė sudaryti viešojo ir privačiojo sektoriaus partnerystę, EESRK primena savo poziciją, kad reikėtų pakeisti VPSP apibrėžtį su valdžios sektoriaus skola susijusiose *Eurostato* procedūrose ⁽³⁾.

4.7 Kalbant apie konkrečius EIB klausimus (2.9 punktą), EESRK nurodo anksčiau rengtas savo nuomones. Taigi, žemiau bus pateiktos nuorodos, taip pat svarbiausios punktų nuostatos.

4.7.1 Dėl pirmojo klausimo, t. y. žinių ir inovacijų indėlis siekiant pažangaus augimo ir naujų technologijų poveikis transportui, vertėtų susipažinti su šiais dokumentais:

— **TEN/419** „Skatinimas plačiau naudoti elektra varomas transporto priemones“ ⁽⁴⁾. 1.1 punktas: siekti plačiau naudoti elektra varomas transporto priemones ir sumažinti transporto sektoriaus išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį; 1.6 punktas: EESRK ragina Europos Sąjungą ir valstybes nares bendromis jėgomis pradėti skatinti ir remti šį lemiamos reikšmės turintį perėjimą visomis turimomis galimybėmis;

— **TEN/382** „Pažangiųjų transporto sistemų diegimas“ ⁽⁵⁾. 1.7 punktas: Komitetas pabrėžia, kad tokios infrastruktūros kūrimui Bendrija, valstybės narės ir privatus sektorius turėtų suteikti atitinkamą finansavimą;

— **TEN/362** „Europos jūrų ir jūrininkystės mokslinių tyrimų strategija“ ⁽⁶⁾. 1.10 punktas: Todėl dokumentuose, kurie

bus vėliau parengti remiantis komunikatu, Komisija galėtų pateikti pasiūlymų dėl paramos toms jūrų ir jūrininkystės mokslinių tyrimų sritims, kurių neapima Europos mokslinių tyrimų strategijoje šiam tikslui numatytos priemonės; 3.6.4 punktas: taip pat labai svarbus struktūrinių fondų, Europos bendrosios programos ir kitų finansavimo šaltinių koordinavimas; ir

— **TEN/335** „Kelių transporto priemonių išmetami teršalai: konkrečios kovos su sąstingiu priemonės“ ⁽⁷⁾.

4.7.2 Norintiems daugiau sužinoti apie antrąjį klausimą – tvarus augimas ir apie tikslą kurti tausiau išteklius naudojančią, ekologiškesnę ir konkurencingesnę ūkį – nurodome šias nuomones:

— **TEN/399-400** „Darnusis ateities transportas. Europos transporto politika po 2010 m.“ ⁽⁸⁾. 2.8 punkto pirmoji įtrauka: sparčiai didėja vyresnio amžiaus žmonių, pasikeitė keliavimo įpročiai, didėja viešųjų lėšų dalis pensijoms mokėti ir sveikatos priežiūrai, mažėja transportui skirtos viešosios lėšos; 4.15 būtina iš esmės keisti investavimą į infrastruktūrą;

— **TEN/412** „Europos transporto politika. Lisabonos strategija ir tvarus vystymasis“ ⁽⁹⁾. 1.5 punktas: parengti naujas trans-europinio transporto tinklo gaires ir pasitelkti Europos investicijų banko paskatas; 1.8 punktas: yra sprendimų, kuriems reikalingas ryžtingas politinis sprendimas ir kurie susiję su didesniu finansiniu poveikiu;

— **TEN/297** „Energinės rūšių derinimas transporto srityje“ ⁽¹⁰⁾. 5.4 punktas: transporto sektoriui skirtos subsidijos ES siekia apie 270–290 mlrd. Eurų; 8.13 punktas: Europos Komisija numatė 470 mln. eurų *Kuro elementų ir vandenilio bendrajai imonei* įsteigti; 8.15 punktas: *Zero Regio* projektas, kurį bendrai finansavo Europos Komisija, apima dviejų novatoriškų tiekimo objektų statybą ir eksperimentinį naudojimą;

— **TEN/376** „Kelių transportas 2020 m.: organizuotos pilietinės visuomenės lūkesčiai“ ⁽¹¹⁾. 1.9 punktas: reikia imtis atitinkamos infrastruktūros plėtros; 4.2 punktas: prireiks fizinės kelių ir transporto infrastruktūros kūrimo arba gerinimo (naikinant pralaidumo kliūtis) veiksmų;

— **TEN/336** „Transporto ir energetikos binomo raidos socialinės pasekmės“ ⁽¹²⁾. 1.2.5 punktas: išplėsti rizikos pasidalijimo finansinės priemonės (RPFP) taikymo sritį;

⁽³⁾ OL C 51, 2011 2 17, p. 59–66, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Privačiųjų ir viešųjų investicijų telkimas ekonomikai gaivinti ir ilgalaikiams struktūriniams pokyčiams skatinti. Viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės plėtojimas“.

⁽⁴⁾ OL C 44, 2011 2 11, p. 47–52.

⁽⁵⁾ OL C 277, 2009 11 17, p. 85–89.

⁽⁶⁾ OL C 306, 2009 12 16, p. 46–50.

⁽⁷⁾ OL C 317, 2009 12 23, p. 22–28.

⁽⁸⁾ OL C 255, 2010 9 22, p. 110–115.

⁽⁹⁾ OL C 354, 2010 12 28, p. 23.

⁽¹⁰⁾ OL C 162, 2008 6 25, p. 52–61.

⁽¹¹⁾ OL C 277, 2009 11 17, p. 25–29.

⁽¹²⁾ OL C 175, 2009 7 28, p. 43–49.

- **TEN/262** „Krovinių transporto logistika – tvariojo judumo pagrindas“⁽¹³⁾. 1.3 punktas: siekiant optimizuoti infrastruktūros fizinį tinklą, būtina panaudoti visus finansavimo šaltinius; 4.5.5 punktas: europinių tinklų statybai skirti daugiau Europos biudžeto lėšų; 4.5.6 punktas: apsvastyti mišrios infrastruktūros statybos ir eksploatavimo finansavimo sistemos galimybę;
- **TEN/440** „Integruotos jūrų politikos tolesnio vystymo paramos programa“⁽¹⁴⁾. 2.9 punktas: tolesniam integruotos jūrų politikos įgyvendinimui iškilo pavojus, kadangi nepakanka lėšų; 2.10 punktas: reikia sukurti programą tolesniam integruotos jūrų politikos vystymui remti;
- **TEN/427** „Bendrijos finansinė parama energetikos srities projektams“⁽¹⁵⁾. 1.1 punktas: naudoti Europos fondus kaip daugiklio poveikį turinčią priemonę, paspartinančią investicijas energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančiosios energijos srityse; 2.2 punktas: sukurti specialią finansinę priemonę, skirtą remti energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančiosios energijos iniciatyvas;
- **TEN/404** „MVĮ ir visų pirma labai mažoms įmonėms palankios Europos Sąjungos energetikos politikos veiksmingumo didinimas“⁽¹⁶⁾. 1.2 punktas: remti investicijų finansavimą ir sukurti finansinę sinergiją tarp ES, valstybių narių ir verslo organizacijų. 1.3 punktas: į regioninių programų prioritetus įtraukti inovacijų rėmimą ir investicijų finansavimą;
- **TEN/366** „Transporto ir žemės naudojimo politikos derinimas siekiant tausesnio miesto transporto“⁽¹⁷⁾. 5.2 punktas: ES skyrė lėšų investicijoms per struktūrinius ir sanglaudos fondus, taip pat per Europos investicijų banką; 5.3 punktas: atsižvelgiant į naujus klimato kaitos nulemtus iššūkius reikia, kad Europa dar kartą sutelktų visas pastangas;
- **TEN/381** „Konkurencingo krovinių vežimo Europos geležinkeliais tinklas“⁽¹⁸⁾. 4.1.2 punktas: Europos institucijoms teks svarbus vaidmuo padedant paskirstyti ES pagalbos priemones Europos geležinkelių tinklui, skirtam konkurencingam krovinių vežimui, plėtoti. Jos turės prisidėti prie kroviniams vežti skirtų geležinkelių koridorių finansavimo iš Transeuropinių transporto tinklų (TEN-T) biudžeto, Europos regioninės plėtros fondo ir Sanglaudos fondo bei paskolomis iš EIB.
- 4.7.3 Galiausiai nuomonę trečiuoju klausimu Komitetas išsamiai išdėstė daugelyje savo nuomonių, visų pirma dėl užimtumo ir socialinės bei teritorinės sanglaudos. Ypač siūlome susipažinti su šiais dokumentais:
- **TEN/276** „Transportas miestų ir didmiesčių aglomeracijose“⁽¹⁹⁾. 4.1 punktas: EESRK siūlo Komisijai dar kartą apsvastyti lėšų skirstymo regioninės plėtros priemonėms taisyklės. 4.5 punktas: Vertėtų parengti konkrečią ES paramos programą, kurios tikslas būtų skatinti judumą bei miestų ir (arba) regionų vystymo planavimą;
- **TEN/445** „ES transporto politikos socialiniai aspektai“⁽²⁰⁾. 1.10.1 punktas: EESRK rekomenduoja patvirtinti prevencines priemones infrastruktūros srityje (pavyzdžiui, įrengti pakankamai saugių ir finansiniu požiūriu prieinamų keleivinio kelių transporto stovėjimo aikštelių ir geros kokybės geležinkelio, metro, tramvajaus ir autobusų stočių);
- **TEN/397** „ES jūrų transporto politika iki 2018 m.“⁽²¹⁾. 7.1 punktas: daugiau investuoti į uostų infrastruktūrą ir susisiekimą su rajonais, nutolusiais nuo pakrantės. Į šį aspektą reikėtų būtinai atsižvelgti persvarstant TEN-T politiką.
- **TEN/320** Žalioji knyga „Nauja mobilumo mieste kultūra“⁽²²⁾. 1.5 punktas: EESRK pritaria, kad vykdant viešuosius pirkimus, susijusius su ES programų finansuojama infrastruktūra, būtų skatinami „žalieji pirkimai“ ir panaikintos kliūtys, su kuriomis susiduriama; 4.25 punktas: Kokios pridėtinės vertės galima ilgainiui tikėtis, jei būtų teikiama tikslinė Europos pagalba ekologiško ir taupiai energiją vartojančio miesto transporto finansavimui?
- **TEN/401** „Tvarių ir ekologiškų darbo vietų skatinimas. ES energetikos ir klimato kaitos dokumentų paketas“⁽²³⁾. 6.3 punktas: EESRK siūlo įsteigti „Europos valstybinį fondą“, kuris būtų remiamas EIB ir visų pirma specialiomis Europos centrinių bankų sistemos ir ECB lėšomis. Šis fondas padėtų siekti efektyvaus energijos vartojimo ir energijos taupymo tikslų tam tikra prasme „Maršalo plano“. 6.4 punktas: EIB turėtų užtikrinti šių lėšų valdymą;
- **TEN/414** „Judumo mieste veiksmų planas“⁽²⁴⁾. 1.10 punktas: Komitetas rekomenduoja veiksmingiau skirstyti Europos Sąjungos struktūrinių ir sanglaudos fondų lėšas, visų pirma sukurti konkrečią finansinę priemonę tvariam judumui mieste skatinti; 4.4.4 punktas: ragina geriau panaudoti turimus europinio finansavimo išteklius;

⁽¹³⁾ OL C 168, 2007 7 20, p. 63–67.

⁽¹⁴⁾ OL C 107, 2011 4 6, p. 64–67.

⁽¹⁵⁾ OL C 48, 2011 2 15, p. 165–166.

⁽¹⁶⁾ OL C 44, 2011 2 11, p. 118–122.

⁽¹⁷⁾ OL C 317, 2009 12 23, p. 1–6.

⁽¹⁸⁾ OL C 317, 2009 12 23, p. 94–98.

⁽¹⁹⁾ OL C 168, 2007 7 20, p. 77–86.

⁽²⁰⁾ OL C 248, 2011 8 25, p. 22.

⁽²¹⁾ OL C 255, 2010 9 22, p. 103–109.

⁽²²⁾ OL C 224, 2008 8 30, p. 39–45.

⁽²³⁾ OL C 44, 2011 2 11, p. 110–117.

⁽²⁴⁾ OL C 21, 2011 1 21, p. 56–61.

- **TEN/388** „TEN-T politikos peržiūra“ ⁽²⁵⁾. 2.6 punktas: nuo 1996 m. Europos Parlamentui ir į įvairius transporto infrastruktūros bendros svarbos projektus investuota 400 milijardų eurų. 2.7 punktas: dar reikia 500 milijardų eurų investicijų. 3.4 punktas: Komiteto rekomendacija – finansinės priemonės turi atspindėti tikslus, o ne priešingai. 3.16 punktas: Komitetas mano, kad siekiant veiksmingesnio ir naudingiausio ES finansų naudojimo turėtų būti įsteigtas organas, kuris koordinuotų lėšų panaudojimą.

2011 m. liepos 13 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*

Staffan NILSSON

⁽²⁵⁾ OL C 318, 2009 12 23, p. 101–105.

**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Valstybės pagalbos laivų statybai
(papildomoji nuomonė)**

(2011/C 318/10)

Pranešėjas **Marian KRZAKLEWSKI**

Bendrapranešėjis **Enrique CALVET CHAMBON**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių įgyvendinimo nuostatų 29 straipsnio A dalimi, 2010 m. gruodžio 9 d. nusprendė parengti nuomonę dėl

Valstybės pagalbos laivų statybai

(papildomoji nuomonė).

Pramonės permainų konsultacinė komisija, kuri buvo atsakinga už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. birželio 7 d. priėmė savo nuomonę.

473-iojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2011 m. liepos 13–14 d. (liepos 13 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 124 nariams balsavus už, 5 – prieš ir 6 susilaukusių.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas mano, kad *Valstybės pagalbos laivų statybai programa* yra priemonė, kurią reikėtų išsaugoti; tačiau kai kurias jos nuostatas reikia atnaujinti ir išplėsti. Programa jos taikymo laikotarpiu padėjo siekti politinių ir ekonominių tikslų. Programos tęsimą labiausiai pateisina sektoriui būdingos aplinkybės, išdėstytos dabartinės programos įvade.

1.2 Komitetas norėtų pabrėžti, kad programa nėra trumpalaikė priemonė, skirta kovoti su krize; joje atsižvelgiama į konkrečias sektoriaus aplinkybes ir pagal programą teikiama pagalba neturi būti remiama ar skatinama nekonkurencingų laivų ar prastų techninių specifikacijų laivų statyba.

1.3 EESRK mano, kad naujausios žinios apie tai, kad po dvidešimties metų diskusijų žlugo OECD remiamos derybos dėl daugiašalio susitarimo, nustatančio normalias konkurencines sąlygas komercinės laivų statybos sektoriuje, yra dar vienas argumentas, liudijantis ypatingą laivų statybos padėtį, dėl kurios būtina išsaugoti ir persvarstyti šią programą.

1.4 Toliau nuomonėje Komitetas išsamiau nagrinėja keletą esminių problemų ir klausimų, kuriuos Komisija, vykdydama konsultacijas, pateikė suinteresuotiesiems subjektams. EESRK remia ir pateisina nemažai pakeitimų, kurie, jo manymu, turėtų būti padaryti naujoje programos redakcijoje.

1.5 Komitetas mano, kad pagalba moksliniams tyrimams, technologinei plėtrai ir inovacijoms, teikiama pagal programą, labai svarbi, kadangi ji padeda laivų statytojams prisiišti **tam tikrą** su inovacijomis susijusią **riziką**.

1.5.1 Komitetas mano, jog **pagalba inovacijoms** turi teigiamą poveikį kiekvienos novatoriškos sudėtinės naujų produktų ar procesų vystymo dalies rizikos vertinimui. Tai leidžia bendrovėms imtis papildomų veiksmų ir jais siekti naujų sprendimų, kurie padidina novatoriškų produktų sėkmės rinkoje galimybes ir skatina tolesnę mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir inovacijų veiklą.

1.6 Atsakydamas į Komisijos klausimą, ar būtų tinkama nustatyti, kad kitų rūšių inovacijos neatitinka pagalbos inovacijoms tinkamumo kriterijų, ir inovacijas palikti tik tuo atveju, kai jos susijusios su ekologiškesniais laivais, Komitetas pritaria socialinių partnerių pozicijai ir mano, kad tai labai sumažintų šios priemonės veiksmingumą. Visų pirma būtų prarastas jos itin teigiamas poveikis procesų ir kitų produktų inovacijoms, pavyzdžiui, saugos arba našumo srityse.

1.7 Komitetas atkreipia dėmesį, kad pagalbos priemonės, kuriomis siekiama palengvinti ekologiškų technologijų skverbimąsi į rinką, yra svarbi priemonė ir jos **turėtų būti įtrauktos į programą**. Į atnaujintą programą turėtų būti įtrauktos tinkamos ir praktinės su šiuo klausimu susijusios nuostatos, kartu su reikalavimais taikyti horizontalias aplinkos apsaugos priemones. EESRK nuomone, tokiomis nuostatomis nebus sukurta papildoma valstybės pagalbos priemonė, bet bus supaprastintas programos taikymas ir bus galima pasiekti pagrindinius ES tikslus.

1.8 Kalbant apie esminį Komisijos keliamą klausimą – ar pagalba moksliniams tyrimams, technologinei plėtrai ir inovacijoms turėtų išlikti programoje, nes galioja horizontaliosios pagalbos moksliniams tyrimams, technologinei plėtrai ir inovacijoms taisyklės – Komitetas tvirtai pabrėžia, kad, **atsižvelgiant į specifinį laivų statybos sektoriaus pobūdį, pagalba moksliniams tyrimams, technologinei plėtrai ir inovacijoms turi**

būti išsaugota, nes horizontaliosiose taisyklėse nepateikiama tinkamų sprendimų, palaikančių inovacijas laivų statybos sektoriuje.

1.9 Atsižvelgiant į tai, kad nebuvo paskatos **taikyti pagalbą uždarymui** per laikotarpį nuo programos įgyvendinimo pradžios 2004 m. iki 2009–2010 m. krizės, ir kad padėtis pastaraisiais metais pablogėjo taip drastiškai, kad užsakymai ES laivų statyklose sumažėjo iki žemiausio lygio per dešimtmetį, Komitetas mano, kad tokios formos pagalba turi būti palikta. Pagal tokiai pagalbai taikomas taisykles turi būti leidžiama laivų statykloms vykdyti dalinį restruktūrizavimą nereikalaujant vykdyti visavertį restruktūrizavimo procesą, nustatytą Gairėse dėl valstybės pagalbos sunkumus patiriančioms įmonėms sanuoti ir restruktūrizuoti.

1.10 Komitetas yra įsitikinęs, kad **regioninė pagalba taip pat naudinga laivų statybos sektoriui. Regioninė pagalba** pagal šią programą turėtų būti užtikrintas toks pat pagalbos intensyvumas, kaip ir numatytas pagal Regioninės pagalbos gaires. EESRK mano, kad nei tinkama, nei pateisinama, kad programoje tokios pagalbos taikymo sritis apribota ir įtraukti tik esami laivų statyklų įrenginiai.

1.11 Tai, kad laivų statyklų pajėgumų išplėtimui taikytos ribojamosios ES taisyklės, turėjo priešingą, negu tikėtasi, poveikį. Užuoat apribojusios visuotinės perprodukcijos didinimą, jos Europos laivų statyklas ištūmė į dar nepalankesnę padėtį, palyginti su jų pasauliniais konkurentais. Todėl, Komiteto nuomone, taisyklių, kuriomis siekiama kuo labiau sumažinti paramą pajėgumų didinimui, tolesnis taikymas nebepateisinamas.

1.12 Dėl **užimtumo pagalbos** pagal šią programą EESRK ragina valstybes nares dažniau taikyti šias priemones, nei jos taikė iki šiol, visų pirma siekiant remti laivų statytojų veiksmus jų šalyse, švietimo ir mokymo srityse.

1.13 Komitetas mano, kad programoje turi būti paliktas **straipsnis dėl eksporto kreditų**. Eksporto kreditai, suteikti vadovaujantis OECD sektorinio susitarimo taisyklėmis, nėra valstybės pagalba, jais remiamos įmonės, taigi ir regionai, kuriuose šios įmonės yra. Tai tiesiogiai susiję su sektoriaus ir su juo susijusių įmonių užimtumo išsaugojimu ar didinimu ir naudinga ES laivų savininkams (galimybė gauti ilgalaikes paskolas ar kredito garantijas perkant laivus).

1.14 Komitetas remia į programą įtrauktų produktų asortimento išplėtimą, nes jis būtinas turint omenyje laivų statybos sektoriaus ir jo technologijų raidą nuo 2004 metų. EESRK mano, kad tuo tikslu turėtų būti pasinaudoti Europos Sąjungos laivų statytojų asociacijų komiteto (angl. CESA) atnaujintu pasiūlymu, pateiktu nuomonėje dėl programos 2 straipsnio ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Valstybės pagalbos laivų statybai sistemos peržiūra. CESA atsakymai į konsultacijų dokumentą, papildymas (2010).

1.15 Komitetas ragina ES valstybes nares ir ES administraciją skirti ypatingą dėmesį informavimui apie valstybės pagalbos naudojimo galimybes ir sąlygas politikai, kaip numatyta šioje programoje.

2. Įvadas

Nuomonės aplinkybės

2.1 2010 m. balandžio 29 d. EESRK savo iniciatyva priėmė nuomonę dėl Europos laivų statybos pramonės dabartinės krizės sąlygomis.

2.2 Įgyvendindama savo 2011 m. darbo programą Europos Komisija planuoja atlikti *Valstybės pagalbos laivų statybai sistemos peržiūrą* ir galbūt ją atnaujinti ar pratęsti po 2011 m. Su suinteresuotaisiais subjektais, įskaitant socialinius partnerius ir valstybes nares, surengtos oficialios konsultacijos, baigtos 2010 m. gruodžio 6 d.

2.2.1 Atsižvelgiant į šių taisyklių ekonomines ir socialines pasekmes ir į jų poveikio konkrečioms regionams svarbą, papildoma EESRK nuomonė šiuo klausimu būtų naudinga ir aktuali.

2.3 Valstybės pagalbos laivų statybai programoje nustatomos taisyklės, kurias Komisija turi taikyti vertindama valstybės pagalbą laivų statybai. Programa įsigaliojo 2004 m. sausio 1 d., pradinis jos galiojimo laikotarpis – treji metai. Vėliau Komisija jos galiojimą pratęsė du kartus – 2006 m. dvejų metų laikotarpiui ir 2008 m. dar trejų metų laikotarpiui. Programa baigia galioti 2011 m. gruodžio 31 d.

2.4 Bendrasis programos principas – laivų statyba atitinka tinkamumo kriterijus, taikomus pagalbai, teikiamai pagal horizontaliąsias valstybės pagalbos priemones, išskyrus atvejus, kai taikomos programos specialiosios nuostatos. Specialiosios nuostatos taikomos šioms sritims: pagalba moksliniams tyrimams, technologinei plėtrai ir inovacijoms, pagalba uždarymui, pagalba užimtumui, eksporto kreditai, pagalba vystymuisi ir regioninė pagalba.

2.5 Atsižvelgiant į tai, kad laivų statyba taip pat atitinka kriterijus, taikomus pagalbai, teikiamai pagal horizontaliąsias valstybės (ir ES) pagalbos priemones, konsultacijos ir EESRK nuomonė, pateikta ES pilietinės visuomenės vardu, turėtų padėti nustatyti, ar reikėtų toliau taikyti specialiąsias programos nuostatas, ir nuspręsti, ar jos turėtų būti iš dalies keičiamos tuo atveju, jei bus pratęstos, ir jei taip – kaip tai turėtų būti daroma.

3. Atnaujinta glausta informacija apie Europos ir laivų statybos sektoriaus padėtį pasaulyje, kol laukiama sprendimo dėl programos

3.1 2010 m. balandžio mėn. EESRK nuomonėje pateiktas išsamus ir platus Europos laivų statybos sektoriaus aprašymas. Toliau pateikta informacija yra susijusi su praėjusiais metais.

3.2 Pasibaigus pirmam krizės laikotarpiui akivaizdu, kad laivų statybos sektorius labai nukentėjo visame pasaulyje. Prekybos sutrikimai pasiekė precedento neturintį mastą ir visos laivus statančios šalys susidūrė su didžiuliais sunkumais dėl milžiniško paklausos sumažėjimo. O prisidėjus vis dar neišspręstai problemai dėl vienodų sąlygų laivų statybai ir jūrų prekybai nebuvimo, Europos ilgalaikėms perspektyvoms šioje srityje dabar kyla rimtas pavojus.

3.3 Azijos šalims dabar tenka daugiau kaip 80 proc. pasaulio laivų statybos dalies, o jų užsakymų portfelis sudaro 90 proc. viso pasaulio užsakymų. Tų šalių pozicija plečiasi ES valstybių, kurių laivų statybos dalis dabar sumažėjo iki 7–8 proc. viso pasaulio laivų statybos, sąskaita.

3.3.1 Pasaulinė Europos naujų užsakymų dalis 2009 m. sumažėjo iki 2,7 proc., bet per pirmus tris 2010 m. ketvirčius atsigavo iki 4,8 proc. Tačiau, jei užsakymus skaičiuosime pagal tūrį, nors pasaulinis indeksas 2010 m. truputį padidėjo, Europos Sąjungoje jis tebebuvo panašaus lygio kaip ir 2009 m., o tai yra žemiausias per dešimtmetį lygis.

3.3.2 Bendras pasaulinis naujų laivų užsakymų skaičius, išreikštas tūriu, pastaraisiais metais buvo toks: 2007 m. – 85 mln. kompensuotojo bruto tonažo (angl. CGT), 2008 m. – 43 mln. CGT, 2009 m. – 16,5 mln. CGT. Tačiau per pirmuosius tris 2010 m. ketvirčius jis padidėjo iki 26,3 mln. CGT (prognozė 2010 m. pabaigai – maždaug 35 mln. CGT). 2009 m. planuota daugelio laivų statyba, dėl kurios sutartys jau buvo pasirašytos, atšaukta dėl, be kita ko, labai mažų frachto tarifų ir dėl to, kad bankai laivų statybai neteikė paskolų.

3.3.3 Nuo pirmojo 2010 m. ketvirčio (kai pasiekė žemiausią lygį per dešimt metų) kainų indeksas, apskaičiuotas eurai, padidėjo maždaug 17 proc., nors dėl valiutų kurso svyravimų kainos, nurodytos tam tikra nacionaline valiuta, buvo sumažintos. Nors indeksas nuo 2000 m. padidėjo daugiau kaip 20 proc., kainos eurai išliko statiškos.

3.4 Be krizės, didžioji dalis nestabilumo laivų statybos sektoriuje tebėra tų šalių, kuriose laivų statyba yra – ar siekiama, kad

būtų – pagrindinis ekonomikos sektorius, intervencijų ir protekcionizmo rezultatas. Tam tikros laivų statyklos, pirmiausia Toliųjų Rytų, gaunančios vyriausybės paramą, gali siūlyti savo produktus ir paslaugas kainomis, kurias nustatant neatsižvelgiama į visų rūšių riziką ir kurios dėl to yra mažesnės negu jų konkurentų, pirmiausia Europoje, kurie apskaičiuodami savo kainas privalo atsižvelgti į tokios rūšies riziką. Valiutos keitimo kursas gali būti dar viena protekcionizmo priemonė (kaip ir vienas iš veiksnių, lemiančių konkurencingumą) ir tam tikru mastu ji gali būti reguliuojama centriniu lygmeniu (pvz., Kinijoje, taip pat Pietų Korėjoje).

3.5 2010 m. gruodžio mėn. OECD nusprendė nerekomenduoti derybų dėl susitarimo, kuriuo komercinės laivų statybos sektoriuje būtų laikomasi įprastos konkurencijos sąlygų. Šių derybų žlugimas po 20 metų diskusijų reiškia, kad pasaulinė laivų statybos rinka ir toliau bus negailestingos konkurencijos arena. Tai itin neigiama raida, paskatinusi kai kurias šalis dar plačiau taikyti įvairias intervencijos į rinką priemones. To rezultatas – pasauliniame laivų statybos sektoriuje sukurtos nevienodos sąlygos. Kaltė dėl tokios padėties tenka tam tikrų ne ES valstybių, turinčių laivų statyklų, nesutaikomumui: Kinijos ir Pietų Korėjos.

3.5.1 Toks įvykių posūkis vertinamas kaip reakcija į pasaulinę krizę ir sudaro palankias sąlygas protekcionistinių priemonių įvedimui. Kyla pavojus, kad pasaulinėje rinkoje bus statomi laivai, kurie ekonominiu požiūriu yra nereikalingi. Šie naujai pastatyti laivai pasunkins krizę frachto rinkoje, t. y. per daug laivų konkuruos dėl tų pačių krovinių. Dėl daugybinio neigiamo poveikio visiems rinkos dalyviams (perteklinė gamyba, spaudimas mažinti laivų statyklų kainas, perteklinis tonažas, sumažinti užsakomųjų darbų įkainiai) Europos laivų statybos sektoriaus socialiniai partneriai jau skundėsi.

3.6 Užimtumas sektoriuje visoje ES nuo 2008 m. mažėjo. Prarasta maždaug 40 000 darbo vietų, visi suinteresuotieji subjektai reikalauja taikyti nenumatytų atvejų programas, kad būtų užtikrintas kritinės masės išlaikymas Europos laivų statybos sektoriuje (?). Šią tendenciją sustiprina ir neseniai pradėtas taikyti bankininkystės priežiūros susitarimas dėl kapitalo taisyklių „Bazelis III“, kuriuo griežtinamos finansavimo sąlygos.

3.7 Prasidėjus finansų krizei, tapo daug sunkiau gauti finansavimą laivų statybai ES, nes daugelis pagrindinių finansų įstaigų sumažino ar visai atšaukė išankstinį finansavimą prieš pradėdant laivų statyti arba finansavimą pastačius jį. Esant tokiai situacijai, gerokai padidėjo valstybės garantijų priemonių, įskaitant eksporto kreditus, svarba. Kreditų krizė laivų statybos sektoriuje tebesitęsia, nepaisant ankstyvų ženklų, kad rinka gali atsigauti.

(2) EESRK nuomonė, OL C 18, 2011 1 19, p. 35.

3.8 Nors laivų remonto pasektoris, laikomas laivų statybos sektoriaus dalimi, taip pat periodiškai patiria sunkumų, jo padėtis gerokai geresnė negu tų laivų statyklų, kurių specializacija – statyba. Laivų remonto dirbtuvės veikia kitokioje rinkoje negu laivų statyklos (daugiau kaip pusė visų remontuojamų laivų yra ne iš ES). Pasaulinė 2009–2010 m. krizė neaplenkė šio pasektoriaus, nes laivų savininkai labai apkarpė išlaidas laivų remontui, dažnai apsiribodami tik būtiniausiais ar periodiniais remonto darbais, kurių reikalaujama pagal jūrų teisės aktus.

3.8.1 Atsižvelgdamos į aršią konkurenciją pasaulinėje rinkoje, laivų remonto dirbtuvės keliose ES valstybėse narėse ėmėsi veiksmų savo produkcijai įvairinti dėmesį sutelkdamos į laivų modernizavimą (modifikavimą) ir sudėtingesnes operacijas, pavyzdžiui: korpuso padidinimą, taip pat kitoki atnaujinimą, įskaitant įrangos giliavandenei naftos ir dujų gavybai konstravimą ar mažų laivų statybą.

3.8.2 Dabar laivų remontas daugiausia atliekamas ES kaimyninėse šalyse esančiose laivų statybose. EESRK ragina ES valstybes nares ir ES administraciją parengti tokių rūšių laivų statyklų vystymo ir statybos ES pakrantėse skatinimo strategiją. Valstybėms narėms pačioms būtų naudinga Europos Sąjungoje išsaugoti ES laivininkystės sektoriui aptarnauti reikalingą remonto įmonių „strateginį minimumą“. Tokios statyklos galėtų remontuoti laivus konkurencinėmis kainomis, užtikrinti greitą sutarčių vykdymą ir naudoti ekologiškus metodus, kartu prisidedamos prie pramoninio tam tikrų pakrančių regionų regeneravimo.

4. Bendrosios pastabos

4.1 Pagrindinis programos peržiūros tikslas turėtų būti pagerinti Europos laivų statyklų konkurencines sąlygas. Ši mintis turi vyrauti visose jos nuostatose.

4.2 Dėl sudėtingų rinkos sąlygų, ypač dėl didelės paramos konkurentų šalyse, pasaulinis Europos laivų statybos sektoriaus konkurencingumas patiria didžiulį spaudimą. Kadangi Europos sektorių negali konkuruoti darbo jėgos kaina, jam reikia siekti pasinaudoti pranašumu užtikrinant kuo geresnę kokybę laivų saugos, efektyvumo ir jūrų aplinkos apsaugos požiūriu, taip pat taikant novatoriškus procesus, kuriais siekiama padidinti efektyvumą. Akivaizdu, kad pagal atnaujintą ir pataisytą programą bus galima suteikti atitinkamų paskatų to siekti, ir tai labai svarbu, jei norima pasiekti tikslus.

4.3 Svarbu, kad atnaujintoje programoje iškart būtų sukurta praktiška paskatų sistema, palengvinanti investicijas į naujai

pastatytus ar modernizuotus laivus, atitinkančius griežtesnes aplinkos apsaugos specifikacijas. Nesugebėjus įdiegti tokios sistemos per trumpąjį laikotarpį, gali būti neįmanoma gauti jokios greitos ekonominės naudos dėl sumažinto išmetamo azoto oksidų, sieros oksidų ar šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio. Programoje turi būti nustatyta, kad šios rūšies pagalba ir jai skirti ištekliai turėtų būti teikiami tik Europos laivų statytojams.

4.4 Pagal programą teikiama pagalba svarbi ir atskiroms bendrovėms, ir regionams. Atitinkamai, reikia pradėti įgyvendinti naujus novatoriškus projektus, leidžiančius laivų statykloms kuo greičiau ir veiksmingiau reaguoti į kintančius rinkos poreikius. Kad atitiktų pagalbos teikimo kriterijus, novatoriški projektai turės apimti investicijas ir į naujų produktų mokslinius tyrimus, technologinę plėtrą bei inovacijas, ir į darbuotojų įgūdžių ugdymą ir tobulinimą. Atnaujintoje programoje į tai turėtų būti atsižvelgta.

4.5 Komitetas mano, kad prieš išsamiai nagrinėjant eksporto kreditų klausimą (žr. specialiąsias pastabas), reikėtų pabrėžti, kad galimybė gauti konkurencingą finansavimą dažnai turi lemiamos svarbos užtikrinant naujus laivų statybos projektus. Valdžios institucijų, valstybei priklausančių bankų ir kitų valstybės institucijų dalyvavimas finansuojant laivą prieš jo statybą (išankstinis finansavimas) ir jį pastačius gerokai išaugo, visų pirma Azijoje. Turbūt pagrįsta teigti, kad per trumpąjį ir vidutinį laikotarpį laivų statybos finansavimo forma bus valstybės paskolos ar garantijos, taip pat ir ES, dalyvaujant nacionalinėms ir ES finansų įstaigoms, pvz., EIB (kur sektorių patyrė sunkumų) ⁽³⁾.

4.6 Nuo tada, kai pirmą kartą patvirtinta ES laivų statybos programa, sektoriuje įvyko didelių struktūrinių pokyčių, į kuriuos reikėtų atsižvelgti formuluojant naujas nuostatas. Būtent:

— Europos laivų statyklos padarė didžiulę pažangą specializacijos požiūriu, šį procesą reikia tęsti ir remti,

— Europos laivų statybos sektoriaus užsakymų portfelyje gerokai sumažėjo standartinių laivų dalis,

— taip pat tampa akivaizdi mažesnių laivų pasaulinė konkurencija, įskaitant vidaus vandens kelių laivus,

⁽³⁾ EESRK nuomonė CCMI/069, OL C 18, 2011 1 19, p. 35.

- nors vidutinis Europos laivų statyklų dydis pastaruosius dešimt metų tebėra pastovus arba nežymiai sumažėjo (uždarius laivų statyklas Lenkijoje, Kroatijoje, Danijoje ir Ispanijoje), Europa dabar turi susitaikyti su konkuruojančių šalių, visų pirma Azijos, laivų statyklų masiniu didėjimu,
- labai išaugo aplinkai nekenksmingų produktų ir procesų svarba; šią tendenciją reikėtų skatinti būtiniais veiksmais, susijusiais su išmetamų teršalų, visų pirma sieros oksidų, azoto oksidų ir šiltnamio efektą sukeliančių dujų, kiekio mažinimu,
- pakrantės laivybos augimas reiškia, kad Europos laivų statybos pramonė turi rasti būdų, kaip patenkinti vietos paklausą.

4.7 Ypač svarbus ES valstybių narių požiūris į pagal programą taikomas valstybės pagalbos priemones; jos turi sistemingai ir nuosekliai informuoti apie galimybes ir sąlygas gauti valstybės pagalbą (bet ne subsidijas), kaip numatyta programoje.

5. Konkrečios pastabos

Pagalba moksliniams tyrimams, technologicinei plėtrai ir inovacijoms

5.1 Mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir inovacijų veikla labai svarbi, jei bendrovės nori siūlyti geresnius produktus, taigi, ir sėkmingiau veikti rinkoje. Tačiau su moksliniais tyrimais, technologine plėtra ir inovacijomis susijusi veikla įmanoma tik tada, jei rinka yra pasirengusi priimti **konkrečias** su inovacijomis susijusias **rizikos rūšis**.

5.2 Kaip pabrėžė Europos laivų statytojai, **statant laivų prototipus tenka susidurti su didele rizika**. Kitaip nei daugumoje kitų sektorių, laivų statybos sektoriuje pardavimo sutartyse nustatomi produkto eksploataciniai parametrai, kurių pasirašymo metu išbandyti negalima. Net dėl menkiausių incidentų, susijusių, pavyzdžiui, su vienu novatorišku elementu, gali tekti padidinti pakeitimus, o tam gali prireikti didžiulių papildomų išteklių ir laiko, ir tai gali iš esmės sužlugdyti gamybos procesą.

5.2.1 Komitetas mano, jog **pagalba inovacijoms**, turi teigiamą poveikį kiekvieno novatoriško naujų produktų ar procesų plėtros elemento rizikos vertinimui. Tai leidžia bendrovėms imtis papildomų veiksmų ir jais siekti naujų sprendimų padidinant novatoriškų produktų sėkmės rinkoje galimybes, taigi, ir skatinant tolesnę mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir inovacijų veiklą.

5.3 Pagalba inovacijoms turi greitino poveikį, o tai svarbus veiksnys, leidžiantis veikti efektyviau ir konkurencingiau, ir tai labai svarbu siekiant išsaugoti technologinio lyderio vaidmenį

sudėtingų ir novatoriškų laivų srityje. Inovacijų greitis – labai svarbus konkurencingumo elementas, visų pirma atsižvelgiant į tai, kad jūrų technologijų intelektinės nuosavybės apsaugos galimybės labai ribotos.

5.4 Visi Europos laivų statybos sektoriaus socialiniai partneriai sutinka – remdamiesi konkrečiais pavyzdžiais – kad pagalba inovacijoms aiškiai prisidėjo prie ES laivų statyklų efektyvumo ir konkurencingumo didinimo. Dėl jos palengvėjo naujų gamybos metodų, technologijų ir produktų diegimas ir platinimas ir skatinami moksliniai tyrimai, technologinė plėtra ir inovacijos. Atitinkamai, ji turėtų būti vertinama kaip tinkama ES politikos priemonė.

5.5 Verslininkai mano, kad problemos, kurių kyla dėl pagalbos inovacijoms taisyklių taikymo, gali būti išspręstos nekeičiant programos teksto, bet pataisius paskelbtą nacionalinę programą, siekiant pakeisti bendrosios išimties ribą, taikomą produktų inovacijoms mažų laivų ir procesų inovacijų atveju.

5.6 Atsakydamas į Komisijos klausimą, ar būtų tinkama nustatyti, kad kitų rūšių inovacijos neatitinka pagalbos inovacijoms tinkamumo kriterijų, ir inovacijas palikti tik tuo atveju, kai jos susijusios su „žalesniais“ laivais, Komitetas pritaria socialinių partnerių pozicijai ir mano, kad tai labai sumažintų šios priemonės veiksmingumą. Visų pirma būtų prarastas jos labai teigiamas poveikis proceso inovacijoms, kuriomis siekiama padidinti Europos pramonės konkurencingumą. Be to, nebėbūt galima remti nemažai produktų inovacijų, pvz., susijusių su saugos, saugumo ir keleivių ir įgulos komforto didinimu.

5.6.1 Paramos priemonės, kuriomis siekiama palengvinti ekologiškų technologijų skverbimąsi į rinką, yra svarbios priemonės, ir pagalbą inovacijoms papildanti **pagalba aplinkos apsaugai, kaip atskira priemonė** turėtų būti įtraukta į programą.

5.7 Paskatos, apimančios daugiau negu tik norminius reikalavimus, turėtų būti diegiamos vadovaujantis valstybės pagalbos aplinkos apsaugai programa. Tačiau vargu ar padaryta bent kokia pažanga taikant šią horizontaliąją programą laivų statybos sektoriuje. Todėl į laivų statybos programą turėtų būti įtrauktos tinkamos ir praktinės nuostatos, kartu su reikalavimais taikyti horizontaliąsias taisykles. Vienas veiksmingų būdų tai padaryti – remtis pagalbos aplinkai taisyklėmis pagal bendrosios išimties reglamentą kartu su specifiniais laivams taikomais reikalavimais. Taip būtų veiksmingai prisidėta prie ES valstybės pagalbos taisyklių supaprastinimo.

5.8 Į horizontaliąją mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir inovacijų programą taip pat įtrauktos novatoriškos veiklos nuostatos, įskaitant „komerciniais tikslais naudojamų prototipų ir bandomųjų projektų kūrimą, jeigu prototipas yra galutinis komercinis produktas ir jeigu būtų pernelyg brangu tokį produktą gaminti siekiant jį panaudoti tik demonstravimo ir tvirtinimo tikslais“⁽⁴⁾.

5.8.1 Pagal atitinkamas nuostatas faktiškai numatomas didesnis pagalbos intensyvumas negu pagal programą ir, tam tikru mastu, įvairesnės reikalavimus atitinkančios išlaidos. Tačiau jomis taip pat numatoma, kad „jeigu jie yra toliau panaudojami komerciniais tikslais juos demonstruojant arba bandomuosiuose projektuose, visos iš tokio naudojimo gautos pajamos turi būti atimamos iš reikalavimus atitinkančių sąnaudų“⁽⁵⁾.

5.8.2 Nors ši nuostata dėl serijinės gamybos tinka daugelyje gamybos sektorių, kur plėtros išlaidos amortizuojamos dėl labai didelio produktų skaičiaus, laivų prototipams ji netinka.

5.9 Apibendrinant galima pasakyti, kad Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad dėl laivų statybos sektoriaus specifikos horizontali mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir inovacijų programa nepateikia tinkamo sprendimo dėl pagalbos inovacijoms laivų statybos sektoriuje, todėl geriausias sprendimas būtų įtraukti šį klausimą į atitinkamas atnaujintos programos nuostatas.

Pagalba uždarymui

5.10 Laikotarpis nuo programos įgyvendinimo pradžios 2004 m. iki krizės pradžios laivų statybos sektorius išgyveno didelės paklausos laikotarpį, o tai reiškia, kad pramonė nebuvo verčiama svarstyti apie gamyklų uždarymą. Per pastaruosius dvejus metus ši paklausos padėtis dramatiškai pasikeitė, o Europos pramonės užsakymų skaičius yra mažiausias per daugiau kaip dešimtmetį.

5.10.1 Todėl Komitetas mano, kad dėl dabartinės padėties rinkoje yra pateisinamas dabartinės pagalbos formos tęsimas⁽⁶⁾.

5.11 Tokiomis nuostatomis turi būti leista laivų statykloms vykdyti dalinį restruktūrizavimą⁽⁷⁾ ir neturėtų būti reikalaujama, kad būtų vykdomas visavertis restruktūrizavimo procesas, nustatytas Gairėse dėl valstybės pagalbos sunkumus patiriančioms

įmonėms sanuoti ir restruktūrizuoti. Jei tai būtų padaryta, žinoma, laivų statybos programoje nereikėtų išsaugoti atskirų pagalbos restruktūrizavimui nuostatų.

Regioninė pagalba

5.12 Jei regioninės pagalbos taisyklės būtų išsaugotos, taikymo sritis ir pagalbos intensyvumas turėtų būti suderinti su tuo, kas nustatyta Regioninės pagalbos teikimo gairėse. Būtų nepateisinama ir netinkama jos taikymo sritį apriboti ir įtraukti tik esamus laivų statyklų įrenginius. Europos laivų statybos pramonė turi investuoti į efektyvesnius gamybos metodus ir įrenginius, kad sustiprintų savo konkurencinę poziciją. Dėl to gali prireikti sukurti didesnius gamybos padalinius, kad būtų panaudota sąveika, padidėtų efektyvumas ir atsirastų masto ekonomija. Dabar dėl galiojančių taisyklių tokiems projektams teikti regioninę pagalbą yra sudėtinga arba išvis neįmanoma.

5.13 Didžiulės investicijos Azijoje yra pagrindinis šių šalių sėkmingo vystymosi variklis. Šios investicijos dažnai palengvinamos suteikiant tiesioginę arba netiesioginę valstybės pagalbą. Laivų statyklų pajėgumų išplėtimui taikydami ribojamąsias ES taisykles, pasukome priešinga kryptimi; dėl to Europos pramonė atsidūrė dar nepalankesnėje padėtyje, palyginti su jos pasauliniais konkurentais. Todėl, Komiteto nuomone, tolesnis taisyklių, kuriomis siekiama kuo labiau sumažinti paramą pajėgumų didinimui, taikymas nebepateisinamas.

5.14 Pagrindinės problemos, susijusios su dabar galiojančių regioninės pagalbos taisyklių aiškinimu ir taikymu, yra ribojantis programos regioninės pagalbos taisyklių pobūdis, palyginti su horizontaliosiomis nuostatomis. Visų pirma, griežtas aiškinimas, kad pagalba gali būti teikiama tik esamiems įrenginiams, nepagrįstai susiaurino šios priemonės taikymo sritį ir sukėlė didelių problemų dėl jos taikymo.

Pagalba užimtumui

5.15 EESRK yra įsitikinęs, kad programoje reikėtų palikti pagalbą užimtumui.

5.15.1 Komitetas mano, kad valstybės narės turėtų dažniau taikyti programoje nustatytas pagalbos užimtumui priemones nei jos taikė iki šiol, visų pirma siekiant remti laivų statytojų veiksmus jų šalyse, švietimo ir mokymo srityse, kai krizinė padėtis dėl rinkos ciklų, pasaulinės perprodukcijos ar nesąžiningos konkurencijos su ne ES laivų statyklomis.

Pagalba eksporto kreditams ir vystymuisi

5.16 Valstybei priklausančių eksporto kreditų agentūrų teikiami eksporto kreditai yra įprasti įvairiuose pramonės sektoriuose visame pasaulyje. Sektoriniai susitarimai OECD lygiu

⁽⁴⁾ 2008 m. rugpjūčio 6 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 800/2008 (OL L 214, 2008 8 9).

⁽⁵⁾ Žr. ten pat.

⁽⁶⁾ Be kitų šalių ir Ispanija planuoja artimiausioje ateityje taikyti pagalbą uždarymui keletui laivų statyklų (dalinis restruktūrizavimas).

⁽⁷⁾ Restruktūrizavimo pagalba yra apibrėžta atitinkamose horizontaliosiose taisyklėse, kurių pakeitimas numatomas 2012 m. Tikimasi, kad pakeitimas apims ir dalinį restruktūrizavimą.

užtikrina priimtus tarptautinius standartus. Visos ES valstybės narės yra įsipareigojusios visapusiškai laikytis šių taisyklių, kurios, atsižvelgiant į ES valstybės pagalbos taisykles, visapusiškai atitinka vidaus rinkos nuostatas.

5.17 Eksporto kreditų priemonė yra svarbi laivų statybos projektų finansavimo dalis. Europoje jie taikomi sąnaudoms padengti ir todėl nelaikomi subsidijomis. Galimybė juos gauti konkurencingomis sąlygomis svariai prisideda prie Europos pramonės konkurencingumo. Kai kitos laivus statančios

valstybės, visų pirma Kinija ir Pietų Korėja, skiria tokius didelius finansavimo paketus, valstybės narės taip pat turi lygiavertėmis priemonėmis skatinti savo įmones.

5.18 Komitetas mano, jog svarbu nustatyti – naudojantis sektorinio dialogo teikiamomis galimybėmis – ribą, iki kurios OECD nuostatos laivų statybos programoje yra būtinos ar naudingos. Laivų statybos sektoriaus socialinių partnerių manymu, tai yra svarbiausias klausimas, kurį administracija turi išnagrinėti, jei iškils grėsmė galimybėms naudotis dabartinėmis eksporto kreditų sistemomis.

2011 m. liepos 13 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Staffan NILSSON

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pilietinės visuomenės organizacijų ir vietos ir regionų valdžios institucijų bendradarbiavimo integruojant imigrantus (papildomoji nuomonė)

(2011/C 318/11)

Pranešėjas **Luis Miguel PARIZA CASTAÑOS**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis įgyvendinimo nuostatų 29A straipsniu, 2011 m. sausio 20 d. nusprendė parengti papildomąją nuomonę dėl

Pilietinės visuomenės organizacijų ir vietos ir regionų valdžios institucijų bendradarbiavimo integruojant imigrantus.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. birželio 27 d. priėmė savo nuomonę.

473-iojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2011 m. liepos 13–14 d. (liepos 13 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 119 narių balsavus už, 1 - prieš ir 11 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Artimoje ateityje padidės Europos gyventojų vidaus judumas ir trečiųjų šalių piliečių migracija į Europą. Dėl šių migracijos procesų padidės ES nacionalinė, etninė, religinė ir kultūrinė įvairovė⁽¹⁾. Padidėjęs judumas ir migracija yra uždavins ir vietos, ir regioniniu lygmenimis.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas smerkia veiksmus, kurių neseniai buvo imtasi judėjimo laisvei Šengeno erdvėje suvaržyti ir siekdamas prisidėti prie birželio 24 d. Europos Vadovų Tarybos darbų parengtą nuomonę⁽²⁾.

1.2 Vienas pagrindinių Europos pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategijos „Europa 2020“ tikslų susijęs su imigrantų integravimu. EESRK nori atkreipti dėmesį į tai, kad integraciją palengvina ekonomikos augimas, darbo vietų kūrimas ir geresnis mokymas bei viešosios paslaugos.

1.3 ES labai svarbu turėti gerus bendrus teisės aktus, kad būtų užtikrintas migracijos valdymas taikant teisėtas ir skaidrias procedūras. Siekiant užtikrinti, kad imigrantams darbe ir visuomenėje būtų suteiktos tokios pat teisės ir pareigos, lygios galimybės ir kad jie nebūtų diskriminuojami, šie bendri teisės aktai turi būti pagrįsti Europos pagrindinių teisių chartijos ir Europos žmogaus teisių konvencijos nuostatomis.

1.4 Kilus ekonomikos ir socialinei krizei visoje Europoje, taip pat dėl kai kurių vyriausybių politinių darbotvarkių, ėmė didėti netolerancija, ksenofobija ir rasizmas. ES institucijos turi itin aktyviai kovoti su ksenofobija ir atpažįstamų mažumų ir imigrantų diskriminacija ir propaguoti lygias gali-

mybes, socialinį judumą ir sanglaudą. Žiniasklaida turi dirbti atsakingai ir informatyviai.

1.5 Vietos ir regionų valdžios institucijos turi politinių, reguliavimo ir biudžetinių priemonių integracijos politikai įgyvendinti. Daugeliu atvejų vykdoma nacionalinė politika, kuria siekiama kontroliuoti migracijos srautus, bet ta politika tebėra toli nuo vietos ir regionų lygmens, kuriuo reikia spręsti integracijos uždavinius. Politika yra įvairių formų: aktyvi, prevencinė, taisomoji ir reaktyvioji. Vietos valdžios institucijos nebesilaiko požiūrio, kad integracija yra natūralus procesas, nekeliantis jokių sunkumų, taigi nereikalaujantis aktyvios ar konkrečios politikos tuo atžvilgiu.

1.6 EESRK mano, kad integracija – tai ne teisės aktas, tai sudėtingas, ilgas socialinis procesas, turintis daug aspektų ir apimantis daug suinteresuotųjų subjektų, visų pirma vietos lygmeniu. Socialinės integracijos procesas vyksta visuomenės struktūrose ir įvairiose žmonių gyvenimo srityse: šeimoje, kaimynystėje ir mieste, darbo vietoje, mokykloje, mokymo centre, universitete, asociacijoje, maldos namuose, sporto klubuose ir pan.

1.7 Socialinis integracijos procesas turi būti grindžiamas teisiniu pagrindu, užtikrinančiu „imigrantams tokias pat, kaip ir visiems likusiems gyventojams, teises ir pareigas, galimybes naudotis prekėmis, paslaugomis ir pilietinio dalyvavimo priemonėmis, suteikiant jiems lygias galimybes ir taikant vienodą požiūrį“⁽³⁾. Remiantis pirmuoju iš bendrųjų pagrindinių Europos Sąjungos integracijos politikos principų⁽⁴⁾, „integracija yra dinaminiis, dvipusis visų imigrantų ir valstybių narių gyventojų abipusio susitarimo procesas“⁽⁵⁾.

⁽³⁾ OL C 125, 2002 5 27, p. 112.

⁽⁴⁾ Tarybos dokumentas 14615/04. Bendrieji pagrindiniai principai, Tarybos ir valstybių narių atstovų patvirtinti 2004 m. lapkričio 19 d.

⁽⁵⁾ COM(2005) 389 galutinis. Komisijos komunikatas Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui *Bendra integracijos darbotvarkė Trečiųjų šalių piliečių integracijos Europos Sąjungoje programa*

⁽¹⁾ OL C 48, 2011 2 15, p. 6.

⁽²⁾ OL C 248, 2011 8 25, p. 135.

1.8 **Integracijos ir socialinės įtraukties politikoje didžiausias dėmesys turėtų būti skiriamas įvairioms sritims** ⁽⁶⁾: pirminiam priėmimui, kalbos, įstatymų ir papročių mokymui, būstui, sveikatai, kovai su skurdu, kovai su diskriminacija, užimtumui ir mokymo politikai, lyčių lygybei, vaikų švietimui, šeimos politikai, jaunimo politikai, sveikatos priežiūrai, socialinių paslaugų teikimui ir dalyvavimo visuomenėje palengvinimui. Valdžios institucijų darbuotojai turi atspindėti etninę ir kultūrų įvairovę. Valstybės tarnautojus reikia mokyti suprasti skirtingas kultūras. Vietos ir regionų lygmeniu reikia skatinti kultūrų ir religijų dialogą ir bendradarbiavimą.

1.9 **Demokratinis valdymas** yra pagrįstas principu, kad visiems politinės bendruomenės nariams turi būti sudaryta galimybė tiesiogiai ir netiesiogiai dalyvauti vyriausybės sprendimų priėmimo procese. Kad integracijos politika būtų sėkminga, pilietinė visuomenė ir vietos bei regionų valdžios institucijos turi aktyviai dalyvauti ją rengiant, įgyvendinant ir vertinant.

1.10 Demokratinėje visuomenėje visi, kuriems taikomi kolektyviniai sprendimai, turi turėti galimybę daryti įtaką ir dalyvauti priimanč ir įgyvendinant tuos sprendimus. XXI a. Europos daugiakultūriniuose miestuose turi būti gerinami demokratiniai procesai į juos įtraukiant gyventojus, kurių politinio dalyvavimo teisės ribojamos, t. y. trečiųjų šalių gyventojus ⁽⁷⁾.

1.11 EESRK paragino **išplėsti pilietybės teises**, kad jos būtų suteiktos ir trečiųjų šalių piliečiams, turintiems ES nuolatinio gyventojo statusą ⁽⁸⁾. Tam reikia lankstesnės nacionalinės natūralizacijos politikos.

1.12 EESRK gali prisidėti prie Saragosos konferencijos išvadų įgyvendinimo parengdamas nuomonę dėl **aktyvaus pilietiško** rodiklių.

1.13 Devintasis bendrasis pagrindinis principas („Imigrantų dalyvavimas demokratiname procese ir formuojant integracijos politiką bei rengiant integracijos priemones, ypač vietos lygmeniu, turi teigiamos įtakos jų integracijai“) valstybėse narėse nepakankamai įgyvendinamas. Trečiajame MIPEX ⁽⁹⁾ leidime (į jį įtraukti 31-os Europos ir Šiaurės Amerikos šalies integracijos rodikliai) daroma išvada, kad dauguma imigrantų turi nedaug galimybių dalyvauti jiems įtakos turinčioje politikoje.

⁽⁶⁾ OL C 347, 2010 12 18, p. 19.

⁽⁷⁾ R. Gropas and R. Zapata-Barrero (2011). *Active immigrants in multi-cultural contexts: democratic challenges in Europe* (Aktyvūs imigrantai daugiakultūriniame kontekste – Europos demokratinis uždavinys), paskelbta leidinyje A. Triandafyllidou, T. Modood, and N. Meer *European Multiculturalism(s): Cultural, religious and ethnic challenges* (Tikrai Europinis daugiakultūriškumas. Kultūriniai, religiniai ir etniniai uždaviniai). Edinburgas. Edinburgh University Press.

⁽⁸⁾ OL C 208, 2003 9 3, p. 76.

⁽⁹⁾ Migracijos integracijos politikos rodyklė III, 2011 m.

1.14 EESRK mano, kad aktyvios integracijos politikos įgyvendinimas turėtų būti dvikryptis procesas, nukreiptas ir į priimančiosios šalies visuomenę, ir į imigrantus, o jos tikslas - sukurti visuomenę, kurioje visi gyventojai - nesvarbu, iš kur kilę - turėtų vienodas teises bei pareigas ir puoselėtų demokratinės, atviros ir pliuralistinės visuomenės vertybes.

1.15 Europos miestuose pilietinė visuomenė labai aktyvi ir siekia pagerinti bendrabūvį ir integraciją. Šios organizacijos yra puikus socialinis kapitalas ir gali propaguoti įtraukiają visuomenę visose savo veiksmų srityse. **EESRK siūlo, kad vietos ir regionų valdžios institucijos skatintų pilietinės visuomenės veiklą ir propaguotų konsultavimąsi su ja ir jos dalyvavimą** taikydamos viešas ir skaidrias procedūras, EESRK taip pat siūlo skirti pakankamą finansavimą. Dėl finansavimo sistemų neturi būti ribojamas organizacijų savarankiškumas.

1.16 Siekiant skatinti integraciją valdymas turi būti patobulintas sukuriant pilietinės visuomenės dalyvavimo sistemas, todėl EESRK siūlo padidinti esamą **vietos ir regionų dalyvavimą ir patariamųjų organų vaidmenį, sukurti naujus forumus ir platformas tuose miestuose ir regionuose, kurie dar jų nesukūrė**, nes viešieji veiksmai sėkmingesni tada, kai sukurtos dalyvavimo sistemos.

1.17 EESRK siūlo **Europos savivaldos ir regionų valdžios institucijoms įsteigti konsultacines tarybas, forumus ir platformas**, kad pilietinė visuomenė (imigrantų ir paramos imigrantams organizacijos, žmogaus teisių, moterų organizacijos, socialiniai partneriai – profesinės sąjungos ir darbdavių organizacijos – ir kitos atitinkamos nevyriausybinių organizacijų) galėtų dalyvauti ir konsultuoti integracijos politikos klausimais. Savivaldos lygmeniu dalyvaujamąsios struktūros galėtų būti pritaikytos taip, kad atspindėtų konkrečią vietos padėtį, jos galėtų būti stabilios arba lankstesnės. Vietos ir regionų valdžios institucijos turi imtis veiksmų, kad pašalintų dalyvauti trukdančias kliūtis.

1.18 EESRK mano, kad **naujoje integracijos darbotvarkėje** Europos Komisija turėtų pabrėžti vietos bei regionų lygmens svarbą ir skatinti politinės valdžios institucijų ir pilietinės visuomenės organizacijų bendradarbiavimą. Būtent vietos lygmeniu integracija yra veiksmingiausia, taip puoselėjamas priklausymo jausmas. Socialinis ir politinis dalyvavimas – labai svarbus siekiant pažadinti šį priklausymo jausmą.

1.19 Komisijos komunikate turėtų būti siūloma vietos lygmeniu sukurti struktūras, per kurias būtų konsultuojamasi su imigrantais ir pilietine visuomene, o **Europos integracijos fondas galėtų bendradarbiauti su vietos valdžios institucijomis** ir finansuoti tokią dalyvaujamąją veiklą kartu užtikrinant organizacijų savarankiškumą.

1.20 Atsižvelgiant į būsimą laikotarpio vidurio vertinimą, EESRK mano, kad **reikėtų padidinti Fondo biudžetą ir kad jame sukurti lankstesnes vietas ir regionų valdžios institucijų finansavimo sistemas**. Be to, užuot tvarkiusi beveik 20 proc. fondo, Komisija turėtų finansuoti didelės papildomos naudos duodančius ES veiksmus. Komitetas pritaria daugelio imigrantų organizacijų susirūpinimui dėl to, kad fondas finansuoja tik didelių organizacijų, kurios turi didelių papildomo finansavimo galimybių, pristatomus projektus, bet nefinansuoja mažų vietos organizacijų.

2. Pagrindiniai faktai ir bendrosios pastabos

2.1 Pateikdamas įvairių nuomonių EESRK padėjo formuoti bendrą ES požiūrį į integracinę politiką: Bendroji integracijos darbotvarkė, bendrieji pagrindiniai principai, Europos integracijos fondas, ministrų konferencijos, nacionalinių informacinių tarnybų tinklas, integracijos vadovai, metinės ataskaitos, interneto svetainė ir Europos integracijos forumo sukūrimas.

2.2 Lisabonos sutartimi Europos Sąjungai suteiktas teisinis pagrindas (Sutarties dėl ES veikimo 79 straipsnio 4 dalis) įgyvendinti priemones, kuriomis būtų **skatinamos ir remiamos valstybių narių pastangos integruoti trečiųjų šalių piliečius**.

2.3 2006 m. EESRK, siekdamas padėti įgyvendinti ES integracinę politiką iš vietos ir regionų lygmens perspektyvos, patvirtino pranešimą savo iniciatyva⁽¹⁰⁾. EESRK pabrėžė, kad integracinė politika yra ne išskirtinai valstybių narių, bet ir vietos bei regionų valdžios institucijų kompetencijos sritis.

2.4 Gero valdymo reikia siekiant užtikrinti, kad valdžios institucijos, įgyvendindamos tinkamą politiką, palaikytų šį socialinį procesą. Vykdydamos įgaliojimus, kurių joms suteikta įvairiose valstybėse narėse, vietos ir regionų valdžios institucijos turi politikinių, teisėkūros ir biudžetinių priemonių, kuriomis turėtų tinkamai naudotis įgyvendindamos integracinę politiką. Kad būtų užtikrintas programų ir veiksmų veiksmingumas ir bendras nuoseklumas, jos turi būti tinkamai remiamos, koordinuojamos ir vertinamos trimis lygmenimis (nacionaliniu, regionų ir vietos).

2.5 EESRK nori pabrėžti, kad vietos ir regionų lygmeniu organizuota pilietinė visuomenė dalyvauja įgyvendinant integracinę politiką, kovojant su diskriminavimu ir prisiima atsakomybę už imigrantų organizacijas, imigrantų paramos organizacijas, profesines sąjungas, verslo asociacijas, nevyriausybinės žmogaus teisių ir kovos su rasizmu organizacijas, religines bendruomenes, moterų organizacijas, jaunimą ir gyventojus, švietimo, kultūros ir sporto organizacijas ir pan.

2.6 EESRK jau anksčiau teigė, kad darbas yra pagrindinė socialinės integracijos proceso dalis, „nes padorus darbas nepaprastai svarbus imigrantų savarankiškumui, jis sudaro palankesnes sąlygas priimančiosios valstybės visuomenės ir imigrantų socialiniams santykiams bei savitarpio supratimui palaikyti“⁽¹¹⁾.

2.7 Švietimas ir mokymas – labai svarbūs siekiant integracijos ir lygių galimybių. Reikia remti mokymo visą gyvenimą sistemas įmonėse, kad būtų lengviau pripažįstama darbuotojų imigrantų profesinė kvalifikacija. ES turi sukurti lankstesnes kilmės šalyje įgytos akademinės ir profesinės kvalifikacijos pripažinimo sistemas.

2.8 EESRK aptarė⁽¹²⁾ didesnės socialinės integracijos sunkumus, su kuriais susiduria imigrantai tais atvejais, kai jų padėtis neteisėta, ir siūlė nustatyti kiekvienam konkrečiam atvejui pritaikytas neteisėtų darbuotojų įteisinimo procedūras, kurias taikant būtų atsižvelgiama į jų įsitvirtinimo lygį šalyje socialiniu ir užimtumo požiūriu remiantis Europos Vadovų Tarybos išsipareigojimu, nustatytu Europos migracijos ir prieglobsčio pakte⁽¹³⁾. Humanitariniais arba ekonominiais sumetimais kiekvienu konkrečiu atveju įteisinimo procedūra būtų vykdoma pagal nacionalinę teisę ir atsižvelgiant į didesnę moterų pažeidžiamumą.

2.9 Europos Tarybos pataisytos Europos socialinės chartijos⁽¹⁴⁾ 19 straipsnyje pateikiama nemažai darbuotojų imigrantų ir jų šeimų integracijos principų, kurie, EESRK nuomone, turėtų tapti žmonių gyvenimo mietuose pagrindu. Iš 47 Europos Tarybos valstybių narių ją ratifikavo 30. Chartijoje nustatyta svarbi kolektyvinių skundų sistema, kurią gali naudoti profesinės sąjungos, darbdaviai ir pilietinės organizacijos (šią sistemą ratifikavo tik 14 šalių).

2.10 Be to, pavieniai asmenys ir atstovaujančios asociacijos turės daugiau galimybių pareikšti savo požiūrį ir viešai keistis informacija visose Europos Sąjungos veiksmų srityse pagal SESV 11 straipsnį. 2010 m. nuomonėje savo iniciatyva EESRK šią nuostatą įvertino palankiai, kaip labai svarbų įvykį kelyje piliečių Europos link,⁽¹⁴⁾ palaikant horizontalų dialogą, vertikalų dialogą ir įgyvendinant Europos piliečių iniciatyvą. EESRK mano, kad, siekiant asociacijų dalyvavimo, turėtų būti įtrauktas atstovaujamo kriterijus (ir kiekybinis, ir kokybinis) ir siūloma sudaryti galimybę nuolat Europos Sąjungoje gyvenantiems trečiųjų šalių piliečiams dalyvauti įgyvendinant iniciatyvą.

⁽¹¹⁾ OL C 354, 2010 12 28, p. 16.

⁽¹²⁾ Europos Sąjungos Vadovų Taryba, 13440/08. 2008 m. rugsejo 24 d.

⁽¹³⁾ Europos socialinė chartija. 1961 m. spalio 18 d., Turinas. Europos Taryba Strasbūras). Pataisyta 1996 m. gegužės 3 d. Strasbūre, <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/>.

⁽¹⁴⁾ OL C 354, 2010 12 28, p. 59.

⁽¹⁰⁾ OL C 318, 2006 12 23, p. 128.

3. Europos integracijos forumas

3.1 Europos Komisijos prašymu 2008 m. EESRK patvirtino tiriamąją nuomonę⁽¹⁵⁾, kurioje nustatytas forumo sukūrimo pagrindas ir numatyta, kad plenariniai posėdžiai vyks kas šešis mėnesius EESRK patalpose. **Forumas jau surengė penkis plenarinius posėdžius.** Ši nuomonė buvo EESRK indėlis į 2011 m. gegužės mėn. įvykusią penktąją plenarinę sesiją, kurioje aptarta vietos ir regionų lygmens integracijos svarba.

3.2 Forume dalyvauja ES institucijos, įvairūs ekspertai ir šimtas pilietinės visuomenės organizacijų (imigrantų organizacijų, žmogaus teisių organizacijų, socialinių partnerių ir kitų susijusių NVO) atstovų. Su forumu konsultuojasi ES institucijos, jis keičiasi informacija ir rengia rekomendacijas, kuriomis siekiama Europos darbotvarkėje skatinti integravimą atsižvelgiant į nacionaliniu lygiu sukaupią geriausią patirtį. Forumui padeda biuras, kurį sudaro keturi nariai (po atstovą iš Komisijos ir EESRK ir du susijusių organizacijų atstovai). Kitaip nei kitose komisijos konsultacijų sistemos, forumas pilietinės visuomenės nuomonę išreiškia struktūruotai, nuolat ir aktyviai.

3.3 Komitetas įsipareigojo aktyviai dalyvauti forume ir nusprendė SOC skyriuje sudaryti **nuolatinę tyrimų grupę dėl imigracijos ir integracijos**. Nuolatinė tyrimų grupė rengia nuomones, svarstymus ir prisideda prie forumo veiklos.

3.4 Stokholmo programoje⁽¹⁶⁾ Komisija raginama paremti valstybių narių pastangas siekti geresnio konsultavimosi su pilietine visuomene ir didesnio pilietinės visuomenės dalyvavimo, atsižvelgiant į integracinius poreikius įvairiose politikos srityse. Šioje veikloje svarbus vaidmuo turi tekti Europos integracijos forumui ir Europos integracijos interneto svetainei.

3.5 Kelete valstybių narių ir regionų valdžios institucijose sukurti konsultaciniai forumai ir platformos, kuriuose gali dalyvauti pilietinės visuomenės organizacijos. Šie konsultavimosi su pilietinės visuomenės ir imigrantų organizacijomis ir jų dalyvavimo būdai plačiausiai taikomi vietos lygmeniu. Dėl skirtingos kultūros, socialinės bei politinės padėties Europoje jie yra labai įvairių formų.

3.6 Prieš ketvirtąjį Europos integracijos forumo posėdį EESRK paprašė, kad Migracijos politikos grupė parengtų ataskaitą, kurioje būtų vertinama nacionalinių įstaigų, konsultuo-

jančių integracijos klausimais⁽¹⁷⁾, padėtis. Nacionalinės konsultacinės įstaigos veikia 11 šalių (Vokietijoje ir Italijoje yra teisės sistema, bet dar nėra institucijos; Airijoje ji įsteigta neseniai). Penkiolikoje šalių įdiegtos vietos konsultacinės sistemos. Dešimtyje šalių yra regioninės konsultacinės tarybos (pvz., Vokietijoje ir kitose federalinėse valstybėse). Trijose šalyse (Austrijoje, Prancūzijoje ir Graikijoje) yra vietos konsultacinės įstaigos, bet nacionalinių įstaigų nėra.

4. Saragosos ministrų konferencija

4.1 EESRK prisidėjo rengiant praėjusią ministrų konferenciją integracijos klausimais, vykusią Saragoose⁽¹⁸⁾, – parengė dvi nuomones⁽¹⁹⁾. Pirmą kartą ministrų konferencijoje dalyvavo du forumo atstovai.

4.2 Konferencijos išvadose pabrėžiamas poreikis sukurti **naują integracijos darbotvarkę**. Europos Komisija baigia darbą, susijusį su naujos integracijos darbotvarkės rengimu, kurią rengiant EESRK parengė informacinį pranešimą⁽²⁰⁾.

4.3 Saragosos deklaracijoje teigiama, kad **integracijos procese svarbų vaidmenį atlieka pilietinė visuomenė** ir kad turi būti pradėtas bandomasis projektas siekiant įvertinti integracijos politiką.

4.4 Valstybės narės, regionai ir vietos valdžios institucijos turi sustiprinti vietos integracijos iniciatyvas ir piliečių dalyvavimo metodiką. Bus skatinama kurti tinklus ir kanalus, kuriais vyktų vietos ir regionų valdžios institucijų ir organizuotos pilietinės visuomenės dialogas.

4.5 Deklaracijoje minimi rodikliai susiję su užimtumu, švietimu ir socialine įtrauktimi, jie taip pat **susiję su aktyviu pilietiškumu**, nes imigrantų, kaip aktyvių piliečių, dalyvavimas demokratijos procese prisideda prie integracijos ir stiprina priklausymo jausmą.

4.6 EESRK, dalyvavęs konferencijoje, pabrėžė, kad reikia nustatyti ne tik kiekybinius, bet ir kokybinius rodiklius. **Be to, EESRK gali prisidėti prie Saragosos konferencijos išvadų įgyvendinimo parengdamas nuomonę dėl aktyvaus pilietiškumo rodiklių.**

⁽¹⁵⁾ OL C 27, 2009 2 3, p. 114.

⁽¹⁶⁾ Stokholmo programa – Atvira ir saugi Europa piliečių labui ir saugumui, OL C 115, 2010 5 4, 6.1.5 punktas.

⁽¹⁷⁾ Konsultavimasis su imigrantais siekiant patobulinti nacionalinę politiką, Migracijos politikos grupė.

⁽¹⁸⁾ 2010 m. balandžio 15 ir 16 d.

⁽¹⁹⁾ OL C 347, 2010 12 18, p. 19, ir OL C 354, 2010 12 28, p. 16.

⁽²⁰⁾ OL C 48, 2011 2 15, p. 6.

5. Miestų valdymas

5.1 1985 m. **Europos vietos savivaldos chartijos** ⁽²¹⁾ preambulėje nustatyta, kad „piliečių teisė dalyvauti tvarkant viešuosius reikalus – vienas iš demokratijos principų, kuriuos pripažįsta visos valstybės, Europos Tarybos valstybės narės“. Labiausiai tiesiogiai ši teisė gali būti įgyvendinama vietos lygmeniu.

5.2 **Europos Tarybos konvencijoje Nr. 144 dėl užsieniečių dalyvavimo vietos bendruomenės visuomeniniame gyvenime (1992 m.)** ⁽²²⁾ teigiama, kad aktyviu užsieniečių dalyvavimu prisidedama prie vietos bendruomenės plėtros ir klestėjimo. Konvencija išpareigojama užtikrinti užsieniečiams žodžio laisvę, susirinkimų laisvę ir teisę laisvai burtis į asociacijas, skatinti konsultacines įstaigas atstovauti užsieniečiams vietos lygmeniu ir galiausiai skatinti teisę balsuoti vietos valdžios rinkimuose. Tačiau šią konvenciją pasirašė labai nedaug Europos Tarybos valstybių narių, todėl Komitetas ragina valstybes nares ją ratifikuoti.

5.3 **Europos chartijoje, kuria miestuose užtikrinamos žmogaus teisės** ⁽²³⁾, 2000 m. Sent Denyje priimtoje daugiau kaip 70 Europos miestų, teigiama, kad **miestas yra politinė ir socialinė pasiekiamos demokratijos erdvė**. Miestą formuoja aktyviai dalyvaujantys gyventojai. Pasirašiusieji miestai išpareigoja pripažinti teisę dalyvauti vietos gyvenime per laisvus ir demokratinius vietos atstovų rinkimus neskiriant užsieniečių ir vietos gyventojų, ir siūlo savivaldos rinkimų teisę suteikti ir žmonėms, mieste gyvenantiems daugiau negu dvejus metus. Atsižvelgdami į nacionaliniais teisės aktais nustatytus apribojimus, jie ragina **skatinti demokratiją ir įtraukti piliečius, pilietes ir jų asociacijas priimant sprendimus dėl vietos bendruomenės** (per viešus debatus, savivaldybės referendumus, viešus susitikimus, viešas akcijas ir pan.).

5.4 2003 m. **Eurocities** tinklo, susidedančio iš 128 didelių Europos miestų, nariai priėmė dokumentą „Pagalba geram valdymui imigrantų integracijos ir prieglobsčio prašytojų priėmimo srityje“ ⁽²⁴⁾. Šioje chartijoje, parengtoje miestų ir skirtose miestams, nustatyti bendrieji principai, taikytini sprendžiant su integracija susijusias problemas. Joje pripažįstama, kad vietos integracijos politika būna veiksmingesnė, jei ją remia visa bendruomenė.

⁽²¹⁾ Europos vietos savivaldos chartija, priimta Europos Tarybos ministrų komiteto 1985 m. birželio mėn. ir pateikta valstybėms narėms pasirašyti 1985 m. spalio 15 d., pirmąją 20-osios CLRAE sesijos dieną.

⁽²²⁾ <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/144.htm> (Konvencija dėl užsieniečių dalyvavimo vietos bendruomenės visuomeniniame gyvenime), 1992 11 5, Strasbūras.

⁽²³⁾ Europos chartija, kuria miestuose užtikrinamos žmogaus teisės, 2000 5 18.

⁽²⁴⁾ Pagalba geram valdymui imigrantų integracijos ir prieglobsčio prašytojų priėmimo srityje, 2003 11 28.

5.5 **Regionų komitetas** (RK) vykdo labai aktyvią su integracija susijusią veiklą: rengia įvairias nuomones ⁽²⁵⁾, kuriose pabrėžiama, kad atsakomybė už integracijos politikos rengimą, įgyvendinimą, vertinimą ir stebėseną pirmiausia tenka vietos ir regionų institucijoms, todėl jos turėtų būti vertinamos kaip pagrindinės tos politikos plėtojimo veikėjos ⁽²⁶⁾. RK taip pat pabrėžia aktyvaus vietos ir regionų valdžios institucijų vaidmens integruojant imigrantus svarbą ir bendradarbiauja su Europos Komisija.

5.6 EESRK **priėmė** nuomonę savo iniciatyva ⁽²⁷⁾, skirtą Konventui, kuris rengė Sutartį dėl Konstitucijos, ragindamas suteikti **Europos pilietybę ilgalaikio gyventojų statusą turintiems trečiųjų šalių piliečiams**. Komitetas ragina Komisiją ir Europos Parlamentą patvirtinti naujas iniciatyvas, kad būtų užtikrinta, jog pilietybės teisės būtų suteikiamos nuolatinio gyventojų statusą turintiems imigrantams, visų pirma vietos lygmeniu.

5.7 Komisijos 2-ajame integracijos vadove politikos formuotojams ir vykdytojams ⁽²⁸⁾ rekomenduojama investuoti į socialinį organizavimą ir sutelkimą, struktūrinį bendravimą ir dialogą ir į vietos integracijos tinklų stiprinimą.

5.8 Pažangieji miestai ⁽²⁹⁾ yra nuolatinio vertinimo priemonė, sukurta 2007 m. dalyvaujant 70 vidutinio dydžio Europos miestų, vykdančių tvaraus vystymosi strategijas ekonomikos, gyventojų, valdymo, judumo, aplinkos ir gyvenimo kokybės srityse. Taikomi įvairūs rodikliai. Apibūrinant gyventojų ir valdymo rodiklius EESRK rekomenduoja atsižvelgti į šioje nuomonėje išdėstytus pasiūlymus.

5.9 Tarpkultūriniai miestai yra bendra Europos Tarybos ir Europos Komisijos veikla, sukurta per 2008-uosius Europos kultūrų dialogo metus. Šios veiklos tikslas – prisidėti prie tarpkultūrinės integracijos modelio kūrimo įvairovę pasižyminčiose miestų bendruomenėse. Vykdam šią veiklą tarpkultūriškumas vertinamas kaip priemonė, skatinanti politiką ir praktiką, kuria siekiama didinti sąveiką, supratimą ir pagarbą tarp įvairių kultūrų ir etninių grupių.

⁽²⁵⁾ Regionų komiteto nuomonė „Bendra Europos imigracijos politika“ (2009/C 76/07).

⁽²⁶⁾ Regionų komiteto nuomonė „Visuotinio požiūrio į migraciją stiprinimas koordinavimo, nuoseklumo ir sąveikos didinimas“ (2009/C 211/05).

⁽²⁷⁾ OL C 208, 2009 9 3, p. 76.

⁽²⁸⁾ Integracijos vadovas politikos formuotojams ir vykdytojams. Antrasis leidimas, 2007 m. gegužės mėn.

⁽²⁹⁾ <http://www.smart-cities.eu/>.

5.10 Dokumente „Pilietiškumas ir dalyvavimas tarpkultūriname miesto gyvenime“⁽³⁰⁾ Tarpkultūrinių miestų programoje analizuojami metodai ir procedūros, kuriuos miestai gali taikyti siekdami stiprinti tarpkultūrinį dialogą ir sąveiką. Dokumente dar kartą patvirtinami **1992 m. Europos Tarybos konvencijos dėl užsieniečių dalyvavimo vietos bendruomenės visuomeniniame gyvenime** principai ir numatomas kūrybiškas požiūris, taip pat rekomenduojamos lankstesnės mažiau formalios konsultavimosi formos. Dokumente siūloma laikytis papildomo ir vertingo požiūrio į ilgalaikės valdymo strategijas, susijusio su konsultacinėmis įstaigomis.

5.11 Šiuo metu teisė užsienio piliečiams balsuoti garantuojama (visiškai arba iš dalies) nemažai valstybių narių: Belgijoje, Danijoje, Estijoje, Suomijoje, Graikijoje, Airijoje, Nyderlanduose, Maltoje, Portugalijoje, Slovakijoje, Ispanijoje, Švedijoje ir Jungtinėje Karalystėje. Tačiau aktyviai dalyvauja nedaug užsienio gyventojų, todėl EESRK mano, kad turėtų būti skatinama vieša veikla, vykdoma bendradarbiaujant su pilietine visuomene, nes taip užsieniečiai būtų skatinami aktyviau dalyvauti.

5.12 Remiantis MIPEX III, Europoje trečiųjų šalių piliečiai gali kelti savo kandidatūras savivaldos rinkimuose trylikoje šalių, balsuoti savivaldos rinkimuose devyniolikoje šalių, balsuoti regioniniuose rinkimuose septyniose šalyse, o dvejose šalyse (Portugalijoje ir Jungtinėje Karalystėje) jie gali balsuoti nacionaliniuose rinkimuose. Kaip jau minėjome, vienuolikoje šalių veikia nacionalinės konsultacinės įstaigos, o vietos konsultacinės įstaigos veikia penkiolikoje šalių.

5.13 MIPEX II pateiktoje informacijoje yra keletas labai svarbių rodiklių, susijusių ne tik su šalimis, konsultuojančiomis imigrantus, bet ir su tikros integracijos politikos plėtojimu. **Stiprios konsultacinės struktūros yra tose šalyse, kuriose kiekvienam užtikrinama politinė laisvė**, remiama imigrantų pilietinė visuomenė skiriant pakankamai lėšų, suteikiamos balsavimo teisės ir visos pilietybės teisės ir daroma viskas, kad būtų paskatinas visų gyventojų dalyvavimas konsultacinėse sistemose, susijusiose su užimtumu, išsilavinimu, sveikata ir būstu. MIPEX nurodo, kad konsultacinės įstaigos nėra balsavimo teisių pakaitalas.

5.14 Europoje stipriausios konsultacinės tarybos yra tos, kurios veikia seniausios (nuo praėjusio amžiaus šeštojo ir septintojo dešimtmečio) ir veikia giliausių migracijos tradicijų šalyse. Kita vertus, silpniausios jos yra tose šalyse, kuriose migracija naujas reiškiny, t. y. Europos pietuose. Centrinės Europos šalys, į kurias migracija prasidėjo neseniai, turi mažai išvystytas sistemas.

5.15 Analizuojant šias platformas atsižvelgiant į Europos Tarybos kriterijus⁽³¹⁾, manoma, kad tokių struktūrų sukūrimas

ir pastovumas neturėtų priklausyti nuo valdžios institucijų ir vyriausybės valios – jos privalo laikytis tikslų teisinių nuostatų. Jos turi sugebėti priimti iniciatyvas ir gauti pastabas ir informaciją tose srityse, dėl kurių su jomis konsultuojamasi, tačiau atsižvelgiant į pastabas, išsakytas per 5-ąją Europos integracijos forumą, atrodytų, kad dažniausiai šie reikalavimai netenkinami. Jos turi būti atstovaujamosios struktūros, kuriose būtų aiškiai apibrėžta imigrantų lyderystė, ir turėti pakankamų finansinių išteklių⁽³²⁾. EESRK pabrėžia, kad svarbu užtikrinti, jog organizacijos būtų atstovaujamojo pobūdžio ir jose dalyvautų moterys.

5.16 Rengiant nuomonę, 2011 m. kovo 30 d. Valensijoje surengtas EESRK ir Valensijos regiono vyriausybės svarstymas dėl vietos ir **regionų valdžios institucijų ir pilietinės visuomenės organizacijų bendradarbiavimo**. Renginyje kalbėjo ir patiriami konsultacijų ir dalyvavimo srityje dalijosi Romos (Italija), Flandrijos regiono (Belgija), Strasbūro (Prancūzija), Dublino (Airija), Heseno žemės (Vokietija), Orhuso (Danija) ir Valensijos (Ispanija) atstovai. Nuomonėje atspindima įvairi patirtis ir požiūris, aptarti per susitikimą.

5.17 **EESRK mano, kad vietos ir regionų valdžios institucijos turėtų suteikti imigrantams teisę jungtis į asociaciją**, nes nacionalinės teisės aktais trečiųjų šalių piliečiams suteikiamas ribotos pilietybės statusas (nepakankamas ir nevienodas balsavimo teisės pripažinimas). Asociacijos skatina organizuotą dalyvavimą, stiprina solidarumo tinklus, gerina įsikūrimo sąlygas ir didina piliečių gerovę, o tai galiausiai naudinga visai bendruomenei.

5.18 Vietos ir regionų valdžios institucijos turi skatinti kurti asociacijas, ypač imigrantų, ir remti jas techniniais ištekliais (patarimai dėl asociacijų valdymo, taip pat dėl demokratinio, ekonominio, finansinio ir ryšių valdymo; gebėjimų didinimo priemonės, vadovavimas, ypač moterų imigrantų; forumų ir tinklų skatinimo, keitimasis geriausia patirtimi ir pan.), finansiniais ištekliais (subsidijos, susitarimai ar paslaugų teikimo sutarčių sudarymas); materialiniais ištekliais (įstaigoms skirta infrastruktūra: patalpos ir pagrindiniai veiklai vykdyti reikalingi ištekliai), ypač e. įtraukties priemonėmis.

5.19 Vietos ir regionų valdžios institucijos turi skatinti **imigrantų įtrauktį į pilietinės visuomenės organizacijas**, kuriose jie būtų ir nariai, ir vadovai. Labai svarbios yra gyventojų asociacijos, tėvų asociacijos švietimo įstaigose, moterų asociacijos, kultūros, sporto ir laisvalaikio asociacijos, religinės bendruomenės, profesinės sąjungos ir verslo organizacijos. Europoje profesinių sąjungų organizacijos turi galias narystės ir darbuotojų imigrantų dalyvavimo jose tradicijas. Jų narių etninė ir kultūrinė įvairovė didelė, o jų – socialinių tarpininkių – vaidmuo labai svarbus.

⁽³⁰⁾ http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/culture/Cities/paperviarregio_en.pdf.

⁽³¹⁾ Europos Tarybos konvencija Nr. 144 dėl užsieniečių dalyvavimo vietos bendruomenės visuomeniniame gyvenime (1992).

⁽³²⁾ *Consulting immigrants to improve national policies* (Imigrantų konsultavimas siekiant pagerinti nacionalinę politiką). Thomas Huddleston, Migration Policy Group (Migracijos politikos grupė).

5.20 Taip pat reikia skatinti imigrantų asociacijų ir likusios organizuotos pilietinės visuomenės ryšius, skatinant kurti tinklus, pagrįstus bendrais socialiniais tikslais ir skirtus visiems gyventojams (švietimas, užimtumas, būstas, miestų planavimas ir urbanistika). Europos savanoriškos veiklos metai – puiki galimybė tokias organizacijas pripažinti ir remti.

5.21 Europos Sąjungoje jos gali būti įvairių formų: forumai, konsultacinės platformos ir tarybos, dialogo grupės. Trečiajame integracijos vadove politikos formuotojams teigiama, kad dialogo platforma yra miesto erdvė, „kurioje pradedamas atviras ir pagarbus keitimasis nuomonėmis tarp imigrantų ir miesto gyventojų ar valdžios“. Tikslas – ugdyti bendrą supratimą ir tarpusavio pasitikėjimą.

5.22 EESRK mano, kad **Europos integracijos forumas turi dirbti sukūrus tinklą su esamomis ES konsultacinėmis tarybomis ir forumais**. Valstybių narių vietos ir regionų forumai taip pat turėtų kurti tinklus. (Labai įdomų pavyzdį galima rasti Danijoje, kur 14 nacionalinės etninių mažumų tarybos narių renka 42 vietas forumai.)

5.23 EESRK **nori** Europoje skatinti demokratiškesnius miestus, didinant **bendrąjį pilietiškumą**, susijusį su gyvenamąja vieta mieste (miesto pilietybę, kalbant Roterdamo mero pavaduotojo žodžiais) atsižvelgiant į tai, kad miestas yra pati svarbiausia vieta kuriant labai skirtingų žmonių priklausymo grupei jausmą. Daugumai imigrantų svarbesnis miestas, kuriame jie

gyvena, nei valstybė. Žmonės savo problemomis, planais ir svajonėmis dalijasi pirmiausia miestuose.

6. Europos integracijos fondas

6.1 5-asis Europos integracijos forumas aptarė Fondo veikimą atsižvelgiant į Europos Komisijos atliekamą laikotarpio vidurio vertinimą. Remdamasis jo išvadomis EESRK siūlo:

6.1.1 pirmenybę teikti **bendradarbiavimo principui**, nustatytam Fondo sprendimo 10 straipsnyje. Todėl rengiant, įgyvendinant daugiametę programą, atliekant jos *ex post* įvertinimą ir naudojant fondą nacionaliniu lygiu valstybės narės turėtų įtraukti pilietinei visuomenei atstovaujančias vietas ir regionų valdžios institucijas ir organizacijas.

6.1.2 Esamos Fondo taisyklės ir darbo tvarka yra pernelyg sudėtingos ir sukuria administracinių kliūčių pilietinės visuomenės ir vietos ir regionų valdžios institucijų ⁽³³⁾ finansavimui. **EESRK rekomenduoja, bendradarbiaujant su Europos integracijos forumu** ir atsižvelgiant į bendradarbiavimo principą, **persvarstyti šias taisykles**, visų pirma susijusias su prieigos kriterijais, papildomu finansavimu, skaidrumu ir gyventojais. Siekiant užtikrinti, kad Fondas teiktų papildomos naudos, EESRK mano, kad visais finansuojamais projektais reikia užtikrinti, kad būtų įgyvendintas pirmasis bendras principas – „integracija yra dvipusis procesas“.

2011 m. liepos 13 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Staffan NILSSON

⁽³³⁾ Žr.S. Carrera ir A. Faure Atger (2011 m.), *Integration as a two-way process in the EU: Assessing the Relationship between the European Integration Fund and the Common Basic Principles on Integration, Executive Summary*, (Integracija – dvipusis procesas ES. Europos integracijos fondo ir pagrindinių integracijos principų santykio vertinimas. Santrauka) Europos politikos studijų centras (CEPS) Briuselis. Šį dokumentą galite rasti http://www.ceps.eu/system/files/research_area/2011/02/CEPS_EIF_study_summary.pdf.

III

(Parengiamieji aktai)

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

473-IOJI PLENARINĖ SESIJA, 2011 M. LIEPOS 13, 14 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl uždavinių, susijusių su biržos prekių rinkomis ir žaliavomis, sprendimo

(COM(2011) 25 galutinis)

(2011/C 318/12)

Pranešėjas **Josef ZBORIL**Bendrapranešėjis **Enrico GIBELLIERI**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2011 m. vasario 2 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl uždavinių, susijusių su biržos prekių rinkomis ir žaliavomis, sprendimo

COM (2011) 25 galutinis.

Pramonės permainų konsultacinė komisija, kuri buvo atsakinga už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. birželio 7 d. priėmė savo nuomonę.

473-iojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2011 m. liepos 13–14 d. (liepos 14 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 142 nariams balsavus už, 4 – prieš ir 3 susilaukė.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK palankiai vertina Komisijos dokumentą COM(2011) 25 galutinis „Dėl uždavinių, susijusių su biržos prekių rinkomis ir žaliavomis, sprendimo“ ir Europos žaliavų iniciatyvą, kaip svarbius veiksmus sprendžiant šią gyvybiškai svarbią problemą.

1.2 Nors nėra priežasties manyti, kad ilgainiui pasaulyje bus išieškotos kokių nors gyvybiškai svarbių žaliavų atsargos, reali stygiaus trumpalaikėje perspektyvoje grėsmė yra. Toks stygius gali atsirasti dėl politinių ar ekonominių veiksnių, jei tam tikros žaliavos, reikalingos ES pažangiųjų technologijų gamybai, bus gaminamos tik kelete šalių. Išteklių, kuriuos būtų galima panaudoti dabar tiekiamiems ištekliams pakeisti, pakanka ir jie gali būti išgaunami kelete šalių, pavyzdžiui, Australijoje, Danijoje

(Grenlandijoje), JAV; tačiau šiuo metu daug pigiau pasikliauti dabartine tiekimo grandine. Kai kurios šalys jau parodė, kad pasinaudos šiuo veiksmu savo ekonominiams ar politiniams interesams patenkinti.

1.3 Todėl EESRK ragina EK stebėti tarptautinės prekybos svarbiausiomis žaliavomis (jų sąrašas pateiktas dokumente COM(2011) 25 galutinis ir yra reguliariai atnaujinamas) padėti. EESRK rekomenduoja parengti keletą patikimų scenarijų, įskaitant blogiausio atvejo, ir apibūdinti grėsmes bei galimus sprendimus. Be to, pritariame, jog reikia tęsti derybas tarptautiniu lygmeniu (PPO), kad būtų skatinama laisvoji prekyba biržos prekių rinkose. Turėtų būti sustiprintas bendradarbiavimas su kitomis panašioje padėtyje esančiomis šalimis (JAV, Japonija, Pietų Korėja).

1.4 EESRK primygtinai ragina imtis aktyvesnės užsienio politikos, kad ES pramonei būtų užtikrintos žaliavos. Šiuo tikslu reikėtų apibrėžti pagrindines naujosios diplomatijos žaliavų srityje gaires ir jas suderinti tarp valstybių narių. Dvišalės prekybos sutartys ir diplomatija labai svarbūs pagrindinėms ES pramonės žaliavoms užtikrinti. Tai yra artimiausias sunkus iššūkis naujai sukurtai ES diplomatinei tarnybai. Labai svarbu ne tik sutelkti dėmesį į gyvybiškai svarbių žaliavų užtikrinimą, bet ir tikslinėse šalyse kurti ES interesams palankią aplinką. Reikia pasinaudoti tuo, kad ES yra viena iš pasaulio populiariausių ir svarbiausių rinkų.

1.5 Žaliavų politika turi būti neatskiriama ES pramonės politikos dalis:

- turi būti skatinamas efektyvus ir pirminės energijos šaltinių, ir žaliavų išteklių naudojimas atsiejant augimą nuo išteklių vartojimo,
- turi būti sukurta nuosekli kasybos miestuose politika, kuria būtų siekiama atkurti ir turėti vertingų žaliavų šaltinių ir skatinti su tuo susijusių naujų įgūdžių įgijimą ir darbo vietų kūrimą,
- turi būti stiprinami moksliniai tyrimai ir taikomoji veikla, susiję su galimybėmis pakeisti svarbiausias žaliavas,
- reikia išlaikyti ir didinti užimtumą Europos gavybos sektoriuje užtikrinant nuolatinį darbo jėgos mokymą ir rengimą, kartu visais lygmenimis palaikant socialinį dialogą pereinant prie darnesnės gavybos.

1.6 EESRK mano, kad svarbiausių žaliavų strateginis rezervas yra vienas iš galimų sprendimų, ir rekomenduoja atlikti poveikio įvertinimą siekiant nustatyti, ar tokia galimybė yra įmanoma atsižvelgiant į blogiausio atvejo scenarijų. Tokia priemonė gali turėti ir neigiamą šalutinį poveikį (pavyzdžiui, nepakankamas lankstumas, poveikis prekės kainai ir pan.), todėl ją reikėtų išsamiai išnagrinėti, surengti konsultacijas ir sprendimus priimti kartu su ES pramonės atstovais.

1.7 EESRK rekomenduoja imtis iniciatyvų moksliniams tyrimams, duomenų rinkimui ir stebėjimui paremti, ir tose iniciatyvose dėmesys turėtų būti skiriamas dabartiniams ar galimiems žaliavų ištekliams tiek valstybėse narėse, tiek trečiojoje šalyse. Mokslinių tyrimų duomenys arba surinkti duomenys, kurie buvo gauti naudojantis viešosiomis lėšomis, turi būti prieinami visiems ES rinkos dalyviams, taip pat ES ir valstybių narių institucijoms.

1.8 Komitetas mano, kad moksliniai tyrimai ir inovacijos yra labai svarbus žaliavų politikos veiksnys. Kad būtų pasiekta

pažanga, turi dalyvauti pagrindiniai gamybos sektoriai (žaliavų partnerystės iniciatyva pagal EK komunikatą „Inovacijų Sąjunga“). Būsimoje aštuntojoje ES mokslinių tyrimų ir inovacijų bendrojoje programoje žaliavų politika turi būti atspindėta kaip pirmenybinė sritis.

1.9 EESRK rekomenduoja remti dabar vykdomą ar naują žaliavų gavybą valstybėse narėse, atitinkančią ES aplinkos, socialinius, sveikatos ir saugos teisės aktus. Vietos tiekimas turėtų būti vienas iš žaliavų politikos ramsčių.

1.10 EESRK remia žaliavų antrinį perdirbimą ir pabrėžia būtinybę, kai ekonomiškai ir techniškai galima, užtikrinti aukščiausią perdirbimo spartos lygį. EESRK rekomenduoja remti gavybą iš senų kasybos atliekų, kuriose yra didelis įvairių metalų kiekis.

1.11 Komitetas remia Europos Komisijos priemones, skirtas reguliuoti finansines biržos prekių rinkas siekiant didinti skaidrumą, gerinti informacijos kokybę ir tobulinti priežiūros sistemas.

2. Komisijos dokumentas. Įžanga

2.1 2011 m. vasario 2 d. Komisija paskelbė dokumentą „Dėl uždavinių, susijusių su biržos prekių rinkomis ir žaliavomis, sprendimo“, COM(2011) 25 galutinis. Šis dokumentas išplėstas, palyginti su pirminiais ketinimais aprėpti tik su žaliavomis susijusius uždavinius. Dabar jis apima ir fizines rinkas, kur prekiaujama žaliavomis, ir su jomis susijusias finansų rinkas.

2.2 Biržos prekė yra bet kuris produktas, kurio pridėtinė vertė nedidelė ir kuris dėl to labai jautrus kainų konkurencijai. Biržos prekės yra žaliavos, žemės ūkio produktai ir pagrindinės prekės. Pastaraisiais metais biržos prekių rinkos pasižymėjo didesniu svyravimu ir beprecedente kainų kaita.

2.3 Nors diskusijos apie sąlyginę daugialypių veiksmų, darančių poveikį prekių kainoms, svarbą tebevyksta, akivaizdu, kad kainų svyravimai skirtingose biržos prekių rinkose tampa vis labiau tarpusavyje susiję ir kad biržos prekių rinkos tampa vis labiau susietos su finansų rinkomis.

2.4 2002–2008 m. laikotarpiu dėl didelio pasaulinio ekonomikos augimo sparčiai augančios ekonomikos šalyse, pavyzdžiui, Kinijoje, Indijoje ir Brazilijoje, taip pat mažesnėse Azijos, Amerikos ir ypač Afrikos sparčiai augančios ekonomikos šalyse labai išaugo žaliavų paklausa. Išaugusią paklausą dar labiau sustiprins sparti tolesnė šių šalių industrializacija ir urbanizacija.

2.5 Be to, kad biržos prekių kaina nepastovi, pastaraisiais metais kai kurios šalys nustatė tam tikrų gyvybiškai svarbių žaliavų, pavyzdžiui, retųjų žemės elementų (pvz., praeodimis ir neodimis, taip pat keletas kitų elementų ir mineralų, kurie laikomi svarbiais, kadangi vis plačiau naudojami naujosiose technologijose), eksporto apribojimus. Šie apribojimai, kaip ir kitos tvaraus žaliavų tiekimo kliūtys, yra tikras iššūkis Europos pramonei ir vartotojams, kurį būtina įveikti.

2.6 Komunikate apibūdinti pokyčiai pasaulinių biržos prekių rinkose, paaiškinantys pokyčius fizinėse rinkose (energija, žemės ūkis ir maisto tiekimo saugumas, žaliavos), taip pat didėjanti biržos prekių ir susijusių finansų rinkų tarpusavio priklausomybė. Tokia pat logine struktūra nušviečiamas ES politikos atsakas.

2.7 ES lygmeniu buvo įgyvendinama iniciatyva, kuria siekiama stiprinti prekybos energijos rinkose priežiūrą, vientisumą ir skaidrumą. Taip pat buvo įgyvendinama keletas kitų iniciatyvų, kuriomis siekiama gerinti maisto grandinės veikimą ir didinti žemės ūkio prekių rinkų skaidrumą. Įgyvendinant finansinių rinkų reguliavimo sistemos reformas, Komisija taip pat nustatė priemones, skirtas stiprinti biržos prekių išvestinių finansinių priemonių rinkų vientisumą ir didinti skaidrumą.

2.8 Europos žaliavų iniciatyva – labai svarbi dokumento dalis. Ji pagrįsta trimis ramsčiais:

- užtikrinti vienodas galimybes gauti išteklių trečiojoje šalyse,
- skatinti tvarų žaliavų tiekimą iš Europos šaltinių,
- didinti išteklių naudojimo efektyvumą ir skatinti antrinį perdirbimą.

Joje nagrinėjami iki šiol pasiekti rezultatai nustatant svarbiausias žaliavas ir prekybos, vystymosi, mokslinių tyrimų, efektyvaus išteklių naudojimo bei antrinio perdirbimo srityse.

2.9 Nors įgyvendinant Žaliavų iniciatyvą padaryta didelė pažanga, būtina toliau gerinti padėtį. Itin svarbus trimis ramsčiais grindžiamas kompleksinis požiūris, kadangi kiekvienas ramstis padeda siekti tikslo užtikrinti sąžiningą ir tvarų žaliavų tiekimą į ES.

3. Bendrosios pastabos

3.1 EESRK pripažįsta Komisijos iniciatyvą, kuria siekiama spręsti žaliavų klausimą, ir komunikatą, kuriame apibendrinami

plataus analitinio darbo šia tema rezultatai. Taip pat vertiname suinteresuotųjų subjektų konsultacijų apmąstymus ir kitų dalyvaujančių ES institucijų indėlį.

3.2 Europa turi užimti savo vietą naujajame pasaulyje, kuriame sparčiai augančios ekonomikos šalys sunaudos didesnę dalį Žemėje esančių žaliavų, kaip kad dabar daro išsivysčiusios šalys. Žinome, kad tai neįmanoma, ir Europa turi pereiti prie neintensyvaus žaliavų naudojimo. Pirmoji šios naujosios tikrovės apraiška yra tai, kad pramoninių žaliavų kainas nustato Kinijos, kuri yra pagrindinė vartotoja pasaulyje, o dažnai ir pirmoji gamintoja, rinka. Tokio dominavimo pasekmės – artimiausiais metais Kinijoje bus sukurtos naujos žaliavų rinkos (neatidėliotinių sandorių ir ateities sandorių). Šios rinkos vis labiau tampa sektoriaus atskaitos tašku.

3.3 Žaliavų politika turi būti neatskiriama ES pramonės politikos dalis:

- turi būti skatinamas efektyvus ir pirminės energijos šaltinių, ir žaliavų išteklių naudojimas atsiejant augimą nuo išteklių vartojimo,
- turi būti nuosekli kasybos miestuose politika, kuria būtų siekiama atkurti ir turėti vertingų žaliavų šaltinį ir skatinti su tuo susijusių naujų įgūdžių įgijimą ir darbo vietų kūrimą,
- turi būti stiprinami moksliniai tyrimai ir taikomoji veikla, susijusi su galimybėmis pakeisti svarbiausias žaliavas (Japonija jau pradėjo tokias programas),
- reikia išlaikyti ir didinti užimtumą Europos gavybos sektoriuje užtikrinant nuolatinį darbo jėgos mokymą ir rengimą, kartu visais lygmenimis palaikant socialinį dialogą pereinant prie darnesnės gavybos,
- žaliavų įsigijimo besivystančiose šalyse, visų pirma Afrikoje, šalyse, politika turi būti siejama su investicijomis į socialinę sritį ir infrastruktūrą tose šalyse (taip Kinija pastaraisiais metais elgiasi Afrikoje).

3.4 Kita vertus, tai, kad įtrauktos biržos prekių rinkos ir net finansų rinkos, šiek tiek atitraukia dėmesį nuo pagrindinės komunikato temos. Komitetas supranta, kad būtina turėti platesnį problemos vaizdą. Tačiau kyla klausimas, ar komunikate proporcingai paskirstytas dėmesys.

3.5 Akivaizdu, kad biržos prekių rinkos – ir fizinės, ir su biržos prekėmis susijusių išvestinių finansinių priemonių – turi daug panašumų, bet dėl joms būdingų specifinių dalykų jos ir labai skirtingos. Bloko (ES) perkamoji galia turėtų būti labai stiprus argumentas daugiausia dvišaliu lygmeniu vykdant konkrečias prekybos politikos ir pirkimo derybas.

3.6 Aišku, kad dvišalėse derybose turi būti atspindėta bendra ES strategija, taigi turi praktiškai išgalėti diplomatijos žaliavų srityje sąvoka. EESRK perspėja, kad be „sunkiųjų faktų“ svarbų vaidmenį atliks ir „lengvieji klausimai“, pavyzdžiui, pozityvios emocinės aplinkos kūrimas. Europa turi apibrėžti pagrindines naujosios diplomatijos žaliavų srityje gaires, apimančias:

- Tony Blair skaidrumo gavybos pramonėje iniciatyvos (2003) tolesnį įgyvendinimą siekiant skatinti visas Europos šalis savanoriškai ją pasirašyti,
- reikalavimą, kad kiekviena gavybos įmonė, įtraukta į Europos vertybinių popierių biržų sąrašus, skelbtų savo pelną kiekvienoje šalyje (tai 2010 m. birželio mėn. padarė Honkongas),
- įstatymo, įpareigojančio gavybos pramonės įmones skelbti, kiek jos sumoka kiekvienai vyriausybei ir valstybei (Jungtinėse Amerikos Valstijose 2010 m. priimtas Dodd-Frank įstatymas), priėmimą,
- OECD gairių, skirtų didelėms tarptautinėms korporacijoms, kaip standartinio elgesio kodekso, laikymąsi,
- prašymą priimti ISO 26 000 standartą, padedantį mikro-ekonomikos lygmeniu pereiti prie aukštesnio įmonių socialinės atsakomybės lygio.

3.7 Tikslinė žaliavų strategija turėtų būti siekiama bendro tikslo – turėti stiprią, labai konkurencingą Europos pramonę, kuri ne tik į aplinką išskirtų mažai anglies dioksido, bet ir išmaniai naudotų išteklius ir atitiktų ES vartotojų ir piliečių reikalavimus.

3.8 Pasaulio mastu mūsų regionas tampa vis mažesnis, todėl reikiamų žaliavų nebegalime gauti taip lengvai kaip seniau, nes jų prireikė ir daugeliui kitų. Taigi, turimas ar kitur gaunamas

žaliavas turime naudoti dvigubai išmaniau. Žaliavų politika iš tikrųjų yra susijusi su mūsų visuomenės ateitimi ir netgi su nacionaliniu saugumu – kaip ir Jungtinėse Amerikos Valstijose.

3.9 Pati ES žaliavų politikos kūrimo priežastis rodo, kad negalime pasikliauti tik tuo, kad žaliavų daugės. Žaliavas naudoti turime išmintingai: tai reiškia, kad iš kiekvienos mūsų sunaudotos tonos reikia sukurti kuo didesnę pridėtinę vertę.

3.10 Yra ir kitų nuoseklios žaliavų politikos aspektų, į kuriuos neatsižvelgta, nors jų poveikis galimybei apsirūpinti žaliavomis gali būti netgi didesnis. Toks aspektas, pavyzdžiui, yra šios politikos ir kitų sričių ES politikos, kurios taip pat turi derėti tarpusavyje, nuoseklumas, kad būtų galima išvengti prieštaravimų dėl žaliavų prieinamumo.

3.11 Žaliavų politika ir jos įgyvendinimas ES ir valstybių narių lygmeniu turi tobulai derėti su pramonės politika, inovacijų politika, efektyviu išteklių naudojimu, aplinkos politika, žemės ūkio politika ir priemonėmis, energetika ir ypač atsinaujinančiosios energijos politika, prekyba ir konkurencija. Ši kompleksinė perspektyva sudarys sąlygas ES pramonės įmonėms naudoti joms reikiamas žaliavas išmaniai ir tausiai ir taip prisidėti prie strategijos „Europa 2020“ įgyvendinimo.

3.12 Neužtenka žaliavų politiką grįžti trumpalaikiai kai kurių žaliavų svarba. Reikia rimtai išanalizuoti kai kurių ES politikos sričių vidutinės trukmės ir ilgalaikius padarinius ir įvertinti jų poveikį žaliavoms. Kai kurių pagrindinių žaliavų, kurios šiandien lengvai prieinamos, per palyginti trumpą laikotarpį gali pristigti. Į komunikatą neįtrauktos svarbios žaliavos (pvz., geležies rūdos ir koksinių akmens anglys), nors greitai turėtų kilti pavojus, kad šių žaliavų pakankamo kiekio ir pakankamos kokybės nebebus. Be to, jų kainų nepastovumas ir nuolatinis didėjimas yra pagrindinių Europos gamybos sektorių vertės grandinių netikrumo elementas.

3.13 Pavyzdžiui, jei privalomi atsinaujinančiosios energijos tiksliniai rodikliai liktų nepakeisti, pavojus kiltų klasikinėms ir naujoms biologinės pramonės rūšims. Tai skatina daug sudėtingesnes diskusijas tausaus, pakaitinio, išmintingo išteklių naudojimo klausimais. Mums reikia politinės drąsos diskutuoti šiais klausimais ir derinti įvairių sričių viena kitai prieštaraujančią politiką. Prireikus ES turėtų būti ryžtinga ir persvarstyti iki šiol priimtus sprendimus atsižvelgdama į holistinį poveikio vertinimą, pagal kurį išsamiai įvertinamos svarbiausios aukštų aplinkosaugos tikslų pasekmės, visų pirma tais atvejais, kai ES sprendimų neremia atitinkamos kitų ekonominių blokų priemonės.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Fizinės biržos prekių rinkos

4.1.1 Be abejonės, pasaulyje daugėjant gyventojų (9 mlrd. 2050 m.), didelė konkurencija pirminės energijos išteklių (visų pirma dujų ir naftos) rinkose. Padėtis anglių rinkoje darosi vis įtemptesnė. Taigi, jei ES nori valstybėse narėse išlaikyti socialinius ir gerovės standartus, turi būti sutelkti visi vietiniai pirminės energijos ištekliai, įskaitant naujai atrastas skalūnų dujų atsargas. Žinoma, tokių išteklių sutelkimas turi atitikti ES aplinkos standartus.

4.1.2 Elektra – būtina žmonijos deramos raidos sąlyga. Nesuderintas jos gamybos pajėgumų ir perdavimo tinklų plėtojimas gali turėti katastrofiškų padarinių ir lemti socialinių ir ekonominių visuomenės struktūrų žlugimą. Bendra ES energetikos politika turėtų panaikinti visą nesuderinamumą ir netikrumą investicinėje aplinkoje, kad užkirstų kelią galimam energijos gamybos pajėgumų trūkumui po 2020 m.

4.1.3 EESRK supranta, kad apsirūpinimo maistu saugumas nestabiliuose rinkose yra rimta problema. Kita vertus, ES bendra žemės ūkio politika ir kitų aktualių sričių ES ir valstybių narių politika turėtų būti plėtojama taip, kad šio saugumo užtikrinimas taptų svarbiausiu prioritetu. EESRK ragina išsaugoti derlingą žemę žemės ūkio reikmėms; į tai turi būti atsižvelgta visų atitinkamų sričių politikoje, kuri turi būti formuojama ir koordinuojama siekiant išvengti tokių žemių praradimo, visų pirma dėl konkurencinės politikos ar iniciatyvų arba dėl urbanizacijos. Atsižvelgiant į tai, reikia nustatyti sąžiningas žaidimo taisykles ir tarptautinės prekybos srityje atspindint individualias gamtines konkrečių geografinių regionų sąlygas.

4.1.4 Plataus tarptautinio bendradarbiavimo reikia ir vertinant bei diferencijuojant pasaulines tendencijas ir pasitaikančius rinkos ar derliaus svyravimus. Reikėtų užkirsti kelią pavojingoms tendencijoms.

4.1.5 Pasėlių derliui išlaikyti ir padidinti reikėtų naudotis patikimu mokslu, nes dirbamos žemės mažėja, o 2050 m. maisto, kaip apskaičiuota, reikės 9 mlrd. pasaulio gyventojų.

4.2 Biržos prekių ir susijusios finansų rinkos

4.2.1 Nepaisant daugelio pastaraisiais metais Europos Komisijos įgyvendintų finansų rinkų reguliavimo priemonių, investicijų srautai biržos prekių išvestinių finansinių priemonių rinkose ir toliau pastebimai tolsta nuo rizikos draudimo funkcijos, dėl kurios buvo sukurti, ir krypta į trumpalaikės spekuliacinio pobūdžio operacijas, kurios labai iškreipia kainas ir daro didelę žalą silpniausiems rinkos dalyviams, ypač vartotojams ir MVĮ.

4.2.2 Komitetas patvirtina Komisijos pastabą, kad reikia geriau suprasti fizinių ir finansinių biržos prekių rinkų tarpusavio ryšį. Taip pat remia rekomenduojamą siekį, kad iš tų rinkos dalyvių, kurie pažeis sutartas taisykles, būtų reikalaujama didesnio skaidrumo ir net atskaitomybės. Kaip pagrindinis tolesnio vystymosi ir inovacijų prioritetas, pavieniams rinkos dalyviams, daugiausia MVĮ, turėtų būti palengvintos galimybės gauti finansų.

4.3 Europos žaliavų iniciatyva

4.3.1 Komitetas šią iniciatyvą vertina kaip svarbią strategijos „Europa 2020“ sudedamąją dalį. Joje taip pat atsispindi efektyvaus išteklių naudojimo sąvoka, nors šių dviejų sričių politika turėtų būti suderinta siekiant kuo didesnio nuoseklumo ir kuo didesnės pridėtinės vertės ES gyventojams.

4.3.2 Tačiau svarbumo sąvoka Žaliavų iniciatyvoje užgožia tai, kad reikia bendresnės aktualių sričių politikos apžvalgos ir išsamesnio vertinimo. Tokio holistinio požiūrio rezultatas turėtų būti pakankamas politikos vientisumas, ir tai užtikrintų didesnę sinergiją.

4.3.3 Kita vertus, naujai įsteigta ES diplomatinei tarnybai vykdančią diplomatiją žaliavų srityje, svarbiausių žaliavų sąrašas leidžia orientuotis, kokių prioritetų reikėtų laikytis ES lygmeniu.

4.3.4 Žinoma, norint nustatyti, ar į sąrašą įtrauktos žaliavos vis dar svarbios, sąrašą reikės reguliariai tikrinti pagal nustatytus kriterijus. Žaliavų iniciatyvai neginčijamai reikia nuoseklių duomenų, techninių žinių bei rinkos išmanymo.

4.3.5 Be abejonės, kadangi yra toks žaliavų stygius, nuolat reikia tikrinti, ar ištekliai naudojami efektyviai. Kita vertus, nuolat augančios kainos yra geriausias efektyvumo, būdingo bet kuriam tvariam verslui, skatinamasis veiksnys. Nuolat siekiant kuo efektyviau naudoti išteklius, naudingi gali būti veiklos standartai ir ekologinis projektavimas.

4.3.6 Nuolat mažėjančių žaliavų ir didėjančių kainų pavojus turėtų būti analizuojamas mikroekonomikos lygmeniu siekiant parodyti to poveikį konkurencingumui ir netgi darbo vietų išlikimui sektoriuose, kuriems kyla pavojus.

4.3.7 ES žaliavų prekybos strategija turi būti pakankamai tiksli ir lanksti. Kadangi reali prekyba daugiausia vykdoma dvišaliu atskirų valstybių narių pagrindu, turėti vieną bendrą ES prekybos politiką yra dar sunkiau. Akivaizdu, kad iš PPO per daug tikėtis neverta, nors didinant pasitikėjimą reikia laikytis abipusiškai sutartų taisyklių.

4.3.8 Be to, žaliavų stygius skatina plėtoti mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir inovacijų procesus, nukreiptus ir į vis efektyvesnį išteklių naudojimą ir į tinkamų kai kurių žaliavų pakaitalų paieškas. Būtina paminėti, kad kai kurių svarbiausių žaliavų gyvybiškai reikia labai našioms technologijoms, taigi atsiduriame lyg užburtame rate.

4.3.9 Komisija, remdamasi savo pavyzdinei iniciatyvai skirtu komunikatu „Inovacijų Sąjunga“ ir atsižvelgdama į pastaraisiais metais prastėjančius kai kurių žaliavų kokybės standartus, turėtų pagrindinius Europos gamybos sektorius įtraukti į konkrečią žaliavų partnerystės iniciatyvą, visų pirma pasinaudodama Europos technologijų platformomis. Reikia kuo daugiau kvalifikuotų darbo vietų, kad būtų galima panaudoti didelį gamybos procesų inovacinį potencialą.

4.3.10 Komitetas vertina Komisijos iniciatyvą kurti gaires, kaip suderinti konkurencinę mineralų gavybos veiklą ir „Natura 2000“ aplinkos apsaugos teisės aktus. Tai labai svarbu siekiant sąžiningos, sveikos ir darnios kaimynystės ir užtikrinant vietos žaliavų tiekimą, ir tai turi būti vienas iš žaliavų politikos ramsčių.

4.3.11 EESRK taip pat atkreipia dėmesį į savo nuomonę dėl galimybės gauti antrinių žaliavų ⁽¹⁾ ir patvirtina jos išvadas ir rekomendacijas. Dabar turėtume paminėti ir rekomendaciją dėl priemonių lankstumo, kurio reikia, kad kuo mažiau šių antrinių žaliavų būtų išvežta iš Europos Sąjungos.

4.3.12 Komitetas taip pat pasigenda informacijos apie žaliavų politikos poveikį užimtumui, visų pirma, kokiame skaičiui darbo vietų kiltų grėsmė tuo atveju, jei nebūtų pasiekti politikos tiksliniai rodikliai.

4.4 Taip pat reikėtų rimtai aptarti blogiausio atvejo scenarijus, pavyzdžiui, laikiną kai kurių svarbiausių žaliavų stygių trumpalaikėje perspektyvoje. Poveikio Europos pramonei švelninimo politika galėtų apimti ir sprendimą naudoti kai kurias strategines pasirinktų žaliavų atsargas. Ši politika buvo aptarta ne Europos šalyse (JAV, Korėjoje ir Japonijoje). Nors ji ir gali turėti tam tikrą neigiamą poveikį biržos prekių rinkoms, tačiau galėtų būti naudinga, kai rinkoje trūktų kokių nors konkrečių žaliavų.

2011 m. liepos 14 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Staffan NILSSON

⁽¹⁾ EESRK nuomonė dėl galimybės gauti antrinių žaliavų (geležies laužo, perdirbto popieriaus ir kt.), OL C 107, 2011 4 6, p. 1.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato „Regioninės politikos įnašas į pažangų augimą 2020 m. Europoje“

(COM(2010) 553 galutinis)

(2011/C 318/13)

Pranešėjas **Carmelo CEDRONE**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2010 m. spalio 20 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato „Regioninės politikos įnašas į pažangų augimą 2020 m. Europoje“

COM(2010) 553 galutinis.

Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. birželio 24 d. priėmė savo nuomonę.

473-iojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2011 m. liepos 13–14 d. (liepos 14 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 114 narių balsavus už, 6 – prieš ir 9 susilaikius.

1. Išvados

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) pritaria, kad ES reikia siekti pažangaus augimo įgyvendinant strategiją „Europa 2020“, kad būtų įveikti dabartiniai ir ateities iššūkiai. Daugelyje ES šalių ne tik silpnai auga ekonomika, nepakankamai vystomi moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra ir inovacijos, jos turi taip pat įveikti kitus sunkumus, pavyzdžiui, išaugęs nedarbo, visų pirma jaunimo, lygis, socialinės problemos, skurdas ir integracija, mokyklos nebaigiantys, taigi ir reikalingos kvalifikacijos darbui gauti neturintys jauni žmonės, demografinės problemos ir biudžeto suvaržymai.

1.2 Sanglaudos politika buvo sukurta siekiant apsaugoti Europos socialinį modelį, kuriame laisva konkurencija ir socialinė rinkos ekonomika derinamos su solidarumo ir konkrečių ekonominio ir socialinio vystymosi prioritetų skatinimo tikslais.

1.3 Komitetas pritaria Komisijos nariui Johannes Hahn⁽¹⁾, kad regioninė politika yra svarbiausia priemonė įgyvendinant strategiją „Europa 2020“, kadangi sėkmingą jos tikslų įgyvendinimą iš esmės lems sprendimai, kurie bus priimti vietos ir regionų lygmeniu.

1.4 EESRK mano, kad struktūriniu požiūriu atsiliekantiems regionams suteikiama pagalba, kad jie galėtų visiškai integruotis į ES, turėtų išlikti vienu svarbiausių ekonominės ir socialinės

sanglaudos politikos tikslų – ir tai turėtų būti „teisingas“ atskaitos taškas Komisijai kalbant apie pažangų augimą strategijoje „Europa 2020“⁽²⁾.

1.5 EESRK teigiamai vertina Komisijos ketinimą skatinti „inovacijas visuose regionuose [...] užtikrinant ES, šalių ir regionų paramos inovacijoms, moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai [...] papildomumą“, tačiau mano, kad būtų naudinga mokslinius tyrimus finansuoti ne tik sanglaudos fondo, bet ir kitų fondų lėšomis.

1.6 Komisijos komunikatas dėl regioninės politikos įnašo į pažangų augimą 2020 m. Europoje papildė bandomąją iniciatyvą „Inovacijų Sąjunga“, jį galima vertinti kaip raginimą nedelsiant pradėti didinti investicijas į inovacijas ir nelaukti kito finansinio programavimo laikotarpio, kuriuo sanglaudos fondų svarbiausiu prioritetu neabejotinai bus strategija „Europa 2020“⁽³⁾.

1.7 EESRK yra susirūpinęs dėl to, kad sanglaudos politika yra fragmentiška ir nutolusi nuo savo pirminių tikslų, beje, patvirtintų ir Lisabonos sutartimi, t. y. vykdant sektorių politiką finansuoti regionų skirtumų mažinimą. Komiteto nuomone, šis požiūris gali turėti neigiamą poveikį sanglaudai ne tik ekonominiu ir socialiniu, bet, svarbiausia, politiniu ir kultūriniu požiūriu.

1.8 EESRK mano, kad Komisijos pasiūlyta mokslinių tyrimų ir inovacijų skatinimo politika yra nepaprastai svarbi, tačiau norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad sprendžiant šiuos klausimus didelį dėmesį reikėtų skirti ir regioniniams ypatumams.

⁽¹⁾ Johannes Hahn kalba sausio mėn. pristatant Europos Komisijos komunikatą „Regioninės politikos įnašas į tvarų augimą įgyvendinant strategiją „Europa 2020“, pagal kurį augimas turi būti pažangus ir tvarus.

⁽²⁾ COM (2010) 553, galutinis.

⁽³⁾ Ten pat.

Gamybos proceso naujovės gali būti mokslinių tyrimų, vykdomų kitoje vietoje ir kitų žmonių, nei ten, kur jos pritaikomos, rezultatas. Taigi dėmesys taip pat turėtų būti sutelktas į inovacinių procesų perdavimą, jų diegimo galimybes ir sklaidą regioniniu lygmeniu. Komitetas palankiai vertintų pastangas paskatinti sanglaudos politikos ir kitų sričių ES politikos sąveiką bei geriau naudoti Europos regioninės plėtros fondo (ERPF) lėšas.

1.9 EESRK, sutikdamas su Komisijos komunikatu, mano, kad pažangus augimas turėtų remtis tikra regionine struktūra, grindžiama konkrečiais sektorių, vietovių, įmonių grupių arba makroregionų poreikiais ir susieta su mokslinių tyrimų institutais bei universitetais, kurie jau veikia ir (arba) turi būti sustiprinti, taip pat su vietos įmonėmis bei ryšių tinklais, kurie gali palengvinti pažangaus augimo įsitvirtinimą ir plėtrą vietoje, kartu sudarant palankias sąlygas specializacijai ir valdymui regionų lygmeniu.

1.10 EESRK taip pat mano, kad sanglaudos politikai ir strategijai „Europa 2020“ turėtų būti skirtas specialus Europos Tarybos posėdis. Iš tiesų neišvaiduojama, kad sanglaudos politika, praradusi strateginės politikos statusą, taptų „poūkra“, taip pat nereikia nė manyti, kad ši politika viena pati pajėgi būtų strategijos „Europa 2020“ įgyvendinimo variklius.

1.11 Šio Komisijos pasiūlymo nereikėtų suprasti kaip raginimo dėl didelio tikslo po truputį paskirstyti lėšas visiems regionams, įskaitant turtinguosius. Vietoje to turėtų būti pasinaudota pasiūlymo suteikiama galimybė siekti regionų konvergencijos, kad remiantis bendrais rodikliais būtų apginta pati geriausia Europos sanglaudos koncepcija!

1.12 Be to, labai svarbu tokiu pat būdu skatinti įvairių ES programų sąveiką supaprastinant procedūras ir griauinant ribas tarp generalinių direktoratų, taip pat pačios Komisijos viduje, tarp valstybių narių ir regionų, nepamirštant, kad valdžios institucijos turi tarnauti piliečiams, verslui ir bendruomenėms ir palengvinti, o ne apsunkinti jų gyvenimą.

1.13 Komitetas mano, kad Komisija teisingai siūlo laikytis platesnio požiūrio į inovacijas neapsiribojant techniniais ar technologiniais aspektais. Vis dėlto Komitetas norėtų, kad Komisija didesnę dėmesį skirtų konkrečioms galimybėms suinteresuotiems subjektams praktiškai taikyti inovacijų programas. Pavyzdžiui, šiomis programomis galėtų pasinaudoti MVĮ, tačiau tik kai kurios iš jų verčiasi moksline veikla. Yra daug tikrai novatoriškų MVĮ, tačiau jos taip ir nepasinaudoja sudarytomis galimybėmis gauti ES programų finansavimą, nors toks finansavimas šioms įmonėms tikrai būtų naudingas. Reikėtų pasirūpinti geresne prieiga prie rizikos kapitalo, šiuo požiūriu siūlytina sustiprinti iniciatyvą JEREMIE, tačiau šios priemonės naudojimas neturi tapti privalomu ir valstybėms narėms turi būti suteikta galimybė

pasirinkti, ar jos teiks subsidijas, paskolas ar ir viena, ir kita, taip pat nustatyti teminę taikymo sritį. Be to, šioje srityje reikia supaprastinimo.

1.14 Siekti šio tikslo galėtų padėti naujos veiksmingos partnerystės formos – *konsensuso platforma*. Tokia partnerystė, kurioje dalyvautų ir kurią remtų visos suinteresuotosios šalys – viešosios ir privačios (įskaitant bankus) – ir kuri būtų organizuojama taikant aiškias ir veiksmingas projektų stebėjimo visą jų trukmės laikotarpį taisykles ir nustatant terminus, atsakomybę ir galimas sankcijas, galėtų papildyti inovacijų strategiją.

1.15 EESRK mano, kad Komisijai reikėtų pakeisti dabartinį požiūrį, pagal kurį didesnis dėmesys skiriamas formaliems programų aspektams, bet ne jų turiniui, o kalbant konkrečiau – pasiektiems rezultatams, o ne pradiniam tikslui.

1.15.1 Verčiau, atlikus regioninę analizę, reikėtų paraleliai ir sutartinai remti dvi priešybes – atsilikimo mažinimą ir inovacijas.

1.16 EESRK apgailestauja, kad egzistuoja didžiulė nelygybė ne tik tarp ES regionų, bet ir atskirų šalių viduje. Nelygybė egzistuoja ir MTTP, ir inovacijų srityse. Tai rodo tvirtesnės ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos politikos iki 2020 m. būtinybę.

1.17 Kartu EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad ES šalys susiduria su vis stiprėjančia pasauline, taip pat ir naujųjų pramonės šalių, konkurencija. Šios šalys sparčiai vysto ir MTTP, ir inovacijas, o pažangiųjų technologijų srityje jos netgi jau išsiveržė į priekį.

1.18 Todėl EESRK džiaugiasi, kad ES Komisija strategijos „Europa 2020“ pavyzdinėje iniciatyvoje „Inovacijų sąjunga“ ir savo komunikate dėl pažangaus augimo dėmesį sutelkia į konkrečias problemas ir įtraukia regioninę politiką. Žinoma, kad atsinaujinimą dažniausiai gali paskatinti decentralizuotos priemonės, tačiau tam reikalinga pagalba ir ji, kaip ir politika, visoje ES turi būti vienoda.

1.19 EESRK mano, kad reikia išnaudoti regionų skirtumus ir kad tam reikalingos visiškai naujos bendradarbiavimo formos ir maksimalios pastangos nacionaliniu, regionų ir vietos lygiu.

1.20 EESRK mano, kad siekis teikti pirmenybę novatoriškoms darbo vietoms atitinka pažangaus augimo politiką ir pažangios specializacijos strategijas⁽⁴⁾. Savo nuomonėje SOC/034 „**Novatoriškos darbo vietos – našumo ir kokybiško užimtumo šaltinis**“ Komitetas pabrėžė, kad novatoriškos darbo vietos yra svarbiausias strategijos „Europa 2020“ elementas. EESRK rekomenduoja Komisijai pradėti bandomąjį projektą šioje srityje remiantis pavyzdine iniciatyva „Inovacijų Sąjunga“.

1.21 Komitetas džiaugiasi, kad Komisija yra numčiusi kitais metais įgyvendinti platesnę mokslinių tyrimų programą, skirtą viešojo sektoriaus ir socialinėms inovacijoms. EESRK pritaria, kad būtų sudaroma viešojo sektoriaus inovacijų suvestinė ir būtų įgyvendinami Europos socialinių inovacijų bandomieji projektai, kurių tikslas – remti socialinių inovacijų srityje veiklą vykdančius subjektus, taip pat remia pasiūlymus dėl socialinių inovacijų, finansuojamų pagal Europos socialinio fondo programas. EESRK taip pat pritaria pasiūlymui įtraukti pilietinės visuomenės organizacijas. Minėtosios iniciatyvos gali būti laikomos indėliu į pažangų augimą.

1.22 EESRK pritaria idėjai plėtoti pažangios specializacijos strategijas, kurios turėtų būti sukurtos vietose ir regionuose atsižvelgiant į konkrečius savo teritorijos poreikius ir jų išsivystymo lygį. Kai kurie regionai dar ir šiandien pažangų augimą vis dar sieja su būtinos infrastruktūros, pavyzdžiui, telekomunikacijų, energijos ar vandentvarkos, kūrimu.

1.23 Regioninė politika, visų pirma ES regioniniai fondai, yra būtini siekiant sėkmingai eiti pažangaus augimo keliu ir, žinoma, palaikyti nacionalines ir regionines vyriausybes ir padėti joms plėtoti pažangios specializacijos strategijas, kurios leis regionams nustatyti savo didžiausius pranašumus.

1.24 Galima tik pritarti Komisijai komunikuoti teigiančiai, kad sutelkus išteklius ribotam skaičiui konkrečių veiksmų, bus užtikrintas veiksmingesnis ir sėkmingesnis lėšų panaudojimas ir paskatins privačias investicijas, tačiau prioritetines veiklos ir investicijų sritis turėtų nustatyti vietos valdžios institucijos ir jų ekonominiai ir socialiniai partneriai.

1.25 Apibendrinant, strategijos „Europa 2020“ ir sanglaudos politikos tikslai yra susiję tarpusavyje. Įgyvendinant sanglaudos politiką, jos unikali daugiapakopio valdymo struktūra suteikia galimybę taikyti teigiamas paskatas ir teikti pagalbą, kad būtų

užtikrintas išipareigojimas pasiekti strategijos „Europa 2020“ tikslus vietos ir regionų, makroregioniniu ir tarpregioniniu lygmeniu. Vis dėlto šių tikslų įgyvendinimo institucinei sistemai stinga bendrų finansinių ir teisinių elementų, kurių sąveika galėtų padėti jiems tapti veiksmingumo didinimo veiksniais.

1.25.1 Taigi, būtina jau dabar stiprinti bendradarbiavimą minėtiems tikslams pasiekti.

2. Pasiūlymai

2.1 **Apibrėžtys.** Yra keletas inovacijų apibrėžčių. ES inovacijų programoje šis terminas reiškia pokyčius, kurie paspartina ir patobulina produktų, pramonės procesų ir naujų paslaugų kūrimo, vystymo, gamybos ir pritaikymo būdus. Dėl šių pasikeitimų sukuriami daugiau darbo vietų, pagerėja piliečių gyvenimo kokybė ir kuriama geresnė ir aplinką tausojanti visuomenė. Komitetas pritaria šiai apibrėžčiai, kadangi ji apima įvairias politikos sritis.

2.1.1 Kartu tokia apibrėžtis rodo, kad įvairūs Europos Komisija generaliniai direktoratai turi dalyvauti įgyvendinant inovacijų ir socialinės, ekonominės ir teritorinės sanglaudos programas, tai pat, kad visi ES fondai turi prisidėti prie vystymosi proceso.

2.2 **Sutelkti lėšas.** Komitetas mano, kad norint įgyvendinti tikslą panaudoti regionų inovacijas „ES augimo potencialo išlaisvinimui“ turėtų būti naudojami ir kiti ES ištekliai, pavyzdžiui, bendros žemės ūkio politikos (BŽŪP) ir Europos socialinio fondo lėšos. Be to, turėtų būti derinamos ES finansinės priemonės ir atitinkamos nacionalinės ir regioninės priemonės, kurios turi dar ir sąveikauti tarpusavyje.

2.3 **Pasirinkti prioritetus.** Komitetas mano, kad turėtų būti patikslintos inovacijų rūšys, išsaugant jų regionines formas, ir kad turi būti pasirinktos programos, atitinkami sektoriai (pvz., tvaraus vystymosi, energetikos, aplinkos, transporto) ir susiję regionai, atsižvelgiant į jų verslo kultūrą, mokslinių tyrimų sąlygas ir pajėgumą atnaujinti gamyklas arba perkelti gamybą. Turėtų būti skatinami makroregionų ryšiai ir atsisakyta „tūkstancio žiedų“ politikos. Prioritetus reikia nustatyti kartu su įvairių lygmenų viešosiomis valdžios institucijomis, privačiu sektoriumi ir socialiniais partneriais.

2.4 **Kaupti žinias, komunikuoti ir informuoti.** Labai svarbu, kad būtų skleidžiama gera suinteresuotų sektorių ir regionų patirtis ir ja dalijamasi, todėl reikia, kad Komisijos programose tiesiogiai būtų numatyta tinkama komunikacinė ir informacinė strategija.

⁽⁴⁾ Danija pateikė naujų ataskaitų, kurios rodo, kad ligoninės dirba veiksmingiau, pavyzdžiui, atliekama daugiau operacijų, tačiau kartu darbuotojai džiaugiasi pagerėjusiomis darbo sąlygomis, nepaisant biudžeto suvaržymų ir sumažėjusio darbuotojų skaičiaus. Pasikeitė darbo metodai: kai kuriais atvejais praktikuojančiams gydytojams uždrausta užsiimti papildoma veikla, taigi pacientams skiriama daugiau dėmesio. Šiose ataskaitose nurodyta, kad pacientai taip pat labiau patenkinti priežiūra (galima daryti išvada, kad ne tik biudžeto suvaržymai keičia padėtį, svarbu keisti darbo metodus ir organizavimą).

2.5 Mokyti. Tai dar viena svarbi priemonė siekiant tikslų, kuriuos aptariamame komunikate iškelė Komisija. Ši priemonė būtų labai naudinga visų pirma jaunimui ir prisidėtų prie inovacijų kultūros sklaidos. Be to, Komitetas mano, kad mokymas skatintų lėšų naudojimą, sumažintų nepanaudotų asignavimų ir užkirstų kelią lėšų švaistymui, t. y. sudarytų sąlygas tinkamiausiu būdu naudoti lėšas ir tuo prisidėtų prie regioninio valdymo.

2.6 Stiprinti partnerystę. EESRK nuomone, pirmenybė turėtų būti teikiama programoms ir projektams, kuriuos, bendradarbiaudamos su darbuotojų ir pilietinės visuomenės atstovais ir dalyvaujant vietos ir regionų valdžios institucijoms, tiesiogiai parengia mažųjų ir vidutinių įmonių (MVĮ) asociacijos arba mokslinių tyrimų centrai. Atsižvelgiant į tai, kad sisteminga partnerystė visais lygmenimis sukuria nemenką pridėtinę vertę, pirmenybė turėtų būti teikiama šiuo būdu parengtiems projektams. Tai taip pat labai prisidėtų prie **regioninio valdymo**.

2.7 Įvertinti rezultatus. Rezultatų įvertinimas yra būtinas ir turėtų būti tvirtai remiamas Komisijos. Ir inovacijų, ir mokslinių tyrimų rezultatų įvertinimui reikia parengti bendrus kriterijus ir sistemas – tai prioritetas Komisijai ir ES tenkantis uždavinys. Reikia numatyti galimybę valstybėms narėms ir (arba) Komisijai, kuri turėtų vadovauti šiam procesui, taikyti alternatyvias intervencines priemones tuose regionuose ar teritorijose, kurie reikavimų nesilaiko arba nepanaudoja skirtų lėšų.

2.8 Reikėtų skatinti viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimą ir mokslinių tyrimų, ir inovacijų srityje, taikant mišraus finansavimo modelį ypač svarbioms arba naudingoms programoms.

2.9 Skatinti valstybės nares, kad kartu su Europos Komisija ir ES jos veiktų ryžtingiau. Dėl daug kartų minėtų priežasčių jos neturi atsakyti savo vaidmens. Pirmenybė turėtų būti teikiama tarpregioniniams projektams, kurie svarbūs Europai ir priklauso jos kompetencijos sričiai, o Komisija turėtų vėl imtis pagrindinio vaidmens tokius projektus rengiant, įgyvendinant ir ypač vertinant jų rezultatus.

2.10 Remti ir konsultuoti. EESRK mano, kad savo mokslininkų ir specialistų neturinčioms MVĮ ir ypač labai mažoms įmonėms būtina užpildyti šią spragą, todėl joms reikėtų sudaryti palankias sąlygas naudotis veiksmingomis pagalbos ir konsultavimosi paslaugomis. Komitetas ragina vykdyti politiką, kurios tikslas būtų padėti tarpininkų organizacijoms ir remti jų pagalbos ir konsultavimo veiksmus, visų pirma sudarant regionų tikslų sutartis ir finansuojant konsultantų inovacijų klausimais darbo vietas šiose tarpininkų organizacijose.

2.11 Patikslinti komunikatą. EESRK mano, kad komunikate turėtų būti aiškiau ir suprantamiau suformuluoti jame keliami tikslai. Reikėtų keisti požiūrį ir raginti pasiūlymus teikti „iš apačios“, remiantis nuostata, kad pinigai turėtų sekti paskui idėjas, o ne atvirkščiai. Tikroji Komisijos problema nėra rasti lėšų, bet priemonių kuo geriausiai tas lėšas panaudoti.

2.12 Supaprastinti. Supaprastinimas visais lygmenimis – pradinis tikslas. Visą laiką turėtų būti laikomasi *supaprastinimo strategijos*, kad būtų taupomas laikas ir mažinamos išlaidos, rengiant bendras formas ir laikantis principo „viską daryti tik vieną kartą“. Taip pat būtų galima pagreitinti mokėjimus ir sudaryti geresnes sąlygas įmonėms, ypač MVĮ, gauti išankstinį finansavimą. Galiausiai, reikėtų suderinti finansines taisykles ir įvesti visiems tinkantį standartizuotą auditą.

3. ES biudžeto peržiūra, sanglaudos politika ir pažangus augimas

3.1 Savo komunikate dėl biudžeto peržiūros Komisija ilgą skyrį skiria sanglaudos politikai ir daug mažiau vietos BŽŪP, kuriai vis dėlto tenka 43 proc. Bendrijos išlaidų. Sanglaudos politikai skirtas skyrius pavadintas „Integracinis augimas“. Pavadinimas – daug žadantis, bet ar tie pažadai bus įgyvendinti praktiškai?

3.2 Ne mažiau įspūdingos antraštės: a) Sanglaudos politika ir strategija „Europa 2020“; b) Didesnis sutelkimas ir sanglauda; c) Bendra strateginė programa; d) Vystymosi ir investicijų partnerystės sutartis; e) Išlaidų kokybės gerinimas. Visi šie tikslai, išskyrus paskutinį, t. y. vieną svarbiausių tikslų, jau turėjo būti pasiekti.

3.3 EESRK palankiai vertina Komisijos pastangas ir pasiūlymus kurti sanglaudos politikos ir ES ir nacionalinės kitų sričių politikos, įskaitant tam tikrus strategijoje „Europa 2020“ nustatytus prioritetus, sąveiką. Vis dėlto Komitetas mano, kad klaidinga aplink šią politiką, lyg apie kokį „vėliavnešį“, sutelkti visus „pažangaus augimo“ tikslus.

3.4 Biudžeto peržiūra turėtų tapti galimybe suderinti sanglaudos politiką, BŽŪP ir strategiją „Europa 2020“, atsižvelgiant į šiuo metu peržiūrimą Stabilumo paktą. Taip bus galima persvarstyti ir pertvarkyti Europos Sąjungos biudžetą ir euro zonos narių biudžetus (pavyzdžiui, išlaidos švietimui ir moksliniams tyrimams neturėtų būti laikomos einamosiomis išlaidomis).

3.5 Padėti MVĮ. Tai labai svarbu pasiūlymo sėkmei. Pagalba turėtų būti teikiama supaprastinant finansavimo sąlygas ir sudarant geresnes sąlygas jį gauti, visų pirma naudojant kreditų rizikos draudimą arba skiriant tiesioginį finansavimą inovacijoms, ir visa tai papildant paramos ir palaikymo politika. Prie to prisidėtų ir MVĮ ir labai mažų įmonių asociacijų stiprinimas ir partnerystė su tokiomis asociacijomis.

4. Pastabos

4.1 EESRK palankiai vertina veiksmus, kuriuos Komisija turi įgyvendinti, kad padėtų pasiekti tikslus, visų pirma rezultatų analizę ir informacijos apie juos pateikimą, rizikos kapitalo ir garantijų teikimą novatoriškoms MVĮ, taip pat sukurti MVĮ ir labai mažų įmonių poreikius atitinkančias finansavimo priemones.

4.2 Penkios komunikate nurodytos pažangios specializacijos sritys, atrodo, yra gana bendro pobūdžio ir priklauso sektoriams bei pagrindinėms sritims, kurios labai skiriasi viena nuo kitos: jos nesuderintos su konkrečiomis regionų ypatybėmis ir nesudaro prielaidų galimai sąveikai su kitų sričių politika atsirasti, kad būtų skatinamos inovacijos kitose ES kompetencijai priklausančiose srityse (konkurencijos, žemės ūkio, vidaus rinkos, aplinkos ir energetikos, švietimo ir t. t.) arba su kitomis ES programomis (pavyzdžiui, visai neminima socialinė ekonomika). Taip pat nenumatyta, kad rengiant ir įgyvendinant pažangiąją politiką dalyvautų socialiniai partneriai ar kiti organizuotos pilietinės visuomenės suinteresuotieji subjektai.

4.3 Nekalbama ir apie reikalavimą derinti ES inovacijų iniciatyvą su inovacijų politika tų valstybių narių, kurios turi daugiau išteklių ir jau numatė bei sudarė mokslinių tyrimų programas ir veiksmų programas tuose sektoriams, kuriuose moksliniai tyrimai ir technologijų plėtra galėtų būti paspartinti. Be to, nepakankamai ištirti veiksniai, kurie trukdė arba neleido panaudoti lėšų, nors tai yra **pati didžiausia problema**. Tokio tyrimo nėra, nors kas jau kas, o Europos Komisija jų atlieka tikrai daug!

4.4 Vis dėlto Komisija daugiausia dėmesio skiria stipresniems regionams, nes nurodo, kad kai kurie regionai konkuruoja pasaulio mastu, tuo tarpu kiti – siekia juos pasivyti. Tačiau tai

nereiškia, kad kai kurie regionai yra visiškai atsilikę. Kad būtų galima panaikinti nelygybę, regioninėje politikoje turėtų būti daugiau dėmesio skiriama silpnų regionų vystymui, nes tai ir yra visos sanglaudos politikos tikslas.

4.5 Tačiau EESRK susirūpinęs, kad skirtumai tarp turtingų ir neturtingų ES regionų vis labiau didėja, o ekonomiškai silpnesnės ES šalys yra tos šalys, kurios yra labiausiai atsilikusios mokslinių tyrimų bei technologijų plėtros ir inovacijų srityse. Vis dėlto Komitetas nurodo, kad pagal naująją rezultatų suvestinę iš tikrųjų didžiausias augimas mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje pastebimas atsiliekančiose šalyse ir regionuose.

4.6 Todėl Europos Komisija turėtų bendradarbiauti su kiekviena šalimi, kad MTTP ir inovacijų skatinimo politika būtų plačiai taikoma ir turtingi šalies regionai negautų visų lėšų ir nelygybė šalyse dar labiau nepadidėtų.

4.7 Komunikate nurodomos galimybės, kaip būtų galima plačiau naudoti įvairias finansines priemones inovacijoms remti. Tai būtų paskolos už nedideles palūkanas, paskolų garantijos ir rizikos kapitalas. EIB grupė taip pat priklauso institucijoms, turinčioms gauti daugiau lėšų, kurios turėtų būti konkrečiai skirtos MVĮ.

2011 m. liepos 14 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Staffan NILSSON

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Žaliosios knygos dėl PVM ateities: paprastesnės, stabilesnės ir veiksmingesnės PVM sistemos kūrimo

(COM(2010) 695 galutinis)

(2011/C 318/14)

Pranešėja **Reine-Claude MADER**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2010 m. gruodžio 1 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Žaliosios knygos dėl PVM ateities: paprastesnės, stabilesnės ir veiksmingesnės PVM sistemos kūrimo

COM(2010) 695 galutinis.

Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2011 m. birželio 24 d. priėmė savo nuomonę.

473-iojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2011 m. liepos 13–14 d. (2011 m. liepos 14 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 161 nariui balsavus už, nė vienam – prieš ir 10 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Komitetas visiškai pritaria Komisijos iniciatyvai apsvaryti galimybę iš esmės peržiūrėti PVM sistemą, kurios taisyklės, jas priėmus 1967 m., buvo pavadintos „laikinomis“ ir nuo to laiko buvo ne kartą kritikuojamos. Žalioji knyga yra tik proceso, kuris, atrodo, bus ilgas, sunkus ir sudėtingas ir kurio sėkmė priklausys nuo tvirto valstybių narių pasiryžimo sukurti „paprastę, stabilesnę ir veiksmingesnę“ sistemą, pradžia.

1.2 Laikui bėgant, dabartinė sistema buvo daugybę kartų keista: Komisija pateikdavo pasiūlymus, kaip pagerinti sistemą, kad ji būtų veiksmingesnė ir atitiktų bendrosios rinkos principus. Valstybės narės susitarė dėl įvairių priemonių, susijusių su organizavimu, administraciniu bendradarbiavimu ir automatizavimu. Kitos priemonės iš esmės buvo administracinio ir organizacinio pobūdžio. Tačiau iki šiol Taryba visada priešinosi pasiūlymams reformuoti visą sistemą.

1.3 Komitetas sutinka su Komisijos pareiškimu, kad sukūrus visapusišką PVM sistemą turėtų sumažėti naudotojų veiklos sąnaudos ir valdžios institucijų administracinė našta, taip pat suvaržyti mėginimai sukčiauti, kurie lemia naštą viešiesiems finansams. Kitas dalykas, kuris turėtų būti paminėtas, yra verslininkų, kurie galiausiai administruoja šio mokesčio surinkimą ir, kaip ir vartotojai, moka už jo neveiksmingumą, poreikiai. Kaip Komitetas jau yra anksčiau nurodęs, dėmesį reikia skirti ir finansinėms paslaugoms taikomoms PVM taisyklėms⁽¹⁾, ir, be abejonės, jeigu bus įvestas galimas naujas finansų sektoriaus

mokestis už grynųjų pinigų srautus ar panašias operacijas, Komisija turėtų įvertinti, ar nevertėtų šį mokestį įvesti PVM sistemoje⁽²⁾.

1.4 Vienas labai opus klausimas yra tarpvalstybinių sandorių reguliavimas. Vertinant racionaliai, mokestis turėtų būti imamas kilmės valstybėje narėje taikant tas pačias sąlygas kaip vidaus prekybai; dėl atsiskaitymo tarp valstybių narių sudėtingumo Taryba pasirinko paprasčiausią sprendimą nustatyti mokestį paskirties valstybėje narėje su tam tikromis išimtimis daugiausia paslaugų srityje. Komisija dabar pateikė alternatyvių sprendimų, tačiau visi gerai žino, kad sudėtinga rasti tobulą sprendimą.

1.4.1 Bet kuriuo atveju Komitetas mano, kad turėtų būti vengiama radikalių pokyčių ir laikomasi pakopinio požiūrio. Tinkamiausias variantas turbūt būtų bendras apmokestinimas paskirties valstybėje narėje išlaikant dabartinės sistemos principus. Kartu turėtų būti bendrai priimta atvirkštinio apmokestinimo tvarka, iš pradžių kaip neprivaloma, o vėliau kaip privaloma tvarka. Siekiant administracinio supaprastinimo bet kuriuo atveju įmonėms turi būti pradėtas taikyti vieno langelio principas.

1.5 Žaliojoje knygoje siūloma surinkti visų suinteresuotųjų subjektų pastabas ir pasiūlymus, siekiant galiausiai parengti Komisijos pasiūlymus. Šiuo tikslu dokumente iškeliama 33 klausimai, į kuriuos Komitetas atsakė, tačiau viso turinio neįmanoma glaustai apibendrinti. Išsamesnė informacija pateikiama šio dokumento 5 skyriuje.

⁽¹⁾ EESRK nuomonė CESE OL C 224, 2008 8 30, p. 124, dėl Pasiūlymo priimti Tarybos direktyvą, iš dalies keičiančią Direktyvos 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos nuostatas, susijusias su draudimo ir finansinėmis paslaugomis, COM(2007) 747 galutinis – 2007/0267 (CNS).

⁽²⁾ EESRSK nuomonė CESE OL C 248, 2011 8 25, p. 64, dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Finansų sektoriaus apmokestinimas“, COM(2010) 549 galutinis.

2. Įžanga

2.1 Jau keletą metų PVM sistemos pagerinimas buvo vienas iš Komisijos mokesčių politikos prioritetų. Šis mokestis, kurį 1967 m. ES priėmė kaip visoms valstybėms narėms bendrą apmokestinimo sistemą, sudaro didelę dalį (virš 20 proc.) jų pajamų. Be to, dalimi iš PVM gautų pajamų prisidedama prie ES biudžeto, todėl akivaizdu, kad Komisija tiesiogiai suinteresuota apsaugoti savo interesus užtikrindama, kad mokestis būtų taikomas kuo veiksmingiau.

2.2 Nors PVM sistema iš esmės prisidedama prie valstybių narių pajamų, ji tikrai nėra tinkama ir ją labai kritikuoja tiek valstybės narės, tiek ir kiti suinteresuotieji subjektai, visų pirma įmonės ir vartotojai. Ilgą laiką Komisija siekė atsižvelgti į šią kritiką ir teikė pasiūlymus, kaip pagerinti sistemą, kad ši būtų veiksmingesnė ir atitiktų bendrosios rinkos taisykles ir principus; reikia pripažinti, kad šioms pastangoms dažnai daugiau ar mažiau atvirai nepritarė valstybės narės.

2.3 Turime atvirai ir sąžiningai pripažinti, kad mokesčių srityje sieki dėl Europos Sąjungos sanglaudos varžo visų valstybių narių rūpestis, netgi būtinybė apsaugoti savo finansinius išteklius; kai šalys mano, kad tam tikromis taisyklėmis gali būti pakenkta jų interesams, dėl jų gali padidėti išlaidos arba taps sudėtingesnė administracinė tvarka, jos daugiau ar mažiau joms nepritaria, neretai nelabai skaidriais būdais.

2.4 Tai kenkia bendrai Europos Sąjungos politikai, kita vertus, aišku, kodėl pastaraisiais metais sužlugo pagirtinos Komisijos pastangos. Nepaisant to, padaryta didelė pažanga racionalizuojant ir kompiuterizuojant procedūras sumažinant tiek vyriausybių, tiek mokesčių mokėtojų išlaidas ir sustiprinant administracinį ir teisminį bendradarbiavimą.

2.5 Žinodama šias problemas ir kliūtis, Komisija vėl grįžta prie tikslo, kurio visada siekė, būtent reformuoti visą sistemą ir suderinti ją su bendrosios rinkos principais atsižvelgiant į visų suinteresuotųjų šalių poreikius. Laikantis įprastos tvarkos žali-ojoje knygoje užduodama daugybė klausimų dėl įvairių PVM sistemos aspektų; gautais atsakymais bus remiamasi rengiant pasiūlymus dėl naujos „paprastesnės, stabilesnės ir veiksmingesnės“ sistemos. Šioje nuomonėje pateikiamas EESRK – kaip socialinių ir ekonominių interesų grupių atstovo – indėlis.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Kaip Komisija teisingai pabrėžia, krizė turėjo įtakos viešiesiems finansams, visų pirma dėl to, kad pasikeitė tiesioginio ir netiesioginio apmokestinimo santykinė svarba; visų iš PVM gaunamų pajamų procentinė dalis, kuri iki šiol sudarė apie 22 proc., atspindi augimo tendenciją. Tai yra politikos, kuria iš esmės didinamas konkurencingumas mažinant mokesčius

darbui ir verslui, rezultatas. Nors EESRK tai vertina teigiamai, **dėl to neturi būti didinami pagrindų direktyvoje nustatyti PVM tarifai**, nes tai reikštų, be kita ko, naštos darbuotojams ir vartotojams padidėjimą, o tai yra nepriimtina.

3.2 Tvarka būtų pagerinta priimant „visapusišką PVM sistemą“, kuria, Komisijos manymu, turėtų būti sumažintos naudotojų veiklos sąnaudos ir administracijų administraciniai kaštai, apribotos **mėginimo sukčiauti** galimybės. Pastaruoju klausimu Komitetas pritaria Komisijos susirūpinimui; jo nuomonėse buvo nuolat pabrėžiama, kad PVM yra mokestis, kurį ES labiausiai vengiama mokėti ir kad mokesčių vengimas yra didžiulis organizuoto nusikalstamumo ir terorizmo finansavimo šaltinis. Tarpusavyje susiję mokesčių vengimo, nusikalstamumo ir su tuo susijusio pinigų plovimo reiškiniai kelia labai **didelę grėsmę visuomenei tarptautiniu lygmeniu**. Komitetas pabrėžia, kad nagrinėjant naujas taisykles, visada turėtų būti atsižvelgiama į jų „**nepralaidumą**“ **sukčiautojų bandymams**.

3.3 Žaliojoje knygoje apžvelgiami ir su verslu susiję aspektai – PVM valdymui ir administravimui (Komitetas šiuo atveju taip pat paminėtų bylinėjimąsi) tenka didelė dalis įmonių administracinių išlaidų, iš dalies būtent dėl to daugybė MVĮ nenori dalyvauti tarptautinėje prekyboje. Komitetas pakartoja, kad **PVM valdymas turi tapti lankstesnis, paprastesnis ir ne toks apsunkinantis**; juk būtent vartotojai, kurie yra galutiniai naudotojai, sumoka už šios srities trūkumus.

3.4 Kitas svarbus klausimas yra galimybė **nustatyti vienodo tarifo mokesť**, laikomą „idealiu vartotojo mokesčiu“; Komitetas sutinka su Komisija, kad šio tikslo beveik neįmanoma pasiekti, ir tvirtai **pritaria** Komisijos mėginimams **panaikinti atleidimo nuo PVM mokesčio atvejus, išimtis ir sumažintų arba lengvatinių tarifų taikymo atvejus arba sumažinti jų skaičių** – tokiais būdais pajamos sumažinamos 45 proc. palyginti su tuo, kiek teoriškai būtų sumokama mokesčių, taikant normalų tarifą. Turės būti nustatyta pagrįsta pusiausvyra tarp biudžeto poreikių ir socialinių ir ekonominių argumentų, kuriais grindžiamas tokių būdų taikymas, visų pirma vietos ir darbui imlių paslaugų srityje.

3.5 Kaip EESRK pabrėžė savo nuomonėje dėl finansų sektoriaus apmokestinimo (ECO/284 – CESE 991/2011), finansų sektoriaus apmokestinimas PVM atžvilgiu turėtų būti persvarstytas.

4. Tarpvalstybinių sandorių apmokestinimas PVM bendrojoje rinkoje

4.1 1967 m. priimta valstybėms narėms skirta PVM sistema, paremta paskirties šalies principu, buvo apibūdinta kaip „laikina“; galutinė sistema turėjo apimti apmokestinimą kilmės šalyje. Praėjus 44 metams, vis dar galioja „laikina“ sistema. Racionaliai mąstant, mokestis **turėtų būti imamas kilmės valstybėje narėje** taikant tas pačias sąlygas kaip ir vidaus prekybai,

išskyrus skirtumo mokėjimą paskirties šaliai. Atsižvelgdama į tuo metu buvusias problemas, kurių dalis išliko, Taryba pasirinko **paprastąsias sprendimą įvesti mokesčių paskirties valstybėje narėje**; šio požiūrio vis dar laikomasi, nors su tam tikromis svarbiomis išimtimis, daugiausia tarpvalstybinių telematinių paslaugų srityje.

4.2 Komisija anksčiau du kartus mėgino gauti Tarybos pritarimą suvienodinti PVM sistemą, kuri būtų pagrįsta mokesčio surinkimo kilmės valstybėje principu; abiem atvejais, dėl rimtų įgyvendinimo problemų, to padaryti nepavyko. 2007 m. Komisija pasiūlė **apmokestinimo su 15 proc. tarifu sistemą kilmės šalyje** leidama pačioms paskirties valstybėms narėms atitinkamai atsiimti arba grąžinti mokestinį skirtumą, susidarantį palyginus su jų pačių PVM tarifu. Taryba nepritarė tokiam pasiūlymui.

4.3 Komitetas pripažįsta problemos sudėtingumą; turint omenyje mokesčių tarifų įvairovę ir administracinių procedūrų skirtumus, kurių vis dar yra, nepaisant Komisijos mėginimų siekti suderinimo, **sunku rasti tobulą sprendimą**. Tačiau **negalime paneigti pažangos**, kuri jau padaryta arba daroma paslaugų apmokestinimo⁽³⁾, apmokestinimo sistemų pagerinimo⁽⁴⁾, administracinio bendradarbiavimo ir vieno langelio tvarkos⁽⁵⁾, taip pat gero valdymo ir kovos su sukčiavimu⁽⁶⁾ srityse.

4.4 Žalioji knyga yra žingsnis tinkama linkme, kuriuo siekiama surinkti naudingą informaciją siekiant pateikti pasiūlymus dėl patobulinimų; atsižvelgdamas į patirtį ir dabartinę padėtį, Komitetas pasisakytų ne už **radikalių pokyčių, o už palaipsnio tobulinimo politiką**. Todėl jis mano, kad geriausias sprendimas paminėtas Komisijos dokumento 4.2 dalyje – **bendras apmokestinimas paskirties valstybėje narėje ir dabartinės sistemos principų išlaikymas** (4.2.1 dalis) palaipsniui priimant – iš pradžių neprivalomai, o vėliau privalomai – **atvirkštinio apmokestinimo tvarką** (4.2.2 dalis). Kartu reikia pradėti taikyti vieno langelio principą ir užtikrinti, kad įmonėms, norinčioms padengti tarpvalstybinius mokestinius įsiskolinimus, tektų kuo mažesnė administracinė našta.

⁽³⁾ EESRK nuomonė dėl paslaugų teikimo taisyklių ir vietos, OL C 117, 2004 4 30, p. 15.

⁽⁴⁾ EESRK nuomonė dėl mokesčių sistemų vidaus rinkoje pagerinimo (*Fiscalis* 2013 m.), OL C 93, 2007 4 27, p. 1, dėl gero valdymo mokesčių klausimais skatinimo, OL C 255, 2010 9 22, p. 61, ir dėl PVM: kovos su slėpimu, OL C 347, 2010 12 18, p. 73.

⁽⁵⁾ EESRK nuomonė dėl PVM supaprastinimo, OL C 267, 2005 10 27, p. 30.

⁽⁶⁾ EESRK nuomonė dėl prieš piktnaudžiavimą nukreiptų priemonių tiesioginio apmokestinimo srityje, OL C 77, 2009 3 31, p. 139.

5. Atsakymai į klausimus

5.1 PVM taikymas ES vidaus prekybai (1 klausimas): dabartinė sistema nėra tobula: ji turi tam tikrų trūkumų, daugiausia dėl daugybės valstybėms narėms taikomų nuolaidų, išimčių, atleidimo nuo mokesčių atvejų ir pan. Tačiau **ji veikia per ilgai, kad būtų galima lengvai imtis radikalių pokyčių**; radikalus pokytis būtų pražūtingas. Geriau būtų **sutelkti dėmesį į gero valdymo principus**, kuriuos taip dažnai mini Komisija ir savo nuomonėse yra patvirtinęs ir Komitetas; jie apibendrinti dokumente, kuris pridėtas prie žaliosios knygos⁽⁷⁾. **Pagrindinės kliūtys visapusiškai pasinaudoti sistema susijusios ne su pačiais principais**, o su netinkamu įgyvendinimu ir valstybių narių administracijų priešinimusi pokyčiams.

5.2 PVM ir valdžios institucijos (3 klausimas): iš esmės viešųjų institucijų, konkuruojančių su privačiais subjektais (pvz., transporto, sveikatos priežiūros srityse), atleidimas nuo mokesčių pateisinamas įprastu socialiniu viešųjų paslaugų pobūdžiu. Tačiau turėtų būti atsižvelgiama į tai, kad privačių subjektų paslaugos dažnai **papildo** nepakankamas arba netinkamai teikiamas viešąsias paslaugas. Dabartinė padėtis neabejotinai **iškraipo konkurenciją** ir šiuos padarinius paprastai stengiamasi švelninti taikant naujas **bendradarbiavimo** formas. Bet kuriuo atveju vartotojas gali rinktis tarp pigesnių viešųjų arba brangesnių privačiųjų paslaugų. Išskyrus tuos atvejus, kai (pvz., transporto srityje) pasirinkimo nėra, vienos iš dviejų galimybių pasirinkimas dažniausiai grindžiamas **kokybės vertinimu**.

5.2.1 Komitetas mano, kad sąžiningas ir vartotojams naudingas sprendimas būtų išlaikyti išimtis viešosioms paslaugoms ir pradėti jas taikyti privatiems subjektams, teikiantiems svarbias paslaugas, kurių neteikia viešosios institucijos. Žinome, kad bus sunku taikyti šį principą, kita vertus, nepriimtina, kad skurdžiose teritorijose gyvenantys vartotojai turėtų mokėti daugiau už siūlomas paslaugas ir neturėti galimybės pasirinkti. Siekiant išvengti konkurencijos iškraipymų privataus sektoriaus atžvilgiu, ši išimtis tikrai turėtų būti taikoma tik visuomenės intereso tikslais⁽⁸⁾.

5.3 Atleidimas nuo PVM mokesčio (6 klausimas): nėra jokios priežasties išlaikyti tas **išimtis, kurios suteiktos valstybėms narėms** iki 1978 m. sausio 1 d., ir **jų turėtų būti atsisakyta** – tai yra privilegijos, valstybių narių išsiderėtos įkuriant ES arba iš karto po įkūrimo, dabar jomis nederamai nukrypstama nuo bendrosios rinkos principų. Tie patys argumentai taikomi ir naujoms valstybėms narėms, kurioms išimtyms turėtų būti palaipsniui panaikinamos jose gerėjant gyvenimo lygiui (kartu reikėtų nustatyti skaidrius šio gerėjimo vertinimo kriterijus).

⁽⁷⁾ Komisijos tarnybų darbo dokumentas, SEC(2010) 1455, 2010 12 1.

⁽⁸⁾ Visuotinės svarbos paslaugos (SGI) – Tarpvyriausybinių konferencijos protokolais Nr. 26, 2007 7 23.

5.3.1 Tam tikroms **visuotinės svarbos ir kitoms veiklos sritims taikomos išimtys** yra sudėtingesnės ir reikalingas lankstesnis požiūris. Abiejų tipų išimtys priklauso nuo kiekvienos valstybės narės politinės orientacijos ir ekonominės politikos; nors jomis ir nukrypstama nuo bendrosios rinkos principų, jos gali būti taikomos kaip priemonės **šalių augimo ir užimtumo politikai remti**. Bet kuriuo atveju būsimos gero valdymo politikos pagrindu tokios išimtys turėtų būti leidžiamos tik kaip **išskirtinės ir laikinos priemonės**. Kaip jau yra nurodęs savo ankstesnėje nuomonėje dėl draudimo ir finansinėms paslaugoms taikomų PVM taisyklių⁽⁹⁾, Komitetas norėtų, kad teisėkūros procesas būtų visapusiškesnis ir padėtų panaikinti likusias aiškinimo kliūtis bei neišspręstas problemas. Be to, kalbant apie galimą finansinių sandorių mokesčio įvedimą⁽¹⁰⁾, Komisija turėtų įvertinti, ar nevertėtų šį mokestį įvesti PVM sistemoje siekiant užtikrinti paprastesnį finansų sektoriaus administravimą ir sumažinti negrąžinamo PVM problemą.

5.3.2 Atskiras atvejis yra **tam tikrose šalyse MVĮ suteikiamos išimtys – jos turėtų būti panaikintos**. Kaip gerai žinoma, PVM vengimas yra rimta problema visose šalyse; galimybė teisėtai išvengti PVM mokėjimo kaimyninėse šalyse tik padidinamas tarpvalstybinis prekių ir paslaugų pirkimas iš tokių šalių. Papildomas padarinys šalims, kurios netaiko atleidimo nuo PVM, yra tai, kad silpninamos jų pastangos kovoti su PVM vengimu ir iškraipoma konkurencija, o tai kenkia taisyklių besilaikančioms MVĮ.

5.4 Keleivių vežimo apmokestinimas (7 klausimas): mūsų atsakymas yra panašus į pastabas dėl 3 klausimo (5.2 dalis); jis turėtų būti taikomas **visų rūšių transportui, įskaitant oro transportą** (kaip iš tiesų jau ir daroma).

5.5 Su teise į atskaitą susijusios problemos (9 klausimas): PVM atskaita yra **labai didelė problema įmonėms**: ji sudėtinga, dauguma atvejų ją sunku taikyti, dėl jos kyla ginčai, pradedamos bylos ir skiriamos baudos. Maža to, ji pagrįsta **nesąžiningu principu**, kaip pabrėžia pati Komisija: teisė į atskaitą (kartu su pareiga mokėti PVM) atsiranda tada, kai pristatomos prekės arba suteikiamos paslaugos, nesvarbu, ar klientas už jas sumokėjo. Delsiantys sumokėti, anot Komisijos, turi „naudos“, tačiau iš tiesų tai yra **užtikrintas pajamų šaltinis**

⁽⁹⁾ EESRK nuomonė CESE OL C 224, 2008 8 30, p. 124, dėl pasiūlymo priimti Tarybos direktyvą, iš dalies keičiančią Direktyvos 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos nuostatas, susijusias su draudimo ir finansinėms paslaugomis, COM(2007) 747 galutinis – 2007/0267 (CNS).

⁽¹⁰⁾ EESRSK nuomonė CESE OL C 248, 2011 8 25, p. 64, dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Finansų sektoriaus apmokestinimas“, COM(2010) 549 galutinis.

mokesčių institucijoms, nes mokestį iš anksto sumoka pardavėjas arba tiekėjas ir kurios jis gaunamas net kliento nemokumo atveju⁽¹¹⁾.

5.5.1 Kita rimta problema yra **PVM atskaitymas išskaičiuojant mokesčius, susidarius teigiamam PVM mokėtojo balansui**: kai kuriose valstybėse narėse grąžinimas vyksta labai pavėluotai ir tai turi neigiamo poveikio įmonių grynųjų pinigų srautui, o kai kuriais atvejais netgi lemia jų bankrotą. Kaip pabrėžė valstybės narės, tarpuskaitos sistema sudaromas tam tikras pagrindas sukčiauti; nors tai tiesa, nuo jų priklauso, ar bus vykdomi skubūs patikrinimai, nes įmonės sumoka valstybių narių neveiksmingumo kainą.

5.5.2 Komitetas sutinka su Komisijos argumentais, kuriais prižiūrima **pinigų apskaitos sistemai kaip galimam sąžiningam ir neutraliam sprendimui dėl prekybos Bendrijos viduje**, visų pirma įmonių pinigų srautų atžvilgiu. Tačiau sprendimą dėl prekybos Bendrijos viduje bus įmanoma priimti tik tada, jeigu bus sukurta **vieno langelio principu pagrįsta tarpuskaitos sistema**, kaip siūlo Komisija; įgyvendinant tokią sistemą, kiltų keletas problemų.

5.6 PVM taikymas tarptautinėms paslaugoms (11 klausimas): dėl **tarptautinių paslaugų**, visų pirma teikiamų **elektroniniu būdu**, svarbos tokioms paslaugoms būtina priimti specialias taisykles; tačiau dėl nematerialaus tokių paslaugų pobūdžio sunku prižiūrėti, kaip teikėjai taiko PVM, visų pirma kai paslaugos teikiamos asmenims (programinė įranga, muzika ir t. t.). Tokia stebėseną neįmanoma, kai teikėjai įsikūrę ne ES; OECD ir Komisija nagrinėja šią problemą, tačiau nebus lengva rasti sprendimą ir tikrai ne artimiausioje ateityje.

5.6.1 Pagrindinės problemos susijusios su rimtu **konkurencijos tarp ES viduje ir iš už ES ribų teikiamų paslaugų iškraipymu**; be galimų **tarptautinio bendradarbiavimo susitarimų tarp mokesčių administratorių**, yra keletas veiksmingų priemonių padėčiai sureguliuoti. Bet kuriuo atveju Komitetas **nepriitaria** Kanados taikytoms **priemonėms**, kurios apima **PVM taikymą vartotojams patikrinus jų atliktus mokėjimus internetu**. Vartotojams ne tik nepatogu mokėti PVM už kiekvieną pirkinį – numatomi patikrinimai yra **nepriimtinas kišimasis į privatų žmonių gyvenimą**.

⁽¹¹⁾ PVM grąžinimo už prekes arba paslaugas, kurios lieka neapmokėtos, procedūros yra ilgos ir sudėtingos daugelyje šalių.

5.7 ES PVM teisės aktai (13 klausimas): pagal Sutarties 113 straipsnį Tarybai suteikiamos visos galios **suderinti PVM teisės aktus**; todėl nėra jokių apribojimų pasirenkant teises priemones, tiek direktyvas, tiek reglamentus, tam padaryti. Turint omenyje patirtį ir valstybių narių tendenciją interpretuoti nuostatas atsižvelgiant į savo interesus, **Tarybos reglamentas neabejotinai būtų geriausias pasirinkimas**. Tačiau tokio reglamento nuostatos turėtų realistiškai apsiriboti tam tikrais esminiais aspektais: PVM taikymo sritimi, PVM mokėtojų apibrėžimu, administraciniu bendradarbiavimu ir kova su sukčiavimu. Kuo išsamesnės bus nuostatos, tuo rimtesnių sunkumų kils siekiant sutarimo Taryboje, o tada vėl teks pereiti prie įgyvendinimo direktyvų.

5.7.1 Įgyvendinimo nuostatos (14 klausimas): pritartume pasirinkimui įgalinti Komisiją priimti įgyvendinimo sprendimus, tačiau šį sprendimą 1997 m. Taryba jau atmetė. Neaišku, ar toks susitarimas galėtų būti pasiektas daugumos sprendimo pagrindu; būtų sunku apeiti vieningumo reikalavimą (kuris yra Tarybos prerogatyva) perduodant įgaliojimus Komisijai. Komitetas pritartų teigiamam šio klausimo sprendimui, tačiau baiminasi, kad tai **nėra realu**.

5.7.2 Naujų ES PVM teisės aktų gairės (15 klausimas): būtų naudinga paskelbti Komisijos gaires valstybėms narėms, kurios norėtų jų laikytis. Gali kilti problemų dėl to, kad šios gairės nėra privalomos; mokesčių mokėtojai ar netgi administracijos galėtų **bylinėtis** gairių – kurios neturi jokios teisinės galios – nesilaikymo arba netinkamo taikymo pagrindu. Tada **teismai kiekvienos bylos atveju turėtų priimti sprendimą** dėl skundų pagrįstumo remdamiesi gairėmis, kurių teisėtumu būtų abejojama.

5.7.3 Teisėkūros gerinimas (16 klausimas): teisėkūros gerinimo srityje turėtų pagalvoti apie **naują požiūrį ir metodus**, o ne apie naujas priemones. **Pradiniuose proceso etapuose** Komisija laikosi skaidrumo ir atvirumo požiūrio: vyksta išankstinė konsultacija su valstybėmis narėmis, susitikimai su konsultaciniais komitetais, priimamos žaliosios knygos ir palaikomi ryšiai su suinteresuotaisiais subjektais. Tai daroma pradiniuose etapuose; vėliau Tarybos procedūros tampa nebe tokios skaidrios ir nebe tokios atviros iš išorės pateikiamiems pasiūlymams pradėti dialogą.

5.7.4 **Paskutiniuose etapuose** patobulinimai šalių lygmeniu galėtų apimti greitesnę teisėkūros tvarką priimant direktyvas ir įgyvendinimo reglamentus; ypač pastaruoju atveju dažnai trūksta aiškumo ir tikslumo, dėl to operatoriams ir kartais net administracijoms sunku laikytis taisyklių. Europos Sąjungos lygmeniu turėtų būti sudarytas susitarimas dėl pagrįsto laikotarpio nuo direktyvos perkėlimo į nacionalinės teisės aktus termino valstybėms narėms iki naujų priemonių įsigaliojimo.

5.8 Valstybėms narėms suteiktos leidžiančios nukrypti nuostatos (17 klausimas): vien pažvelgus į daugiau nei šimto valstybėms narėms leidžiančių nukrypti nuostatų sąrašą,

matoma, kad valstybės narės, ypač kai kurios, yra pernelyg priklausomos nuo tokių leidžiančių nukrypti nuostatų ir jų galiojimo pratęsimo. Komisija teisingai pabrėžia, kad šis kratinys sukelia painiavą, papildomas išlaidas, iškraipo konkurenciją ir dažnai sudaro sąlygas sukčiauti; Komisija prašo didesnių įgaliojimų, kad galėtų skubiai ir tinkamai taikyti leidžiančias nukrypti nuostatas. Komitetas pritaria šiam pasiūlymui, tačiau kartu ragina atlikti išsamų patikrinimą, kad būtų aišku, ar dabartinės leidžiančios nukrypti nuostatos vis dar pagrįstos.

5.8.1 Leidžiančių nukrypti nuostatų suteikimo tvarka (18 klausimas): dabartinė tvarka yra lėta ir prašymas suteikti įgaliojimus ją pagreitinti yra pagrįstas; kartu Komitetas norėtų, kad būtų griežtesni leidimo taikyti leidžiančias nukrypti nuostatas kriterijai, leidžiančių nukrypti nuostatų sąrašas nuolat atnaujinamas ir jį būtų galima lengvai ir greitai peržiūrėti.

5.9 Dabartinė PVM tarifų sistema (19 klausimas): tikra tiesa, kad dabartinė tarifų sistema **skiriasi nuo bendrosios rinkos principų**; lieka išsiaiškinti, ar – ir jeigu taip, tai kokių mastu – skirtingi tarifai nėra būdas priderinti tam tikras veiklos sritis prie konkrečių aplinkybių. Dėl **panašiams produktams taikomų skirtingų tarifų**, pvz., internetu teikiamų paslaugų tarifų skirtumai palyginti su panašaus turinio produktų ir paslaugų tarifais, Komitetas pabrėžia, kad dėl mažesnių kainų laimi vartotojas. Produktų atveju pristatymo išlaidos tam tikru mastu atstato pusiausvyrą su įprastos prekybos veiklos sąnaudomis; todėl vienodi PVM tarifai būtų nuostolingi perkantiesiems internetu. Kita vertus, paslaugų atveju tai atviras klausimas ir būtų verta jį apvarstyti. Tačiau paprastai panašiams produktams turėtų būti taikomas vienodas PVM tarifas.

5.9.1 Lengvatiniai PVM tarifai (20 klausimas): nors ir norėtume panaikinti lengvatinius tarifus, **negalime realiai** to tikėtis; tačiau sąrašas tikrai turėtų būti **sutrumpintas** ir būtina kruopščiai peržiūrėtas: pavyzdžiui, kai kurie atvejai, kai buvo taikomi lengvatiniai tarifai, jau nebepriimtini dėl tam tikrų pokyčių.

5.9.2 Privalomas ir vienodai taikomas **lengvatinių PVM tarifų sąrašas** yra patraukli, tačiau **nereali** idėja. Lengvatiniai tarifai visose valstybėse narėse naudojami kaip galingas ekonomikos politikos svirtas, kartais dėl socialinių ar netgi grynai politinių priežasčių. Kad ir kaip būtų, negalime tikėtis, kad **valstybės narės atsisakys savo įgaliojimų suteikti leidimą konkrečiais atvejais taikyti lengvatinius tarifus**. Mąstymas pasikeis tik tada, kai Europos mastu bus užtikrinta **ekonomikos valdysena**, užtikrinanti aiškų nacionalinės politikos suderinimą visose valstybėse narėse.

5.10 Problemos dėl dabartinių taisyklių (21 klausimas): problemos dėl biurokratizmo, su kuriomis susiduria operatoriai, pardavėjai ir pirkėjai, kyla dėl **daugybės taisyklių**, taikomų abipus sienų, **kurios dažnai skiriasi ir kartais vienos kitas**

dubliuoja. Visų pirma reikia paminėti šias taisykles: deklaracijų apibendrinimo, registracijos, sertifikavimo prievolių, prievolių teikti deklaracijas, sąskaitos faktūros išrašymo (elektroninė sąskaita faktūra) prievolių, registracijos kitose valstybėse narėse prievolių, prekių tiekimo ir paslaugų teikimo atskyrimo. **Kalbos problemos** taip pat susijusios su papildomomis išlaidomis ir gali kilti pavojingų nesusipratimų.

5.10.1 Šių problemų sprendimas (22 klausimas): pati Komisija kelete direktyvų ir rekomendacijų pasiūlė sprendimus, kuriais siekiama **administracinio supaprastinimo**, pvz., sukuriant **vieno langelio sistemą, įvedant Europos Sąjungos identifikavimo numerį, nustatant operatorių, ir kompiuterizuojant administravimą**. Problema ta, kad valstybių narių administracijos įgyvendino šias priemones tik ribotu mastu, kartais skirtingais būdais ir nemažai vėluojant. Taigi procedūrų **suderinimas ir koordinavimas** tapo prioritetiniu tikslu, svarbesniu net nei supaprastinamas ⁽¹²⁾.

5.11 Mažų įmonių atleidimas nuo PVM (24 klausimas): bendro atleidimo nuo PVM nuostatų peržiūrėjimą **galima pagrįsti keletu argumentų**: konkurencijos iškraipymo mažinimas, patikrinimas, ar dar egzistuoja priežastys, kuriomis iš pradžių buvo grindžiamos atleidimo nuo PVM nuostatos, poveikis kiekvienos valstybės narės biudžetui, bendra ekonomikos aplinka, padariniai konkurencingumui, užimtumui ir vartotojams, suderinimas su strategijos „Europa 2020“ tikslais. Tačiau iš esmės yra **svarbių politinių šio klausimo** aspektų ir reikia išsiaiškinti, ar Taryba nori nagrinėti šią problemą.

5.12 Mažų ūkininkų poreikiai (26 klausimas): kadangi šis klausimas taikomas „mažiesiems“ ūkininkams, iki šiol daugeliu atvejų problema turėtų būti susijusi tik su tarpvalstybiniu judėjimu tarp kaimyninių vietovių. Turint omenyje gana ribotą tokio judėjimo mastą, **bendros atleidimo nuo PVM nuostatos** galėtų būti įmanomos.

5.13 Vieno langelio sistema (27 klausimas): Komitetas patvirtina visus argumentus ⁽¹³⁾, kurie pateikti dėl pasiūlymų sukurti **vieno langelio sistemą** ⁽¹⁴⁾: tai būtų **idealus sprendimas** siekiant sumažinti išlaidas ir supaprastinti administracines procedūras, kai tik bus rastas bendras, suderintas sprendimas dėl **daugybės problemų, kurias vis dar reikia išspręsti**: visoje ES pripažinto elektroninio registro sukūrimas, reikalavimo dėl tiesioginių finansinių pervedimų tarp skolininkų ir kreditorės valstybės narės panaikinimas ir įvairių nacionalinių taisyklių, visų pirma dėl deklaravimo laikotarpių, suderinimas.

⁽¹²⁾ Komitetas keletą kartų nagrinėjo klausimą: EESRK nuomonės dėl bendros PVM sistemos (nauja redakcija), OL C 74, 2005 3 23, p. 21; dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos nuostatos dėl sąskaitų faktūrų išrašymo taisyklių, OL C 306, 2009 12 16, p. 76 ir visos kitos EESRK nuomonės, minimos šiame dokumente.

⁽¹³⁾ EESRK nuomonė dėl PVM supaprastinimo, OL C 267, 2005 10 27, p. 45.

⁽¹⁴⁾ COM(2004) 728 galutinis.

5.14 Tarpvalstybiniai sandoriai (28 klausimas): atsakymas jau numanomas iš to, koku būdu pateikiamas klausimas: dėl dabartinių taisyklių tikrai kyla problemų Europos Sąjungoje veikiančioms įmonėms ir jų grupėms, taip pat administracijoms. Išsamios taikomos taisyklės neišvengiamai yra sudėtingos jas taikančioms įmonėms ir jas prižiūrinčioms administracijoms. Vienas sprendimas – nors ir netobulas – būtų **tarptautinėms įmonėms taikyti tik šalies, kurioje įsikūręs jos pagrindinė buveinė, taisykles**, nepaisant kilmės ar paskirties šalių, išskyrus kai skiriama **kompensacija už tas sumas, kurios permokamos arba nepakankamai sumokamos per vieno langelio sistemą**. Pagrindinis trūkumas – atsirastų daugiau galimybių sukčiauti. Apibendrinant reiktų pasakyti, kad ši problema tokia sudėtinga, jog galiausiai tik **tyrimo grupė**, susidedanti iš ekspertų, atstovaujančių administracijoms ir įmonių grupėms, galėtų **pateikti pagrįstus pasiūlymus**.

5.15 Derinimas su kitais teisės aktais (29 klausimas): Komitetas jau pateikė išsamų atsakymą į šį klausimą savo nuomonėje „Gero valdymo mokesčių klausimais skatinimas“ ⁽¹⁵⁾. Šiame dokumente jis pabrėžia, kad būtina **suderinti PVM direktyvas („muitų“ direktyvos) su direktyvomis dėl netiesioginio apmokestinimo ir dėl pinigų plovimo**. Taip pat svarbu užtikrinti **struktūrizuotą suderinimą ir struktūriškai įtvirtintą bendradarbiavimą tarp įvairių institucijų**, atsakingų už kovą su organizuotu nusikalstamumu. Šiuo požiūriu nieko nepadaroma ir neatrodo kad būtų atsižvelgta į Komiteto pasiūlymus.

5.16 PVM surinkimo priemonės (30 klausimas): iš keturių pasiūlytų alternatyvų antroji – numatanti **centrinę duomenų bazę**, kurioje būtų kaupiami visi sąskaitų duomenys – atrodo, iki šiol geriausias variantas, nes tai paprasta ir veiksminga kovos su sukčiavimu priemonė. Elektroninių sąskaitų faktūrų išrašymas įmonėms, vis dėlto, lemtų dideles sąnaudas. Turint tai omenyje, paskutinį žodį turėtų tarti valstybės tarnautojai ir įmonių specialistai. Savo ruožtu Komitetas pabrėžia, kad pagrindinis teigiamas aspektas yra tai, kad **šis būdas, regis, yra geriausias kovos su sukčiavimu būdas**.

5.17 Savanoriško mokėjimo padalijimas (31 klausimas): Komitetui **sudėtinga suprasti savanoriško mokėjimo padalijimo sistemos pasirinkimo priežastis**, kaip siūloma pirmajame pavyzdyje, žaliosios knygos 5.4.1 dalyje; jis mano, kad dvigubo mokėjimo už kiekvieną sandorį reikalavimas būtų susijęs su sudėtingesne apskaita ir didesne klaidų tikimybe. Be to, kaip teigia kai kurie ekspertai, **nėra jokios garantijos, kad šis pavyzdys suteiktų visišką ir patikimą apsaugą nuo „karuselinio“ sukčiavimo**. Bet kuriuo atveju, reiktų **vengti ir neprivalomos sistemos**, nes ja būtų prieštaraujama suderinimo principui, dėl kurio daroma jau per daug išimčių.

⁽¹⁵⁾ EESRK nuomonė dėl gero valdymo skatinimo mokesčių klausimais, OL C 255, 2010 9 22, p. 61.

5.18 Prekiautojų ir mokesčių institucijų ryšiai (32 klausimas): į 2008 m. gruodžio mėn. Komisijos komunikatą ⁽¹⁶⁾ jau įtrauktos gairės (veiksmų planas) dėl politikos, skirtos **prekiautojų ir mokesčių institucijų ryšiams nacionaliniu lygmeniu pagerinti**. Komitetas pateikė pastabas ir pasiūlymus savo **nuomone** ⁽¹⁷⁾, kurioje, pritariant Komisijos pasiūlymams (iš esmės tokie patys kaip pateiktieji žaliojoje knygoje), pabrėžiama, kad **būtina skirti daugiau dėmesio duomenų apie operatorius apsaugai, administracijoms prisiimti atsakomybę mokesčių mokėtojų atžvilgiu, kilus klaidų ar piktnaudžiavimo atvejų dėl įgaliojimų, ir laikytis sąžiningo požiūrio į bendrąją atsakomybę**. Be to, daugybė rekomendacijų buvo pateikta, *inter alia*, dėl aiškios, greitai pasiekiamos ir internetu prieinamos informacijos, taip pat dėl nacionalinių institucijų pagalbos operatoriams, bendraujant su administracijomis kitose valstybėse narėse ir kt.

2011 m. liepos 14 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*

Staffan NILSSON

⁽¹⁶⁾ COM(2008) 807 galutinis, COM(2008) 805, 2008/0228(CNS).

⁽¹⁷⁾ EESRK nuomonė dėl su importu susijusio mokesčių slėpimo, OL C 277, 2009 11 17, p. 112.

PRIEDAS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės

1.3 punktas

„Komitetas sutinka su Komisijos pareiškimu, kad sukūrus visa apimančią PVM sistemą turėtų sumažėti naudotojų veiklos sąnaudos ir administraciniai valdžios institucijų mokesčiai, taip pat suvaržyti mėginimai sukčiauti, užkraunantys našta viešiesiems finansams. Kitas dalykas, kuris turėtų būti paminėtas, yra verslininkų, kurie galiausiai administruoja šio mokesčio surinkimą ir, kaip ir vartotojai, galiausiai moka už jo neveiksmingumą, poreikiai. Kaip Komitetas jau yra anksčiau nurodęs, dėmesį reikia skirti ir finansinėms paslaugoms taikomoms PVM taisyklėms, ir, be abejonės, jeigu bus įvestas galimas naujas finansų sektoriaus mokestis už grynųjų pinigų srautus ar panašias operacijas, Komisija turėtų įvertinti, ar nevertėtų šį mokestį įvesti PVM sistemoje.“

Balsavimo rezultatai: 81 – už, 45 – prieš ir 29 susilaikę.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui: „Tarpvalstybinių mokesčių kliūčių panaikinimas ES piliečiams“

(COM(2010) 769 galutinis)

(2011/C 318/15)

Pranešėjas **Vincent FARRUGIA**

Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 113 straipsniu, 2010 m. gruodžio 20 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui: „Tarpvalstybinių mokesčių kliūčių panaikinimas ES piliečiams“

COM(2010) 769 galutinis.

Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2011 m. birželio 24 d. priėmė savo nuomonę.

473-iojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2011 m. liepos 13–14 d. (liepos 14 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 74 nariams balsavus už ir 5 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Dėl dvigubo apmokestinimo ir dėl to, kad iš dalies sutampa administraciniai reikalavimai, skirtingos mokesčių jurisdikcijos ES yra papildoma našta ES piliečiams, kurie dirba, investuoja ir vykdo veiklą užsienio šalyse. Dėl šių sąlygų negali tinkamai veikti bendroji rinka, jos apriboja pagrindines ES piliečių teises. Šios kliūtys daro pernelyg didelį neigiamą poveikį mažosioms įmonėms.

1.2 EESRK nuomone, dabartinės visoje Europos Sąjungoje galiojančios mokesčių taisyklės negali užkirsti kelio skirtingų šalių piliečių diskriminavimui ir pašalinti laisvo žmonių, prekių, paslaugų ir kapitalo judėjimo kliūčių.

1.3 Kad šios problemos būtų išspręstos, EESRK rekomenduoja imtis šių veiksmų, skirtų dvigubam apmokestinimui panaikinti ir administraciniam supaprastinimui padidinti tarpvalstybiniais atvejais:

- sukurti vieno langelio principu pagrįstas paslaugas, kuriomis naudodamiesi piliečiai galėtų gauti informacijos, sumokėti mokesčius ir gauti reikalingus pažymėjimus bei dokumentus, galiojančius visoje ES;
- supaprastinti administracines procedūras sudarant dvišalius ir daugiašalius tarpvalstybinius sandorius visose valstybėse narėse, įskaitant, *inter alia*, dvigubo apmokestinimo panaikinimą ir administracinių priemonių panaudojimą, siekiant užtikrinti sklandų daugelio dabartinių dvigubo apmokestinimo susitarimų veikimą;
- pateikti iškankstinius mokesčius sprendimus, kuriuose nurodyta informacija apie galutinę mokesčių prievolę, specialiai paruošiama atskiram mokesčių mokėtojui;

— įkurti nepriklausomą Tarpvalstybinių mokesčių stebėsenos centrą (observatoriją), kuris iš pradžių turėtų veikti remiamas Europos Komisijos, naudoti specialiai jam skirtus išteklius ir vykdyti aiškiai apibrėžtas ir jam nustatytas funkcijas. Per trejų metų laikotarpį toks centras turėtų tapti institucija, turinčia juridinio asmens statusą pagal viešąją teisę ir strateginės tarnybos statusą. Centras siekia nuolat gauti išsamios ir praktinės informacijos apie tai, kokios yra mokesčių kliūtys, kaip jos kinta. Centrai patikėtų šios funkcijos:

- nagrinėti mokesčių kliūtis, apie kurias praneša ES piliečiai;
- atlikti mokslinį tyrimą, siekiant nustatyti kitas kliūtis;
- ištirti dabartinių pastangų pašalinti kliūtis veiksmingumą;
- vertinti, kokią poveikį ES piliečiams turi stebėjimo centro kompetencijos klausimai;
- nuolat tikrinti ES valstybių narių mokesčių politikos ir administracinių reikalavimų pokyčius, siekiant įvertinti, koku mastu ir kaip gali evoliucionuoti mokesčių kliūtys; konkrečiai nurodyti ir skelbti pavyzdžius, jei minėtos kliūtys didėtų;
- nagrinėti galimybę diegti mokesčių išlyginimo mechanizmus, kuriais naudodamiesi dažnai darbo vietą įvairiose ES šalyse keičiantys darbuotojai mokesčius galėtų mokėti pagal tą pačią vienintelę jurisdikciją, pageidautina tą, kurioje darbuotojas registruotas socialinės apsaugos tikslais;

- ištirti, kiek suderinimas yra veiksmingas taikant konkrečią mokesčių tvarką, pavyzdžiui, PVM, ir kokią poveikį jo įgyvendinimas arba neįgyvendinimas turi mokesčių iškraipymui bendrojoje rinkoje;
- steigti *ad hoc* darbo grupes informacijai rinkti ir pasiūlymams dėl minėtų klausimų teikti;
- skelbti reguliarias ir *ad hoc* ataskaitas, kuriose būtų išsamiai nurodyti stebėjimo centro darbo rezultatai, ir teikti rekomendacijas, kaip pašalinti mokestines kliūtis tarpvalstybiniais atvejais.

1.4 Apskritai EESRK laikosi nuomonės, kad atsakomybė už veiksmingą mokestinių procedūrų atlikimą tarpvalstybiniais atvejais neturėtų būti užkrauta individualiam piliečiui, o turėtų būti įdiegti tinkami mechanizmai, užtikrinantys, kad veiklos procedūros būtų paprastos ir pakankamai aiškos piliečiams, kad jie galėtų su šiuo darbu susidoroti. Nors pripažįstama svarus vaidmuo, kurį atlieka piliečiams suteiktos galimybės pranešti apie mokestines kliūtis, politikos pastangos šalinti šias kliūtis turėtų tuo nepasiriboti.

1.5 Siūlydamas šias rekomendacijas EESRK šiame etape daugiau dėmesio skiria mokestinių kliūčių pašalinimui nei sprendžia platesnę – mokesčių suderinimo problemą. Pastarąją būtų galima laikyti vienu iš bendrosios rinkos reikalavimų, bet tai gali nesiderinti su kitais pagrindiniais Europos Sąjungos tikslais.

1.6 Pašalinti mokestines kliūtis tarpvalstybiniais atvejais būtina siekiant puoselėti asmenines piliečių teises, skatinti konkurencingumą, ypač MVĮ, ir didinti Europos ekonomikos žinių ir mokslinių tyrimų bazę, laikantis strategijos „Europa 2020“ tikslų.

2. Padėties apžvalga

2.1 Pirmosios veiksmų programos pagal Bendrosios rinkos aktą tikslas buvo pašalinti visas mokestines kliūtis tarpvalstybiniam verslui. 1985 m. baltojoje knygoje pasiūlytos priemonės, kuriomis siekiama pašalinti mokestines kliūtis, šalinant su įvairiais netiesioginiais mokesčiais susijusias kliūtis. Tačiau šie klausimai lieka atviri. Su mokesčiais susijusioms priemonėms priimti ar iš dalies pakeisti reikalingas vienbalsis sprendimas.

2.2 Mokestinių kliūčių tarp valstybių narių šalinimas paminėtas strategijoje „Europa 2020“⁽¹⁾, kurioje pabrėžiama, kaip svarbu pašalinti mokestines kliūtis, kad bendroji rinka veiktų visu pajėgumu.

2.3 2010 m. gruodžio 12 d. Europos Komisija paskelbė komunikatą, kurio pagrindą sudaro klausimai, susiję su

tarpvalstybinių mokestinių kliūčių panaikinimu ES piliečiams, ypač pajamų, kapitalo ir paveldimo turto mokesčių, dividendų mokesčių, transporto priemonės registravimo ir naudojimo mokesčių ir apmokestinimo elektroninės prekybos rinkoje srityse.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Pastarąjį dešimtmetį prekių, paslaugų ir kapitalo judėjimas sukėlė daugiau rūpesčių dėl su tarpvalstybiniu apmokestinimu susijusių problemų nei nurodyta, pavyzdžiui, „Jūsų Europos patarėjo“, SOLVIT, „Europe Direct“ informacijos centrų, Europos vartotojų centrų, Europos įmonių tinklo ir Europos užimtumo tarnybų (EURES) ataskaitose. Būtinybę geriau koordinuoti mokesčių politikos įgyvendinimą pripažino ir euro zonos valstybių ir vyriausybės vadovai.

3.2 Diskriminacijos mokesčių srityje klausimai, susiję su pilietybe ir kitais nepagrįstais apribojimais, daugiausia sprendžiami taikant ES sutarties taisykles. Tačiau dabartinė sistema neapsaugo ES piliečių nuo įvairių kitų problemų, įskaitant ribotas galimybes gauti informacijos apie mokesčius, kuri plačiai pripažįstama kaip pagrindinė kliūtis⁽²⁾ tarpvalstybiniais atvejais, dvigubą apmokestinimą ir neatitikimus, atsirandančius dėl skirtingų mokesčių struktūrų. Nors plačiai pripažįstama, kad visiškai suderinti mokesčius nei pageidautina, nei įmanoma, tarpvalstybiniam verslui būtina taikyti mokestines kliūtis mažinančias priemones.

3.3 Dvigubas pajamų apmokestinimas yra viena iš pagrindinių tarpvalstybinės veiklos kliūčių; ji riboja vidaus rinkos veikimą. Kitos mokestinės kliūtys susijusios su sunkumais gauti išmokas, mokesčių lengvatomis ir užsienio mokesčių institucijoms sumokėtų mokesčių atskaitymais. Kai kuriais atvejais ES piliečiai moka didesnius mokesčius už užsienyje gautas pajamas. Kita valstybių narių problema – diskriminacija apmokestinant kapitalo prieaugį. Pagal šiuo metu taikomą sistemą daugelyje ES šalių reikalaujama, kad užsienio investuotojai mokėtų didesnius mokesčius nei vietiniai gyventojai. Komisija ketina pateikti galimus sprendimus, pirma – parengti poveikio vertinimą, kad būtų galima spręsti problemas, kurias sukelia netinkamai ar nepakankamai gerai veikiančios priemonės dvigubam apmokestinimui išvengti, pavyzdžiui, abipusio dvigubo pajamų ir kapitalo apmokestinimo sutartys.

3.4 Skirtingos valstybės narės taiko skirtingas paveldimo turto mokesčio taisykles, o dvišalių mokestinių susitarimų tarp valstybių narių sudaryta labai nedaug. Daugiau kaip 80 proc. tokių valstybių narių taiko paveldimo turto mokesčių, likusios yra priėmusios turto mokesčių. Komisija vykdo konsultavimo procedūrą ir netrukus pateiks pasiūlymą, kaip valstybės narės galėtų parengti nediskriminuojančias paveldimo turto apmokestinimo sistemas ir dvigubo apmokestinimo lengvatų mechanizmus padaryti išsamesnius, kad sumažėtų kuo daugiau dėl kitoje valstybėje paveldimo turto mokesčio kylančių kliūčių.

⁽¹⁾ COM(2010) 2020 galutinis.

⁽²⁾ COM(2010) 769 galutinis.

3.5 Mokesčiai už išmokėtus dividendus tarpvalstybiniais atvejais paprastai mokami dviejuose valstybės narėse. Tai kelia ekonominio ir teisinio dvigubo apmokestinimo sunkumų, taip pat su mokesčių grąžinimu susijusių problemų, ypač kai yra įvairūs apmokestinimo. Komisija rengia poveikio vertinimą, kuriame bus pateikta iniciatyva, kaip spręsti tarpvalstybinio apmokestinimo problemas, kylančias kitoje šalyje mokant dividendus investuotojams į akcijų portfelius.

3.6 Komisijos 2005 m. pasiūlytoje direktyvoje⁽³⁾ nurodyta būtinybė supaprastinti transporto priemonių registravimo ir naudojimo mokesčius visoje ES; siekiant laipsniškai panaikinti automobilių registravimo mokesčius ir taikyti grąžinimo tvarką. Tačiau tam nebuvo pritarta vienbalsiai, tad šis klausimas vėl iš naujo nagrinėjamas.

3.7 Tyrimas parodė, kad maždaug 60 % ES vartotojų turi sunkumų pirkdami prekes ir paslaugas internetu kitose šalyse⁽⁴⁾. PVM klausimai yra viena iš mokestinių kliūčių, neskatinančių įmonių parduoti savo produktus užsienio valstybėms narėms. Įdiegus vieno langelio principą ši prekyba palengvėjo, ir laikoma, kad reikia teikti pirmenybę platesniam šios priemonės naudojimui⁽⁵⁾. Šiuo metu vyksta konsultacijos šiuo klausimu remiantis žaliaja knyga⁽⁶⁾.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Mokestinės kliūtys trukdo įgyvendinti pagrindinį bendrosios rinkos tikslą, tai yra užtikrinti laisvą žmonių, prekių, paslaugų ir kapitalo judėjimą.

4.2 Kokybiškesnė informacija ir geresnė jos prieiga turi nepaprastą reikšmę geram mokesčių politikos valdymui. 2009 m. Europos Komisija paskelbė dokumentą „Gero valdymo mokesčių srityje skatinimas“⁽⁷⁾, kuriame konstatuojama, kad geras mokesčių politikos srities valdymas galėtų pagerinti administracinę bendradarbiavimą, taigi ir skatinti geresnius ekonominius santykius. Tai padėtų valstybėms narėms lengviau keistis informacija ir paskatintų dvišalius susitarimus.

4.3 Šalys, kuriose vis dar yra dvigubas apmokestinimas, turėtų būti raginamos jį pašalinti taikant visapusiškas priemones, apimančias visas apmokestinimo formas. Kai jau yra sudaryti susitarimai dėl dvigubo apmokestinimo panaikinimo, reikėtų priimti konkrečius susitarimus (pvz., privaloma tvarka priimamas arbitražo sprendimas), užtikrinančius, kad jie tinkamai veiks. Taip pat svarbu, kad kiekviena jau įgyvendinama papildoma mokesčių sistema būtų išnagrinėta, siekiant apsaugoti ES piliečius nuo naujų dvigubo apmokestinimo elementų.

4.4 Kad šios problemos būtų išspręstos, EESRK rekomenduoja imtis keturių veiksmų, skirtų sušvelninti dvigubo

apmokestinimo problemą ir padidinti administracinę supaprastinamą tarpvalstybiniais atvejais. Šios priemonės apima: i) vieno langelio principu pagrįstos paslaugos sukūrimą, ii) administracinių procedūrų supaprastinimą, iii) išankstinių mokestinių sprendimų pateikimą ir iv) tarpvalstybinio mokesčių stebėsenos centro (observatorijos) įsteigimą.

4.5 Taikant šiame dokumente siūlomą vieno langelio principą būtų siekiama dviejų pagrindinių tikslų. Pirmiausia, toks langelis tarnautų kaip informacijos centras, kuriame ES piliečiai galėtų gauti visą reikalingą būtiną su apmokestinimu susijusią informaciją, kuri būtų tiesioginė, prieinama ir dalykiška. EESRK siūlo tokiems „vieno langelio“ principu sukurtiems informacijos centrams suteikti ir antrą funkciją, t. y. jie galėtų būti paslaugų centru mokesčius mokėti privalantiems piliečiams, siūlančiu jiems papildomas paslaugas, įskaitant su apmokestinimu susijusių pažymėjimų ir dokumentų išdavimą.

4.6 Norint padėti ES piliečiams prisiderinti prie dabartinių ir bet kokių galimų apmokestinimo taisyklių ateityje, būtina reikia supaprastinti dabar egzistuojančias administravimo procedūras. Tai ypatingai taikytina susitarimams dėl dvigubo apmokestinimo. Maža to, mokesčių sistemos, orientuotos į individualiai parengtus išankstinius mokestinius sprendimus, kuriuose atsižvelgiama į individualių atvejų specifines charakteristikas ir jiems keliamas sąlygas, įgyvendinimas yra veiksmingas būdas didinant mokestinių procedūrų ES piliečiams skaidrumą ir mažinant įmonių ir piliečių netikrumą tarpvalstybiniais atvejais.

4.7 Galiausiai, šiame dokumente EESRK labai pritaria mokesčių stebėsenos centro (observatorijos) įkūrimui, kai kalba eina apie mokestines kliūtis tarpvalstybiniais atvejais. Ši iniciatyva yra labai svarbi, kad būtų nuolat analizuojamos esamos ir galimos būsimos kliūtys, kurios atsiranda dėl mokesčių politikos, ir įvertinamas tokios politikos veiksmingumas šalinant kliūtis. Reguliariai atliekamų šios srities tyrimų rezultatai turėtų būti skelbiami reguliariose ataskaitose kartu su pasiūlymais, kaip pašalinti konkrečias mokestines kliūtis. Siekdamas nustatyti kliūtis stebėsenos centras naudotųsi įvairiais šaltiniais, įskaitant turimas priemones, pagrįstas piliečių pateikta informacija, taip pat atlikdamas specialius tyrimus. Svarbi stebėsenos centro įpareigojimo teikti ataskaitą užduotis būtų įvertinti tokių kliūčių poveikį apskritai ES piliečių ir įmonių, bei konkrečiai atskirų jų kategorijų gerovei.

4.8 Stebėsenos centro įkūrimas užtikrintų veiksmingą mokesčių politikos priemonių įgyvendinimą praktikoje, ypač priemonių, susijusių su profesiniu judumu. Stebėsenos centrui visų pirma tektų užduotis išnagrinėti sistemą, pagal kurią dažnai darbo vietą įvairiose šalyse keičiantys darbuotojai galėtų mokėti mokesčius pagal tą pačią vienintelę jurisdikciją, pageidautina šalyje, kurioje darbuotojas registruojamas socialinės apsaugos tikslais. Šios vadinamosios „mokesčių išlyginimo“ sistemos operacijas galėtų vykdyti tarpuskaitos namai, įsteigti privačiose bendrovėse arba viešųjų įstaigų lygmeniu. Stebėsenos centro užduotis būtų parengti su tuo susijusį ekonominės naudos įvertinimą ir pateikti rekomendacijas, kokiais metodais geriausia įgyvendinti tokią sistemą, atsižvelgiant į skirtingas sąlygas.

⁽³⁾ COM(2005) 261 galutinis.

⁽⁴⁾ COM (2009) 557 galutinis ir SEC (2009) 283 galutinis.

⁽⁵⁾ 2004 m. Komisija pasiūlė vieno langelio principą (COM(2004) 728), kuris padės valstybėms narėms laikytis tam tikrų įsipareigojimų dėl pranešimo kuriant verslą. Tačiau pasiūlymas dar nepriimtas.

⁽⁶⁾ COM(2010) 695 galutinis.

⁽⁷⁾ COM(2009) 201 galutinis.

4.9 Be to, stebėsenos centras turėtų vykdyti tyrimus, skirtus nustatyti tinkamą suderinimo lygį, atsižvelgdamas į konkrečias mokesčių sistemas, pavyzdžiui, PVM, tokiu būdu sudarydamas galimybę atlikti išsamesnę mokesčių iškraipymo poveikio bendrosios rinkos elementams analizę. Stebėsenos centre būtų įsteigtos *ad hoc* darbo grupės nagrinėti kartkartėmis iškylančias konkrečias problemas ir klausimus ir pateikti šių problemų sprendimus.

4.10 EESRK nuomone, supaprastinus procedūras padidėtų informacijos rinkimo proceso veiksmingumas, o taisyklės tokiu būdu taptų aiškesnės ir suprantamesnės ES piliečiams. Būtina užtikrinti, kad piliečiai turėtų galimybę gauti reikalingą informaciją, kad jie galėtų tinkamu būdu atlikti įstatymu numatytą įpareigojimą mokėti jiems privalomus mokesčius.

4.11 Be to, EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad kovai su mokesčių vengimu būtina panaudoti visas galimybes, kurias siūlo šios priemonės.

4.12 Būtina skubiai steigti Tarpvalstybinių mokesčių stebėsenos centrą, nes yra nemažai įrodymų, kad nesiėmus skubių priemonių problema ne mažės, o stiprės ir jos ekonominės ir socialinės pasekmės bus rimtos. Todėl EESRK rekomenduoja, kad šis centras iš pradžių turi būti įsteigtas ir veikti remiamas

Komisijos. Taip pat rekomenduojama, kad Komisija suteiktų šiam centrui konkrečius įgaliojimus, atsakomybę ir išteklius, kurie leistų centrui efektyviai vykdyti jam patikėtas ir šioje nuomonėje apibrėžtas funkcijas. Tačiau EESRK primygtinai rekomenduoja, kad per kiek įmanoma trumpesnę laiką Tarpvalstybinių mokesčių stebėsenos centras taptų strategine tarnyba, pagal viešąją teisę turinčia juridinio asmens statusą. Šis teisinis statusas užtikrintų, kad centras būtų visiškai nepriklausomas ir veikty nešališkai. Centrui kaip strateginei agentūrai būtų galima skirti konkrečius išteklius, būtinus vykdyti jam patikėtas funkcijas.

4.13 Nepaisant to, kokie sprendimai dėl mokesčių suderinimo būtų priimami, didžiausią dėmesį būtina skirti mokestinių kliūčių pašalinimui. Mokesčių suderinimas teoriškai gali būti laikomas vienu iš bendrosios rinkos reikalavimų, bent jau netiesioginių mokesčių srityje, bet praktiškai tai yra nepaprastai sudėtinga užduotis, kuri, be kita ko, gali prieštarauti kitiems pagrindiniams Europos Sąjungos tikslams. Štai kodėl, siekiant įgyvendinti bendrosios rinkos tikslus, yra dar svarbiau didžiausią dėmesį skirti mokestinių kliūčių šalinimui tarpvalstybiniais atvejais. Pastangos pašalinti mokestines tarpvalstybinio verslo kliūtis turi papildyti daugelį svarbių šiuo metu įgyvendinamų iniciatyvų, įskaitant strategiją „Europa 2020“ ir „Smulkiojo verslo aktą“, kurios savo ruožtu papildytų jas.

2011 m. liepos 14 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Staffan NILSSON

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Žaliosios knygos dėl platesnio e. viešojo pirkimo sistemos naudojimo Europos Sąjungoje

(COM(2010) 571 galutinis)

(2011/C 318/16)

Pranešėjas **Vincent FARRUGIA**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2010 m. spalio 18 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Žaliosios knygos dėl platesnio e. viešojo pirkimo sistemos naudojimo Europos Sąjungoje

COM(2010) 571 galutinis.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. birželio 23 d. priėmė savo nuomonę.

473-iojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2011 m. liepos 13–14 d. (liepos 13 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 110 narių balsavus už, 1 – prieš ir 4 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) palankiai vertina Europos Komisijos žaliąją knygą dėl e. viešojo pirkimo ir žaliąją knygą dėl ES viešojo pirkimo politikos.

1.2 EESRK mano, kad:

a) Europos Sąjungos e. viešojo pirkimo sistemos įgyvendinimas yra labai svarbus tinkamam prekybos vykdymui vidaus rinkoje, turint omenyje viešojo pirkimo svarbą kiekvienos valstybės narės BVP; ir

b) e. viešojo pirkimo sistemos diegimas vietos viešojo administravimo institucijose yra laikomas svarbia politikos priemone, kadangi e. viešuoju pirkimu:

— sumažinamos įmonių ir viešojo administravimo institucijų sąnaudos,

— užtikrinama paprastesnė viešojo pirkimo tvarka, visų pirma jeigu pasirenkamos tokios e. viešojo pirkimo priemonės kaip e. aukcionai ir dinaminė pirkimo sistema, kuriomis paspartinamas sprendimų priėmimas,

— užtikrinamas didesnis skaidrumas ir sumažinama realus ir numanomas piktnaudžiavimas viešuoju pirkimu,

— ugdoma informacinė visuomenė.

1.3 EESRK mano, kad e. viešojo pirkimo sistemos peržiūra negali būti vykdoma atsietai nuo viešojo pirkimo teisinės bazės peržiūros. E. viešojo pirkimo sistema yra priemonė, padedanti veiksmingiau, efektyviau ir ekonomiškiau įgyvendinti viešojo pirkimo politiką. EESRK prieina prie išvados, kad šiuo požiūriu svarbu užtikrinti sanglaudą ir laikytis kompleksiško požiūrio.

1.4 EESRK pripažįsta, kad e. viešojo pirkimo sistemos visose valstybėse narėse įgyvendinimas nepateisino 2004 m. veiksmų plane įtvirtinti lūkesčių. Kad ir kaip bebūtų, EESRK mano, kad yra gerosios praktikos pavyzdžių. Vienas toks geriausios praktikos pavyzdys – holistinis įgyvendinimo metodas, taikomas e. viešajam pirkimui, kurio laikosi Portugalija, ir ji tikrai verta pagyrimo.

1.5 EESRK prieina prie išvados, kad laikantis įvairiapusio požiūrio, pagal kurį kiekviena valstybė narė patvirtino savo e. viešojo pirkimo sistemos įgyvendinimo terminą, nepavyko pasiekti norimų rezultatų. Vietoj to, siekiamas tikslas – susitarti dėl vienodos sistemos – dar labiau nutolo. EESRK nuomone, dabar ypač svarbu, kad Europos Komisija, pasitelkusi Vidaus rinkos ir paslaugų direktoratą ir Informacinės visuomenės direktoratą, imtųsi tvirto ir veiksmingo vadovaujamo vaidmens (panašiai kaip e. Europos darbotvarkės atveju) siekiant integruotos, suderintos ir verslo / technologijų atžvilgiu standartizuotos e. viešojo pirkimo sistemos visose valstybėse narėse. Tai užtikrintų, kad nė vienos valstybės narės veiksams nebus daromas poveikis, kuris galėtų kelti grėsmę galimybei pasiekti pageidaujamą tikslą, ir būtų iš tikrųjų įgyvendinamos priemonės, skatinančios įgyvendinimo procesą sutartai sanglaudai pasiekti numatytu laiku. EESRK vis dėlto norėtų atkreipti dėmesį į būtinybę sukurti e. viešojo pirkimo praktines sistemas, pritaikytas tam tikriems sektoriams, visų pirma socialinės ekonomikos ir socialinių paslaugų. Iš tiesų, paslaugos dėl kurių rengiami viešieji pirkimai minėtuose sektoriuose, dažnai yra kompleksinės ir ypatingos, unikalios paskirties, todėl būtina šioje srityje užtikrinti veiksmų laisvę, net ir naudojant e. viešojo pirkimo procedūras.

1.6 EESRK rekomenduoja įdiegti įgyvendinimo stebėsenos mechanizmą su e. viešuoju pirkimu susijusiai pažangai, kliūtims ir taisomiesiems veiksams stebėti įdiegiant e. viešojo pirkimo sistemą valstybėse narėse.

1.7 EESRK priduria, kad Europos Komisija, prižiūrėdama e. viešojo pirkimo sistemos įgyvendinimą, turėtų skatinti valstybes nares ieškoti novatoriškų sprendimų, siekiant susidoroti su verslo procedūromis ir kalbos klausimais.

1.8 Komisija, kartu imdamasi vadovaujamo vaidmens, turėtų pirmoji įdiegti e. viešojo pirkimo sistemą visose savo institucijose.

1.9 EESRK patvirtina e. viešasis pirkimas yra svarbi priemonė tiek didelėms, tiek ir mažosioms ir vidutinėms įmonėms (MVĮ) bei labai mažoms įmonėms paskatinti visos Europos Sąjungos mastu vykdyti prekybą vidaus rinkoje. EESRK pabrėžia, kad prekyba vidaus rinkoje turėtų būti paskatinta verslo procesais ir technologija, o ne apgalvotai kuriamos prekybos kliūtys.

1.10 EESRK pabrėžia, kad MVĮ ir labai mažos įmonės yra verslumo pagrindas ES. Būtina užtikrinti, kad iš viešojo pirkimo ir atitinkamai viešojo pirkimo sistemų peržiūros kylanti veikla būtų nukreipta į MVĮ ir labai mažų įmonių galimybių konkuruoti e. viešojo pirkimo aplinkoje didinimą. EESRK rekomenduoja, kad:

- visi kvietimai dalyvauti viešojo pirkimo konkursuose valstybėse narėse – tiek iki nustatytos ribos, tiek virš jos – būtų skelbiami nacionalinių perkančiųjų organizacijų portaluose,
- MVĮ būtų padedama tiesioginių gebėjimų ugdymo iniciatyvomis, nacionalinėms ir regioninėms perkančiosioms organizacijoms įsteigiant e. viešojo pirkimo paramos centrus arba MVĮ atstovaujančias įstaigas nacionalinio arba ES finansavimo pagrindu – siekiant užtikrinti, kad MVĮ ir labai mažos įmonės naudotųsi e. viešojo pirkimo sistema ir darytų jai finansinio svėro poveikį.

1.11 EESRK rekomenduoja, kad e. viešojo pirkimo sistemos struktūra būtų suderinta ir pagrįsta atvirais standartais ir atvirojo kodo programa.

2. Įžanga

2.1 2010 m. spalio 18 d. Europos Komisija paskelbė žaliąją knygą „Platesnis e. viešojo pirkimo sistemos panaudojimas Europos Sąjungoje“⁽¹⁾. Žalioji knyga buvo papildyta Europos Komisijos tarnybų darbo dokumentu „Elektroninio viešojo pirkimo 2004 m. veiksmų plano įvertinimas“⁽²⁾.

2.2 Žalioji knyga yra pirmasis žingsnis kuriant tarpusavyje sujungtą e. viešojo pirkimo infrastruktūrą, numatytą Komisijos

skaitmeninės darbotvarkėje. Žaliojoje knygoje peržiūrima su e. viešojo pirkimo sistemos įgyvendinimu valstybėse narėse susiję laimėjimai ir problemos. Joje iškeliami strateginiai klausimai dėl Bendrijos veiksmų, kuriais siekiama paremti e. viešojo pirkimo sistemos diegimą nacionalinėse, regioninėse ir vietos viešojo administravimo institucijose, derinimo.

2.3 2005 m. ES ministrai nustatė tikslą iki 2010 m. mažiau nei 50 proc. viešųjų pirkimų vykdyti elektroniniu būdu. Tačiau Komisijos teigimu, e. viešasis pirkimas sudaro mažiau nei 5 proc. valstybių narių viešojo pirkimo biudžeto.

2.4 Priėmus žaliąją knygą „Platesnis e. viešojo pirkimo sistemos panaudojimas Europos Sąjungoje“, sausio 27 d. buvo paskelbta *Žalioji knyga dėl Europos Sąjungos viešojo pirkimo politikos modernizavimo. Efektyvesnės Europos viešųjų pirkimų rinkos kūrimas*⁽³⁾. Komitetas šiuo metu dėmesį yra sutelkęs į šį konkretų klausimą, taip pat į e. sąskaitų faktūrų išrašymą, ir galiausiai priims trijų susijusių nuomonių paketą.

3. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto atsakymai į žaliojoje knygoje keliamus politikos klausimus

Toliau pateikiami EESRK atsakymai į žaliojoje knygoje keliamus politikos klausimus.

3.1 **Klausimas Nr. 1.** EESRK taip pagal svarbą suskirsto žaliojoje knygoje nurodytus sunkumus ir iššūkius:

3.1.1 Kartais viešasis pirkimas yra prieštaringas – būna kaltinimų dėl korupcijos ir piktnaudžiavimo – ir turint omenyje, kad e. viešojo pirkimo sistema yra naujas procesas, kai kurios administravimo institucijos galėjo suabejoti dėl naudojimosi ja. Viena priežasčių galėtų būti politinės valios stoka, tačiau kiti veiksniai taip pat gali būti labai svarbūs, pavyzdžiui, skaitmeninių technologijų naudojimo lygis skirtingose valstybėse narėse ir sudėtingos sąlygos rengti e. viešąjį pirkimą kai kuriuose sektoriuose.

3.1.2 Ten, kur įdiegta e. viešojo pirkimo sistema, EESRK priėjo prie išvados, kad kartais perkančiosios organizacijos nustatė sudėtingesnius techninius reikalavimus nei tie, kurie buvo taikomi įprasta tvarka.

Pavyzdžiui, kartais, siekiant pasinaudoti e. viešojo pirkimo portalais, reikalingas pažangus elektroninis parašas – parašas, kuris patvirtinamas skaitmeniniu pažymėjimu – kad būtų galima susipažinti su skelbimais apie konkursus, parsisiųsti konkursų dokumentus ir t. t.

3.1.3 Taikomas metodas leidžia valstybėms narėms sukurti savo pačių unikalias e. viešojo pirkimo IRT platformas.

⁽¹⁾ COM(2010) 571 galutinis.

⁽²⁾ SEC(2010) 1214 galutinis.

⁽³⁾ COM(2011) 15 galutinis, dėl *Žaliosios knygos dėl ES viešųjų pirkimų politikos modernizavimo. Efektyvesnės Europos viešųjų pirkimų rinkos kūrimas*, (Žr. šio Oficialiojo leidinio p. 113).

Suderinamumas įmonių lygmeniu, jau nekalbant apie valstybės nares, gali būti pasiektas tik tada, jeigu bus nustatyti standartai ir jų bus laikomasi. To neįvyko – nes kiekviena valstybė narė priėmė savo patvirtinimo mechanizmą.

Valstybėse narėse sistema diegiama skirtingais metodais. Tai apsunkina **nacionalinių elektroninių sprendimų** pripažinimą visose **valstybėse narėse**. Valstybės narės turėtų vadovautis Komisijos darbo grupės parengtomis sąveikumo gairėmis ir standartais.

3.1.4 Europos Sąjungos e. viešojo pirkimo tinklu reikalinga **standartizacija** IRT architektūros lygmeniu ⁽⁴⁾ ir **verslo proceso lygmeniu** ⁽⁵⁾.

Tradicinėje viešojo pirkimo sistemoje valstybės narės taiko skirtingus verslo procesus. Verslo procesai turi būti standartizuoti.

3.1.5 Vertindamas retrospektyviai, EESRK prieina prie išvados, kad Vidaus rinkos ir paslaugų direktorato ir Informacinės visuomenės direktorato toleravimas, jog prie e. viešojo pirkimo įgyvendinimo pereinama **skirtinga sparta**, valstybėse narėse lėmė metodų įvairovę regioniniu ir vietos lygmeniu.

Jeigu e. viešojo pirkimo sistemos įgyvendinimas nacionaliniu ir tarpvalstybiniu lygmeniu yra strateginis tikslas, EESRK rekomenduoja Europos Komisijai teikti didesnę prioritetą įgyvendinimui ir visa tai turėtų būti remiama tvirtesniais ir veiksmingesniais stebėsenos mechanizmais, grindžiamais prevencinėmis ir taisomosiomis priemonėmis – kaip daroma kitose e. valdžios politikos srityse.

3.2 **Klausimas Nr. 2.** EESRK nustatė tokias problemas:

3.2.1 Politinis ir administracinis vadovavimas e. viešojo pirkimo sistemos įgyvendinimui. Nors tai jau aptarta aukščiau, EESRK vertina tai kaip specifinę problemą.

ES atlikta valstybių narių pasirengimo įdiegti e. valdžią lyginamoji analizė parodė, kad dauguma valstybių narių ėmėsi tvirtos lyderystės, siekdamos užimti priešakinę poziciją teikiant e. valdžios paslaugas. Dėmesys pirmiausia skiriamas G2C (valdžia – piliečiams) ir įprastoms G2B (valdžia – verslui) paslaugoms.

⁽⁴⁾ IRT architektūra yra projektas, skirtas sistemingai ir pilnai apibrėžti dabartines IRT (pradinė padėtis) ir (arba) pageidaujamą (tikslinę) struktūrą, kuria veiksmingumo, standartų, kintamumo, sąveikos, darnumo, atviros aplinkos ir pan. pagrindu siekiama optimalių veiklos rezultatų.

⁽⁵⁾ Pavyzdžiui, tam tikros perkančiosios organizacijos taiko varginančias procedūras, tokias kaip oficialus vertimų patvirtinimas apostile.

5 proc. santykinis e. viešojo pirkimo sistemos taikymas ES – kurį sudaro G2B paslaugos – rodo, kad trūko novatoriškos G2B veiklos – išskyrus tokias šalis kaip Portugalija – netgi kai literatūroje nurodoma, kad įgyvendinus šią sistemą užtikrinamos mažesnės sąnaudos, didesnis skaidrumas ir t. t. Pavyzdžiui, Portugalijoje atliktas tyrimas, kuriame lyginami geriausi pasiūlymai atlikti viešuosius darbus 50 ligoninių 2009 m. naudojant tradicinius viešojo pirkimo metodus ir 2010 m. – e. viešąjį pirkimą. Tyrimas parodė, kad 2010 m. dėl išaugusios konkurencijos, kurią lėmė e. viešasis pirkimas, sąnaudos sumažėjo 18 proc. Žaliojoje knygoje atkreipiamas dėmesys į pavyzdžius, kai įgyvendinant milijardinės vertės projektus, galima sutaupyti nuo 10 iki 45 proc. lėšų. Kalbama apie sutaupytus šimtus milijonų eurų, kurie galėtų būti naudojami teikti papildomas paslaugas bendruomenei ⁽⁶⁾.

EESRK priduria, kad tokioje strateginėje iniciatyvoje Europos Komisija turėjo siekti, kad iki e. viešojo pirkimo veiksmų plano pabaigos visi Komisijos direktoratai ir agentūros pradėtų taikyti e. viešojo pirkimo platformą.

3.2.2 Perėjimas prie techninės, sąveikios aplinkos. Tai aptarta 3.1 punkte.

Sprendimas standartizuoti patvirtinimo sistemą iki tinkamo saugumo lygio šiandien negali būti priimtas atskirai nuo valstybių narių investicijų į patvirtinimo sistemas nacionaliniu ir (arba) paslaugų lygmeniu.

Valstybės narės jau investavo į dalines arba visapusiškas (pvz., Portugalija) e. viešojo pirkimo sistemas, kurios gali būti sujungtos su nacionalinėmis arba perkančiųjų organizacijų patvirtinimo sistemomis.

Atsižvelgdamas į šias aplinkybes, EESRK rekomenduoja, kad bet kuris būdas, kuriuo valstybės narės pereitų prie standartizuoto ES patvirtinimo mechanizmo, turėtų būti pagrįstas principu, kad pasirinktas mechanizmas yra skirtas atspindėti visus rizikos lygius, kurie turi būti įveikti visoje e. viešojo pirkimo vertės grandinėje.

3.3 **Klausimas Nr. 3.**

EESRK sutinka, kad nacionalinės viešojo administravimo institucijos ir perkančiosios organizacijos turėtų būti skatinamos įdiegti e. viešojo pirkimo sistemą. EESRK dar kartą pabrėžia, kad nebeturėtų būti taikoma Komisijos priimta skirtingos spartos strategija. EESRK nuomone, nuo 2005 m. įgyta patirtis ir prasti rezultatai, kadangi nebuvo veiksmingo stebėsenos mechanizmo, turėtų paskatinti Komisiją susitarti su valstybėmis narėmis dėl sutartų e. viešojo pirkimo strategijų laikymosi. EESRK vis dėlto norėtų pabrėžti, kad valstybės narės turėtų

⁽⁶⁾ Daugiau pavyzdžių pateikta Žaliosios knygos dėl platesnio e. viešojo pirkimo sistemos naudojimo Europos Sąjungoje 5 psl., SEC(2010) 1214, http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/docs/2010/e-procurement/green-paper_en.pdf.

parengti konkretiems sektoriams, tiksliau socialinei ekonomikai ir socialinių paslaugų sektoriui, tinkamas ir suderintas sistemos. Iš tiesų, paslaugos dėl kurių rengiamas viešasis pirkimas minėtuose sektoriuose, dažnai yra kompleksinės ir ypatingos, unikalios paskirties, todėl būtina šioje srityje užtikrinti veiksmų laisvę, net ir organizuojant e. viešojo pirkimo procedūras.

Dėl paskatų, kurios skirtos paskatinti įmones naudoti e. viešojo pirkimo sistemą, tai EESRK kelia tokius klausimus:

- a) E. valdžios paslaugų, įskaitant e. viešojo pirkimo sistemą, naudojimas priklauso nuo paprastumo jomis naudotis. Berekalingas tokių sudėtingų technologijų kaip PKI naudojimas atgraso organizacijas jomis naudotis. Kuriant ES e. viešojo pirkimo sistemą, turi būti vengiama bereikalingos technologinės įrangos.
- b) MVĮ yra ES verslumo pagrindas. Komisija, taip pat ir valstybės narės, neturėtų manyti, kad MVĮ turi tokius pačius pajėgumus, išteklius ir galimybę pasinaudoti technologijomis kaip ir didelės įmonės.

Kalbant apie pirmiau nurodytą b punktą, EESRK rekomenduoja Komisijai finansuoti visų valstybių narių iniciatyvas, kuriomis siekiama:

- užtikrinti galimybę pasinaudoti technologijomis, kurios galėtų būti prieinamos per kompetentingų institucijų, atsakingų už įmonių politiką, arba MVĮ atstovaujančių įstaigų technologijų centrus,
- įgyvendinti MVĮ reikalingų žinių ir gebėjimų stiprinimo iniciatyvas, kurios būtų papildomos už MVĮ atsakingų įstaigų teikiamomis konsultavimo paslaugomis nacionalinių ir ES paskatų pagrindu,
- įsteigti e. viešojo pirkimo paramos centrus ir naudoti e. viešąjį pirkimą ir ugdyti igūdžius, įskaitant mokymo priemonių, tokių kaip mokymas kompiuterių pagalba, suteikimą.

3.4 Klausimas Nr. 4.

Perkančiosios organizacijos yra valstybinės įmonės, kurios vykdo vyriausybės politiką. Valstybės narės turėtų atitinkamai padėti savo perkančiosioms organizacijoms kurti ir diegti e. viešojo pirkimo sistemą. Tam gali prireikti, kad valstybės narės nustatytų e. viešojo pirkimo įgyvendinimo strategijas savo įmonių ir nacionalinių IRT strategijose – nustatydamos etapus, kurie būtų įgyvendinti per tam tikrą konkretų laikotarpį⁽⁷⁾.

Kyla klausimas, ar e. viešojo pirkimo sistema turėtų būti vienintelis kanalas dalyvauti viešajame pirkime? EESRK laikosi nuomonės, kad valstybės narės turėtų, kiek įmanoma, e. viešojo

pirkimo sistemą taikyti kaip pagrindinį viešojo pirkimo kanalą. Tačiau jis turi būti sumaniamai sukurtas, kad būtų atsižvelgta į ypatingus tam tikrų sektorių poreikius. Tai visų pirma taikytina socialinių paslaugų sektoriui, kuris viešųjų pirkimų požiūriu yra ypatingai sudėtingas. Reikia sukurti paslaugų e. viešojo pirkimo bazę, kuri visų pirma būtų grindžiama poreikiais, kuriuos reikia patenkinti konkurso metu, ir atitinkamos paslaugos specifika.

Šiuo požiūriu, e. viešojo pirkimo sistemos diegimui skirtas strategijas taip pat turėtų papildyti viešųjų įmonių pareigūnų gebėjimų stiprinimo ir kvalifikacijos kėlimo priemonės, taip pat MVĮ turėtų būti užtikrinta paprasta prieiga prie e. viešojo pirkimo paramos centrų.

3.5 Klausimas Nr. 5.

E. aukcionų vykdymas rodo, kad elektroninė tam tikrų viešųjų pirkimų tvarka jau numatyta Direktyvose 2004/17 ir 2004/18 – jeigu būtų pasirinktos šios priemonės.

EESRK pritaria tokiai viešojo pirkimo priemonei kaip e. aukcionas, kuris savaime reikalauja e. viešojo pirkimo sistemos, tačiau su sąlyga, kad bus sukurta MVĮ paramos sistema, kaip aptariama šios nuomonės 3.3 punkte, ir kad ši sistema bus taikoma tik tuomet ir ten, kur tinkama.

Reikia ypač pabrėžti, kad ugdant gebėjimus, siekiant sukurti reikiamą paramos sistemą, bus užtikrinamos vienodos e. prekybos sąlygos MVĮ ir nevyriausybinėms organizacijoms, kaip ir didelėms įmonėms.

EESRK atkreipia dėmesį į galimą „skaitmeninį atotrūkį“, kuris sukurs „nesąžiningą“ konkurenciją, nes MVĮ ir NVO gali būti nepalankioje padėtyje dalyvaujant viešajame pirkime dėl „technologinių“ kliūčių.

3.6 Klausimas Nr. 6.

EESRK mano, kad viešasis pirkimas pirmiausia turėtų vykti taikant e. viešąjį pirkimą, su sąlyga, kad rengiant viešąjį pirkimą bus atsižvelgta į kai kuriems sektoriams būdingus ypatumus ir kompleksinius poreikius, pavyzdžiui, verslo paslaugų viešojo pirkimo atveju.

Kad ir kaip bebūtų, vienodos sąlygos gali būti užtikrintos tik tada, jeigu MVĮ ir NVO turi pajėgumų veikti B2G (verslas – valdžiai) aplinkoje. Šiuo metu taip galbūt ir nėra, ir šia kryptimi turėtų būti nukreiptas Europos Komisijos ir valstybių narių vykdomas gebėjimų stiprinimas.

⁽⁷⁾ Geriausios praktikos pavyzdžių ES galima rasti Italijoje, Portugalijoje, Danijoje, Austrijoje ir Jungtinėje Karalystėje.

3.7 Klausimas Nr. 7.

Nereikalingų ir neproporcingų kliūčių tarpvalstybiniam dalyvavimui e. viešojo pirkimo sistemoje pirmiausiai kils dėl šių problemų:

- patvirtinimo mechanizmo,
- verslo procesų,
- kalbos,
- noro atverti vietos rinką konkurencijai.

EESRK siūlo Europos Komisijos parengti ir patvirtinti sutartą veiksmų planą, kurį papildytų įgyvendinimo stebėsenos sistema, kuria siekiama užtikrinti, kad būtų panaikintos šios kliūtys.

3.8 Klausimas Nr. 8.

Jeigu e. viešojo pirkimo sistemoje apie konkursus iki nustatytos ribos nebus matomo pranešimo, tarpvalstybinis dalyvavimas e. viešojo pirkimo vidaus rinkoje greičiausiai apsiribos visų pirma didelėmis įmonėmis.

Reikėtų pabrėžti, kad informacijos apie viešojo pirkimo konkursą iki nustatytos ribos matomumas yra svarbus MVĮ ir labai mažoms įmonėms, nes labai dažnai konkurso dokumentuose nurodytos sąlygos atitinka tokių įmonių gebėjimus, organizacinius ir finansinius pajėgumus. Taigi, MVĮ ir labai mažų įmonių dalyvavimas tarpvalstybinėje prekyboje per e. viešojo pirkimo konkursus iki nustatytos ribos sustiprintų bendrąją rinką.

Atsižvelgdamas į tai, kad e. viešojo pirkimo sistemą sudaro įvairūs etapai: nuo e. pranešimo iki e. sąskaitų faktūrų išrašymo, EESRK rekomenduoja, kad ES e. viešojo pirkimo politikoje būtų nustatyta, jog visi kvietimai dalyvauti viešojo pirkimo konkurse – tiek iki nustatytos ribos, tiek virš jos – turi būti pateikti matomoje vietoje bendrajai rinkai skirtame ir pagrindiniame nacionaliniame portale ir apie tai pranešta naudojant e. pranešimo paslaugą

3.9 Klausimas Nr. 9.

EESRK mano, kad teisės aktų sistema dėl e. viešojo pirkimo sistemos yra išsami. Problemos kyla dėl valios įgyvendinti ją nebuvimo.

3.10 Klausimas Nr. 10.

Pernelyg dažnai sprendimai priimami remiantis technine struktūra, o ne verslo procesu. Taikomo saugumo lygmuo turėtų atspindėti kilusios rizikos laipsnį, o investicijos į priimtą saugumo sistemą turėtų būti suderintos su minėta rizika.

Saugumo poslinkis, priimtas sudarant e. viešojo pirkimo patvirtinimo sistemą, yra pagrįstas pažangiais elektroniniais parašais. Tačiau įsigyti pažangius elektroninius parašus brangu – turint omenyje diegimą, skaitmeninių pažymėjimų išlaidas ir kt.

Kyla klausimas: ar e. viešojo pirkimo sistema turėtų būti faktiškai susieta su pažangaus elektroninio parašo patvirtinimo sistema?

EESRK mano, kad Komisija ir valstybės narės turėtų daugiau diskutuoti apie pavojus e. viešojo pirkimo sistemai, prieš priimdamos sprendimą, kad e. viešojo pirkimo patvirtinimo sistema turėtų būti susieta su pažangiaisiais elektroniniais parašais.

Svarbu pabrėžti, kad debetinei arba kreditinei kortelei – kurią pametus arba ją pavogus, asmeniui kyla finansinis pavojus – taikomas 4 skaitmenų PIN kodas. EESRK kelia tokius klausimus:

- Ar visiems e. viešojo pirkimo vertės grandinės etapams reikalingas pažangiojo elektroninio parašo patvirtinimas? Ar reikalingas saugumo lygis, norint patekti į portalą, peržiūrėti informaciją apie konkursą ir įgalinti tokias reikiamas elektronines arba mobiliąsias paslaugas kaip patvirtinimas?
- Jeigu to nereikalaujama, ar patvirtinimo sistema turėtų būti dviejų pakopų: paprasta registracija tiems vertės grandinės procesams, kurie yra viešojoje srityje, remiantis įprastu verslo procesu, ir aukštesnio lygio patvirtinimas parašškai pateikti arba dalyvauti e. aukcione?
- Jeigu bus priimta dviejų pakopų patvirtinimo sistema, ar tiesa, kad aukštesnio lygio patvirtinimas yra pagrįstas pažangiuoju elektroniniu parašu, o gal turėtų būti priimta paprastesnė, bet saugesnė patvirtinimo sistema?
- Ar patvirtinimo sistema turėtų būti pagrįsta sudėtingu raidžių ir skaitmenų slaptažodžiu, kartu su tvirtu skaitiniu PIN kodu; o gal ji turėtų apimti tai, kas ką tik paminėta, ir dar atskirą slaptažodį, kuris būtų suteikiamas slaptažodžio generatoriaus, panašiai kaip elektroninės bankininkystės atveju?

EESRK mano, kad nors ir būtina priimti saugią sistemą e. viešojo pirkimo srityje, sprendimas turi būti proporcingas rizikai ir kaip įmanoma paprastesnis įgyvendinti.

Tuo atveju, jeigu būtų priimtas sprendimas, kad pažangusis kvalifikuotas sertifikatas turėtų būti geriausias saugumo modelis e. viešojo pirkimo srityje, EESRK siūlo šiuo atžvilgiu darbą pagrįsti bendrovių virtualių dokumentų rinkiniu (VCD), kuris įgyvendinamas pagal Europos viešojo pirkimo internetu iniciatyvą (PEPPOL) ⁽⁸⁾.

⁽⁸⁾ <http://www.peppol.eu/>

EESRK pripažįsta, kad dabartinėje direktyvoje numatoma, kad perkančiosios organizacijos turėtų pripažinti pažymėjimų atitikmenis. Tiesa, praktikoje dažnai sudėtinga rasti atitikmenis, o kai kurios valstybės narės laikosi tokios varginančios tvarkos kaip pažyma patvirtintų vertimų pateikimas arba reikalavimas pateikti tik originalus. Tai sudėtinga ir brangu ne tik įmonėms, bet ir perkančiosioms organizacijoms.

3.11 Klausimas Nr. 11.

Dėl kalbos kyla tikrų kliūčių. Be galimybės „pranešti“ apie konkursą visose 27 valstybėse narėse negali būti jokios ES e. viešojo pirkimo sistemos. Kita vertus, nacionalinėms perkančiosioms organizacijoms sudėtinga ir brangu išvesti konkurso dokumentus į oficialias ES kalbas, jau nekalbant apie visas 27 valstybių narių kalbas, kad konkurse galėtų dalyvauti visų valstybių narių įmonės, ir tai užvilktų viešojo pirkimo procesą.

Svarbu, kad įmonės ar pavieniai asmenys, norintys dalyvauti konkurse, žinotų, kokie yra paskelbti konkursai, ir tokia informacija turėtų būti suteikiama be jokių kalbinių kliūčių. Tada suinteresuotosios įmonės – nesvarbu, ar jos didelės, mažosios, vidutinės ar labai mažos – pačios galėtų nuspręsti, ar kreiptis į paramos centrus daugiau informacijos, kaip nurodyta šioje nuomonėje, ir ar joms pakanka vertimo, gauto naudojant siūlomas kalbines priemones, ir ar verta išleisti daugiau lėšų išsamesniam vertimui.

Galimas sprendimas galėtų būti Komisijos sukurta viešųjų pirkimų internetu vertimo priemonė, kuri būtų konkrečiai skirta ir naudojama techninei konkurso dokumentų kalbai – t. y. būtų skiriamas ypatingas dėmesys tam, kaip teisingai verčiami tokie techniniai žodžiai kaip „galima“, „privaloma“ ir t. t., be jokių niuansų, dėl kurių būtų galima neteisingai jį suprasti.

Tačiau tokią priemonę reikėtų taikyti tik visiškai nesudėtingo viešojo pirkimo atveju ir jei aiškiai užtikrinta, kad nepadidės nereikalinga administracinė našta nei perkančiajai organizacijai, nei paslaugos teikėjui.

3.12 Klausimas Nr. 12.

EESRK rekomenduoja Komisijai daryti spaudimą valstybėms narėms sukurti e. viešojo pirkimo sistemas „atvirų“ standartų pagrindu.

EESRK rekomenduoja Komisijai paraginti valstybės nars pasinaudoti „open e-PRIOR“ sprendimu, kurį Komisija pateikė kaip nemokamus, atvirus komponentus, integruojamus į bet kurį rengiamą e. viešojo pirkimo sprendimą.

3.13 Klausimas Nr. 13.

EESRK rekomenduoja Komisijai paraginti ir padidinti atvirų sprendimų, kurie galėtų būti integruoti į dabartines arba kuriamas e. viešojo pirkimo sistemas, teikimą.

3.14 Klausimas Nr. 14.

EESRK sutinka, kad Komisija turėtų ir toliau kurti tokias priemones kaip „e-PRIOR“ sprendimas, ir pateikti tas, kurios tinkamos naudoti, valstybėms narėms.

3.15 Klausimas Nr. 15.

Kaip aptarta, Komisija ir valstybės narės turi imtis nuolatinių gebėjimų ugdymo iniciatyvų, kuriomis bus padedama MVĮ pasiruošti B2G (verslas – valdžiai) e. prekybai. Kalbos klausimas yra daug didesnė problema MVĮ, ir ją jos turi įveikti, norėdamos dalyvauti ES e. viešojo pirkimo sistemoje.

2011 m. liepos 13 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Staffan NILSSON

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl Europos naudojimosi elektroninių sąskaitų faktūrų išrašymo privalumais

(COM(2010) 712 galutinis)

(2011/C 318/17)

Pranešėjas **Edgardo Maria IOZIA**

Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2010 m. gruodžio 2 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl Europos naudojimosi elektroninių sąskaitų faktūrų išrašymo privalumais

COM(2010) 712 galutinis.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. birželio 23 d. priėmė savo nuomonę.

473-iojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2011 m. liepos 13–14 d. (liepos 13 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 119 narių balsavus už, 1 – prieš ir 3 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) palankiai vertina ir remia Komisijos komunikatą, kuris yra Europos skaitmeninės darbotvarkės dalis, ir pritaria jame išdėstytiems nuostatom. Ekonominis santykių ir technologines inovacijas reguliuojančių priemonių modernizavimas padeda ne tik labai daug sutaupyti, bet ir užtikrinti inovacijų sklaidą ir įgyvendinti strategijoje „Europa 2020“ nustatytus tikslus.

1.2 Europos skaitmeninės darbotvarkės įgyvendinimas bus esminė vidaus rinkos projekto atnaujinimo dalis, kadangi ji yra tvaraus socialinio ir ekonominio vystymosi veiksnys.

1.3 EESRK pabrėžia, kad visų pirma būtina atsižvelgti į privalumus, kuriuos gali lemti visuotinis elektroninių sąskaitų faktūrų išrašymas. Turi būti sudarytos vienodos galimybės šiais privalumais naudotis visoms įmonių kategorijoms, visų pirma MVĮ. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti šių įmonių specifiniams poreikiams: skaitmeniniam raštingumui, skaitmeninių platformų ir valdymo programinės įrangos prieigos sąnaudų mažinimui.

1.4 EESRK ragina Komisiją imtis visų priemonių, kad būtų paspartintas su naujais teisės aktais dėl elektroninio parašo susijęs teisėkūros procesas, ir kelia klausimą, ar vietoje direktyvos nevertėtų priimti reglamento, kad būtų išvengta su perkėlimu į nacionalinę teisę susijusių problemų ir skirtumų, dėl kurių šioje srityje ir toliau galiotų skirtingos nuostatos.

Jau šiuo metu pagal netiesioginio apmokestinimo sistemos (PVM) reformą apskaitos įrašų ir sąskaitų faktūrų saugojimo tikslais popierinės sąskaitos faktūros prilyginamos elektroninėms. Valstybių narių mokesčių administracijos nedelsdamos turėtų prie šios nuostatos pritaikyti savo teisės aktus.

1.5 Kalbant konkrečiai apie MVĮ, EESRK rekomenduoja ginti jų, kaip PVM mokėtojų, interesus: šis mokestis turėtų būti

renkamas apmokant elektroninę sąskaitą faktūrą, o ne tam tikrą dieną nuo jos išrašymo. Taikant naują sistemą reikėtų deramai atsižvelgti į MVĮ galinčias kilti likvidumo valdymo problemas.

1.6 EESRK remia plataus masto ir neatidėliotiną elektroninės sąskaitos faktūros išrašymo įdiegimą, tačiau mano, kad jis turi būti neprivalomo pobūdžio. Komitetas teigiamai vertina tokios sistemos tikslus, tačiau mano, kad nėra reikiamų sąlygų ją taikyti privaloma tvarka.

1.7 EESRK rekomenduoja Komisijai atsargiai ir apdairiai nustatyti siūlomam tikslui pasiekti reikalingas priemones, kad nekiltų bereikalingų problemų ir naštos įmonėms ir vartotojams.

1.8 Esant dviem kartu egzistuojančioms ir vienodą teisinę galią turinčioms sistemoms (elektroninių ir popierinių sąskaitų faktūrų), būtų sudaryta galimybė visiems susijusiems subjektams pasirinkti jų specifinius poreikius labiausiai atitinkantį modelį.

1.9 EESRK ragina Komisiją nustatyti elektroninių sąskaitų faktūrų išrašymo bendrus standartus. Sistemų standartizavimas ir sąveika yra svarbiausi elektroninių sąskaitų faktūrų išrašymo sklaidos ir sėkmingo taikymo veiksniai, sudarantys galimybę plėtoti vidaus rinką ir padidinti ūkinės veiklos vykdytojų skaičių rinkoje.

Vis dėlto tai kontrastuoja su dabartinės susiskaldžiusios rinkos, kurioje neužtikrinama vidaus komunikacija, sąlygomis, todėl kyla kliūčių šią priemonę plėtoti tarpvalstybiniu lygmeniu.

1.10 Reikėtų platesniu mastu įgyvendinti bandomąjį projektą PEPPOL (Europos e. viešieji pirkimai internetu) ir užtikrinti nuolatinį ryšį tarp regionų, kuriuose jau išrašomos elektroninės sąskaitos faktūros. Didesnis dėmesys turėtų būti skiriamas MVĮ poreikiams.

1.11 Kalbant apie elektroninių sąskaitų faktūrų adresatus reikia pasakyti, kad komunikate neatsižvelgiama į vartotojus, jų poreikius ir interesus. Tik gerai informacinės technologijas išmanantys asmenys galės pasinaudoti elektroninių sąskaitų faktūrų išrašymo privalumais.

1.12 Ateityje plačiai taikant šią priemonę turėtų būti sukurtas teigiamas ciklas: galimybė naudotis elektroniniu katalogu, pasirinkti ir užsakyti produktus, siųsti prekę, išrašyti sąskaitą faktūrą, mokėjimą susieti su privalomu mokesčiu, finansų institucijai automatiškai apskaičiuojant PVM, taikomą atsižvelgiant į prekės pobūdį ir ūkinės veiklos vykdytoją.

1.13 Šių procedūrų paspartinimas leis sutaupyti daug laiko, geriau lankytis mokėjimo terminų, sumažinti suklaidotų sąskaitų faktūrų skaičių.

1.14 ES finansuojamuose elektroninio verslo projektuose reikėtų numatyti privalomą reikalavimą į tam tikrą skaičių bandomųjų projektų įtraukti mažąsias ir vidutines įmones. Tokiu reikalavimu nuo pat pirmųjų bandomojo projekto etapų būtų atkreiptas dėmesys į MVĮ poreikius ir visų pirma paskatintas MVĮ skirtų pažangių technologijų plėtojimas (pavyzdžiui, PEPPOL projektui).

1.15 Europos Komisija turėtų labiau pabrėžti reikalavimą valstybių narių valdžios institucijoms popierines ir elektronines sąskaitas faktūras laikyti lygiavertėmis ir panaikinti tarpvalstybinės prekybos kliūtis. Visų pirma reikia panaikinti reikalavimą taikyti specifinius technologinius sprendimus (įskaitant elektroninį parašą), kurie nereikalingi popierinių sąskaitų faktūrų atveju, ir panaikinti sąnaudas, susijusias su kai kuriose valstybėse narėse vis dar taikoma prievole išspausdinti elektronines sąskaitas faktūras mokesčių kontrolei, ar patenkinamos visos galiojančios sąlygos.

1.16 Įgyvendinant specialias programas ir bendradarbiaujant su vietos valdžios institucijomis galėtų būti numatytos paskatos MVĮ. Šioje veikloje galėtų dalyvauti REGIO generalinis direktoratas.

1.17 EESRK palankiai vertina pasiūlymą sukurti elektroninių sąskaitų faktūrų išrašymo forumą ir yra pasirengęs dalyvauti šio forumo veikloje.

2. Įvadas

2.1 Sąskaita faktūra yra labai svarbus dokumentas, kurį komerciniai subjektai pateikia vieni kitiems ir galutiniams vartotojams. Be pirminės savo paskirties (t. y. pardavėjo prašymas pirkėjui sumokėti už įsigytas prekes arba suteiktas paslaugas), sąskaita faktūra yra svarbiausias atskaitomybės dokumentas, galintis turėti teisinių pasekmių abiem prekybos partneriams, nes ji iš esmės yra sutartinis dokumentas tarp įmonių ir vartotojų. Kai kuriose šalyse sąskaita faktūra yra svarbiausias dokumentas teikiant mokesčių deklaracijas, atlyginant išlaidas ir pildant importo ir eksporto deklaracijas.

2.2 Susijusios šalys - pardavėjas ir pirkėjas. Tam tikrais atvejais tiekėjas ir gavėjas gali būti trečioji šalis, pavyzdžiui, vežėjas ir logistikos paslaugų teikėjas.

2.3 Elektroninės sąskaitos faktūros išrašymas yra automatizuotas išdavimo, siuntimo, gavimo ir sąskaitos faktūros duomenų tvarkymo procesas elektroniniu būdu. Elektroninės sąskaitos faktūros išrašymas yra vienas iš sudėtingos verslo proceso ir procedūrų visumos elementų, kurį tiekėjai vadina „užsakymo–mokėjimo“, o pirkėjai – „pirkimo–mokėjimo“ ciklu.

2.4 Viena iš septynių ES pavyzdinių iniciatyvų, skirtų praktiškai įgyvendinti strategiją „Europa 2020“, yra „Europos skaitmeninė darbotvarkė“, kurios tikslas - suderinti teisės aktus ir taip paremti informacinių technologijų, skirtų supaprastinti ir sumažinti vidaus rinkos sukūrimo našta, plėtojimą. Bus priimta daugiau nei šimtas iniciatyvų ir virš trisdešimties teisėkūros priemonių, kad per dešimt ateinančių metų būtų pasiekta trylika svarbiausių tikslų.

2.5 Komisijos komunikate, kuris pateiktas praėjus penkeriems pasirengimo ir išsamių konsultacijų metams, nagrinėjamas labai svarbus strategijos klausimas – elektroninių sąskaitų faktūrų išrašymas. Komunikato tikslas – pasiekti, kad elektroninių sąskaitų faktūrų išrašymas iki 2020 m. taptų dažniausiai naudojamu sąskaitų išrašymo metodu. Pagal skaičiavimus šiuo metu elektroninės sąskaitos faktūros sudaro tik 5 proc. visų įmonių sąskaitų faktūrų.

2.6 Komisija apskaičiavo, kad naudojant elektronines sąskaitas faktūras per šešerius metus būtų galima sutaupyti iki 240 mlrd. EUR. ⁽¹⁾ Europos įmonių išdėstymo asociacija padarė panašią išvadą ir mano, kad automatizuotai tvarkydamos sąskaitų faktūrų duomenis įmonės galėtų iki 80 proc. sumažinti savo veiklos sąnaudas, kadangi taikant tokį būdą nenaudojamos popierius ir gerokai sumažėja darbo krūvis. Bendros mokėjimų eurais erdvės (SEPA) plėtojimas gali sudaryti galimybę kombinuoti sąskaitų faktūrų išrašymą ir mokėjimą, paskatinti sistemų integravimą ir sudaryti galimybę pradėti kurti „sąveikias Europos elektroninių sąskaitų faktūrų išrašymo sistemas“.

2.7 Numatyti šie prioritetai:

- „užtikrinti teisinį tikrumą ir aiškią techninę e. sąskaitų faktūrų aplinką, kad būtų padedama pradėti visuotinai jas naudoti,
- skatinti ir propaguoti atvirų ir sąveikių elektroninių sąskaitų faktūrų išrašymo sprendimų kūrimą remiantis bendru standartu, ypatingą dėmesį skiriant MVĮ poreikiams,
- remti elektroninių sąskaitų faktūrų naudojimą kuriant organizacines struktūras, kaip antai nacionaliniai elektroninių sąskaitų faktūrų išrašymo forumai ir Europos suinteresuotųjų šalių forumas“.

⁽¹⁾ SEPA potential benefits at stake, Capgemini.
http://ec.europa.eu/internal_market/payments/docs/sepa/sepa-capgemini_study-final_report_en.pdf.

3. EESRK pastabos ir komentarai

3.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas ryžtingai remia pavyzdinę iniciatyvą „Europos skaitmeninė darbotvarkė“ ir palankiai vertina Komisijos iniciatyvą. Įvairiose ankstesnėse nuomonėse⁽²⁾ EESRK pritarė, kad būtų priimtos programos ir teisėkūros iniciatyvos, kuriomis siekiama skatinti naudoti informacines ir ryšių technologijas (IRT).

3.2 Sąskaitų faktūrų skaičius Europoje siekia daugiau kaip 30 milijardų. 2011 m. 3 milijardai sąskaitų faktūrų bus persiųstos elektroniniu paštu, tačiau elektroninės sąskaitos faktūros sudarys tik dalį šių sąskaitų. Daugiau nei 4,5 milijonai įmonių ir daugiau nei 75 milijonai vartotojų jau naudoja šią sistemą. Svarbiausi šio sektoriaus ūkinės veiklos vykdytojai, kurie teikia elektroninių sąskaitų faktūrų išrašymo paslaugas, per keletą mėnesių du kartus padidino savo apyvartą.

3.3 Remiantis skaičiavimais, kuriuos Komisijos prašymu atliko grupė ekspertų, apskaitos dokumentą išduodantis subjektas už kiekvieną sąskaitą faktūrą gali sutaupyti iki keleto eurų. Palyginti su įprastu, popierinio dokumento išrašymo būdu, elektroninis ir automatinis siuntimas gali padėti sutaupyti iki 60-80 proc. Tai reiškia, kad administracines išlaidas įmanoma sumažinti 1–2 proc. Šio sektoriaus ekspertų manymu, investicijų į elektroninio sąskaitų faktūrų išrašymo projektą ekonominę grąžą galima įvertinti vos praėjus šešiams mėnesiams⁽³⁾.

3.4 Komunikate Komisija išreiškė norą, kad elektroninių sąskaitų faktūrų išrašymas taptų dažniausiai naudojamu sąskaitų išrašymo metodu, tačiau ji nenurodė, kodėl reikia tiek daug laiko šiam tikslui pasiekti. EESRK mano, kad reikia dėti visokeriopas pastangas, kad šis tikslas būtų kuo greičiau pasiektas.

3.5 EESRK pabrėžia ir palankiai vertina elektroninio sąskaitų faktūrų išrašymo plėtojimo galimą indėlį mažinant išmetamą CO₂ kiekį, kadangi sunaudojama mažiau transportui reikalingos energijos ir popieriaus.

3.6 EESRK remia ir laiko labai svarbiu pasirinkimą teikti pirmenybę MVĮ ir jų pateiktoms pastaboms, kurios įtrauktos į Komisijos įgaliotos ekspertų grupės atliktą tyrimą.

3.7 EESRK rekomenduoja imtis visų įmanomų priemonių siekiant sudaryti sąlygas atsirasti specializuotų ūkinės veiklos vykdytojų įvairovei ir taip išvengti mažų faktinių monopolijų susidarymo, nes jie neišvengiamai pasinaudotų dominuojančia padėtimi.

3.8 EESRK ragina Komisiją imtis reikiamų iniciatyvų, kad būtų praktiškai įgyvendintas ir patvirtintas standartinis modelis, kurį parengė UN/CEFACT⁽⁴⁾ - Jungtinių Tautų Europos ekonomikos komisijos (JTEEK) prekybos komitetui pavaldus tarpvyriausybinių organas. Tai padėtų parengti tarptautinio lygmens darbo programą, užtikrinti koordinavimą bei bendradarbiavimą elektroninių standartų srityje ir sudaryti palankesnes sąlygas prekybai tarp įmonių.

3.9 Taryba turėtų skatinti plačiai naudoti kai kurių valstybių narių taikomą gerąją praktiką, kai per viešuosius pirkimus privatomos elektroninės sąskaitos faktūros, kadangi tai yra tinkama tokios praktikos sklaidos priemonė. PEPPOL projektas (Europos e. viešieji pirkimai internetu, angl. *Pan-European Public Procurement Online*) yra plataus masto Komisijos remiamas Konkurencingumo ir inovacijų bendrosios programos bandomasis projektas, kurį reikėtų įgyvendinti platesniu mastu, šiuo tikslu taikant ir remiant sukurtus standartus ir užtikrinant e. viešuosius pirkimus jau vykdančių Europos regionų sąveiką.

3.10 EESRK palankiai vertina šią iniciatyvą, tačiau rekomenduoja sudaryti galimybę elektronines sąskaitas faktūras naudoti ir kitiems ūkinės veiklos vykdytojams ir šią rinką atverti ir kitiems dalyviams. Šiuo metu yra apie 400 elektroninių sąskaitų faktūrų išrašymo paslaugos teikėjų, kurie veiklą vykdo dažniausiai vietos lygiu ir siūlo platų produktų asortimentą. Deja, dar toli gražu neužtikrinta sistemų sąveika. Bendri visuotiniai standartai, kurių taikymą EESRK remia, yra labai svarbūs siekiant greičiau užbaigti kurti ES vidaus rinką ir sudaryti galimybes pasinaudoti jos privalumais kuo platesniam dalyvių ratui, visų pirma MVĮ, kartu tokiu būdu padidinant ir jų konkurencingumą.

3.11 Poreikis turėti suvienodintus e. sąskaitų faktūrų išrašymo modelius yra akivaizdus. Šiandieninė rinka yra susiskaldžiusi ir nepralaidi informacijai. EESRK remia iniciatyvas, kuriomis siekiama vis labiau integruoto sąveikumo lygio ir palankiai vertina tai, kad įvairiems sektoriams tinkamo standarto modelis UN/CEFACT (CII) v.2, (angl. *Cross-Industry Invoice*) buvo laikomas pagrindu nustatant pranešimų standartą ISO 20022.

3.12 Tarptautiniuose standartuose turėtų būti visada atsižvelgiama į susijusias viešųjų pirkimų procedūras, kad įmonės neprivalėtų automatizuoti sąskaitų faktūrų išrašymo proceso, pavyzdžiui, atskirai nuo pirkimo ar užsakymo proceso, kadangi tai sumažintų veiksmingumą. Reikia skatinti plėtoti visos viešojo pirkimo grandinės CEN / BII profilius, kadangi jie yra PEPPOL projekto elektroninių dokumentų pagrindas. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti universalios verslo kalbos sąskaitos faktūros UBL (angl. *Universal Business Language*) laipsniškam taikymui valstybės narėse, visų pirma viešajame sektoriuje. Reikia skatinti nustatyti tokio pobūdžio pasaulinius standartus.

⁽²⁾ „Europos skaitmeninė darbotvarkė“, OL C 54, 2011 2 19, p. 58), „Skaitmeninio dividendo“ nauda – visuomenės poreikiams ir ekonomikos augimui, OL C 44, 2011 2 11, p. 178, 2010 m. rugsėjo 22 d. OL C 255, p. 116 ir 2009 m. kovo 31 d. OL C 77, p. 60; Viešojo ir privačiojo sektorių dalyvaujamosios partnerystės modelių gerinimas plėtojant elektroninių paslaugų teikimą visose 27 ES šalyse, OL C 48, 2011 2 15, p. 72, 2010 m. rugsėjo 22 d. OL C 255, p. 98, 2010 m. gegužės 18 d. OL C 128, p. 69, 2009 m. gruodžio 23 d. OL C 317, p. 84, 2009 m. rugsėjo 11 d. OL C 218, p. 36; 2009 m. birželio 28 d. OL C 175, p. 8; 2009 m. birželio 28 d. OL C 175, p. 92; 2009 m. birželio 28 d. OL C 175, p. 87; 2009 m. kovo 31 d. OL C 77, p. 63, 2008 m. rugpjūčio 30 d. OL C 224, p. 61; 2008 m. rugpjūčio 30 d. OL C 224, p. 50; 2007 m. balandžio 28 d. OL C 97, p. 27; 2007 m. balandžio 28 d. OL C 97, p. 21; 2006 m. gruodžio 30 d. OL C 325, p. 78; 2006 m. gruodžio 23 d. OL C 318, p. 222; 2006 m. gegužės 9 d. OL C 110, p. 83; 2001 m. balandžio 25 d. OL C 123, p. 36.

⁽³⁾ <http://www.expp-summit.com/marketreport.htm>.

⁽⁴⁾ JT prekybos sąlygų gerinimo ir elektroninio verslo centras.

3.13 Ateityje, kai elektroninių sąskaitų faktūrų išrašymas bus plačiai paplitęs, elektroninių sąskaitų faktūrų apmokėjimas kartu sumokant PVM neabejotinai bus naudingas finansų institucijoms. Tokių sąskaitų faktūrų taikymas bendroje mokėjimų eurais erdvėje, be abejonės, leis užtikrinti didesnę mokesčių surinkimo sistemos veiksmingumą. Siekiant išvengti neigiamų pasekmių MVĮ, visų pirma likvidumo valdymo srityje, EESRK rekomenduoja Komisijai atsižvelgti į šį aspektą.

3.14 Taikant šią sistemą visų pirma bus galima sutaupyti mokesčių deklaracijų tvarkymo ir automatinių mokėjimų sąnaudų srityje. Apskritai, mokesčių surinkimo, kontrolės ir mokesčių paslaugų valdymo sąnaudų mažinimas yra vienas iš ekonomikos sistemos modernizavimo ir tobulinimo tikslų. Mokesčių vengimo sumažėjimas, kurio gali būti pasiekta automatizavus sąskaitų faktūrų procesą, gali sudaryti galimybę sukaupti išteklius, kuriuos bus galima investuoti į paramą ekonominei ir gamybos veiklai.

3.15 EESRK pritaria, kad būtina nedelsiant persvarstyti Direktyvą 1999/93/EB dėl elektroninio parašo siekiant Europos lygmeniu nustatyti saugaus ir patikimo elektroninio parašo pripažinimo ir sąveikos teisinį pagrindą, ir ragina Komisiją atkreipti Tarybos ir Europos Parlamento dėmesį į tokių veiksmų

skubą, kad artimiausiu metu jie priimtų su šiuo klausimu susijusias nuostatas. Dėl skirtumų, nustatytų perkeltant šią direktyvą į nacionalinę teisę, ir įvairiose valstybėse narėse privalomo šios sistemos taikymo kilo sunkių problemų, visų pirma MVĮ, kurios e. parašą laiko didžiausia ir bereikalinga kliūtimi taikant elektroninių sąskaitų faktūrų išrašymą. Dėl teisėkūros priemonės, EESRK kelia klausimą, ar ne metas priimti reglamentą siekiant pagaliau nustatyti vienodą ir Bendrosios rinkos akte nurodytus lūkesčius atitinkantį teisės aktą.

3.16 Dėl vis dar esančių kliūčių, biurokratinių trikdžių ir administracinių reikalavimų Europos piliečiai nesuvokia vidaus rinkos teikiamų galimybių. Vartotojai vis dar laukia iškilmingai skelbtų privalumų, pavyzdžiui, finansų ir energetikos sektoriuje, kuriuose tik remiantis Europos teisės aktais privalu priimti vartotojams palankias nuostatas (Trečiasis energetikos paketas, SEPA, Finansinių priemonių rinkų direktyva ir pan.).

3.17 EESRK mano, kad Komisijos komunikate pateiktame pasiūlyme laikomasi tinkamos krypties, ir ragina kompleksškai paspartinti sprendimų priėmimo procesą ir paankstinti šio projekto įgyvendinimo terminus siekiant užtikrinti darbuotojams, piliečiams ir įmonėms suderintą arba, dar geriau, vieno-
domis nuostatomis reguliuojamą teisinį pagrindą.

2011 m. liepos 13 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Staffan NILSSON

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Geriau veikiančios bendrosios paslaugų rinkos kūrimas remiantis Paslaugų direktyvos abipusio vertinimo proceso rezultatais“

(COM(2011) 20 galutinis)

(2011/C 318/18)

Pranešėjas **Martin SIECKER**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2011 m. sausio 27 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Geriau veikiančios bendrosios paslaugų rinkos kūrimas remiantis Paslaugų direktyvos abipusio vertinimo proceso rezultatais“

COM(2011) 20 galutinis.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. birželio 23 d. priėmė savo nuomonę.

473-iojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2011 m. liepos 13–14 d. (liepos 13 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 134 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 3 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Komitetas remia Komisijos norą gerinti bendrosios paslaugų rinkos veikimą. Savaime suprantama, kad būtina pašalinti diskriminacinio pobūdžio, nepagrįstus ir neproporcingus reikalavimus. Todėl Komitetas palankiai vertina iniciatyvą modernizuoti valstybės valdymo institucijas įsteigiant kontaktinius centrus ir gali tik pasveikinti besiplečiantį valstybinių institucijų bendradarbiavimą tarpvalstybiniais klausimais. Tačiau toks bendravimas turi būti plėtojamas ir tose politikos srityse, kuriose gali būti nesilaikoma išpareigojimų.

1.2 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas mano, kad Komisijos išvados dėl Paslaugų direktyvos poveikio paslaugų sektoriaus veikimui yra skubotos. Direktyva galioja dar tik kelerius metus. Tai, kad ne visos valstybės narės vienodai tenkina ši direktyva ir kad šalys savaip turi įgyvendinti šią direktyvą savo teisėkūroje, yra sudėtingi veiksniai, į kuriuos komunikate neatsižvelgta. Paslaugų sektorius yra didelis ir sudėtingas, apima daug skirtingų šakų, todėl prireiks nemažai laiko bendrajai paslaugų rinkai racionalizuoti priimant Europos teisėkūros priemones.

1.3 Paslaugų direktyvos projektas buvo parengtas pagal senąją sutartį, kurioje ekonominis interesas vis dar buvo svarbiausias vidaus rinkos prioritetas. Pagal Lisabonos sutartį kiti interesai yra vertinami ne kaip antraeiliai, kaip anksčiau, o kaip lygiaverčiai ekonominiams interesams. Įdomu panagrinėti, kaip pagal senąją sutartį parengti teisės aktai ir teismų praktika siejasi su naująja sutartimi. Savo nuomonėje dėl Bendrosios rinkos akto Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas rekomendavo išnagrinėti Darbuotojų komandiravimo direktyvą atsižvelgiant į naująją sutartį. Būtų įdomu sužinoti ar išanalizavus Teisingumo Teismo sprendimus, pagal kuriuos bendrajai rinkai (senasis 49 straipsnis) suteikiama viršenybė, atsiskleistų kiti šio klausimo aspektai.

2. Pagrindinės Komisijos komunikato nuostatos

2.1 Nors paslaugos yra svarbiausias Europos Sąjungos ekonomikos veiksnys, Komisija mano, kad paslaugų rinka dar neišnaudoja viso savo potencialo. Pavyzdžiui, komunikate dėl strategijos „Europa 2020“ Komisija pabrėžia, kad remiantis Paslaugų direktyva reikia sukurti labiau integruotą bendrąją paslaugų rinką⁽¹⁾, o komunikate „Kuriamas bendrosios rinkos aktas“ Komisija atkreipia dėmesį į poreikį toliau konsoliduoti bendrąją paslaugų rinką⁽²⁾. Komisijos teigimu, tai yra būtina norint padėti įmonėms paslaugų sektoriuje vystytis ir užimti geresnę padėtį pasaulyje, kad būtų galima sukurti daugiau darbo vietų.

2.2 2006 m. gruodžio mėn. Paslaugų direktyvos⁽³⁾ priėmimas, o vėliau jos įgyvendinimas žymi veiksmų, skirtų gerinti bendrosios paslaugų rinkos veikimą, pradžią. Šiuo teisės aktu Europos Komisija supaprastino reglamentavimo sistemą, o valstybės narės priėmė įvairiausių įgyvendinimo teisės aktus, kad visoje ES panaikintų šimtus nepagrįstų arba neproporcingų reikalavimų.

2.3 Paslaugų direktyva buvo sukurtas tarpusavio peržiūros mechanizmas - abipusio vertinimo procesas. 2010 m. valstybės narės ir Lichtenšteinas, Norvegija bei Islandija įvertino apie 35 000 teisės aktų reikalavimų, kurių daugelis buvo taikomi paslaugų sektoriaus verslui. Tai buvo steigimo reikalavimai

⁽¹⁾ COM (2010) 2020 galutinis.

⁽²⁾ COM (2010) 608 galutinis.

⁽³⁾ Direktyva 2006/123/EB.

(pavyzdžiui, leidimų suteikimo tvarka, teritoriniai apribojimai ar kapitalo nuosavybės apribojimai) ir tarpvalstybinio paslaugų teikimo reikalavimai (pavyzdžiui, registracijos, pranešimo ar draudimo įpareigojimai).

2.4 Labiausiai nustebino šio proceso išvada, kad tam tikruose paslaugų sektoriuose bendroji rinka vis dar yra kuriama. Komisijos teigimu, pagrindinė problema yra ta, kad kai kuriose valstybėse narėse teisėkūros priemonėmis iki šiol dar nepanaikintos visos diskriminacinės kliūtys ir kad kliūtis padedantys šalinti įstatymai dar nevisiškai įgyvendinti arba nėra tinkamai vykdomi. Komisija taip pat teigia, kad valstybės narės vis dar plačiai naudojasi galimybe leisti tam tikras paslaugas teikti tik tam tikriems veiklos vykdytojams.

2.5 Siekdama bendrosios paslaugų rinkos pažangos Komisija siūlo per ateinančius 18 mėn. įgyvendinti keletą priemonių, visų pirma:

- bendrosios paslaugų rinkos veikimo tikrinimą siekiant įvertinti padėtį naudotojų požiūriu (įmonių, savarankiškai dirbančių asmenų, vartotojų),
- tikslinius veiksmus, kuriais siekiama pašalinti likusias reguliavimo kliūtis, nepagrįstai trukdančias realizuoti bendrosios paslaugų rinkos potencialą,
- tikslinius veiksmus, kad vietos lygmeniu iš tiesų būtų sukurta bendroji paslaugų rinka.

Komisija įvertins paslaugų teikėjų teisių gynimo priemonių, kuriomis jie dabar gali naudotis nacionalinėms administravimo institucijoms pažeidus jų bendrosios rinkos teises, veiksmingumą ir iki 2012 m. priims sprendimą dėl tolesnių žingsnių.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Komisija pagrįstai teigia, kad bendroji paslaugų rinka nėra tiesiog tikslas, ji yra priemonė gerinti kasdienį Europos įmonių ir piliečių gyvenimą ir gerovę. Reikėtų giliau paanalizuoti bendrosios rinkos indėlį siekiant šių horizontalių tikslų. Paslaugų direktyvos projektas buvo parengtas pagal senąją sutartį, kurioje ekonominis interesas vis dar buvo svarbiausias vidaus rinkos prioritetas. Pagal Lisabonos sutartį kiti interesai yra vertinami ne kaip antraeiliai, kaip anksčiau, o kaip lygiavertiniai ekonominiam interesams. Įdomu panagrinėti, kaip pagal senąją sutartį parengti teisės aktai ir teismų praktika siejasi su naująja sutartimi. Savo nuomonėje dėl Bendrosios rinkos akto Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas rekomendavo atsižvelgiant į naująją sutartį išnagrinėti Darbuotojų komandiravimo direktyvą. Būtų įdomu sužinoti, ar išanalizavus Teisingumo Teismo sprendimus, pagal kuriuos bendrajai rinkai (senasis 49 straipsnis) suteikiama viršenybė, atsiskleis kiti šio klausimo aspektai.

3.2 Iki šiol atliktuose vertinimuose buvo skiriamas pernelyg didelis dėmesys pačioms taisyklėms, todėl šie vertinimai yra pernelyg „technokratiški“; pavyzdžiui, valstybė narė tam tikrų profesijų reglamentavimą gali labai gerai motyvuoti pageidavimu išlaikyti teikiamos paslaugos kokybę ir taip pasitarnauti visuomenės gerovei. Tai, kad toks reglamentas yra laikomas laisvės teikti tarpvalstybines paslaugas kliūtimi savaime nereiškia, kad tokią „kliūtį“ reikia pašalinti: tokiais atvejais vartotojų ir darbuotojų interesai gali būti svarbesni nei su ekonomine laisve susiję interesai. Turi būti panaikintos tik ištis nepagrįstais ir diskriminaciniais argumentais grindžiamos kliūtys.

3.3 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas mano, kad Komisijos išvados dėl Paslaugų direktyvos poveikio paslaugų sektoriaus veikimui yra skubotos. Direktyva galioja dar tik kelerius metus. Tai, kad ne visos valstybės narės vienodai tenkinta šia direktyva ir kad jos savaip turi įgyvendinti šią direktyvą savo teisėkūroje, yra sudėtingi veiksniai, į kuriuos komunikate neatsižvelgta. Paslaugų sektorius yra didelis ir sudėtingas, apima daug skirtingų šakų, todėl prireiks daug laiko bendrajai paslaugų rinkai racionalizuoti priimant Europos teisėkūros priemones.

3.4 Dokumente kalbama ir apie steigimo laisvę, ir apie laisvę teikti tarpvalstybines paslaugas: tai yra du skirtingi dalykai. Su steigimu susiję reikalavimai visų pirma yra nacionalinės kompetencijos klausimas, o tarpvalstybines paslaugas ekonominės laisvės požiūriu reglamentuoja ES teisės aktai. Tinkamą pusiausvyrą turi nustatyti valstybės narės.

3.5 Be to, rekomenduotina aiškiau nurodyti, kad Paslaugų direktyva apima 40 proc. ES BVP. Toliau Komisijos komunikate paaiškinama, kad paslaugų sektorius sudaro apie 70 proc. ES BVP. Taigi galima daryti išvadą, kad daugiau negu pusę paslaugų rinkos sudaro tarpvalstybinės paslaugos, tačiau tokia prielaida yra labai abejotina.

3.6 Komunikate yra keletas prielaidų, kurių negalima patikrinti, arba, geriausiu atveju, jos yra diskutuotinos, o Komisija yra linkusi jomis pernelyg pasikliauti: 5.1 skirsnyje Komisija išreiškia didelius lūkesčius dėl valstybių narių jau vykdomo veikimo patikrinimo rezultatų neatsižvelgdama į tai, kad kai kurios valstybės narės būtent trukdo užbaigti kurti bendrąją paslaugų rinką.

3.7 Komisija taip pat teigia (2 skirsnyje), kad atsargiais skaičiavimais prognozuojama, jog įgyvendinus Paslaugų direktyvą galima gauti iki 140 mlrd. eurų ekonominės naudos arba 1,5 proc. ES BVP. Tokie duomenys buvo pateikti 2007 m. Nyderlandų ekonominės politikos analizės biuro atliktame tyrime, netrukus po Paslaugų direktyvos įsigaliojimo, kol lūkesčių dėl šios direktyvos poveikio dar nebuvo sužlugdžiusi vėliau prasižėjęs didelė krizė. Šį teiginį taip pat reikėtų patikslinti.

3.8 Kyla rimtų abejonių dėl 3 ir 4 skirsniuose nurodyto 2010 m. vykusio tarpusavio vertinimo proceso įvertinimo: Komisijos komunikate teigiama, kad šis tarpusavio vertinimas turėjo „neregėtą bendrosios rinkos poveikį“ valstybėse narėse, tačiau nepaaiškinama, kaip tas poveikis pasireiškė. Tai galbūt paskatino veiklą kai kuriose valstybių narių viešojo administravimo srityse, tačiau koks poveikis ir praktinės pasekmės bendrajai paslaugų rinkai?

3.9 Europos Komisija neišdėstė aiškos savo pozicijos dėl galimos įvairių horizontalių tikslų, kurių siekia Europos Sąjunga, hierarchijos, kaip akivaizdžiai matyti, *inter alia*, iš neaiškumo, susijusio su galimybe visuomenės gerovės labui valstybėms narėms įgyvendinti ribojantį poveikį galinčius turėti reglamentus. Vertėtų plačiau viešai apsvarstyti su tokia galimybe susijusius klausimus atsižvelgiant į visuomenės paramos Europos projektui stoką, į kurią atkreipiamas dėmesys M. Monti ataskaitoje.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Komitetas remia Komisijos norą gerinti bendrosios paslaugų rinkos veikimą. Savaime suprantama, kad būtina pašalinti diskriminacinio pobūdžio, nepagrįstus ir neproporcingus reikalavimus. Todėl Komitetas palankiai vertina iniciatyvą modernizuoti valstybės valdymo institucijas įsteigiant kontaktinius centrus ir gali tik pasveikinti besiplečiantį valstybinių institucijų bendradarbiavimą tarpvalstybiniais klausimais. Tačiau toks bendravimas turi būti plėtojamas ir tose politikos srityse, kuriose gali būti nesilaikoma įsipareigojimų⁽⁴⁾.

4.2 Pagal Paslaugų direktyvą reikalingi tik elektroniniai kontaktiniai centrai, bet keletas valstybių narių įsteigė ir fizinius kontaktinius centrus: jie teikia skirtingas, iniciatyvesnes ir platesnes paslaugas įmonėms, kurios nori pradėti savo veiklą kitų valstybių narių rinkose. Komitetas mano, kad tokiais kontaktiniais centrais turi būti lengva naudotis, taip pat ir užsienio kalbomis, taip pat turi būti sudaryta galimybė užsiregistruoti internetu. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui įdomu, kuo skiriasi šie skirtingi būdai įmonių patirties ir suvokimo požiūriu, ir prašo Komisijos išanalizuoti, ar šie fiziniai kontaktiniai centrai yra populiaresni ir labiau vertinami nei elektroniniai.

4.3 Reikėtų pagrįsti teiginį, kad paslaugų sektorius yra vienas iš naujoviškiausių ir dinamiškiausių sektorių, todėl turi potencialą smarkiai prisidėti prie ekonomikos augimo. Žinoma, Paslaugų direktyva tikrai turi didelės teigiamos įtakos ES įdarbinimo tendencijoms ir buvo sukurta nemažai aukštos kokybės darbo vietų, bet daugelis „naujų“ darbų paslaugų sektoriuje yra žemos kvalifikacijos, kartotiniai ir prastai apmokami; padidėjęs dirbančių vargšų skaičius – reiškinys, kurį keletas tyrimų susiejo su šiomis naujomis paslaugomis – nepadeda kelti Europos piliečių gerovės.

⁽⁴⁾ COM (2008) 703 galutinis.

4.4 Laisvė teikti paslaugas nėra tas pats kaip laisvas darbo jėgos judėjimas; nepaisant to, įvairūs tyrimai parodė, kad laisvė teikti paslaugas nuolat naudojama kaip pretekstas samdyti darbuotojus. Būtina užkirsti kelią tarpvalstybinėms paslaugoms, kurių vienintelis tikslas - samdyti pigią darbo jėgą. Tarpvalstybiniam darbo jėgos samdymui be išlygų turi galioti darbo šalies principas, kad būtų apsaugoti ir darbuotojų, ir sąžiningų darbdavių interesai, ir būtų užkirstas kelias nesąžiningai konkurencijai, kai dirba tariamai savarankiškai dirbantys asmenys ar kitais būdais vengiama laikytis galiojančių nacionalinių darbo teisės taisyklių.

4.5 Europos Sąjunga negali šalyje galiojančių darbo sąlygų kontrolės ir vykdymo užtikrinimo įvardyti kaip „kliūčių“ ar „barjerų“ bendrosios paslaugų rinkos veikimui, jei šios priemonės nenaudojamos konkurencijai mažinti. Tai ne tik susiję su pagrindinėmis darbuotojų teisėmis, kurias privaloma gerbti, bet ir sąžiningi darbdaviai yra suinteresuoti, kad būtų kontroliuojama, kaip laikomasi kolektyvinių sutarčių. Tai galioja ne tik didelėms daigianacionalinėms įmonėms, bet ir mažosioms bei vidutinėms įmonėms (MVI). Reikalavimai dėl registracijos ir pranešimo reikalingi tam, kad būtų galima kontroliuoti, kaip laikomasi šių pagrindinių teisių, tai yra esminis su tarpvalstybinių paslaugų teikimu susijusių įsipareigojimų veiksnys. Šiuo požiūriu geresnis valstybių narių bendradarbiavimas yra visų suinteresuotų šalių interesas ir jis gali būti tik naudingas teikiant tarpvalstybines paslaugas.

4.6 Savo komunikate Europos Komisija teigia, kad tarpvalstybinių paslaugų dalis ES vidaus prekyboje pagal dydį atsilieka nuo nacionalinių paslaugų sektorių. Daugelis paslaugų yra vietos paslaugos ir būdingos konkrečiai vietai, jas nelengva parduoti nuotoliniu būdu; Komisija trumpai tai pamini, bet neįvertina šio aspekto masto ir svarbos. Komisijos ketinimų nepaaiškina ir pavyzdžiai, kuriuos ji pateikia komunikate: atrodo, kad jie yra susiję su įvykiais keliose valstybėse narėse, kuriose akivaizdžiai Paslaugų direktyva nebuvo tinkamai įgyvendinta, o ne su pačios direktyvos esminiais trūkumais.

4.7 Komisija visų pirma dėmesį skiria konkurencijai, teig-dama, kad konkurencija yra naudinga vartotojams dėl kainos ir pasirinkimo galimybių. Tačiau, jei paslaugos teikiamos netinkamai, su paslaugomis vartotojai sieja ir kitus svarbius dalykus, pavyzdžiui, saugą, saugumą, kokybę, kainų skaidrumą, sąžiningas sutarties sąlygas, aiškia, lengvai suprantamą informaciją ir pinigų grąžinimo garantiją. Reikalingas ir sektorių reguliavimas siekiant išvengti vartotojų teisių pažeidimo, kaip buvo energijos ir telekomunikacijų rinkos liberalizavimo atveju.

4.8 Siekiant apsaugoti nuo neprofesionalių darbuotojų, užtikrinti paslaugos kokybę ir suteikti galimybę ginti teises teisme, jei paslaugų teikėjas neįvykdė savo įsipareigojimų, kiekvieno sektoriaus pripažinti profesionalai turi būti įtraukti į viešai prieinamą registrą. Šiame registre įrašytų paslaugos teikėjų kvalifikacija turi atitikti nustatytus kriterijus, o jų profesiniai

gebėjimai turi būti reguliariai tikrinami. Taip vartotojai galės priimti saugius ir informacija pagrįstus sprendimus ir dėl to padidės pasitikėjimas bendrąja rinka.

4.9 Teisiniu požiūriu šiame komunikate nuolat raginama kurti teisių gynimo priemonės paslaugų tiekėjams, visų pirma mažosioms ir vidutinėms įmonėms. Toks požiūris yra per daug vienpusis: šiuo tikslu sukurtos teisių gynimo priemonės turėtų būti prieinamos ne tik įmonėms, bet ir vartotojams bei darbuotojams.

4.10 Valstybių narių nacionalinėmis taisyklėmis sudaromos kliūtys, kurias Komisija nurodo 5.2 skirsnyje, negali būti vertinamos tik paslaugų teikėjų požiūriu. Tam tikros veiklos rezervavimas, kapitalo reikalavimai ir draudimo reikalavimai taip pat

yra pateisinami visuomenės nustatytais kokybės reikalavimais. Tokie reikalavimai taip pat leidžia užtikrinti civilinę atsakomybę ir vartotojų bei darbuotojų teisių gynimo teismuose galimybę.

4.11 Už kontrolę ir vykdymo užtikrinimą atsakingos valdžios institucijos ir įstaigos nuolat kelia „pašto dėžučių bendrovių“ tarpvalstybinėje prekyboje, kurios piktnaudžiauja bendrąja paslaugų rinka, kad išvengtų arba apeitų kelių valstybių taisykles, problemą. Panaši problema kyla, kai savarankiškai dirbančio asmens statusas plačiai naudojamas tais atvejais, kai išties vykdomas tik tariamai savarankiškas darbas. Komitetas rekomenduoja Europos Komisijai toliau vykdyti tyrimą, kad būtų išanalizuotas šis konkurencijos iškraipymas, kuris ypač kenkia didelėms ir mažoms *bona fide* įmonėms ir, prireikus, imtis atitinkamų priemonių.

2011 m. liepos 13 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Staffan NILSSON

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Žaliosios knygos dėl ES viešųjų pirkimų politikos modernizavimo. Efektyvesnės Europos viešųjų pirkimų rinkos kūrimas

(COM(2011) 15 galutinis)

(2011/C 318/19)

Pranešėjas **Joost van IERSEL**

Bendrapranešėjis **Miguel Ángel CABRA DE LUNA**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2011 m. sausio 27 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Žaliosios knygos dėl ES viešųjų pirkimų politikos modernizavimo. Efektyvesnės Europos viešųjų pirkimų rinkos kūrimas

COM(2011) 15 galutinis.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. birželio 23 d. priėmė savo nuomonę.

473-iojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2011 m. liepos 13–14 d. (liepos 13 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 164 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 4 susilaukusių.

Apibrėžtys

Direktyva	Direktyva 2004/18/EB dėl viešojo pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos
Perkančiosios organizacijos	Perkančiosios organizacijos, kaip apibrėžta direktyvos 1 straipsnio 9 dalyje ir atsižvelgiant į direktyvos nuostatas
Komunalinių paslaugų įmonės	Perkantieji subjektai pagal Direktyvą 2004/17/EB
Perteklinis reguliavimas (angl. <i>gold plating</i>)	Sudėtingesnių nuostatų numatymas į nacionalinę teisę perkeltose direktyvose ⁽¹⁾ .

išsamiai persvarstytos 2004 metais. EESRK primygtinai reikalauja, kad ir ateityje jų persvarstymui būtų rengiamasi taip pat kruopščiai ir preciziškai kaip 2004 metais.

1.3 Prieš imantis bet kokio persvarstymo būtina išsamiai išanalizuoti, kokių rezultatų davė direktyva, kaip ji įgyvendinama valstybėse narėse, ir Teisingumo Teismo sprendimus nuo 2004 metų. Nereikėtų pamiršti ir to, kad plačiau šią direktyvą Europoje imta taikyti palyginti neseniai.

1.4 Būtina sumažinti bereikalingą biurokratiją – tai būtų naudinga visiems. Reikėtų vengti sudėtingų teisės aktų ir valstybėse narėse paplitusio „perteklinio reguliavimo“ dėl neteisingai įgyvendinamos direktyvos. Strategijoje „Europa 2020“ Komisijai numatyta daugiau priežiūros galių.

1.5 EESRK pabrėžia, kad šiandien, kaip ir anksčiau, turi būti vadovaujama atvirumu, skaidrumo, veiksmingumo, teisinio tikrumo, vertės ir išleistų pinigų santykio, konkurencingumo principais, sudarytos sąlygos į rinką patekti mažosioms ir vidutinėms įmonėms (MVI) ir laisvosioms profesijoms, laikomasi proporcingumo principo, dažniau sudaromos tarptautinės sutartys, vengiama diskriminacijos ir korupcijos ir reikalaujama profesionalumo.

1.6 EESRK pabrėžia, kad strategijoje „Europa 2020“ išryškinti inovacijų, aplinkos apsaugos ir socialinis aspektai yra aktualūs ir viešiesiems pirkimams ir turi jiems įtakos.

1.7 Norėdamas, kad valstybės narės tvirčiau įsipareigotų tiksliai įgyvendinti direktyvą ir į viešojo pirkimo sutartis įtrauktų „Europa 2020“ tikslus, EESRK primygtinai reikalauja, kad šiam klausimui būtų skiriamas ypatingas dėmesys ir kad jis būtų kasmet svarstomas (Konkurencingumo) Taryboje.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK palankiai vertina žaliojoje knygoje Komisijos pradėtą diskusiją ir jos tikslą modernizuoti ES viešųjų pirkimų politiką, kad ji taptų veiksmingesnė, o bendroji rinka savo ruožtu taptų novatoriškesnė, ekologiškesnė ir socialiniu požiūriu stipresnė. Komisijai įvertinus ligšiolinius Direktyvos 2004/18/EB rezultatus, Komitetas numato parengti dar vieną šią nuomonę papildančią nuomonę, kurioje bus atsižvelgta į atliktą vertinimą.

1.2 Viešųjų pirkimų direktyvomis ⁽²⁾, be kitų tikslų, siekiama pagerinti viešųjų pirkimų kokybę. Paskutinį kartą direktyvos

⁽¹⁾ Žr. EESRK nuomones OL C 93/25, 2007 4 27, p. 25 ir OL C 24, 2006 1 31, p. 52.

⁽²⁾ Žr. Direktyvą 2004/18/ES ir Paslaugų direktyvą 2004/17/ES. Šioje direktyvoje daugiausia remiamasi pirmąja direktyva (toliau – direktyva).

1.8 Valstybėse narėse pradėta labiau domėtis viešųjų pirkimų vaidmeniu pažangioje ekonomikoje. Nacionalinės valdžios institucijos nustato vienokius ar kitokius aplinkosauginius ir socialinius kriterijus, į kuriuos turi atsižvelgti pirkėjas. Būtina atsižvelgti į specialius viešųjų pirkimų reikalavimus, kurie yra keliami neapibrėžtomis paslaugoms ⁽³⁾. Taryboje kasmet turėtų būti aptariamai geriausios praktikos pavyzdžiai ir patirtis.

1.9 EESRK žaliojoje knygoje išvėlgia vieną didelį trūkumą – joje neaptariama nei valdžios institucijų profesionalumo būtinybė, nei jų nenoras rizikuoti. Jeigu norima skatinti inovacijas, būtina kelti profesionalumo lygį. Valstybėse narėse reikėtų rengti pirkėjų mokymo programas. Komitetas mano, kad reikia keistis gerąja praktika ir ją vertinti atliekant palyginimus.

1.10 Pirkėjas privalo prisiimti visą atsakomybę už darbų, produktų ar paslaugų ypatybių apibrėžimo ekonomines, socialines ir finansines pasekmes. Tai gali reikšti, kad iš konkurso dalyvio jis turės gauti jo paties parengtą sertifikatą ar patvirtinimą dėl atitikties su atitinkamomis nacionalinės teisės aktų nuostatomis (pavyzdžiui, susijusiomis su socialiniais aspektais), nes pagal šias nuostatas oficialūs sertifikatai išduodami tik nugalėtojui.

1.11 Siekdamas propaguoti tvarų vystymąsi, EESRK pasisako už tai, kad ten, kur tinka, būtų taikomas (ypač didelių projektų atveju) gyvavimo ciklo sąnaudų principas.

1.12 EESRK pasisako už tai, kad paslaugos ir toliau būtų skirstomos į A ir B paslaugas, jeigu bus išsaugotas teisinis tikrumas ir numatyta tarptautinių sutarčių dėl B paslaugų išplėtimo galimybė. Komitetas rekomenduoja Komisijai periodiškai peržiūrėti B paslaugų sąrašą ir išanalizuoti, ar kai kurios iš B paslaugų negalėtų būti avansu priskirtos A paslaugoms.

1.13 Reikia siekti didesnio MVĮ, įskaitant socialines įmones, dalyvavimo. EESRK nepritaria vertės ribų keitimui, nes suinteresuotųjų subjektų nuomonės šiuo klausimu išsiskiria. Padėti gerinti reikia tinkamai taikant proporcingumo principą, pakoregavus skelbimo metodus, deramai taikant e. viešųjų pirkimų procedūras ir (jeigu tinka) išskaidant sutartis. EESRK taip pat rekomenduoja programas, kuriomis būtų remiama MVĮ patirtis.

1.14 Vienas iš direktyvų tikslų yra įveikti favoritizmą, sukčiavimą ir korupciją. Modernizuojant direktyvas jokių būdu nereikėtų jų sušvelninti. Komiteto nuomone, jeigu visos viešųjų pirkimų sutartys būtų iš anksto skelbiamos e. viešųjų pirkimų sistemoje, tai padėtų išvengti piktnaudžiavimo.

1.15 Nuo 1971 m. vienas svarbiausių direktyvų tikslų buvo Europoje propaguoti tarptautines sutartis viešųjų pirkimų srityje.

⁽³⁾ Nepriklausoma profesinė veikla, kurios pobūdį sunku aiškiai ir išsamiai iš anksto apibūdinti.

Deja, tokių sutarčių užregistruota mažai. EESRK rekomenduoja išanalizuoti (geriausios) praktikos pavyzdžius valstybėse narėse ir kartu priemones atverti rinkas ⁽⁴⁾.

1.16 EESRK rekomenduoja dar prieš sudarant tarptautinę sutartį nuspręsti, kokia bus jos jurisdikcija, ir šią nuostatą įtraukti į sutartį.

2. Įžanga

2.1 Komisija viešuosius pirkimus pristato kaip vieną iš dvylikos iniciatyvų ir kaip ekologiškesnės, socialiai atsakingesnės ir novatoriškesnės vidaus rinkos skatinimo priemonę ⁽⁵⁾. Savo žaliojoje knygoje Komisija taip pat pabrėžia, kad reikia siekti veiksmingumo, supaprastinimo ir geresnių galimybių į rinką patekti MVĮ ir skatinti sudaryti tarptautines sutartis.

2.2 Viešieji pirkimai ES vyksta jau seniai. Tokiu būdu valdžios institucijos ir komunalinių paslaugų įmonės ⁽⁶⁾ įsigyja darbus, prekes ir paslaugas ir taip patenkina savo poreikius. Vienas pagrindinių tikslų buvo ir yra sudaryti Europoje vienodas konkurencijos sąlygas. Tarptautinių sutarčių vis dar yra labai mažai. Nuomonėje daugiausia aptariama direktyva ⁽⁷⁾, kurią patobulinus, kaip teigiama žaliojoje knygoje, santykinai būtų daugiausia naudos.

2.3 Direktyva iš esmės yra procedūrinė: joje numatytos konkrečios teisinės nuostatos ir garantijos ir apibrėžiama kvietimo teikti pasiūlymus ir sutarčių sudarymo tvarka. Pagal direktyvą sutarties turinys – išimtinai ją sudarančios organizacijos reikalas.

2.4 Nuo tada, kai Viešųjų pirkimų direktyva (1972) ir Paslaugų direktyva (1993) buvo priimtos, jos iš esmės modernizuotos 2004 metais, ypač tai pasakytina apie Viešųjų pirkimų direktyvą (2004/18/EB), o mažesnių pakeitimų padaryta labiau prie šių dienų realijų pritaikytoje Paslaugų direktyvoje (2004/17/EB). Direktyvos pakeistos po ilgų ir išsamių suinteresuotųjų subjektų diskusijų. Skirtingose šalyse direktyva įgyvendinama nevienodai, nes skiriasi šalių kultūra, teisės tradicijos, o kai kur paplitęs „perteklinis reguliavimas“.

2.5 Norint sukurti atvirą, visos Europos ir skaidrią rinką, buvo atsižvelgta į daugelį dalykų, įskaitant teisinį tikrumą, informuotumą apie sąnaudas, vertės ir išleistų pinigų santykį, geresnę konkurenciją, galimybę į rinką patekti MVĮ, proporcingumą,

⁽⁴⁾ Žr. direktyvos preambulos 2 dalį; „... kad būtų (...) sudarytos sąlygos konkurencijai atliekant viešuosius pirkimus“.

⁽⁵⁾ Komisijos komunikatas „Bendrosios rinkos aktas. Dvylika svertų augimui skatinti ir pasitikejimui stiprinti“, COM(2011) 206 galutinis, 2.12 punktą „Viešieji pirkimai“.

⁽⁶⁾ Subjektai, vykdančys veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose.

⁽⁷⁾ Direktyva 2004/18/EB (viešųjų pirkimų direktyva).

inovacijas, tvarumą, o dabar dar ir strategiją „Europa 2020“, gyvavimo ciklo sąnaudas, diskriminacijos ir sukčiavimo pašalinimą, vienodas konkurencijos sąlygas ir tarptautines sutartis.

3. Nuo 2004 m. įvykę pasikeitimai

3.1 Nuo tada, kai direktyvos buvo pirmą kartą priimtos, viešieji pirkimai apskritai nemažai keitėsi, ir šis procesas tęsiasi. Žaliojoje knygoje svarstoma, ar nereikėtų įvesti, įteisinti ar įtvirtinti kai kurių prekybos pasaulyje ir komunalinių paslaugų įmonėse įprastų aspektų.

3.2 Svarbiausi metodai – tai inovacijos, derybos ir rinkos išmanymas. Nors šiais metodais visada naudotasi komunalinių paslaugų įmonėse ir jie su tam tikrais apribojimais galimi pagal direktyvą, jie niekada plačiai netaikyti. Ten, kur šie metodai netaikomi ir nesukaupta daug patirties, nėra ir žinių, taigi ir realios perspektyvos, kad jie taps įprasti.

3.3 Mėginant neatsilikti nuo šiuolaikinių metodų, direktyvoje numatyti ir kiti metodai, pavyzdžiui, e. viešieji pirkimai ir atvirkštiniai aukcionai. Pirmasis būdas yra gana plačiai paplitęs, tačiau antrasis iš tikrųjų yra tinkamas tik tuo atveju, kai vieninteliai kriterijai yra kaina ir pristatymas. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad reikia gerinti tarptautinį elektroninį sąveikumą.

3.4 Ilgų diskusijų dėl visuotinės svarbos paslaugų metu padaryta išvada, kad jos nėra viešųjų pirkimų objektas ir kad tai yra paslaugos, kurias teikia perkančiosios organizacijos arba kurios yra teikiamos jų vardu. EESRK dar kartą patvirtina, kad perkančiosios organizacijos yra visiškai laisvos pačios atlikti visas ar kai kurias savo funkcijas arba sudaryti subrangos sutartį dėl jų teikimo savo nuožiūra. Be to, turi būti atsižvelgiama į valstybių narių sistemas, kurios remiasi pirminėje teisėje nustatytais vienodo požiūrio, nediskriminavimo ir skaidrumo principais ir suteikia bendrą teisę teikti paslaugas. Taigi visuotinės svarbos paslaugos ⁽⁸⁾ nėra direktyvos dalykas, tačiau, jeigu dėl jų perkančioji organizacija sudaro subrangos sutartį arba jeigu ji jas perka arba jos yra perkamos perkančiosios organizacijos vardu, tokiu atveju, iš tikrųjų, joms būtų taikoma direktyva. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 14 straipsnyje ir protokole Nr. 26 dėl bendrus interesus tenkinančių paslaugų pripažįstamas specifinis viešųjų paslaugų pobūdis bei svarba ir didelė nacionalinių, regionų ir vietos valdžios institucijų laisvė nuspręsti, kaip jas teikti, pavesti teikti ar organizuoti. Tai apima ir bendradarbiavimą subjekto viduje, ir viešųjų subjektų bendradarbiavimą. Labai svarbu užtikrinti aukštą kokybės, saugos ir prieinamumo lygį, lygias galimybes, siekti visuotinio prieinamumo ir geresnės vartotojų teisių apsaugos.

3.5 Direktyvoje jokių būdu nenurodoma, ką perkančioji organizacija turėtų ir ko neturėtų pirkti ar užsakyti pagal subrangos sutartį. Joje tik nustatoma viešojo pirkimo ar subrangos tvarka. EESRK nuomone, šios laisvės negalima apriboti.

⁽⁸⁾ Žr. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 14 ir 106 str. ir SEVS protokolą Nr. 26.

3.6 Derybos

3.6.1 EESRK ragina Komisiją direktyvoje išaiškinti, kokiomis aplinkybėmis perkančioji organizacija gali tiesiogiai sudaryti sutartį su jai pavaldžiu subjektu, kai tas subjektas yra taip pat pavaldus perkančiajai organizacijai kaip ir jos pačios skyriai. EESRK prašo direktyvą pakeisti taip, kad būtų nustatytos atitinkamos atleidimo nuo jos reikalavimų sąlygos.

3.6.2 Kadangi vis labiau laukiama novatoriškų pasiūlymų ir specifikacijų, kurios būtų parengtos atsižvelgiant į galutinį rezultatą, labai svarbu, kad viešųjų pirkimų procedūros metu tarp pirkėjų ir konkursų dalyvių vyktų diskusija. Todėl reikalinga bendra derybų procedūra, panaši į tą, kuri numatyta Paslaugų direktyvoje, arba į konkurencinį dialogą, tačiau be „išskirtinai sudėtingo“ apribojimo. Tai pasakytina ir apie jau galiojančias neapibrėžtų paslaugų viešųjų pirkimų taisykles.

3.6.3 Sakoma, kad tokia procedūra gali sudaryti sąlygas įvairiems konkursų dalyviams teikti savo pasiūlymus, o pirkėjas gali iš jų išsirinkti geriausius elementus („nugrėbti grietinėlę“) ir vėliau paskelbti mišrią specifikaciją, t. y. naują konkursą, kuris būtų vykdomas be „derybų“. Toks samprotavimas neteisingas. Konkurso dalyviai turi turėti galimybę bet kada apginti savo intelektualinę nuosavybę (nesvarbu, ar ji būtų patentuota, ar ne), todėl be aiškaus jų sutikimo kitiems tiekėjams neturėtų būti siūloma jų idėjomis pasinaudoti (net jeigu toks pasinaudojimas būtų ribotas).

3.6.4 Akivaizdu, kad derybos dėl sutarčių (ypač sudėtingų) iš pirkėjo reikalauja didelio meistriškumo. Įvedus bendrą derybų procedūrą, būtina numatyti ir priemones, kurios užtikrintų, kad perkančioji pusė turėtų žmonių, turinčių reikiamų sugebėjimų ir patirties.

3.7 Inovacijos

3.7.1 Žaliojoje knygoje aptariamoms inovacijoms viešųjų pirkimų sutartyse. Viešajame pirkime esama trijų pagrindinių lygmenų:

— noras tradicinį reikalavimą įgyvendinti naujoviškai,

— dalyvavimas kuriant naujoves ir

— kūrimo projektų rėmimas.

3.7.2 Lengviausias ir tikriausiai geriausių vaisių duodantis aspektas yra noras priimti naujovę. EESRK rekomenduoja skatinti pirkėją (kuris turėtų būti pakankamai kompetentingas) būti atviru siūlomoms naujovėms. Todėl pirkėjas turėtų būti pasirengęs apsvastyti alternatyvas, nebent jis aiškiai pareikštų kitaip. Tačiau valstybės tarnautojai dažnai tai daro nenoriai todėl, kad nenori rizikuoti, o ne dėl kokių nors administracinių ar teisinių kliūčių.

3.7.3 Net ir alternatyvių pasiūlymų koncepcija turi kliūčių. Praktiniu požiūriu novatoriškus pasiūlymus teikti bus kur kas paprasčiau, jeigu pirkėjas savo reikalavimus nurodys žvelgdamas iš problemos, kurią reikia išspręsti, perspektyvos, užuot nurodymas, kokio sprendimo jam reikia. Toks metodas leidžia konkurso dalyviui pasinaudoti savo paties įgūdžiais ir pasiūlyti geriausią (tradicinį arba novatorišką) sprendimą.

3.7.4 Jeigu perkančioji organizacija pati dalyvauja kuriant novatorišką sprendimą (pavyzdžiui, kuriant didelę duomenų bazės sistemą), jos dalyvavimas ir parama labai reikalinga visais lygmenimis. Priešingu atveju iškyla didelis nesėkmės pavojus.

3.7.5 Dėl ikiprekybinių viešųjų pirkimų⁽⁹⁾ perkančiosioms organizacijoms siūloma remti naujoves ir pirmosioms pradėti jas taikyti. Galimos nesėkmės, todėl reikalas rizikingas. Patirtis rodo, kad nedaug perkančiųjų organizacijų pagal savo sandarą, organizaciją ar patirtį yra tinkamos tokiam reikalui, kurio reikėtų imtis atsargiai.

3.7.6 Tvari gamyba ir vartojimas yra vieni iš didžiausių prioritetų. Plačiai pripažįstama, kad inovacijos ir tvarus vystymasis yra itin svarbūs skatinant ES pagal strategiją „Europa 2020“ kurti kokybiškas darbo vietas ir geras bendroves. Tinkamai to pasiekus, ekonominė nauda yra neginčytina. Daugelyje viešųjų pirkimų reikia atsižvelgti į gyvavimo ciklo sąnaudas. Jas sudaro kokybė, pradinė kaina, priežiūra, eksploatacija ir, prireikus, galutinis pašalinimas. Kokybe grindžiamas požiūris skatins diegti inovacijas ir gerą darbo praktiką bei sukurti geras sąlygas, o tai ilgainiui padidins našumą ir sumažins sąnaudas. Tokio vertinimo metodai yra gerai apibrėžti. EESRK rekomenduoja skatinti viešųjų pirkimų vykdytojus patvirtinti tokią metodiką ir ja naudotis.

4. Kodėl vėl reikalingas modernizavimas

4.1 Teisiniai aspektai

4.1.1 Labai svarbu į nacionalinę teisę teisingai perkelti direktyvas, tačiau tai keblus dalykas. Apie tai žaliojoje knygoje reikėjo užsiminti atskirai. Deja, direktyvas į nacionalinę teisę tinkamai perkelia vos keletas valstybių narių. Teisingas įgyvendinimas tenkina visų suinteresuotųjų subjektų interesus. Perteklinis reglamentavimas didina administracinę naštą ir biurokratiją ir sukuria bereikalingų kliūčių, ypač MVĮ (MVĮ sąvoka ir minimos įmonės turi apimti visas sąžiningai pagal taisykles konkuruojančių subjektų rūšis, nesvarbu, ar tai būtų pelno siekiantys, ar jo nesiekiantys subjektai), ir didesnių sąnaudų perkančiąjai organizacijai. Direktyva aiški ir nelabai sudėtinga. Nors teisės sistemos ir metodikos skiriasi, reikėtų vengti papildomų reikalavimų ir

formalumų. EESRK nuomone, Komisija turėtų aktyviau prižiūrėti įgyvendinimo procesą ir stengtis skatinti, kad nacionalinės teisės aktai būtų paprasti ir aiškūs.

4.1.2 Tarptautinėms sutartims taikant peržiūros procedūrą direktyvą nuolat susiduriama su problemomis. Tarptautinėse sutartyse neaišku, kokia jurisdikcija turėtų būti taikoma (pirkėjo ar tiekėjo). EESRK siūlo dėl šio dalyko apsispręsti iš anksto ir įtraukti tokią nuostatą į sutartį.

4.1.3 Pasitaiko atvejų, kad reikia keisti kai kurių sutarčių, ypač ilgalaikių, kai kurias nuostatas. Tokių atvejų kartais neįmanoma išvengti, tačiau dėl jų padidėja korupcijos tikimybė. Direktyva apriboja atvejus, kada galima keisti preliminarinius susitarimus (32 straipsnis), tačiau tik tiek. EESRK nuomone, jeigu taisyklės būtų laisvesnės ir apskritai suteiktų daugiau lankstumo, atsirastų korupcijos pavojus ir (arba) trūktų tikrumo dėl sutarties, taigi būtų padaryta daug žalos. Todėl šiuo aspektu direktyvos keisti nereikėtų.

4.1.4 Direktyvoje paslaugos skirstomos į dvi kategorijas: A ir B. A paslaugos privalo atitikti reikalavimus, o B paslaugoms paprastai taikoma ne tokia griežta tvarka. Žaliojoje knygoje klausama, ar ir toliau paslaugas reikėtų skirstyti į kategorijas turint omeny tai, kad daugelis paslaugų vis dažniau tampa tarptautinėmis. EESRK pasisako už tai, kad šios dvi kategorijos būtų išsaugotos, jeigu bus užtikrintas teisinis tikrumas, ir už tai, kad tarptautines B paslaugas būtų galima perkelti į A sąrašą. Komitetas rekomenduoja Komisijai periodiškai peržiūrėti B paslaugų sąrašą ir išanalizuoti, ar kai kurios iš B paslaugų avansu negalėtų būti priskirtos A paslaugoms.

4.2 Praktika

4.2.1 Didelė kliūtis, trukdanti viešuosiuose pirkimuose padaryti pažangą, yra tai, kad perkančiosioms organizacijoms trūksta profesionalumo ir kompetencijos. Gaila, kad ši esminė bet kokio viešojo pirkimo sąlyga žaliojoje knygoje neaptariama. Tobulėti verčiančių paskatų yra per mažai. EESRK labai rekomenduoja rengti pareigūnų mokymo kampanijas (ypač vietos ir regionų lygmeniu), kurios padėtų jiems pasirengti deryboms ir rengti tinkamas sutartis⁽¹⁰⁾.

4.2.2 Be to, turi keistis ir viešųjų pirkimų kultūra. Viešasis pirkimas nėra tik kanceliarinis darbas. Jame turi dalyvauti visų lygmenų ir padalinių vadovybė, nes to gali reikėti dėl sutarties pobūdžio (tokia praktika yra susiklosčiusi daugelyje komercinių įmonių). Sėkmė lydės tik tada, kai šiuolaikinius viešojo pirkimo metodus (ypač rizikos valdymo) taikys visi perkančiosios

⁽⁹⁾ Ikiprekybiniai viešieji pirkimai. Naujovių skatinimas siekiant užtikrinti ilgalaikes kokybiškas viešąsias paslaugas Europoje, COM(2007) 799.

⁽¹⁰⁾ Tai iliustruojantis pavyzdys – Olandijos fondas PIANNO. Tęsiant šią temą, Olandijos pramonininkų konfederacija ir Olandijos savivaldybių asociacija planuoja plačią bendrą kampaniją, skirtą už viešuosius pirkimus šalyje atsakingiems valstybės tarnautojams.

organizacijos lygmenys (nuo pačių aukščiausių iki pačių žemiausių). Komunalinių paslaugų įmonių praktikoje esama gerų pavyzdžių.

4.2.3 Viešieji pirkimai viešajame sektoriuje turi būti vykdomi profesionaliau, todėl reikia ugdyti darbuotojus organizacijos viduje, priimti į darbą profesionalus ir taip parodyti, kad šis darbas yra svarbus ir vertingas. Esama pavyzdžių, kad gerų rezultatų duoda dar dvi priemonės: pirkimų srityje patyrusių vadovų įdarbinimas iš kitų pramonės sektorių ir pirkimo agentūrų, konsultuojančių perkančiąją organizaciją viso viešojo pirkimo proceso laikotarpiu, įsteigimas. Pirkėjų kvalifikacija įvairiose šalyse nevienoda. EESRK mano, kad reikia keistis gerąja praktika ir ją vertinti atliekant palyginimus.

4.2.4 Prieš organizuodami viešuosius pirkimus, perkančiosios organizacijos aukštesniosios grandies pirkėjai arba projektų vadovai turėtų išsiaiškinti, kas šiuo metu rinkoje yra siūloma, ir tik po to rengti konkurso dokumentus. Tokią informaciją paprastai galima gauti iš specializuotų žurnalų, parodų ir bendraujant su atitinkamos srities tiekėjais.

4.2.5 Didesnio profesionalumo reikia ir MVĮ. Kelti kvalifikaciją ir plėsti žinias gali padėti specialūs kursai ir žmonės, turintys patirties viešųjų pirkimų srityje.

4.2.6 Viena nenoro rizikuoti priežasčių – pernelyg dažnai taikomas žemiausios kainos kriterijus. Nepaisant to, kad kai kuriuose viešuosiuose pirkimuose vienintelis apčiuopiamas kriterijus yra kaina (ir galbūt pristatymas), daugumoje jų yra numatytos kitos vertingos sąlygos ir dėl jų galima tikėtis geresnio rezultato. Žemiausios kainos kriterijus trukdo diegti inovacijas ir siekti geresnės kokybės ir vertės atsižvelgiant į strategijos „Europa 2020“ reikalavimus, ir jis nebūtinai reiškia didesnę vertę.

4.2.6.1 Todėl žemiausios kainos kriterijaus naudojimas turėtų būti išimtis, o ne taisyklė. Išplėtus ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo kriterijų, kad pagal jį būtų galima nustatyti tvarumo požiūriu naudingiausią konkurso pasiūlymą, perkančiosios organizacijos gali pasiekti optimalių rezultatų ekologinio, socialinio ir ekonominio tvarumo požiūriu. EESRK ragina perkančiąsias organizacijas atlikti gyvavimo ciklo sąnaudų įvertinimą, kai tik įmanoma ir tinkama.

4.2.7 Kadangi daugybė savivaldybių yra vidutinio dydžio ar net mažos, joms reikėtų rekomenduoti, o gal net jas įpareigoti, bendradarbiauti vykdant stambius projektus siekiant didinti profesionalumą, veiksmingumą ir dėl finansinių aspektų. EESRK prašo šiam aspektui skirti ypatingą dėmesį ir rekomenduoja bet kokių atveju dalytis geriausios praktikos pavyzdžiais, taigi ir atitinkamai išsiaiškinti viešųjų pirkimų taisykles.

4.2.8 Iš statistinės analizės matyti, kad viešuosiuose pirkimuose, kurie viršija ES vertės ribas, ypač menkai atstovaujama mažosioms ir vidutinėms įmonėms. EESRK pasisako už tai, kad viešieji pirkimai būtų vykdomi vienodomis konkurencinėmis sąlygomis ir kad mažosioms ir vidutinėms įmonėms būtų užtikrinta tinkama viešųjų pirkimų sutarčių dalis. EESRK nepritaria priemonėms, kuriomis diskriminuojama MVĮ naudai, visų pirma todėl, kad sudaromi dirbtiniai dariniai, taigi ir sąlygos korupcijai. Nepaisant to, jeigu įmanoma, reikėtų skatinti perkančiąsias organizacijas sutartis skirstyti į atskiras dalis, kad MVĮ numatytos galimybės būtų akivaizdesnės ir jomis atitinkamai būtų labiau naudojamosi.

4.2.9 Dėl vertės ribų esama prieštarų nuomonių. Jos nustatytos po išsamių diskusijų ir kruopščios analizės, atitinka Sutarties dėl viešųjų pirkimų vertės ribas ir, atsižvelgiant į infliaciją ir valiutos kurso kitimą, yra reguliariai koreguojamos. Būta raginimų vertės ribas padidinti, bet yra ir reikalaujančių jas sumažinti. Nė vienas iš šių argumentų nėra labai įtikinantis, todėl EESRK rekomenduoja išlaikyti dabartinį lygį. Žemiau vertės ribos taikomos nacionalinės procedūros atsižvelgiant į privalomas Sutarties nuostatas. Pageidautina, kad jos kuo labiau atitiktų direktyvoje nustatytas procedūras, kad nekiltų abejonių ir painiavos ir kad pirkėjams iš tikrųjų reikėtų vadovautis tik vienos rūšies procedūromis.

4.2.10 Siekiant skaidrumo ir sumažinti neteisėtų veiksmų galimybę, EESRK rekomenduoja iš anksto skelbti visas (be išimties) viešųjų pirkimų sutartis. Skelbimai dėl sutarčių, kurių vertė yra žemesnė už vertės ribą, ir B paslaugų teikimo sutartims, turėtų būti labai paprasta forma skelbiami visai Europos ekonominei erdvei (EEE) prieinamoje e. konkursų interneto svetainėje ⁽¹⁾.

4.2.11 Didesnio profesionalumo siekimas gali taip pat padėti supaprastinti nacionalines procedūras, dėl kurių dažnai atsiranda neproporcingų sąnaudų. Konkrečios situacijos labai skirtingos, reikėtų vengti painiavos ir kovos dėl interpretacijos. Pavyzdžiu kitiems reikėtų laikyti paprastesnius nacionalinius metodus.

4.2.12 Tarp perkančiųjų organizacijų vyraujanti tendencija reikalauti finansinių garantijų, draudimo ir įvykdymo garantijų yra dar viena kliūtis mažosioms ir vidutinėms įmonėms. Be to, šiandien vis sunkiau gauti finansinių išteklių, todėl tokioms garantijoms naudoti ribotas MVĮ lėšas yra švaistymas. Perkančiosioms organizacijoms reikia priminti, kad jos, užuot pasiklojusios garantijomis, privalo vengti neproporcingų kvalifikacinių kriterijų ir finansinių reikalavimų.

4.2.13 Norint pagerinti padėtį valstybėse narėse, šioje srityje imamasi iniciatyvų. EESRK tvirtai pasisako už tai, kad būtų sudarytas geriausių praktikos pavyzdžių sąrašas ir, atsižvelgiant į kai kuriose valstybėse narėse taikomą praktiką, būtų rengiami reguliariai susitikimai su perkančiosiomis organizacijomis ir patyrusiais ES lygmens ekspertais.

⁽¹⁾ Žr. nuomonę dėl e. viešojo pirkimo, OL C 248, 2011 8 25, p. 149.

4.2.14 Kaip pagalbą MVĮ, būtų galima perkančiosioms organizacijoms pasiūlyti sukurti elektroninius portalus, kurie

- leistų plačiau susipažinti su informacija apie viešųjų pirkimų galimybes žemiau ES vertės ribos,
- leistų MVĮ pareikšti norą partnerių teisėmis veikti kartu su kitomis suinteresuotomis MVĮ ir
- padėtų centrinėje e. konkursų interneto svetainėje sukurti saugią skiltį, į kurią MVĮ galėtų įkelti administracinę informaciją, kuria galėtų naudotis perkančiosios organizacijos.

5. Viešasis pirkimas ir kita darbotvarkė

5.1 Žaliojoje knygoje iškeliamas tikslas didinti viešųjų išlaidų efektyvumą⁽¹²⁾ ir prašoma pareikšti nuomonę dėl didėjančio viešojo pirkimo persipynimo su kitomis darbotvarkėmis, kaip antai inovacijų, aplinkos apsaugos ir socialine.

5.2 Nuo 2004 m. tvarus vystymasis ir integracinis augimas visada ėjo greta didesnio konkurencingumo prioritetų. Tai matyti ir strategijoje „Europa 2020“. Viešųjų pirkimų sutartyse reikėtų atsižvelgti ir į šiuos aspektus.

5.3 EESRK sutinka, kad nacionalines ir regionų valdžios institucijas reikėtų skatinti atsižvelgti į sociologinius aspektus, o tai reiškia, kad rengiant sutartis turėtų būti palikta galimybė įtraukti ir tokius elementus.

5.4 1949 m. priimta TDO konvencija Nr. 94 dėl darbo išlaidų viešosiose sutartyse šiuo metu yra privaloma dešimtyje ES valstybių narių, o kai kurios kitos narės, įskaitant Airiją, viešosiose sutartyse šią konvenciją taiko savo noru. EESRK atkreipia dėmesį į šioje konvencijoje nustatytus principus ir siūlo skatinti valstybes nares ratifikuoti konvenciją ir laikytis jos principų.

5.5 EESRK pabrėžia, kad direktyva nustatoma tam tikrų procedūrinių taisyklių visuma, įtvirtinanti sutarties šalių santykius viešojo pirkimo metu. Ankstesniuose dokumentuose Komisija po išsamių konsultacijų nusprendė, kaip perkančiosios organizacijos, rengdamos sutartis⁽¹³⁾ arba taikydamos ikiprekybinių viešųjų pirkimų procedūrą, gali analizuoti novatoriškus produktus (paslaugas, procesus) ir aplinkosauginius ir socialinius tikslus.

5.6 Kalbant apie inovacijas ir viešuosius pirkimus, verta paminėti novatoriškąją E. Aho ataskaitą ir „Pirmaujančios rinkos iniciatyvą“⁽¹⁴⁾. Inovacijos gali būti susijusios su labai plačiu klausimų spektru: šiuolaikinėmis technologijomis, mažu išmetamo anglies dioksido kiekiu, mažu energijos vartojimu, naujais

ir alternatyviais sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų metodais, statyba, transportu, infrastruktūra ir kt. EESRK pabrėžia, kad stipri inovacijų varomoji jėga gali būti paklausa⁽¹⁵⁾, apie kurią daugelį metų negalvota arba kurios reikšmė buvo menkinama. Ji gali į procesą netiesiogiai įtraukti universitetus, mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros centrus bei tolesnes inovacijas, pavyzdžiui, MVĮ ir socialinės ekonomikos subjektų lygmeniu.

5.7 Atsakydamas į žaliosios knygos klausimus, EESRK pabrėžia, kad pagrindinė atsakomybė už viešuosius pirkimus tenka nacionalinės, regionų, vietos ir Europos valdžios institucijoms, kurios, atsižvelgdamos į direktyvas, kiekvienu atskiru atveju turi atidžiai stebėti, kad būtų tinkamai suderinti bet kokio pobūdžio visuomeniniai reikalavimai: inovacijų, aplinkos ir socialiniai aspektai⁽¹⁶⁾ (tarp jų socialinės srities taisyklės, susijusios su negalia), taip pat veiksmingumo, gamybos terminų, sąnaudų, tiekėjų skaičiaus, galimų sutarčių rezultatų ir kt. reikalavimai.

5.8 Perkančiosios organizacijos gali nustatyti specifinius reikalavimus, pavyzdžiui, aplinkosauginius ir socialinius. Daugeliu atveju jos taip darys todėl, kad to iš jų reikalauja ES ir (arba) nacionalinės teisės aktai. Kaip pavyzdį galima paminėti bendruosius ir atskiriems sektoriams taikomus aplinkosaugos standartus. Kitais atvejais tokie reikalavimai gali būti susiję su konkrečių projektų, pavyzdžiui, didelių infrastruktūrų darbų, įgyvendinimu.

5.9 Techninės specifikacijos turėtų būti išplėtos į jas įtraukiant gamybines ir (arba) proceso charakteristikas. Tokiu būdu perkančiosios organizacijos galėtų paprasčiau ir skaidriau daryti svarbius pasirinkimo sprendimus propaguodamos tvarius tikslus, apimančius aplinkosauginį tvarumą, kolektyvinių susitarimų vykdymo užtikrinimą, darbo sąlygų ir tokio paties apmokėjimo už tokį patį darbą garantijas. Žalios energijos byla aiškiai rodo, kaip ir kodėl gamybos charakteristikos turėtų būti įtrauktos į technines specifikacijas, o ne vien priskiriamos paprasčiausioms gamybos sąlygoms⁽¹⁷⁾.

5.10 EESRK rekomenduoja Komisijai prireikus pateikti suvestinį dokumentą, į kurį būtų įtraukta ir direktyva, ir atitinkami Teisingumo Teismo sprendimai. Toks dokumentas bus labiau prieinamas ir, kadangi tai bus vienas dokumentas, labai padės užtikrinti teisinį tikrumą.

5.11 Šiuo metu plačiai diskutuojama, kad Europos ekonomika turi būti pažangi, todėl valstybėse narėse intensyviai svarstoma, koks vaidmuo šiame procese tenka viešajam pirkimui⁽¹⁸⁾.

⁽¹²⁾ Žalioji knyga, 4 puslapis, 3 dalis.

⁽¹³⁾ Žr. pastabas žaliosios knygos 34 puslapyje. Taip pat žr. vadovą *Build for All* (2006 m. lapkričio mėn.), kuriame aiškinama, kaip į viešųjų pirkimų procedūras įtraukti prieinamumo kriterijus.

⁽¹⁴⁾ Žr. E. Aho grupės ataskaitą „Novatoriškos Europos kūrimas“ (2006) ir „Pirmaujančios rinkos iniciatyvą“, Europos Komisija, 2010 m. spalio mėn.

⁽¹⁵⁾ Žr. *Public procurement and innovation – Resurrecting the demand side*, Jakob Edler, Luke Georghiu, www.sciencedirect.com, Research Policy (2007) 949-963.

⁽¹⁶⁾ Žr. vadovą „Socialiniai pirkimai. Atsižvelgimo į socialinius aspektus vykdant viešuosius pirkimus vadovas“, SEC(2010) 1258, parengė Europos Komisija, 2010 m. spalio mėn.

⁽¹⁷⁾ Žr. bylą C-448/01 EVN AG prieš Austriją (2003 m.), ECRI – 14527 (EVN – Wienstrom).

⁽¹⁸⁾ Žr. apžvalgą, pateikiamą *Corporate Social Responsibility, National Public Policies in the European Union*, 2010 m. lapkritis.

Valstybės narės formuoja vienokius ar kitokius aplinkosauginius ir kiek mažesnius socialinius kriterijus, į kuriuos turi atsižvelgti pirkėjai. Darbo sutartys ir nacionaliniai įstatymai valstybėse narėse yra labai nevienodi. Valstybė narė pati privalo užtikrinti, kad atitinkamų jos įstatymų būtų laikomasi.

5.12 EESRK rekomenduoja šio proceso eigą kasmet aptarti (Konkurencingumo) Taryboje. Reikėtų įvardyti geriausios praktikos pavyzdžius ir vertingiausią patirtį. Jeigu praktiką pavyks geriau susieti, pagerės ir tarptautinių sutarčių sąlygos.

5.13 Kad ir kokie socialiniai ar aplinkosauginiai konkurso reikalavimai būtų nustatyti, juos turi būti įmanoma įvertinti ir teikti jiems pirmenybę kitų kriterijų atžvilgiu.

5.14 Perkančiosios organizacijos, atsižvelgdamos į savo viešojo pirkimo kompetenciją, turėtų užtikrinti, kad pasiūlymų teikėjai, be direktyvos 44–51 straipsniuose⁽¹⁹⁾ nustatytų kriterijų, atitiktų socialinius reglamentus (įskaitant tuos, kurie yra susiję su neigalių asmenų integravimu⁽²⁰⁾), nes valdžios institucijos nusižengė Europos ir nacionalinei tvarkai, jeigu sudarytų sutartis su šių teisės aktų nesilaikančiais subjektais.

5.15 Valstybės narės turėtų reikalauti iš paraiškos teikėjo pateikti jo paties parengtą sertifikatą ar patvirtinimą dėl atitikties, kuriame būtų patvirtinta, kad jis laikosi šalyje nustatytų teisės aktų, susijusių su neigalių asmenų integravimu į darbo rinką, pavyzdžiui, kad įvykdytas reikalavimas priimti į darbą nustatytą neigalių asmenų skaičių ar procentinį dydį (tose šalyse, kur tokia pareiga yra teisiškai privaloma).

5.16 Būtina, kai įmanoma, numatyti ir dar vieną socialinę priemonę, kad techninės specifikacijos būtų apibrėžtos taip, kad būtų atsižvelgta ir į prieinamumo (žmonėms su negalia) ir pritaikymo visiems kriterijus.

5.17 Kitas aspektas, į kurį būtina atsižvelgti, – būtinybė visiems užtikrinti lygias galimybes ir lygias socialinės įtraukties sąlygas: turimas omeny sutarčių sudarymas su neigalius asmenis įdarbinančiais cechais. Ši galimybė yra įvardyta Direktyvos 2004/18 28 konstatuojamojoje dalyje ir 19 straipsnyje. EESRK laikosi nuomonės, kad Komisija turėtų aiškiai rekomenduoti, kad valstybėse narėse, jeigu tai pagrįsta (pavyzdžiui, jeigu nedarba daug darbingų neigalių asmenų), būtų privaloma sudaryti tam tikrą tokių sutarčių procentinę dalį ar skaičių.

5.18 Reikia išspręsti vieną konkretų klausimą – tai, kad su visuotinės svarbos socialinėmis paslaugomis susiję viešųjų pirkimų reglamentai yra labai painūs. Žaliojoje knygoje (4.4 punktas) keliamas klausimas, ar nereikėtų pakelti tokioms

paslaugoms nustatytų vertės ribų siekiant geriau atsižvelgti į socialinių paslaugų ypatumus. Komitetas atidžiai stebės, kas šioje srityje bus daroma toliau, pavyzdžiui, komunikatą COM(2011) 206 galutinis, žinodamas, kad nepageidautina vertės ribas keisti pasirinktinai.

5.19 Pagal strategiją „Europa 2020“ Komisijai turėtų būti suteikta kompetencija atidžiai stebėti, kaip valstybėse narėse vyksta modernizacijos procesas. Šį darbą būtų lengviau atlikti, jeigu interneto svetainėje būtų skelbiami visi pranešimai apie sudarytas sutartis nepriklausomai nuo jų vertės nurodant visų tipų įmones (mikroįmonės, mažos ir vidutinės arba stambios įmonės), su kuriomis sudarytos sutartys, ir sutarties vertę.

6. Netinkama praktika

6.1 Vienas iš direktyvų tikslų yra įveikti favoritizmą, sukčiavimą ir korupciją. Ši praktika būdinga ne tik viešajam pirkimui, tačiau dėl to, kad trūksta komercinės tvarkos, kaip nurodyta žaliojoje knygoje, atsiranda papildomas aspektas, nes valstybė ne visada gali kontroliuoti tokio pobūdžio praktiką, kuria verčiasi jos institucijos. Direktyvos nepakeičia antikorporcinių teisės aktų ar konkurencijos teisės, tačiau jose nustatyta griežta procedūrinė tvarka padeda apsisaugoti.

6.2 EESRK mano, kad nuostatos dėl subrangos turi būti griežtinamos. Daugybė subrangos lygių sudaro sunkumų užtikrinti kolektyvinių susitarimų vykdymą, darbo sąlygų ir sveikatos bei saugos procedūrų laikymąsi. Perkančiosioms institucijoms turėtų būti suteikta daugiau poveikio svertų, kad sutartimi būtų pasiekti kokybės, socialiniai ir aplinkosauginiai tikslai. Jeigu pasitelkiami subrangovai, visa su tuo susijusi informacija turėtų būti pateikta prieš sudarant sutartį, o perkančioji organizacija turėtų konkrečiai nurodyti atsakomybę ir įsipareigojimus, kad būtų užtikrinta veiksminga sutarties vykdymo stebėseną ir kontrolę. Turėtų būti sukurti mechanizmai, kurie leistų perkančiosioms organizacijoms kruopščiai patikrinti subrangovus ir juos atmesti, jeigu kyla abejonių.

6.3 Sutartis paprastai sudaroma su pagrindiniu tiekėju, kuris turi įgūdžių ir patirties atlikti reikiamus darbus, tiekti reikiamas prekes ar teikti reikiamas paslaugas. Pagrindinis tiekėjas prisiima atsakomybę už visą sutartį ir atsiskaito perkančiajai organizacijai už jos vykdymą. Ši atsakomybė apima ir medžiagų įsigijimą ir bet kokias tiekėjo sudaromas subtiektimo sutartis. Procedūros, taikomos siekiant nubauti ir pašalinti konkurso dalyvius, kurių pasiūlymas itin prastas, turėtų būti ne tokios sudėtingos, ypač kai nesilaikoma galiojančių darbo apsaugos ir darbo sąlygų reikalavimų. Dabartiniu metu prieš atmetant pasiūlymą reikalaujama pateikti raštišką prašymą. Taip pat reikėtų peržiūrėti nuostatas, reglamentuojančias informaciją apie statybos metodus, gamybos procesą arba teikiamas paslaugas. Turėtų būti nustatyti privalomi reikalavimai konkurso dalyviui pateikti informaciją, o ne pačiai perkančiajai organizacijai siekti gauti šią informaciją. Direktyvos turėtų būti keičiamos, kad į jas būtų įtraukti pakeitimai, susiję su deramo darbo skatinimu, darbuotojų nediskriminavimu ir platesniais tvarumo tikslais.

⁽¹⁹⁾ 44 str. (tinkamumo įvertinimas), 45–51 str. (kokybinės atrankos kriterijai).

⁽²⁰⁾ 2010–2020 m. Europos strategija dėl negalios, COM (2010) 636 galutinis.

6.4 Nesileidžiant į rimtą analizę galima pasakyti, kad daugiausia nepasitenkinimo kelia favoritizmas, kai perkančioji organizacija, kartais net nepaskelbusi savo ketinimų, sudaro sutartis su savo išrinktuoju tiekėju. Tokią slaptą veiklą sunku atskleisti, nes apie ją sužinoma tik po įvykio. EESRK mano, kad, jeigu apie visas viešąsias sutartis būtų iš anksto skelbiama e. viešųjų pirkimų sistemoje, būtų galima išvengti piktnaudžiavimo ir kartu valdžios institucijoms nebūtų užkrauta papildoma našta.

6.5 EESRK nurodo, kad turi būti labiau remiama atitiktis jau sudarytos sutarties sąlygoms, įskaitant įvykdymo nuostatas, stebėseną. Finansų krizės sąlygomis perkančiosios organizacijos patiria vis didesnę spaudimą dėl finansų ir išteklių trūkumo, tuo pat metu sveikatos ir saugos, darbo standartų ir aplinkos apsaugos stebėseną vykdančioms agentūroms taip pat mažinamas finansavimas. Atšaukti konkursą ir skelbti naują konkursą gali būti labai brangu, todėl perkančiosios organizacijos gali pasirodyti bejėgės, susidūrusios su sąlygų nesilaikančiu ar įsipareigojimų nevykdančiu tiekėju. Atitiktis užtikrinimo išlaidos turėtų būti įskaičiuotos į pirkimo biudžetą, taip pat turėtų būti apsvaistytos kitos galimybės taikyti sankcijas už sutarties sąlygų nesilaikymą.

6.6 Įmonėse būtina imtis griežtų antikorupcinių priemonių. Tokia praktika turėtų būti skatinama remiant įmones, kurios imasi vidaus priemonių padėčiai ištaisyti, kai buvo padarytas pažeidimas. Tinkamai reagavusioms ir sėkmingai užbaigusioms šį procesą įmonėms turėtų būti leista vėl patekti į rinką. Tokiais atvejais taikomi griežti reikalavimai turėtų būti nurodyti direktyvose, kad būtų išvengta dabartinės skirtingos valstybių narių praktikos.

7. Išorės aspektai

7.1 Dėl ES viešųjų pirkimų išorės matmens negalima nepaisyti ES įsipareigojimų skatinti deramą darbą, lygybę, pagarbą

pagrindinėms teisėms, laisvėms ir darbo standartams, taip pat aplinkos apsaugą ir efektyvų energijos naudojimą trečiojoje šalyje. Tai yra principai, kurių mes laikomės ir už savo sienų ribų. Viešųjų pirkimų taisyklių peržiūra turi sustiprinti šiuos principus tiek išorėje, tiek viduje. Daugiau turėtų būti padaryta ES lygmeniu siekiant pagerinti socialinius ir aplinkosauginius standartus tiekimo grandinėje ir kartu spręsti prekybos politikos klausimus. Europos Komisija turi rimtai bendradarbiauti su susijusiomis organizacijomis, pavyzdžiui, profesinėmis sąjungomis ir NVO, kad būtų parengtos veiksmingos strategijos ir sukurtos atitinkamos struktūros.

7.2 Sutartis dėl viešųjų pirkimų – tai bazė ir pagrindas, kuris pasauliniu mastu užtikrina vienodas konkurencines sąlygas viešiesiems pirkimams. Reikėtų raginti prie jos prisijungti kuo daugiau šalių.

7.3 Atviros tarptautinės viešųjų pirkimų rinkos yra palankios konkursų dalyviams iš Europos, nes daugelis Europos įmonių, įskaitant MVĮ, pirmauja pasaulyje statybos, viešųjų darbų, alternatyvios energetikos ir aplinkos apsaugos srityse⁽²¹⁾. EESRK mano, kad ES privalo stengtis, kad būtų sudarytos geresnės sąlygos patekti į trečiųjų šalių viešąsias rinkas. Būtina užtikrinti abipusį sąrašą⁽²²⁾.

7.4 EESRK nuomone, nepaprastai svarbu, kad trečiųjų šalių (valstybinės) įmonės, teikiančios paraiškas dalyvauti viešųjų pirkimų konkurse Europos Sąjungoje, laikytųsi tokių pat viešojo pirkimo taisyklių kaip ir Europoje veikiančios įmonės, ypač taisyklių, susijusių su draudžiama tiesiogine ar netiesiogine valstybės pagalba, kainos apskaičiavimu ir prevencine sąnaudų analize ir rizika. Atitikimą užtikrinti nelengva. Šią problemą turėtų pavykti išspręsti atliekant 2004 m. direktyvos⁽²³⁾ peržiūrą.

2011 m. liepos 13 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas

Staffan NILSSON

⁽²¹⁾ Žr. EESRK nuomonę „Tarptautiniai viešieji pirkimai“ (OL C 224, 2008 8 30, p. 32). ir nuomonę „Trečiųjų šalių valstybinių įmonių ES viešieji pirkimai rinkose“ OL C 218, 2011 7 23, p. 31.

⁽²²⁾ Daugiau apie socialinius aspektus skaitykite neseniai priimtoje nuomonėje dėl globalizacijos eros pramonės politikos, 6.29–6.30 punktus, dėl TDO normų ir įmonių socialinės atsakomybės, OL C 218, 2011 7 23, p. 38.

⁽²³⁾ Žr. CESE OL C 218, 2011 7 23, p. 31, kurioje šis klausimas plačiai nagrinėjamas.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Žaliosios knygos „Iššūkius paversti galimybėmis. Bendros strateginės ES mokslinių tyrimų ir inovacijų finansavimo programos kūrimas“

(COM(2011) 48 galutinis)

(2011/C 318/20)

Pranešėjas **Gerd WOLF**Bendrapranešėjis **Erik SVENSSON**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2011 m. vasario 9 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Žaliosios knygos „Iššūkius paversti galimybėmis. Bendros strateginės ES mokslinių tyrimų ir inovacijų finansavimo programos kūrimas“

COM(2011) 48 galutinis.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. birželio 23 d. priėmė savo nuomonę.

473-iojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2011 m. liepos 13–14 d. (liepos 13 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 122 nariams balsavus už ir 5 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas palankiai vertina Komisijos žaliąją knygą ir joje suformuluotus siekius, dar kartą patvirtina jau paskelbtas ankstesnes savo nuomones šiuo klausimu ir, remdamasis ekspertų ataskaitomis dėl 7-osios bendrosios mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos (toliau – MTTP) programos laikotarpio vidurio įvertinimo, rekomenduoja, kad Komisija pirmiausia turėtų:

1.1.1 pačios Komisijos ir ją remiančių patariamųjų organų papildomomis struktūrinėmis priemonėmis sukurti integruotą mokslinių tyrimų ir inovacijų strategiją, tačiau reikia išlaikyti kiekvienai šių dviejų sričių būdingus požymius ir būdingas darbo sąlygas;

1.1.2 būsimą biudžetą mokslinių tyrimų ir inovacijų skatinimui galų gale padidinti iki tokios viso biudžeto dalies, kuri iš tiesių atitiktų skelbiamą šios temos vertę ir lemiamą svarbą strategijoje „Europa 2020“ ir jos stimuliuojantį ir integruojantį svertą poveikį reikalingai valstybių narių skatinimo politikai;

1.1.3 supaprastinti būtinas administracines procedūras, sprendimų priėmimo procedūras padaryti lankstesnes ir greitesnes ir atitinkamai pritaikyti savo pareigūnų dalykines žinias ir įgaliojimus;

1.1.4 daugiausia dėmesio skirti tarpvalstybinėms užduotims, pavyzdžiui, bendrai atliekamiems moksliniams tyrimams, kurie sutelkia išteklius ir specialistų žinias tarpvalstybiniu mastu ir todėl įgauna europinę pridėtinę vertę;

1.1.5 struktūrinius fondus nukreipti į iki šiol mažiau jais besinaudojančius regionus, kad juose būtų kuriama kompetencijos bazė ir tam reikalingos struktūros, ir pagerinti struktūrinių fondų ir bendrosios programos sąsają;

1.1.6 skatinti didelio poveikio technologijų vystymą, nes be jų ES negalės nei atlaikyti pasaulinės konkurencijos, nei įveikti didžiųjų visuomenės problemų;

1.1.7 skirti 20 proc. viso 8-osios bendrosios programos biudžeto tai programos daliai, kurią valdo Europos mokslinių tyrimų taryba;

1.1.8 skatinti didelės MTTP infrastruktūros (EMTIS sąrašas) statybą ir išlaikymą;

1.1.9 visapusiškai skatinti inovacijas, be kita ko, socialinėje srityje, ekonomikoje, darbo vietose ir kūrybinės pramonės sektoriuje;

1.1.10 pagerinti paramos nuostatas dėl MVĮ ir mikroįmonių, kad būtų palengvintas jų dalyvavimas paramos programose ir priemonėse;

1.1.11 sukurti ir plėsti pakankamą rizikos kapitalo, kuriuo galėtų lengviau pasinaudoti visų pirma MVĮ, pagrindą, taip pat toliau plėtoti ir pritaikyti rizikos pasidalijimo finansinę priemonę;

1.1.12 apgalvoti valstybės pagalbos sistemos, taip pat konkurencijos ir viešųjų pirkimų taisyklių poveikį visam inovacijų procesui ir šios srities dalykinių žinių kaupimą ir viešojo bei privačiojo sektorių partnerystes.

1.2 Be to, Komitetas ragina valstybes nares ir biudžeto ribojimo laikotarpiu iš esmės prisidėti prie strategijos „Europa 2020“ ir daugiau investuoti į švietimą (ypač universitetus), mokslinius tyrimus, technologinę plėtrą ir inovacijas ir pagaliau įgyvendinti žymiausių ir jau Lisabonos sutartyje įtvirtintą „3 proc. išipareigojimą“, o geriausiai – net viršyti šį tikslą.

2. Svarbiausios Komisijos komunikato nuostatos

2.1 Žaliaja knyga siekiama paskatinti viešą diskusiją dėl svarbiausių punktų, kuriems teks svarbus vaidmuo būsimose ES mokslinių tyrimų ir inovacijų finansavimo programose.

2.2 Komisija ketina siekti patobulinimų šiose srityse:

- tikslų ir jų įgyvendinimo patikslinimas,
- sudėtingumo sumažinimas,
- papildomos naudos didinimas, svertų poveikio padidinimas ir dubliavimosi ir susiskaidymo vengimas,
- dalyvavimo supaprastinimas,
- galimybių dalyvauti ES programose išplėtimas – platesnis dalyvių ratas,
- konkurencingumo ir visuomeninio poveikio didinimas teikiant ES paramą.

2.3 Šiuo tikslu Komisija pageidauja parengti bendrą strategiją, kuri apimtų visas pagrindines ES mokslinių tyrimų ir inovacijų finansavimo programas, dabar taikomas pagal 7BP bei KIP, ir tokias ES inovacijų iniciatyvas kaip EIT.

2.4 Žaliojoje knygoje pateikti 27 konkretūs klausimai, susiję su šiomis teminėmis sritimis:

- bendras strategijos „Europa 2020“ tikslų įgyvendinimas,
- visuomenės problemų sprendimas,
- konkurencingumo didinimas,
- Europos mokslinio pagrindo ir Europos mokslinių tyrimų erdvės stiprinimas.

2.5 Iki šiol šių sudėtinių programos dalių finansavimas dabartiniu programavimo laikotarpiu (2007–2013 m.) buvo toks:

- 7-oji bendroji programa – 53,3 mlrd. EUR,
- Konkurencingumo ir inovacijų bendrosios programa (KIP) – 3,6 mlrd. EUR,
- Europos inovacijos ir technologijos institutas (EIT) – 309 mln. EUR,

— sanglaudos politika – apytikriai 86 mlrd. EUR (beveik 25 proc. viso struktūrinių fondų biudžeto)

3. Bendrosios pastabos

3.1 Vadovaudamasis 2010 m. lapkričio 26 d. ir 2011 m. vasario 4 d. Tarybos išvadomis ir toliau išvardintomis ankstesnėmis savo nuomonėmis Komitetas palankiai vertina ir remia Komisijos pateiktą žaliąją knygą ir ketinimą visas paramos moksliniams tyrimams ir inovacijoms priemonės sujungti į vieną bendrą strategiją. Šiuos tikslus atitinkanti, svari ir veiksminga ES paramos programa yra lemiamą išankstinę sąlyga Europos konkurencingumui stiprinti, užtikrinti jos gerovę ir jos socialinius laimėjimus bei įveikti didžiąsias visuomenės problemas.

3.2 Tačiau šioms prioritetiniams tikslams visų pirma reikia skirti jiems reikalingą ir tinkamą būsimos ES biudžeto dalį. Būtina būsimą mokslinių tyrimų ir inovacijų skatinimo biudžetą padidinti iki tokios viso biudžeto dalies, kuri iš tiesių atitiktų skelbiamą šios temos vertę ir lemiamą svarbą strategijoje „Europa 2020“ ir jos stimuliuojantį ir integruojantį svertų poveikį reikalingai valstybių narių skatinimo politikai.

3.3 2007 m. paskelbtoje nuomonėje „Europos potencialo išlaisvinimas ir stiprinimas mokslinių tyrimų, vystymo ir naujų diegimo srityje“ ⁽¹⁾ Komitetas jau pavadinime nurodė pagrindinį strategijos „Europa 2020“ uždavinį ir būtent šiam tikslui reikia parengti bendrą ES mokslinių tyrimų ir inovacijų finansavimo strategiją.

3.4 Tačiau tai nereiškia, kad šios dvi kategorijos sumaišomos ar viena jų pajungiamą kitai, veikiau svarbu, kad bendra strategija padėtų mokslinių tyrimų ir inovacijų kategorijoms tarpusavyje kuo veiksmingiau remti ir praturtinti vienai kitą.

3.5 Atitinkamai ir vadovaudamasis šia prielaida Regionų komitetas remia ir 2.5 punkte išdėstytus tikslus.

3.6 Dėl šių tikslų ir su jais susijusių sudėtingų klausimų pastaraisiais metais Komitetas parengė dar keletą esminių nuomonių, būtent:

- Žalioji knyga „Europos mokslinių tyrimų erdvė. Naujos perspektyvos“ ⁽²⁾,
- Mokslinių tyrimų organizacijų, pramonės ir MVĮ bendradarbiavimas ir žinių perdavimas – svarbios išankstinės inovacijų sąlygos ⁽³⁾,
- Bendrijos teisinis Europos mokslinių tyrimų infrastruktūros (ERI) pagrindas ⁽⁴⁾,
- Bendras mokslinių tyrimų programavimas. Bendradarbiavimas siekiant veiksmingiau spręsti bendrus uždavinius ⁽⁵⁾,

⁽¹⁾ OL C 325, 2006 12 30, p. 16.

⁽²⁾ OL C 44, 2008 2 16, p. 1.

⁽³⁾ OL C 218, 2009 9 11, p. 8.

⁽⁴⁾ OL C 182, 2009 8 4, p. 40.

⁽⁵⁾ OL C 228, 2009 9 22, p. 56.

- Strateginis Europos tarptautinio mokslinio ir technologinio bendradarbiavimo planas ⁽⁶⁾
- Plečiamos IRT ribos. Europos ateities ir kuriamų technologijų mokslinių tyrimų strategija ⁽⁷⁾,
- Bendrijos inovacijų politikos peržiūra besikeičiančiame pasaulyje ⁽⁸⁾,
- Investavimas į mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančių technologijų kūrimą (SET planas) ⁽⁹⁾,
- Pasirenkime atečiai. Bendrosios didelio poveikio technologijų strategijos plėtotė ES ⁽¹⁰⁾,
- Mokslinių tyrimų bendrųjų programų įgyvendinimo paprastinimas ⁽¹¹⁾,
- Strategijos „Europa 2020“ pavyzdinė iniciatyva „Inovacijų sąjunga“ ⁽¹²⁾,
- Novatoriškos darbo vietos – produktyvumo ir kokybiškų darbo vietų šaltinis ⁽¹³⁾,
- Mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos septintosios bendrosios programos tarpinis vertinimas ⁽¹⁴⁾.

Šiose nuomonėse jau buvo pateiktos konkrečios rekomendacijos dėl didžiosios dalies žaliojoje knygoje paminėtų tikslų ir klausimų. **Todėl Komitetas aiškiai nurodo šias ankstesnes nuomones, jas dar kartą patvirtina ir prašo jas laikyti pateiktos nuomonės dalimi.** Remiantis ekspertų ataskaita dėl 7-osios bendrosios MTTP programos ⁽¹⁵⁾ toliau pateikiamos pastabos, kurios pakartoja ankstesnių nuomonių teiginius arba juos išplėtoja.

3.7 Žaliojoje knygoje pateiktas ir šios nuomonės 4 skyriuje aptariamų klausimų sąrašas sudaro išpūdį, kad Komisija ketina radikaliai keisti ligšiolines finansavimo sąlygas ir prioritetus. Remdamasis savo nuomone „Mokslinių tyrimų bendrųjų

programų įgyvendinimo paprastinimas“, Komitetas tvirtai rekomenduoja iš esmės išlaikyti ir stiprinti iki šiol sėkmingai taikytą ES paramos priemonių (visų pirma bendrai atliekamų mokslinių tyrimų) nuoseklumą ir patikimumą, kuris yra būtinas, ir jo nesusilpninti pernelyg dideliu pakeitimų skaičiumi ⁽¹⁶⁾.

3.7.1 Bendros strategijos pagrindai veikiau turėtų būti dedami naudojantis papildomomis struktūrinėmis priemonėmis pačioje Komisijoje ir ją remiančiuose patariamuosiuose organuose. Be kita ko, tam reikėtų programiniu ir administraciniu požiūriu sujungti ligšiolinės Bendrosios mokslinių tyrimų programos (BP), Konkurencingumo ir inovacijų bendrosios programos ir Europos inovacijos ir technologijos instituto (EIT) priemones.

3.7.2 Kaip Komitetas jau daugelį kartų pabrėžė, taip pat būtina, kad už atitinkamas programas atsakingi Komisijos pareigūnai ir Komisijai dirbančių agentūrų darbuotojai patys būtų susijusiose srityse žinomi ir tarptautinį pripažinimą įgiję ekspertai, turintys pakankamą sprendimų laisvę ir galimybes imtis iniciatyvos, kad galėtų savo žiniomis ir kompetencija prisidėti prie šios bendros strategijos sėkmės ⁽¹⁷⁾. Šio tikslo nepavyks pasiekti vien tik griežtomis ir nelanksčiomis taisyklėmis ⁽¹⁸⁾, veikiau reikėtų taikyti patikimą ir sykiu lankstų požiūrį bei remtis specialiomis žiniomis ir patirtimi.

3.7.3 Komitetas daugelį kartų akcentavo lemiamą inovacijų reikšmę strategijai „Europa 2020“. Komitetas dar kartą kartoja, kad inovacijos nebūtinai yra linijinio proceso – nuo mokslinių tyrimų prie inovacijos – rezultatas, bet atsiranda sudėtingo proceso metu *dėl įvairių veiksmų sinergijos ir sąveikos* ⁽¹⁹⁾ ir apima taip pat socialinius ir komercinius aspektus. Tai pasakytina visų pirma apie paslaugų inovacijas, kurias dažniausiai skatina nauji naudotojų poreikiai, ir apie socialinės ekonomikos įmones, kurios reaguoja į visuomenės poreikius. Tas pats pasakytina ir apie inovacijas darbo vietų srityje ⁽²⁰⁾, kurias parengia ar išsideri socialiniai partneriai, taip pat apie inovacijas dizaino ir kūrybinėje pramonėje. 2010–2020 m. Europos strategija dėl negalios (Komisijos komunikatas) nurodo dar vieną svarbią inovacijų sritį, kurioje viešojo ir privačiojo sektorių paslaugų teikėjai gali pateikti neįgaliesiems pritaikytus produktus ir paslaugas, kad būtų galima visapusiškai integruoti į Europos visuomenę neįgaliuosius.

3.7.4 Be to, Komitetas nurodo, kad moksliniai tyrimai ir mokslas yra svarbi kultūros dalis, kuri yra būdinga švietimo epochoje prasidėjusiai Europos raidai. Nors moksliniai tyrimai ir mokslas yra svarbi išankstinė inovacijų sąlyga, juos būtina pripažinti, išlaikyti ir skatinti kaip atskirą Europos civilizacijos ir kultūros kategoriją. Negalima nei inovacijų priskirti moksliniams tyrimams, nei mokslinių tyrimų priskirti inovacijoms ⁽²¹⁾. Tai būtų pagrindinių Europos vertybių kultūrinis nuskurdinimas.

⁽⁶⁾ OL C 306, 2009 12 16, p. 13.

⁽⁷⁾ OL C 255, 2010 9 22, p. 54.

⁽⁸⁾ OL C 354, 2010 12 28, p. 80.

⁽⁹⁾ OL C 21, 2011 1 21, p. 49.

⁽¹⁰⁾ OL C 48, 2011 2 15, p. 112.

⁽¹¹⁾ OL C 48, 2011 2 15, p. 129.

⁽¹²⁾ OL C 132, 2011 5 3, p. 39.

⁽¹³⁾ OL C 132, 2011 5 3, p. 22.

⁽¹⁴⁾ OL C 218, 2011 7 23, p. 87.

⁽¹⁵⁾ <http://ec.europa.eu/research/evaluations>.

⁽¹⁶⁾ OL C 48, 2011 2 15, p. 129, 3.12 punktas.

⁽¹⁷⁾ OL C 48, 2011 2 15, p. 129, 3.10 punktas.

⁽¹⁸⁾ OL C 256, 2007 10 27, p. 17, 6.4 punktas.

⁽¹⁹⁾ Žr. 12 išnašą.

⁽²⁰⁾ OL C 132, 2011 5 3, p. 22.

⁽²¹⁾ Žr. 12 išnašą.

3.7.5 Svarbus mokslinių tyrimų ir inovacijų skiriamasis požymis yra skirtingos mokslu bei moksliniais tyrimais ir inovacijomis užsiimančių subjektų ir darbo sričių („kultūrų“) „žaidimo taisyklės“. Šiuo klausimu Komitetas primena savo nuomonę „Mokslinių tyrimų įstaigų, pramonės ir MVĮ bendradarbiavimas ir žinių perdavimas – svarbios išankstinės inovacijų sąlygos“⁽²²⁾, kurioje išnagrinėti įvairūs aspektai. Todėl bendroje strategijoje būtina ieškoti sprendimų, kurie paisytų šių skirtumų, juos atitiktų ir vis dėlto sudarytų sąlygas viso inovacijų proceso skatinimui.

3.7.6 Būtent todėl ypač svarbūs geri abiejų kategorijų veikėjų ryšiai ir keitimasis personalu ir patirtimi, ir tai reikia skatinti. Komitetas nurodo nuomonę dėl tarpinio vertinimo ataskaitos⁽²³⁾, kurioje jis mini tris numatytos paramos ramsčius: mokslas mokslui – darbotvarkę sudaro mokslininkai, mokslas konkurencingumui – darbotvarkę sudaro pramonės atstovai, mokslas visuomenei – darbotvarkę sudaro pilietinės visuomenės atstovai.

3.8 Remdamasis savo ankstesnėmis pastabomis dėl Komisijos vėl pateikiamo bendro teiginio dėl Europos mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros susiskaidymo, Komitetas nors ir sutinka, kad galbūt yra tokio susiskaidymo pavyzdžių, bet tai neatspindi bendros padėties. Todėl Komitetas kartoja, kad „jau ilgą laiką plėtojami europiniai – o dažnai netgi ir pasauliniai – ryšiai ir bendradarbiavimo tinklai, kurie nuolat tobulina ir iš naujo apibrėžia bendradarbiavimo ir konkurencijos sąveikos ribas“⁽²⁴⁾. „Tai svarbūs atitinkamų suinteresuotųjų subjektų ir jų organizacijų saviorganizacijos procesai“ ir todėl Komisija galiausiai turėtų į juos tinkamai atsižvelgti ir jų neignoruoti, juo labiau, kad MTTP bendrosios programos (visų pirma bendrai atliekami moksliniai tyrimai) savo ruožtu labai prisidėjo prie šių laimėjimų.

3.9 Be to, Komitetas rekomenduoja skirti daugiau dėmesio pasaulinio lygio mokslinių tyrimų ir inovacijų klasterių kūrimui. Tai yra patrauklūs, patys save stiprinantys aukštųjų mokyklų, mokslinių tyrimų institutų ir įmonių tinklai, kurie apima ir vaisingas atsiradusių specializuotų įmonių sąsajas. Šiuo požiūriu Komitetas dar kartą pabrėžia būtinybę ES įsteigti daugiau pasaulinio lygio universitetų ir ragina pirmiausia valstybės nares šiuo klausimu imtis ryžtingesnių veiksmų.

3.10 Komitetas kartoja savo rekomendaciją, skirtą visų pirma valstybėms narėms, sudaryti palankesnes sąlygas įmonių kūrimui, pagerinti jų gebėjimą išsilaikyti ir jų rinkos galimybes, taip pat sudaryti tam reikalingas bendrąsias sąlygas (taip pat žr. 4.7.1 punktą). Svarbiausia, kad būtų mažiau biurokratijos ir būtų užtikrintas pakankamas rizikos kapitalas. Nors Europos lygiu buvo parengtas geras metodas – Europos Komisijos ir

Europos investicijų banko bendrai sukurta rizikos pasidalijimo finansinė priemonė – vis dėlto reikia gerokai pagerinti visų pirma MVĮ galimybes gauti pakankamą rizikos kapitalą.

4. Konkrečios pastabos

Šiame skyriuje nagrinėjama keletas iš Komisijos iškeltų 27 klausimų. Jie nekartojami, o tik toliau aiškiai nurodomi.

4.1 ES paramos priemonių naudotojams reikia gerai struktūruoto turinio ir išsamios naudojimo instrukcijos, tiek spausdintinės, tiek patalpintos internete. Be to, siekiant kuo didesnio nuoseklumo reikėtų užtikrinti pasiteisinusių ir sėkmingai taikomų priemonių bei skatinimo principų ir kiek įmanoma mažesnio skaičiaus naujų metodų pusiausvyrą.

4.2 Darnaus taisyklių rinkinio ir lankstumo būtinybės pusiausvyrą, įskaitant atsižvelgimą į specialius poreikius, reikalauja ne tik taisyklių suderinimo, bet pirmiausia visapusiško nacionalinių procedūrų pripažinimo nustatant bendrą strateginį mokslinių tyrimų ir inovacijų pagrindą. Dėl darbo procesų Komisijoje Komitetas nurodo 3.7.2 punktą; pareigūnams kaupiant su naujoviškais koncepcijomis susijusių patirtį turėtų būti suteikta pakankamai laisvės, kad jie galėtų pasinaudoti išimčių taisyklėmis, išskirtinėmis taisyklėmis ir nukrypimais, kuriuos dar reikia apibrėžti⁽²⁴⁾. Nes visų pirma reikia sukaupiti patirtį⁽²⁵⁾. Šiuo klausimu Komitetas nurodo savo nuomonę dėl supaprastinimo⁽²⁶⁾, kurioje jis rekomenduoja vadovautis pasitikėjimu paremtu požiūriu ir labiau toleruoti klaidas.

4.3 Atsižvelgiant į tai, kad būtina valstybių narių nacionalinė ir regioninė parama moksliniams tyrimams ir inovacijoms ir atitinkamos jų reformų programos, ES lėšos turėtų būti pirmiausia skiriamos tarpvalstybiniam bendradarbiavimui, visų pirma bendrai atliekamiems moksliniams tyrimams. Bendrai atliekant mokslinius tyrimus, sutelkiami įvairių valstybių narių specialistų žinios ir ištekliai ir sukuriami aiški pridėtinę Europos vertę, daromas svertas poveikis valstybių narių paramos politikai ir skatinama Europos integracija.

4.4 Kadangi kompetencija ir strategijoje „Europa 2020“ turi išlikti mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros leitmotyvu, struktūrinius fondus reikėtų labiau nukreipti į iki šiol mažiau jais besinaudojančius regionus, kad juose būtų kuriama kompetencijos bazė ir skubiai tam reikalingos struktūros. Šiuo požiūriu Komitetas pritaria Komisijos teiginiui, kad „ilgainiui pasaulinio lygio kompetenciją galima išugdyti tik tokioje sistemoje, kurioje visiems visos ES mokslininkams suteikiamos priemonės jos siekti ir galiausiai konkuruoti dėl geriausių vietų. Todėl būtina, kad valstybės narės įgyvendintų savo mokslinių tyrimų sistemos platus užmojo modernizavimo darbotvarkės ir išlaikytų viešąjį finansavimą. ES finansavimas, kuris skiriamas ir iš sanglaudos politikos fondų, prirėkus turėtų padėti ugdyti kompetenciją reikiamose srityse“.

⁽²²⁾ OL C 218, 2009 9 11, p. 8, 4.1–4.4 punktai.

⁽²³⁾ OL C 218, 2011 7 23, p. 87.

⁽²⁴⁾ Žr. 12 išnašą.

⁽²⁵⁾ OL C 256, 2007 10 27, p. 17, 6.4 punktas.

⁽²⁶⁾ Žr. 11 išnašą, 3.6 punktą.

4.5 Kad būtų pasiekta sinergija su struktūriniais fondais ir optimalus koordinavimas su valstybių narių paramos politika, svarbiausia užtikrinti veiksmingas būsimos bendros ES mokslinių tyrimų ir inovacijų strategijos ir būsimos sanglaudos politikos strategijos sąsajas (8 klausimas) ⁽²⁷⁾. Pagrindinė regioninių strategijų kūrimo idėja turėtų būti „pažangioji specializacija“.

4.6 Kad būtų galima geriau skatinti visą inovacijų procesą, Komiteto nuomone, būtina nuodugni ir su susijusiais subjektais suderinta valstybės pagalbos, viešųjų pirkimų ir konkurencijos taisyklių, kurios galėtų prieštarauti šiam tikslui, peržiūra (19 klausimas) ⁽²⁸⁾. To priežastis – konkurencijos teisės ir inovacijų skatinimo pusiausvyra arba galima priešprieša. Todėl negalima konkurencijos, valstybės pagalbos ir viešųjų pirkimų teisinių nuostatų taikyti taip, kad jos būtų kliūtimi inovacijoms. Gali prireikti netgi reformų. Kartais inovacijas reikia saugoti taip pat nuo to, kad jų neįsigytų konkurentai norėdami blokuoti visą inovacijų procesą.

4.6.1 Inovacijų procesui – nuo viešojo sektoriaus remiamų mokslinių tyrimų iki pateikimo į rinką – tam tikrais atvejais būtinos ilgalaikės partnerystės, kurias sunku sudaryti laikantis dabar taikomų taisyklių (atskleidimo, intelektinės nuosavybės, valstybės pagalbos teisės ir viešųjų pirkimų taisyklių) (20 klausimas). Reikėtų ieškoti naujų metodų ir taisyklių, kad būtų galima panaikinti galimą siekių „daugiau inovacijų“ ir „daugiau viešumo ir teisingesnės konkurencijos“ prieštaravimą. Prie šito galima būtų svariai prisidėti atitinkamai padidinus eksperimentinių tyrimų arba fundamentinių mokslinių tyrimų dalį, kadangi jie nėra susiję su šiuo interesų konfliktu (žr. taip pat 4.7.3 punktą).

4.7 Dar vienas Komisijos pateiktų pagrindinių klausimų yra susijęs su paramos paskirstymu:

- MVĮ, socialinės ekonomikos įmonėms ir didelėms įmonėms,
- fundamentiniams tyrimams ir į visuomenės tikslus orientuotiems tyrimams,
- moksliniams tyrimams ir tolesniam inovacijų procesui,
- techninėms, paslaugų, visuomeninėms ir verslo inovacijoms,
- metodams „iš viršaus į apačią“ ir „iš apačios į viršų“.

Prie jau pirmiau išdėstytos pozicijos Komitetas šiuo klausimu toliau pateikia šias rekomendacijas.

4.7.1 Nustatant paramos temas ir priemones dėl įvairiausių priežasčių reikia ypač atsižvelgti į MVĮ, pirmiausia į mažesnes įmones ⁽²⁹⁾:

- MVĮ turėtų turėti galimybę tam tikrą šioms įmonėms pritaikytą laikotarpį dalyvauti programose (pavyzdžiui, dabartinėse priemonėse pagal AKT programą „Naujos ir besikuriančios technologijos“),
- didelį inovacijų potencialą turinčioms jaunoms įmonėms ir mikroįmonėms (turinčioms mažiau nei 10 darbuotojų) reikėtų skirti ypatingą dėmesį ir taikyti paprastesnius atitikimo kriterijus,
- parama turėtų būti skiriama visam inovacijų procesui remti (ypač svarbu verslininkams),
- daugiau dėmesio skirti paslaugų inovacijoms,
- norint paremti mažesnes įmones, kad jos galėtų naudotis inovacijų programomis ir lengviau jas pasiekti, prireiks vadovų ir koordinatorių, šiuo atveju svarbus vaidmuo galėtų tekti „Europos įmonių tinklui“,
- rengiant finansavimo modelius, būtina atsižvelgti į socialinės ekonomikos įmones.

4.7.2 Dideli fundamentalūs nauji laimėjimai žinių srityje ir dėl jų atsiradusios šiandien žinomos inovacijos, pavyzdžiui, internetas, GPS, magnetinio rezonanso vizualizavimas, lazeriai, kompiuteriai, nanotechnologijos ir t. t., buvo fundamentinių ir tolesnių taikomųjų mokslinių tyrimų rezultatas. Fundamentiniai ir taikomieji moksliniai tyrimai būtinas įrankis ruošiant dirvą būsimoms inovacijoms ⁽³⁰⁾. Komitetas taip pat nagrinėjo, kaip šiuo įrankiu galėtų pasinaudoti organizacijos, kurios puoselėja ir vysto inovacijas ⁽³¹⁾.

4.7.3 Todėl Komitetas rekomenduoja būsimoje 8-oje bendrojoje programoje mažiausiai iki 20 proc. visos paramos padidinti finansavimą Europos mokslinių tyrimų tarybos (angl. ERC) remiamoms priemonėms, taip pat teikti pakankamą svarbą esminiams klausimams kitose programos dalyse. Europos mokslinių tyrimų taryba pademonstravo, kad gali puikiai remti naujas idėjas ir aukščiausios klasės mokslinius tyrimus. Savo būsimose procedūrose ji taip pat turėtų daugiau dėmesio skirti jaunų mokslininkų karjerai, kad jie pasilikytų ir vykdytų mokslinius tyrimus Europoje arba būtų įtikinti grįžti į ją.

4.7.4 Bendrai atliekami moksliniai tyrimai, kurie sudaro dabartinės programos dalies „Bendradarbiavimas“ ⁽³²⁾ šerdį, yra pagrindinis dabartinės 7-osios bendrosios MTTP programos (ir jos pirmtakių) ramstis ir iki šiol jis puikiai pasiteisino. Lemiamą yra pagrindinė paramos priemonė siekiant susieti valstybių narių mokslinių tyrimų veiklą ir užkirsti kelią susiskaidymui. Todėl būsimoje strateginėje programoje būtina reikia išlaikyti ir sustiprinti jos svarbą ⁽³³⁾. Tai dar svarbiau todėl, kad bendrai

⁽²⁷⁾ Žr. taip pat 3.7.1 punktą.

⁽²⁸⁾ OL C 218, 2009 9 11, p. 8, 4.8 punktas.

⁽²⁹⁾ Žr. 12 išnašą, 4.10 punktą.

⁽³⁰⁾ OL C 354, 2010 12 28, p. 80, 3.2.3 punktas.

⁽³¹⁾ Žr. 3 išnašą.

⁽³²⁾ Vis dėlto naujame pasiūlyme dėl 8-osios bendrosios MTTP programos galima būtų vartoti naujas sąvokas iki šiol „bendrai atliekamais moksliniais tyrimais“ ir „bendradarbiavimu“ vadintoms priemonėms apibūdinti.

⁽³³⁾ Žr. taip pat 4.3 punktą.

atliekamais moksliniais tyrimais siekiama spręsti didžiąsias visuomenės problemas (9 ir 11 klausimai) ir iš esmės prisidedama prie pasaulinį Europos konkurencingumą lemiančių pagrindinių technologijų vystymo.

4.7.5 Apskritai projektų „iš apačios į viršų“ (žr. taip pat 4.7.10 punktą) rėmimui turėtų tekti didesnis vaidmuo (9 ir 10 klausimai), kad būtų suteikta daugiau laisvės plėtoti novatoriškas idėjas, kurios neįtrauktos į temų sąrašą arba, pavyzdžiui, nėra vystomos dabartiniuose pramonės sektoriuose (žr. taip pat 3.7.6 punktą – darbotvarkę sudaro pramonės atstovai), – juk galiausiai lėktuvą išrado ne laivų statybos pramonė!

4.7.6 Metodai „iš viršaus į apačią“ yra svarbiausių sprendimus priimančių asmenų strateginės perspektyvos ir jų dabartinių žinių rezultatas, o metodai „iš apačios į viršų“ paremti kūrybiniu tiesiogiai su tiriamais ir tobulinamais objektais dirbančių mokslininkų, inžinierių ir kitų suinteresuotųjų subjektų potencialu. Net sprendžiant svarbias visuomenines problemas reikėtų ne tik remtis „iš viršaus į apačią“ nuleidžiamais nurodymais, kiek pasitelkti plačios mokslininkų bendruomenės „iš apačios į viršų“ pateiktas idėjas ir sprendimus ir „[...] investicijos įgyvendinant inovacijų politiką turėtų būti skiriamos organizacinėms ir į darbuotojus orientuotoms inovacijoms darbo vietose, į darbuotojus orientuotai praktikai“⁽³⁴⁾.

4.7.7 Metodų „iš apačios į viršų“ ir „iš viršaus į apačią“ pusiausvyra reikalauja papildomo diferencijavimo: taip pat ir nustatytiuose temų kataloguose (pavyzdžiui, didelio poveikio technologijos arba didžiosios visuomenės problemos) būtina numatyti pakankamai „iš apačios į viršų“ vykstančių procesų, kad būtų

suteikta pakankamai laisvės vystyti sprendimus, kurie nebuvo iš anksto numatyti pagal principą „iš viršaus į apačią“. Be to, reikia sudaryti galimybę atsirasti visiškai naujiems dar nežinomų klausimų ir problemų sprendimo metodams. Nors tokie metodai jau gali būti įgyvendinami pagal programos dalį „Idėjos“, reikėtų ir bendrai atliekamuose moksliniuose tyrimuose jiems skirti daug daugiau vietos, kaip tai jau sėkmingai įgyvendinama pagal programos IRT temos dalį „Naujos ir besikuriančios technologijos“. Todėl atsakingiems pareigūnams reikia suteikti daugiau lankstumo ir sprendimo laisvės.

4.7.8 Dėl Europos MTTP infrastruktūros (EMTIS sąrašas) Komitetas kartoja savo rekomendaciją⁽³⁵⁾ ją skatinti prisidedant prie statybos ir išlaikymo. Taip pat puikiai pasitvirtino programos dalis „Žmonės“, pagal kurią, be kita ko, taikomos Marie Curie priemonės (23 klausimas), todėl reikėtų ją visą išlaikyti ar net išplėsti.

4.7.9 Atsižvelgdamas į tai, kad svarbios bendros Europos ekonomikos, pinigų ir finansų politikos problemos ir su jomis susiję makroekonomikos klausimai šiuo metu sudaro didelę politinių diskusijų dalį, Komitetas rekomenduoja paramos programose pakankamą dėmesį skirti su tuo susijusiems moksliniams tyrimams.

4.7.10 Platesniais nei MTTP klausimais (17 klausimas) Komitetas rekomenduoja nekurti vėl naujų priemonių, o visų pirma remtis ką tik sukurtų susijusių priemonių patirtimi⁽³⁶⁾. Rodikliai ir inovacijų partnerystės aptariamasi taip pat nuomonėje dėl inovacijų sąjungos⁽³⁷⁾. Dėl aprūpinimo kapitalu Komitetas nurodo tą pačią nuomonę⁽³⁸⁾.

2011 m. liepos 13 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Staffan NILSSON

⁽³⁴⁾ OL C 132, 2011 5 3, p. 5.

⁽³⁵⁾ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Strategijos „Europa 2020“ pavyzdinė iniciatyva „Inovacijų sąjunga“, OL C 132, 2011 5 3, 3.8.4 punktas.

⁽³⁶⁾ Taip pat žr. 12 išnašą.

⁽³⁷⁾ Žr. 12 išnašą, 4.2 ir 4.4 punktus.

⁽³⁸⁾ Žr. 12 išnašą, 4.8 punktą.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Tarybos reglamento (Euratomas), kuriuo apibrėžiamos įmonių, mokslinių tyrimų centrų ir universitetų dalyvavimo vykdant netiesioginius veiksmus pagal 2012–2013 m. Europos atominės energijos bendrijos bendrąją programą ir mokslinių tyrimų rezultatų sklaidos taisyklės

(COM(2011) 71 galutinis – 2011/0045 (NLE))

Tarybos sprendimo dėl 2012–2013 m. Europos atominės energijos bendrijos branduolinių mokslinių tyrimų ir mokymo veiklos bendrosios programos pasiūlymo

(COM(2011) 72 galutinis – 2011/0046 (NLE))

pasiūlymo dėl Tarybos sprendimo dėl netiesioginiais veiksmais vykdytinos specialiosios programos, kuria įgyvendinama 2012–2013 m. Europos atominės energijos bendrijos branduolinių mokslinių tyrimų ir mokymo veiklos bendroji programa

(COM(2011) 73 galutinis – 2011/0043 (NLE))

pasiūlymo dėl Tarybos sprendimo dėl tiesioginiais Jungtinio tyrimų centro veiksmais vykdytinos specialiosios programos, kuria įgyvendinama 2012–2013 m. Europos atominės energijos bendrijos branduolinių mokslinių tyrimų ir mokymo veiklos bendroji programa

(COM(2011) 74 galutinis – 2011/0044 (NLE))

(2011/C 318/21)

Pranešėjas **Gerd WOLF**

Taryba, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2011 m. kovo 22 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento (Euratomas), kuriuo apibrėžiamos įmonių, mokslinių tyrimų centrų ir universitetų dalyvavimo vykdant netiesioginius veiksmus pagal 2012–2013 m. Europos atominės energijos bendrijos bendrąją programą ir mokslinių tyrimų rezultatų sklaidos taisyklės

COM(2011) 71 galutinis – 2011/0045 /NLE

Tarybos sprendimo dėl 2012–2013 m. Europos atominės energijos bendrijos branduolinių mokslinių tyrimų ir mokymo veiklos bendrosios programos pasiūlymo

COM(2011) 72 galutinis – 2011/0046 /NLE

Pasiūlymo dėl Tarybos sprendimo dėl netiesioginiais veiksmais vykdytinos specialiosios programos, kuria įgyvendinama 2012–2013 m. Europos atominės energijos bendrijos branduolinių mokslinių tyrimų ir mokymo veiklos bendroji programa

COM(2011) 73 galutinis – 2011/0043 /NLE

Pasiūlymo dėl Tarybos sprendimo dėl tiesioginiais Jungtinio tyrimų centro veiksmais vykdytinos specialiosios programos, kuria įgyvendinama 2012–2013 m. Europos atominės energijos bendrijos branduolinių mokslinių tyrimų ir mokymo veiklos bendroji programa

COM(2011) 74 galutinis – 2011/0044 /NLE.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2011 m. birželio 23 d. priėmė savo nuomonę.

473-iojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2011 m. liepos 13–14 d. (liepos 14 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 92 nariams balsavus už ir 5 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Įvykusi cunamio sukelta Fukušimos atominės elektrinės branduolio dalijimosi reaktorių blokų avarija ir jos pasekmės rodo didelį tokių reaktorių pažeidžiamumą nustojus veikti avarinės vėsinimo sistemoms. Tai paskatino valstybes nares priimti energetikos politikos sprendimus dėl šios technologijos taikymo ateityje ir diskusijas Bendrijos lygmeniu. Mokslinių tyrimų ir technologijų vystymo tikslais reikia iš naujo įvertinti šiame dokumente svarstomą Euratomo branduolinių tyrimų ir mokymo veiklos (toliau – BTMV) bendrąją programą (2012–2013 m. laikotarpiui). Tolesnės pastabos pateikiamos atsižvelgiant į šias aplinkybes.

1.2 Dėl daugelio priežasčių Komitetas mano, kad turi būti išsaugotos ir didinamos žinios apie branduolines technologijas, jų naudojimą ir pasekmes. Kadangi Euratomo BTMV bendroji programa atlieka koordinavimo vaidmenį telkiant išteklius ir integruojant bendras pastangas, ji sukuria labai svarbią Europos pridėtinę vertę.

1.3 Todėl Komitetas rekomenduoja:

- vykdant mokslinius tyrimus branduolių sintezės reaktorių technologijos srityje dėmesį reikėtų sutelkti į geresnę reaktorių saugą, ilgalaikių radioaktyviųjų atliekų mažinimą ir šalinimą, daliųjų medžiagų kontrolę ir radiacinę saugą,
- kaupti ir didinti žinias apie projektuose nenumatytų gedimų šalinimą ir būsimus esamų įrenginių testavimus nepalankiausiomis sąlygomis,
- atsižvelgiant į galimus su sauga ir kitais aspektais susijusius privalumus, toliau ryžtingai tęsti energijos gamybą branduolių sintezės būdu, pagrindinį vaidmenį šiame procese skiriant tarptautine partneryste grindžiamam ITER projektui. Branduolių sintezės programos pagrindas yra „asociacijos“,
- tinkamomis mokymo priemonėmis užtikrinti pakankamą aukštos kvalifikacijos specialistų kiekį pagrindinėse srityse; taip pat užtikrinti, kad mokyklose būtų suteikiama pakankamai pagrindinių žinių apie šias technologijas ir radioaktyviąją spinduliuotę, jų keliamą pavojų ir matavimo būdus.

1.4 Nors remdamasis turimais dokumentais, Komitetas susidarė įspūdį, kad Komisijos siūlymuose ir planuose jau dabar atspindima nemažai minėtų Komiteto rekomendacijų, tačiau vis tiek ragina Komisiją išanalizuoti, ar atsižvelgiant į dabartinę padėtį pakanka numatyto biudžeto ir ar nereikėtų kai kurias temas išnagrinėti atidžiau.

1.5 Atsižvelgdamas į kitas savo rekomendacijas, Komitetas palankiai vertina Euratomo BTMV bendrąją programą ir jos priemones ir laiko jas esminiu Europos mokslinių tyrimų erdvės elementu.

2. Komisijos komunikatas

2.1 Europos Komisijos komunikatas apima keturis skirtingus dokumentus, kurių kiekviename pateikiami konkretūs pasiūlymai priimti Tarybos reglamentą arba sprendimą dėl Euratomo programos 2012–2013 m. Būtinybė apskritai priimti naujus sprendimus arba reglamentus, skirtus šiam laikotarpiui, yra susijusi su skirtinga abiejų programų – Europos Bendrijos mokslinių tyrimų, technologijų plėtros ir demonstravimo veiklos septintosios bendrosios programos (2007–2013 m.) ir Europos atominės energijos bendrijos (Euratomas) septintosios bendrosios branduolinių tyrimų ir mokymo veiklos programos (2007–2011 m.) – trukme. Taigi dabar reikia užpildyti dvejų metų trukmės spragą.

2.2 Europos Komisijos dokumentuose aptariami visi su tuo susiję aspektai:

- dalyvavimo taisyklės,
- bendroji programa,
- specialioji programa: netiesioginiai veiksmai,
- specialioji programa: tiesioginiai Jungtinio tyrimų centro veiksmai.

Kartu su priedais šie keturi dokumentai apima 120 puslapių, todėl šioje nuomonėje neįmanoma net trumpai aptarti jų turinio arba pateikti pastabų dėl visų aspektų.

2.3 Šiose dokumentuose svarstomi klausimai, susiję su ES finansuojamais branduolių sintezės, branduolių dalijimosi (daugiausia dėmesio skiriant ITER) ir radiacinės saugos moksliniais tyrimais. Komisija mano, kad ateinančius dvejus metus vykdant šiuos mokslinius tyrimus reikia remtis 2007–2011 m. sėkmingai vykdyta veikla ir ją toliau tęsti.

2.4 Šiam tikslui numatyta finansavimo suma yra apie 2 560 milijonų eurų, didžiausią dalį skiriant branduolių sintezės programai ITER.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Fukušima – naujos aplinkybės

Pirmiau minėti Komisijos dokumentai buvo parengti dar iki įvykių Fukušimoje. Atsižvelgdamas į cunamio poveikį ten esantiems branduolių dalijimosi reaktorių blokams, jo sukeltus nuostolius ir pasekmes gyventojams ir aplinkai, Komitetas mano, kad reikia į Euratomo BTMV bendrosios programos mokslinių tyrimų ir technologijų vystymo tikslus atsižvelgti ir

šiuo aspektu ir iš naujo įvertinti, kad prireikus būtų galima patikslinti jos kryptį. Todėl ši tik moksliniams tyrimams ir technologijų vystymui skirta nuomonė apima daugiau aspektų nei vien Euratomo BTMV bendrosios programos įgyvendinimo laikotarpio suderinimą su Septintosios bendrosios mokslinių tyrimų ir mokymo veiklos programos laikotarpiu.

3.1.1 Nors, Komiteto nuomone, dar per anksti daryti bendras energetikos politikos išvadas, tačiau jis gerbia tų valstybių narių sprendimą, kurios, laikydamosi prevencijos principo, pasirinko ateityje nebe naudoti branduolių dalijimosi technologijos kaip energijos šaltinio. Komitetas palankiai vertina tai, kad Fukušimos tema nagrinėjama taip pat ES lygiu ⁽¹⁾ ir yra įtraukta į energetikos politikos darbotvarkę, nors remiantis Lisabonos sutartimi, kiekviena valstybė narė gali pati nuspręsti, kokiam energijos rūšių deriniui teikti pirmenybę.

3.2 Euratomo branduolinių tyrimų ir mokymo veiklos bendroji programa

Visų pirma energijos moksliniams tyrimams skirta Euratomo BTMV bendroji programa papildo pagal Septintąją bendrąją mokslinių tyrimų, technologijų plėtros ir demonstravimo veiklos programą ⁽²⁾ vykdomus energijos mokslinius tyrimus, kuriuose daugiausia dėmesio skiriama mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančios energijos gavybai skirtų atsinaujinančių energijos šaltinių ir kitų nebranduolinių technologijų moksliniams tyrimams ir plėtrai. Taip norima užtikrinti, kad ES bus ištirtos ir įvertintos visos tvariam energijos rūšių deriniui naudingos technologijos ir jų savybės.

3.3 Pridėtinė Europos vertė

Komitetas dėl daugelio priežasčių (žr. toliau) mano, kad būtina didinti žinias apie branduolinę technologiją, jos naudojimą ir pasekmes. Kadangi Euratomo BTMV bendroji programa atlieka koordinavimo vaidmenį sutelkiant išteklius ir integruojant bendras pastangas, ji sukuria labai svarbią Europos pridėtinę vertę. Atsižvelgdamas į tolesnes savo rekomendacijas, Komitetas palankiai vertina visą Euratomo BTMV bendrąją programą ir jos priemones ir laiko jas esminiu Europos mokslinių tyrimų erdvės elementu ⁽³⁾.

3.4 Pirmenybė saugumo tyrimams ir žinių išsaugojimui

Nepaisant to, kokius sprendimus valstybės narės ir ES priims ateityje dėl būsimo branduolių dalijimosi technologijos naudojimo energijos gamybai, Komitetas yra įsitikinęs, kad jau vien dėl

- 1) galimų tarpvalstybinį poveikį turinčių nelaimingų atsitikimų,
- 2) visuotinės ekspertų ir technologijų migracijos,
- 3) jau egzistuojančių įrenginių ir juose esančių radioaktyviųjų atliekų,

- 4) branduolinių ginklų egzistavimo ir su tuo susijusių gamybos įrenginių ir labai rimtos – politinės – rizikos

ES privalo toliau ryžtingai gilinti žinias saugumo ir susijusių technologijų klausimais ir gerinti jų sklaidą. Atsisakymas kaupti visapusiškas žinias reikštų pavojingą žingsnį link „stručio politikos“. Todėl, o kartu ir siekiant išvengti, kad žinios apie šias technologijas ir jų poveikį nenugrimztų į užmarštį, nepaprastai svarbu sistemingai ir nepertraukiamai mokyti pakankamą skaičių šioje srityje reikalingų jaunų mokslinių bei techninių darbuotojų ir teikti jiems paramą.

3.5 Branduolių dalijimasis

Branduolių dalijimosi technologijos klausimu Komitetas pirmiausia atkreipia dėmesį į su saugumu susijusius klausimus:

- radiacinę saugą ir su ja susijusį medicininių gydymą bei prevencines medicinines ir technines priemones,
- padidintą branduolių dalijimosi jėgainių saugumą ir sumažintas atliekas ⁽⁴⁾,
- ilgaamžių radioaktyviųjų atliekų tvarkymą (laidojimą),
- daliosios medžiagos (branduolinio kuro) gavybą ir perdirbimą,
- saugos priemones, skirtas užkirsti kelią daliosios ir (arba) radioaktyviosios medžiagos vagystei ir neteisėtam panaudojimui,
- projektuose nenumatytų gedimų šalinimą ir privalomo būsimo jau egzistuojančių įrenginių testavimo nepalankiausiomis sąlygomis pasekmes ⁽⁵⁾.

3.6 Valdoma branduolių sintezė

Sintezės programa nuo pat pradžių ⁽⁶⁾ buvo skatinama visų pirma dėl didelių saugos (nepaprastai mažas deginamo kuro kiekis, nėra avarinio aušinimo, nėra grandininės reakcijos, nėra dalijimosi produktų ir aktinidų) ir kitų šios technologijos privalumų. Padaryta pažanga leido pastatyti nepaprastai didelės branduolinės sintezės galios (500 MW) reaktorių (ITER). Nors remiantis dabartinėmis žiniomis ir atsižvelgiant į šiuo metu

⁽¹⁾ Pavyzdžiui, Europos branduolinės energetikos forume (ENEF), http://ec.europa.eu/energy/nuclear/forum/forum_en.htm

⁽²⁾ Žr. OL C 65, 2006 3 17, p. 9.

⁽³⁾ Žr. OL C 44, 2008 2 16, p. 1.

⁽⁴⁾ Taip pat žr. 2011 m. gegužės 26 d. Šiaurės Reino-Vestfalijos mokslų akademijos memorandumą „Branduolinių jėgainių saugumas po nelaimingo atsitikimo Fukušimoje“

⁽⁵⁾ Žr. 2011 m. gegužės 30 d. EESRK pranešimą spaudai Nr. 60/2011.

⁽⁶⁾ Žr. OL C 302, 2004 12 7, p. 27.

skiriamą finansavimą branduolių sintezės reaktorių bus galima pradėti naudoti energijos gamybai tik antroje šio amžiaus pusėje ir nors dar reikia daug mokslinių tyrimų ir plėtros pastangų, kol tai taps naudinga energijos šaltiniu, vis dėlto kontroliuojama branduolių sintezė yra vienintelis žinomas galimas energijos šaltinis, turintis visame pasaulyje esantį ir praktiškai neribotą potencialą, kuris šiuo metu dar nėra vienokiu ar kitokiu būdu naudojamas⁽⁷⁾. Todėl Komitetas rekomenduoja šia programai skirti ypatingą dėmesį. Daugumos tyrimų teigimu, šiame amžiuje toliau didės pasaulinė energijos paklausa ir aštrės pasauliniu mastu pakankamos, aplinkai tinkamos ir tvarios energijos problema. Būtent todėl neatidėliotinai svarbu surasti dar vieną aplinkai tinkamą energijos šaltinį, pavyzdžiui, branduolių sintezę.

3.7 Visiškai pritariama teminiams Komisijos pasiūlymams

Atsižvelgdamas į 3.1 punkto pastabas, Komitetas palankiai vertina tai, kad teminiai Komisijos pasiūlymai apima didelę dalį šioje nuomonėje Komiteto siūlomų rekomendacijų, todėl Komitetas visiškai jiems pritaria. Tačiau Komitetas, remdamasis savo turimais dokumentais negali – o ir nelaiko savo pareiga – įvertinti, ar įrangai, personalui ir finansavimui skirtų išteklių pakanka norint įgyvendinti nustatytus tikslus. Todėl Komitetas rekomenduoja Komisijai pavesti programos priežiūrą vykdančioms ekspertų grupėms šiais aspektais persvarstyti kiekvieną atskirą programos dalį ir, jei reikia, skirti papildomų lėšų.

3.8 Tolesni su sauga ir rizikos klausimais susiję tyrimai

Kadangi saugos ir rizikos klausimai apima ne tik Euratomo BTMV bendrąją programą, Komitetas rekomenduoja, kartu su pagal Septintąją bendrąją mokslinių tyrimų, technologijų plėtros ir demonstravimo veiklos programą vykdomais energijos moksliniais tyrimais ir, kai įmanoma, bendradarbiaujant su kitais tarptautiniais partneriais, atsižvelgiant į naujausias stichines nelaimės parengti tyrimus atitinkamais saugos ir rizikos klausimais. Šiuose tyrimuose, be kitų, turėtų būti aptarti šie aspektai:

— techninė rizika, susijusi su įvairiomis svarbiomis energijos technologijomis, pavyzdžiui, branduolių dalijimusi, anglies dioksido surinkimu ir saugojimu, vandens talpyklomis, suspausto oro talpyklomis, naftos ir gamtinių dujų technologijomis, iškastinių energijos išteklių gavyba, transportavimu ir perdirbimu, vandenilio laikymo sistemomis ir vandeniliu kaip energijos šaltiniu (ypač skirtu mobiliam naudojimui) ir kt.,

— su aplinka susijusi rizika, kylanti dėl neįgyvendintų CO₂ mažinimo tikslų⁽⁸⁾ ir dėlto sustiprėjusios klimato kaitos,

— socialinė, politinė ir galima karinė (i) rizika, susijusi su rimtu pasaulinio masto energijos trūkumu ir dėl to kylančiomis avarinėmis situacijomis bei (ii) galimais klimato kaitos pavojais⁽⁹⁾.

3.9 Gyventojų švietimas

Be to, Komiteto nuomone, reikėtų ne tik rengti reikalingus ekspertus, kaip antai fizikus, chemikus ir inžinierius (žr. 3.4 punktą), bet ir jau nuo jauno amžiaus visus piliečius mokyklose ir aukštojo lavinimo įstaigose supažindinti su spinduliuotės matavimu ir mokyti juos atskirti natūralią arba priimtą spinduliuotę nuo pavojingos apšvitos. Komitetas mano, kad tai geriausias būdas užtikrinti pakankamą ir būtinai objektyvų gebėjimą įvertinti branduolinio pavojaus situaciją, ypač krizinės situacijos atveju, kai reikia išvengti panikos ir imtis blaivių, tikslingų veiksmų.

3.10 Abejotina finansavimo apimtis

Nors Komitetas nemano, jog gali *ad hoc* kokybiškai svarstyti šį klausimą, tačiau atsižvelgiant į pirmiau pateiktus vertinimus, jam kyla abejonių (žr. taip pat 3.7 punktą), ar dabartinė finansavimo svarstomam periodui apimtis yra pakankama norint su tinkama energija ir atsižvelgiant į Komiteto rekomendacijas dėl SET plano⁽¹⁰⁾ ir 2050 m. gairių⁽¹¹⁾ išspręsti čia iškeltus klausimus. Todėl Komitetas rekomenduoja, kad, kadangi iki 2013 m. biudžetą galima nustatyti be galimybės daryti tolesnius pakeitimus, bent jau finansavimo laikotarpiui po 2013 m. (i) nustatyti mokslinių tyrimų poreikį atsižvelgiant į tai, kokių rimtų pasekmių energijos trūkumas ir CO₂ mažinimo tikslo neįgyvendinimas turės strategijos „Europa 2020“ ir kitų tikslų įgyvendinimui, ir (ii) skirti tam tikslui pakankamai lėšų. Komitetas dar kartą atkreipia dėmesį į tai, kad energijos moksliniams tyrimams skiriamo finansavimo pagal MTTP bendrąsias programas dalis jau seniai nebeatitinka energijos ir su tuo susijusios klimato problemų svarbos visuomenei.

3.11 Nuomonės dėl septintosios bendrosios programos

Primindamas į 3.7 punkte pateiktas savo pastabas, Komitetas pritaria Komisijai, kad ateinančius dvejus metus įgyvendinant pasiūlytą programą reikia remtis 2007–2011 m. sėkmingai vykdyta veikla ir tinkamai ją toliau tęsti. Komitetas atkreipia dėmesį į daugelyje savo nuomonių jau pabrėžtą finansavimo tęstinumo svarbą sėkmingiems moksliniams tyrimams. Todėl Komitetas atkreipia dėmesį ir į savo nuomonę dėl Europos atominės energijos bendrijos (Euratomas) septintosios bendrosios branduolinių tyrimų ir mokymo veiklos programos (2007–2011 m.) ir į nuomonės dėl jos specialiųjų programų bei dalyvavimo taisyklių. Komitetas dar kartą pabrėžia šiose

⁽⁷⁾ Žr. OL C 107, 2011 4 6, p. 37.

⁽⁸⁾ Žr. 2011 m. gegužės 30 d. http://www.iea.org/index_info.asp?id=1959

⁽⁹⁾ Žr. 5 išnašą ir, pavyzdžiui, 2011 m. gegužės mėnesio „research*eu results magazine“, p. 20.

⁽¹⁰⁾ Žr. OL C 21, 2011 1 21, p. 49.

⁽¹¹⁾ Žr. OL C 107, 2001 4 6, p. 37.

nuomonėse pateiktas rekomendacijas, kurias papildo šiame dokumente pateiktos pastabos. Ši nuoroda į jau parengtas Komiteto nuomones yra labai svarbi dar ir dėl to, kad pateikiamoje nuomonėje dėl savaime suprantamų priežasčių negalima aptarti visų Komisijos pasiūlymų aspektų.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Atliekų tvarkymo ir šalinimo problemos sprendimas

Atkreipdamas dėmesį į ankstesnes savo nuomones dėl branduolinės energijos, dėl Mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančios energetikos sistemos sukūrimo iki 2050 m. gairių ir dėl Šalinimo problemos ⁽¹²⁾, Komitetas dar kartą pabrėžia, kad visos pastangos, skirtos mažinti pavojingas atliekas ir jų gyvavimo laiką, yra nepaprastai svarbios. Būtų padaryta labai didelė pažanga, jei pavyktų atlikti veiksmingą virsmą ir radioaktyviųjų atliekų gyvavimo laiką pervesti iš „geologinės laiko skalės“ į „istorinę laiko skalę“. Taip būtų sukurtas visiškai naujas metodas sprendžiant atliekų tvarkymo ir laidojimo problemą arba ją mažinant. Todėl būtina ryžtingai remti visas galimybes atlikti su tuo susijusius mokslinius ir techninius tyrimus ir užtikrinti jų sėkmingą įgyvendinimą.

4.2 Didžiausios galimos avarijos rizikos mažinimas

Komiteto nuomone, absoliutaus techninių, žmogaus pastatytų įrengimų saugumo užtikrinti neįmanoma. Tačiau tolesnėje ateityje galimu vystymosi tikslu galėtų tapti siekis statyti ir eksploatuoti tik tokius įrenginius, kurie yra saugūs net ir dėl vidinių priežasčių kilusių avarijų atveju ir kuriuos gali pakeisti tik be galo reti išoriniai įvykiai (pavyzdžiui, meteorito kritimas), kurie sukeltų tokios apimties nuostolius, kad paties įrengimo pažeidimas arba sugriovimas tik nežymiai padidintų padarytą žalą.

4.3 Branduolių sintezės programa

Atsižvelgdamas į branduolių sintezės energijos užtikrinimo ateityje svarbą, Komitetas rekomenduoja:

- atliekant parengiamuosius parodomąjo reaktoriaus (DEMO) kūrimo darbus, kuris įgyvendinant ITER projektą turės pirmą kartą pademonstruoti elektros energijos gamybą branduolių sintezės būdu visoje sistemoje, užtikrinti reikalingą mokslinių tyrimų lygį ir
- rengiant koncepcijas vykdyti alternatyvios konfigūracijos magnetinio lauko koncepcijų (visų pirma stelaratorių) tyrimus, sykiu teikiant reikiamą pirmenybę tokamako kūrimui, geriausiu pavyzdžiu laikant ITER.

Be to, reikėtų apsvarstyti, kaip galima sutrumpinti DEMO kūrimo laiką ir kaip, atsižvelgiant į šiuo metu turimą visą pasaulį apimančio ITER projekto organizavimo patirtį, galima toliau tobulinti našią ir veiksmingą Europos branduolių sintezės programą. Komitetas pabrėžia, kad plėtoti ITER ir naudotis jos rezultatais Europa galės tik turėdama našią branduolių sintezės laboratorijų infrastruktūrą, turinčią pakankamus ryšius su atitinkamais pramonės sektoriais.

4.4 Dalyvavimo taisyklės branduolių dalijimosi ir radiacinės saugos srityje

Komitetas nemato didelio skirtumo lyginant su šiuo metu taikomomis dalyvavimo programoje 2007–2011 m. taisyklėmis. Šiuo klausimu Komitetas dar kartą atkreipia dėmesį į savo jau anksčiau parengtą teigiamą nuomonę ⁽¹³⁾, nes nėra ką pridurti.

4.5 Dalyvavimo branduolių sintezės programoje taisyklės

Šiuo metu taikomos specialiai Europos branduolių sintezės programai pritaikytos dalyvavimo taisyklės, kurių pagrindą jau sudaro 26 asociacijos sutartys su dalyvaujančiais mokslinių tyrimų centrais arba atitinkamomis valstybėmis narėmis, vadinamosios „asociacijos“. Be to, vykdoma branduolinės sintezės reaktoriaus Joint European Torus (JET) programa, kuriai sukurtos specialios paramos taisyklės. Taikydama šią sėkmingai veikiančią infrastruktūrą ES galėjo iš esmės daryti poveikį tarptautiniam ITER projektui ir laimėjo konkursą įgyventi šį projektą savo teritorijoje.

4.5.1 Asociacijos sutartys

Būtent tinkama ir vystymosi tikslams pritaikyta asociacijos sutarčių sandara ir didelis jų svertinis poveikis paramos politikai bei politinė valstybių narių parama buvo esminė sparčios ir stabilios pažangos įgyvendinant programą priežastis. Tik taip buvo galima vykdyti ITER, kurią Komitetas laiko svarbiausiu iki šiol įgyvendinamų branduolių sintezės energijos mokslinių tyrimų projektu ir ryžtingai jam pritaria. Dėl didelio ITER projekto išlaidų padidėjimo, kurio priežasčių Komitetas neturi galimybių šiame dokumente aptarti, kitoms programos dalims, visų pirma asociacijos sutarčių veiklai, taikomas didelis finansinis spaudimas. Todėl Komitetas nori perspėti, kad šis lėšų taupymas neturėtų būti tokios apimties, kad sužlugdytų asociacijos sutarčių svertinį poveikį ir taip darytų neigiamą poveikį programos našumui, reikalingai žinių bazei ir apskritai politinei valstybių narių paramai. Šie faktoriai nepaprastai svarbūs norint sėkmingai įgyvendinti ITER ir sukurti laukiamą naudą Europai. Asociacijos yra branduolių sintezės programos pagrindas ir idėjų fabrikas, ten kuriamos ITER eksploatacijos ir naudojimo idėjos, kuriamos ir tikrinamos naujos koncepcijos, mokomi šiam darbui reikalingi jauni mokslo darbuotojai ir inžinieriai, ten kuriami ryšiai su ES piliečiais.

⁽¹²⁾ OL C 218, 2011 7 23, p. 135.

⁽¹³⁾ Žr. OL C 309, 2006 12 16, p. 41.

4.6 Jungtinis tyrimų centras

Komisijos institucijų lygiu remiamame Jungtiniame tyrimų centre pirmiausia įgyvendinami šie su Euratomo programa susiję mokslinių tyrimų tikslai: (a) branduolinių atliekų tvarkymas, poveikis aplinkai ir pagrindinės žinios, (b) branduolinė sauga ir (c) branduolinis saugumas. Tai atitinka jau dokumento pradžioje suformuluotas rekomendacijas ir nuomonėje dėl septintosios bendrosios programos pateiktas Komiteto rekomendacijas ⁽¹⁴⁾, todėl Komitetas visiškai pritaria šiems tikslams.

2011 m. liepos 14 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Staffan NILSSON

⁽¹⁴⁾ Žr. OL C 185, 2006 8 8, p. 10.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl kredito sutarčių dėl gyvenamosios paskirties nuosavybės

(COM(2011) 142 galutinis – 2011/0062 (COD))

(2011/C 318/22)

Pranešėja **Reine-Claude MADER**

Taryba, 2011 m. balandžio 18 d., ir Europos Parlamentas, 2011 m. gegužės 10 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl kredito sutarčių dėl gyvenamosios paskirties nuosavybės

COM(2011) 142 galutinis – 2011/0062 (COD).

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. birželio 23 d. priėmė savo nuomonę.

473-iojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2011 m. liepos 13–14 d. (liepos 14 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 113 narių balsavus už, 4 – prieš ir 7 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas palankiai, tačiau kartu ir atsargiai, vertina pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl kredito sutarčių dėl gyvenamosios paskirties nuosavybės. Dėl finansų krizės, per kurią daugybė namų pirkėjų tapo nemokūs ir buvo priversti parduoti savo nuosavybę už labai mažas kainas, tapo akivaizdžiai būtina priimti tinkamą Europos Sąjungos teisės aktą šioje srityje.

1.2 Komitetas pritaria Komisijos tikslui sudaryti būtinas sąlygas sukurti veiksmingą ir konkurencingą bendrąją rinką siekiant atkurti vartotojų pasitikėjimą ir skatinti finansinį stabilumą. Tačiau nuogaustauja, kad pateikto pasiūlymo nepakaks šiam tikslui pasiekti.

1.3 Komitetas pabrėžia suinteresuotumą užtikrinti dabartinių teisės aktų, visų pirma Direktyvos 2008/48/EB⁽¹⁾ dėl vartotojų kreditų sutarčių, suderinamumą.

1.4 Komitetas mano, kad turint omeny pasiūlymo pobūdį, jo teisinis pagrindas turėtų būti Sutarties 169, o ne 114 straipsnis.

1.5 EESRK primena, kad ES lygmeniu suderinus taisykles, turėtų būti išlaikyta aukšto lygio vartotojų apsauga, taigi negali būti keliamas pavojus nacionalinės teisės aktais apsaugotoms vartotojų teisėms. Todėl turėdamas omenyje šį tikslą, Komitetas mano, kad suderinimo turėtų būti siekiama tinkamu būdu.

1.6 Komitetas palankiai vertina nuostatas, kuriomis didinamas palyginamumas, visų pirma tas, kuriomis siekiama suderinti bendros kredito kainos metinės normos apibrėžtis ir skaičiavimo metodiką.

1.7 EESRK mano, kad vien tik priemonių, kuriomis siekiama užtikrinti atsakingą skolinimą, nepakanka rinkos sąlygoms pagerinti ir užkirsti kelią pernelyg dideliui išiskolinimui.

1.8 Komitetas mano, kad reguliavimas dėl kredito tarpininkų, kurio prašė savo nuomonėje dėl pasiūlymo dėl direktyvos dėl vartotojų kreditų, yra esminės svarbos, turėdamas omenyje daugybę su šia profesija susijusių sunkumų, todėl, jo nuomone, reikėtų veikiau bendro pobūdžio taisyklių, o ne sutelktų į siaurą pasiūlymo sritį.

1.9 Taip pat mano, kad pasiūlymu neprisidedama prie bendros hipotekinių kreditų vidaus rinkos kūrimo ir apgailestauja, kad šioje srityje nebuvo numatyta galimybė taikyti pasirenkamąją priemonę.

1.10 EESRK siūlo patikslinti arba papildyti kai kurias nuostatas, siekiant padidinti vartotojų informaciją apie kintamąsias palūkanų normas. Vartotojai nedaug žino apie orientacines normas ir apie tai, kokią poveikį gali turėti palūkanų normos pasikeitimai grąžinimo įmokų dydžiui. Komitetas mano, kad lupikiškos palūkanų normos turėtų būti uždraustos, paskolų palūkanų normoms pagrindinei gyvenamajai vietai įsigyti turėtų būti nustatyta viršutinė riba, o palūkanų normų keitimas turėtų būti grindžiamas tik objektyviais, patikimais, viešais ir su paskolos gavėju nesusijusiais rodikliais.

1.11 Komitetas rekomenduoja, kad siekiant padidinti konkurencingumą tarp draudikų, paskolos gavėjas turėtų galimybę pasirinkti savo paskolos draudimo apsaugą.

⁽¹⁾ OL L 133, 2008 5 22, p. 66; EESRK nuomonė: OL C 234, 2003 9 23, p. 1.

2. Bendrosios aplinkybės ir pastabos

2.1 2007 m. gruodžio 18 d. Komisija priėmė baltąją knygą dėl ES hipotekinių kreditų rinkų integracijos. Konsultacijos su didele visuomenės dalimi Komisijai parodė, jog dėl neatitikimų tarp egzistuojančių hipotekinių kreditų teisės aktų buvo trūkdomas deramas bendrosios rinkos veikimas, padidėjo išlaidos ir buvo daroma žala vartotojams.

2.2 2008 m. liepos 9 d. ⁽²⁾ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė nuomonę dėl Baltosios knygos dėl ES hipotekinių kreditų rinkų integracijos. Komitetas, nors ir neįsitikinęs dėl realios galimybės integruoti ir suderinti kreditų rinką, turėdamas omenyje visų valstybių narių skirtingas kultūrines, teises ir socialines bei etines ypatybes, palankiai vertino tai, kad buvo sukurtas ryšys tarp dabartinių hipotekinių kreditų taisyklių ir būtinumo apsaugoti vartotojus. Jis pabrėžė kreditorių ir paskolos gavėjų, kurie turi suvokti savo išipareigojimų dydį, atsakomybę.

2.3 Per dabartinę finansų krizę paaiškėjo visi su rinkos ir reguliavimo problemomis, taip pat ir su bendra ekonomikos padėtimi susiję trūkumai, kredito tarpininkų ir kreditorių veikla ir prastas paskolos gavėjų finansinis raštingumas. Ateityje reiktų visus šiuos trūkumus ištaisyti, nes dėl jų galėtų būti gerokai pakirstas pasitikėjimas.

2.3.1 Pasiūlyme dėl direktyvos atsižvelgiama į konsultacijų rezultatus ir į OECD bei Pasaulio banko darbą.

2.3.2 Juo siekiama užtikrinti aukšto lygio vartotojų apsaugą suderintoje ES sistemoje, priartinant prie jos valstybių narių teisės aktus. Todėl, atsižvelgdamas į pasiūlymo turinį, Komitetas mano, kad jo teisinis pagrindas turėtų būti ne tik Sutarties 114 straipsnis, bet ir 169 straipsnis.

2.3.3 Juo siekiama sukurti veiksmingą ir konkurencingą bendrąją rinką, gerbiant Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje įtvirtintas pagrindines teises, atkuriant vartotojų pasitikėjimą ir didinant finansinį stabilumą.

2.3.4 Direktyva siekiama užtikrinti vartotojų teises, kurios įtvirtinamos Direktyvoje 2008/48/EB dėl vartotojų kreditų sutarčių, kartu suteikiant valstybėms narėms galimybę išplėsti jos teikiamą naudą tam tikroms profesinėms kategorijoms, visų pirma labai mažoms įmonėms.

2.3.5 Ji taikoma paskoloms, kuriomis siekiama finansuoti nekilnojamo turto įsigijimą arba renovaciją, t. y. paskoloms, kurioms netaikoma Direktyva 2008/48/EB, neatsižvelgiant į tai, ar jas suteikiant reikalinga hipoteka arba kita panaši garantija.

2.3.6 Pasiūlyme dėl direktyvos taikomas tikslinio derinimo principas ir jam skiriamas ypatingas dėmesys siekiant atsižvelgti į dabartinių teisės aktų skirtumus ir hipotekinių kreditų rinkų įvairovę ES.

2.3.7 Tačiau Komitetas, nors suvokia statybų sektoriaus svarbą ekonomikai, mano, kad direktyvoje ne iki galo pasimokyta iš finansų krizės patirties, kurios priežastys glūdi JAV hipotekinių kreditų rinkoje. Žalinga praktika suteikti 100 proc. ar daugiau nuosavybės vertės kreditus paskatino vartotojus, įskaitant gaunančius nedideles pajamas, pirkti. Per augimo laikotarpį įmanoma laikytis esminių išipareigojimų, tačiau jau pačioje ekonominio sąstingio, arba recesijos pradžioje dėl nedarbo buvo plačiai paplitęs mokėjimų išipareigojimų nevykdymas. Dėl daugybės į rinką patenkančių nuosavybės objektų krito kainos, finansinės institucijos patyrė didžiulius nuostolius. Todėl krizės priežastis yra pernelyg didelis skolininkų išsiskolinimas, tai reiškiny, kurio turi būti vengiama bet kokia kaina. Toliau tekste pateikiami Komiteto pasiūlymai.

3. Direktyvos pasiūlymai

3.1 1 skyrius. *Dalykas, taikymo sritis, terminų apibrėžtys ir kompetentingos institucijos*

3.1.1 Pasiūlymo dėl direktyvos 3 straipsnyje pagal direktyvoje dėl vartotojų kreditų taikomą tvarką pateikiamos svarbiausių terminų apibrėžtys. Komitetas norėtų, kad būtų patikslintas terminas „gyvenamoji paskirtis“, paaiškinant, ar jis apima tik pagrindinę gyvenamąją vietą laikomą būstą.

3.1.2 **EESRK pritaria šiai nuostatai, kuria siekiama užtikrinti, kad vartotojai suprastų ir galėtų palyginti skirtingus pasiūlymus.**

3.1.3 Komitetas mano, kad priežiūros institucijų steigimas ir sudarymas bei jų bendradarbiavimas yra būtini, ir tai ypač svarbu, turint omenyje krizės atskleistas problemas.

3.2 2 skyrius. *Kreditoriams ir kredito tarpininkams taikomos sąlygos*

3.2.1 5 ir 6 straipsniuose nustatyti reikalavimai, kad vartotojus aptarnaujantys kreditoriai arba kredito tarpininkai veiktų garbingai, sąžiningai ir profesionaliai. Jų pagrindu valstybės narės tampa iš dalies atsakingos už tai, kad būtų užtikrintas šių reikalavimų laikymasis, tuo tarpu Komisija pasilieka teisę patikslinti žinioms ir kompetencijai keliamus reikalavimus.

3.2.2 Pasiūlyme dėl direktyvos valstybės narės taip pat raginamos užtikrinti, kad pardavėjai nebūtų diskriminuojami atlyginimo požiūriu atsižvelgiant į parduotą produktą.

3.2.3 **EESRK pritaria šioms priemonėms, kadangi imant būsto paskolą labai svarbu turėti aukštos kokybės informaciją. Komitetas mano, kad kreditorių ir kredito tarpininkų atlyginimas neturėtų skatinti kai kuriuos iš jų siūlyti paskolas, neatitinkančias vartotojų poreikių.** Tačiau EESRK atkreipia dėmesį į abstrakčias, netikslias ir subjektyvias sąvokas, kurios gali paskatinti skirtingai interpretuoti griežtas sąlygas apibrėžiantį teisinį tekstą.

⁽²⁾ OL C 27, 2009 2 3, p. 18.

3.2.4 Šiuose dviejuose straipsniuose nėra pabrėžiamas esminis skirtumas tarp kreditorių ir kredito tarpininkų: kredito įmonių darbuotojams iš esmės mokamas atlyginimas, o kredito tarpininkai gauna komisinius. Profesinė etika pagrįsto elgesio galima tikėtis tada, kai atlyginimas išlieka „neutralus“, tačiau taip būna ne visada, kai pardavimo įmonių darbuotojų pajamos priklauso nuo pelningiausio sprendimo pardavimo, ypač tarpininkų atveju. Todėl visi su pardavimu susiję asmenys, nepaisant jų funkcijos, privalo būti tinkamai parengti, o tarpininkų darbuotojai turi turėti oficialų leidimą, kuris ne tik patvirtina jų kompetenciją, bet, svarbiausia, nustato jų elgseną.

3.2.5 Dar vienas esminis skirtumas: ginčų atveju vartotojas gali tvarkyti reikalus su kreditoriumi – finansine institucija, kuri iš esmės yra patikima ir moki. Tarpininko atveju atsakomybė dažnai būna asmeninė ir dėl to mokumas yra daug mažiau užtikrintas. Tai dar viena priežastis priimti teisės aktą, kuris būtų daug griežtesnis už dabartinį.

3.3 3 skyrius. Informavimas ir praktika prieš sudarant kredito sutartį

3.3.1 Remiantis Direktyva 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu⁽³⁾, reklama turi būti sąžininga, aiški ir neklaidinanti.

3.3.2 Reklamoje, kurioje pateikiami skaičiai, turi būti paminėti tam tikri faktai, būtini žinoti vartotojams, norintiems sudaryti hipotekinio kredito sutartį. Ši informacija turi būti aiški, tiksli ir įskaitoma, nesvarbu kokioje laikmenoje ji pateikiama.

3.3.3 9 straipsniu nustatomi reikalavimai ikisutartinės informacijos teikimui dviem lygmenimis. Joje nurodoma bendra informacija, kuri turi būti pateikta ir įtraukta į Europos standartinę informacijos lapą (ESIL), naudojamą kiekvienam asmeniui pritaikyti informacijai pateikti. Komitetas nepritaria 9 straipsnio 2 dalies 3 pastraipoje numatytai teisei prezumpcijai, pagal kurią paprasčiausio Europos standartinio informacijos lapo (ESIL) pateikimas prilygtų informacijos pateikimui.

3.3.4 10 straipsnyje numatoma papildoma informacija, kuri turi būti pateikiama vartotojams, apie kredito tarpininkų kvalifikaciją ir veiklą.

3.3.5 EESRK atkreipia dėmesį į šiuos informavimo įpareigojimus. Jis mano, kad jie turėtų būti griežtesni su kintamomis palūkanų normomis suteikiamų paskolų pasekmių atžvilgiu. Turėtų būti pateikiamas konkretus informacinis pranešimas.

3.3.6 EESRK abejoja dėl dabartinės formuluotės, susijusios su įpareigojimu apdrausti paskolą. Gali susidaryti įspūdis, kad draudimas turi būti įsigytas iš kreditoriaus. **Komitetas siūlo vartotojams leisti pasirinkti savo draudiką, kad būtų skatinama konkurencija tarp draudimo įmonių.**

3.3.7 Komitetas mano, kad būtina reguliuoti tarpininkų veiklą. Jis mano, kad būtų naudinga taikyti principą, pagal kurį būtų draudžiama reikalauti sumokėti bet kokią sumą (užstatą, paieškos išlaidas, paskolos suteikimo mokestį ir pan.) bet kokia forma, kol realiai neperduoti paskolinti pinigai.

3.3.8 Galiausiai, Komiteto nuomone, itin svarbu, kad vartotojams būtų suteikta informacija, kuri juos paskatintų gerai apgalvoti savo būsimas grąžinimo galimybes. Vartotojai akivaizdžiai ne visada taip daro. Todėl kreditoriai turi elgtis atsakingai ir sistemingai grįžti prie buvusios praktikos, kuri anksčiau buvo įrašyta daugelio valstybių narių įstatymuose: kredito garantija neturi viršyti 70–80 proc. nekilnojamo turto vertės. Ši taisyklė padėjo užtikrinti atsargumą, išvengti neatsargių finansinių institucijų veiksmų. Antrinių būsto paskolų krizė patvirtino šios taisyklės pagrįstumą. Reikėtų pagalvoti apie galimybę vėl įvesti šią taisyklę, numatant lankstesnes nuostatas dėl socialinio būsto, kurio atžvilgiu daugumoje valstybių narių yra numatytos finansinės priemonės.

3.3.9 Finansuojamo kapitalo apribojimo praktika turėtų dvigubą naudą. Pirma, neskatintų nemokių žmonių skolintis, kurie perka ir įklimpsta į skolas. Antra, kreditoriams būtų suteikiama garantija, kad paskolos gavėjai elgiasi atsakingai, kadangi jau įrodė savo gebėjimą taupyti. Galiausiai EESRK siūloma priemonė grindžiama pagrindiniu atsakingo skolinimo atsakingiems skolininkams principu.

3.4 4 skyrius. Bendros kredito kainos metinė norma

3.4.1 EESRK palankiai vertina bendros kredito kainos metinės normos skaičiavimo metodikos suderinimą. Metodikos, kuria nustatoma bendra kredito kaina vartotojui, išskyrus bet kuriuos vartotojo mokamus mokesčius už bet kurio iš kredito sutartyje nustatytų jo išipareigojimų nevykdymą, pagrindu bus galima palyginti pasiūlymus įvairiose valstybėse narėse.

3.4.2 Paskolos gavėjų informavimas apie pasikeitimus, kaip numatoma 13 straipsnyje, yra labai svarbus, nes paskolos gavėjai retai žino apie orientacinių normų pasikeitimą.

3.5 5 skyrius. Kreditingumo vertinimas

3.5.1 Labai svarbu, kad vartotojų kreditingumas būtų įvertinamas tada, kai jie sudaro sutartis dėl kredito, ir tada, kai padidėja bendra kredito suma. Vartotojai turi žinoti, kad nemokėdami jie neteks savo nuosavybės, kuri po to bus viešai parduodama rinkos sąlygomis, kurios gali būti labai prastos.

3.5.2 Tačiau dėl šios pareigos negali būti atsakoma tam tikroms vartotojų kategorijoms suteikti paskolą arba jiems nesąžiningai siūlomos tam tikro pobūdžio paskolos. Labai svarbi pareiga pateikti atsisakymo priežastis, taip pat galimybė pareikalauti, kad paraiška būtų nagrinėjama iš naujo, kai atsisakymas yra automatizuoto proceso rezultatas. Paskolos gavėjų

⁽³⁾ OL L 149, 2005 6 11, p. 22; EESRK nuomonė: OL C 108, 2004 4 30, p. 81.

siekis – kad kreditingumo vertinimas užkirstų kelią pernelyg dideliui įsiskolinimui. Jeigu paskolos gavėjas nevykdo mokėjimo įsipareigojimų, paskolos davėjas turėtų prisiimti atsakomybę, kadangi sprendimą priėmė remdamasis blogu paskolos gavėjo kreditingumo vertinimu. Neatsakingo skolinimo kainą turėtų mokėti paskolos davėjas.

3.5.3 EESRK norėtų pabrėžti, kad jis ypač pritartų atsakingam skolinimui, kai kreditorius ir paskolos gavėjas, kuris turi suteikti teisingą informaciją apie savo padėtį, privalo laikytis konkrečių taisyklių.

3.6 6 skyrius. Prieiga prie duomenų bazių

3.6.1 Pasiūlyme dėl direktyvos valstybių narių reikalaujama visiems kreditoriams užtikrinti prieigą prie duomenų bazių, kurios naudojamos vartotojų kreditingumui įvertinti ir vartotojų įsipareigojimų laikymuisi stebėti.

3.6.2 Šiems vešiesiems arba privatiems registrams bus taikomi vienodi kriterijai, kuriuos nustatys Komisija ir kurie atitiks 1995 m. spalio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos 95/46/EB⁽⁴⁾ dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo nuostatas.

3.6.3 EESRK norėtų pakartoti savo požiūrį, kad turėtų būti renkami tik su finansiniais įsipareigojimais susiję duomenys, kad būtų gerbiamos vartotojų teisės ir kad šiose duomenų bazėse saugoma informacija neturi būti naudojama komerciniais tikslais.

3.7 7 skyrius. Konsultavimas

3.7.1 EESRK mano, kad konsultavimo taisyklės neturėtų sumenkinti 5 skyriuje numatytos pareigos suteikti konsultaciją, kuria siekiama užtikrinti, kad vartotojams būtų siūlomi tinkami kredito produktai.

3.7.2 Be to, plėtojant paslaugas, kurios gali būti laikomos susijusiomis, neturi būti didinama paskolos kaina.

3.8 8 skyrius. Išankstinis grąžinimas

3.8.1 Pasiūlymu dėl direktyvos suteikiama teisė į išankstinį grąžinimą, kuriam keliamos tam tikros sąlygos. Visų pirma numatoma sąžiningos kompensacijos galimybė.

3.8.2 Ši nuostata nepalanki vartotojams, nes kai kuriose valstybėse narėse galioja taisyklės, pagal kurias išankstinis mokėjimas visada galimas sumokant nedidelę kompensaciją arba be jokios kompensacijos mirties atveju arba netekus darbo dėl etatų mažinimo.

3.8.3 Savo nuomonėje dėl pasiūlymo dėl direktyvos dėl vartotojų kreditų EESRK nepritarė tam, kad valstybėms narėms būtų leidžiama nustatyti kompensavimo metodus išankstinio grąžinimo atveju, nes su vartotojais gali būti elgiamasi labai skirtingai ir gali būti rinkos iškraipymų.

3.9 9 skyrius. Rizikos ribojimo ir priežiūros reikalavimai

3.9.1 Kaip EESRK pabrėžė savo nuomonėje dėl pasiūlymo dėl direktyvos dėl vartotojų kreditų, kredito tarpininkų veiksmų reguliavimas yra prioritetas. Reguliavimas turi suvienodinti vartotojų apsaugos lygmenis Europos Sąjungoje.

3.9.2 Todėl pasiūlymo dėl direktyvos nuostatomis einama Komiteto pageidaujama kryptimi.

3.9.3 Šios nuostatos numato:

— kredito tarpininkų, tiek fizinių, tiek juridinių asmenų, pareigą įsigyti leidimą ir leidimo panaikinimo sąlygas;

— vieną bendrą tarpininkų registrą, kuriame turi būti pateiktos atsakingų asmenų ir tų asmenų, kurie vykdo veiklą vadovaudamiesi laisvės teikti paslaugas principu, pavardės.

Šis registras turi būti nuolat atnaujinamas. Jis turi būti lengvai prieinamas;

— profesiniai reikalavimai (nepriekaištinga reputacija, profesinės civilinės atsakomybės draudimas). Šie kriterijai turi būti skaidrūs. Komisija pasilieka teisę nustatyti techninius standartus, kuriais būtų nurodoma minimali piniginė profesinės civilinės atsakomybės draudimo suma.

3.9.4 Pasiūlymas dėl direktyvos taip pat nustato leidimų savitarpio pripažinimo principą, kurio pagrindu tarpininkai galėtų veikti, vadovaudamiesi įsisteigimo laisvės ir laisvės teikti paslaugas principais, pirmiausia informavę kilmės valstybių narių kompetentingas institucijas.

3.9.5 Pasiūlymu nustatoma institucijoms taikoma informavimo, susijusio tiek su leidimų išdavimu, tiek su jų panaikinimu, procedūra ir buveinės valstybės narės ir priimančios valstybės narės kompetentingų institucijų bendradarbiavimo sąlygos.

3.9.6 EESRK vis dėlto mano, kad Komisija turėtų nustatyti bendras kredito tarpininkavimo taisyklės atskirame teisės akte, kaip buvo padaryta draudimo tarpininkų atveju.

3.10 10 skyrius. Baigiamosios nuostatos

3.10.1 Pasiūlymas dėl direktyvos numato:

— nuobaudų galimybės principą, pagal kurį valstybės narės, vadovaudamosi nacionaline teise, užtikrina, kad kreditoriams arba paskolos gavėjams būtų galima taikyti atitinkamas priemones. Ši simetrija suprantama, tačiau neturėtų būti pamiršta, kad paskolos gavėjai yra silpnoji sutarties pusė, kadangi jie priklauso nuo informacijos, kurią jiems suteikia kreditoriai arba tarpininkai;

⁽⁴⁾ OL L 281, 1995 11 23, p. 31; EESRK nuomonė: OL C 159, 1991 6 17, p. 38.

- pareigą nustatyti arba laikytis ginčų sprendimo neteismine tvarka procedūrų, kurios bus naudingos tiek kreditoriams, tiek paskolos gavėjams, su sąlyga, kad šios priemonės yra nepriklausomos ir neatima galimybės kreiptis į teismą;
- kad Komisijai suteikiami įgaliojimai priimti deleguotuosius teisės aktus. Parlamentas ir Taryba gali nepritarti Komisijos priimtiems sprendimams. Jie gali bet kuriuo metu atšaukti deleguotąjį teisės aktą.

3.10.2 EESRK kelia klausimą dėl Europos Komisijai suteiktų įgaliojimų priimti deleguotuosius teisės aktus dėl svarbiausių teisinės priemonės aspektų masto ir dėl šios priemonės, kuri turės būti įgyvendinta, poveikio teisiniam saugumui. Be to, suteikti įgaliojimai gerokai viršija Sutarties 290 straipsnyje nustatytas ir komunikate dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 290 straipsnio įgyvendinimo apibrėžtas ribas. Ši galimybė turi būti ribojama ir ja turėtų būti galima naudotis tik išskirtinėmis aplinkybėmis.

3.10.3 Pasiūlyme dėl direktyvos valstybėms narėms nurodoma užtikrinti, kad direktyva būtų įgyvendinta ir kad negalėtų būti išvengiama nuostatų, kurias jos priima įgyvendindamos šią direktyvą, laikymosi.

3.10.4 EESRK susipažino su pasiūlymo dėl direktyvos nuostatomis ir pakartoja, kad jos neturi sumažinti apsaugos lygio valstybėse narėse, kurį dabartiniu metu suteikia kredito sutartis dėl gyvenamosios paskirties nuosavybės reglamentuojantys teisės aktai.

3.10.5 Galiausiai pasiūlyme dėl direktyvos numatoma, kad ji turi būti perkelta į nacionalinę teisę per dvejus metus ir kad ji bus peržiūreta po penkerių metų nuo jos įsigaliojimo. Tai atrodytų logiška, o direktyvos priemonių poveikio vertinimas parodys, ar ji tinkama.

2011 m. liepos 14 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Staffan NILSSON

PRIEDAS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės

Toliau pateikiami diskusijų metu atvesti pakeitimai, už kuriuos buvo atiduota ne mažiau kaip 1/4 balsų (DTT 39 straipsnio 2 punktas):

3.8.2 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

~~„Kalbant apie šią 54 nuostatą, reikėtų atsižvelgti ir į teisę ir galimybę numatyti mokesčius už anksčiau negu nustatytas terminas grąžintą paskolą, ir į vartotojo interesą nepalanki vartotojams, palyginti su tam tikrose valstybėse narėse galiojančiomis taisyklėmis, kuriose išankstinis mokėjimas visada turėti galimybę nutraukti sutartį sumokant nedidelę kompensaciją arba be nemokant jokios kompensacijos mirties atveju arba netekus darbo dėl etatų mažinimo.“~~

Balsavimo rezultatas:

Už: 26
Prieš: 61
Susilaikė: 10

3.10.4 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

~~„EESRK susipažino su pasiūlymo dėl direktyvos nuostatomis ir pakartoja, kad šioje srityje reikia stengtis siekti maksimalaus įprastų vartojimo kreditų suderinimo nepažeidžiant teisėtų ir konkrečių vartotojo interesų, jos neturi sumažinti apsaugos lygio valstybėse narėse, kurį dabartiniu metu suteikia kredito sutartis dėl gyvenamosios paskirties nuosavybės reglamentuojantys teisės aktai.“~~

Balsavimo rezultatas:

Už: 29
Prieš: 76
Susilaikė: 4

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 521/2008, įsteigiantis Kuro elementų ir vandenilio bendrąją įmonę

(COM(2011) 224 galutinis – 2011/0091 (NLE))

(2011/C 318/23)

Pagrindinis pranešėjas **Mihai MANOLIU**

Taryba, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2011 m. gegužės 16 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 521/2008, įsteigiantis Kuro elementų ir vandenilio bendrąją įmonę

COM(2011) 224 galutinis – 2011/0091 (NLE).

Komiteto biuras 2011 m. gegužės 3 d. pavedė Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyriui atlikti Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu.

Kadangi darbas skubus, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas savo 473-iojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2011 m. liepos 13–14 d. (liepos 13 d. posėdis), pagrindiniu pranešėju paskyrė Mihai MANOLIU ir priėmė šią nuomonę 131 nariui balsavus už, 1 – prieš ir 2 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Komitetas pritaria sprendimui dėl Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 521/2008, įsteigiantis Kuro elementų ir vandenilio bendrąją įmonę. Komitetas mano, kad atlikus siūlomus pakeitimus paskatintos investicijos į mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą suteiks daugiau nuspėjamumo, reikalingo paramos gavėjams, nes įvedama nauja galimybė nustatyti mažiausią finansavimo lygį kvietimui teikti pasiūlymus.

1.2 EESRK pritaria nagrinėjamam pasiūlymui ir pabrėžia, kad investicijų ir mokslinių tyrimų koordinavimo požiūriu siūloma strategija yra svarbi stiprinant Europos mokslinių tyrimų erdvę.

1.3 Komitetas primena ⁽¹⁾, kad būtina

1.3.1 supaprastinti procedūras siekiant mažinti neigiamą poveikį, kurį lemia sudėtingos mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros programų administracinės procedūros;

1.3.2 parengti išsamią informavimo programą, kuri padėtų geriau sutelkti ne tik pramonės, bet ir kitų šioje veikloje dalyvaujančių subjektų finansinius išteklius;

1.3.3 teisingai taikyti Komisijos ir Kuro elementų ir vandenilio (KEV) bendrosios įmonės pasirašytą finansavimo susitarimą sudarant vienodas sąlygas tiek pramonės, tiek mokslinių tyrimų grupėms;

1.3.4 užtikrinti, kad nebus jokio papildomo poveikio biudžetui ir bus apsiribota pradžioje šiam Tarybos reglamentui įgyvendinti patvirtintu biudžetu, o siūlomi pakeitimai sudarys galimybę geriau panaudoti numatytas biudžeto lėšas;

1.3.5 parengti profesinio mokymo programą siekiant užtikrinti, kad darbuotojai turėtų atitinkamų įgūdžių ir galėtų būti įdarbinti pagal šią bendrą technologijų iniciatyvą sukurtose darbo vietose;

1.4 apibrėžti aiškią strategiją ir parengti veiksmų iki 2020 m. planą.

2. Aplinkybės ir bendra informacija

2.1 Kuro elementų ir vandenilio (KEV) technologijos yra perspektyvios ilgalaikės energetikos galimybės, kuriomis galima naudotis visuose ekonomikos sektoriuose ir kurios turi labai daug privalumų, susijusių su energetiniu saugumu, transportu, aplinka ir tausiu išteklių naudojimu.

2.2 Kuro elementų ir vandenilio bendroji įmonė

2.2.1 siekia, kad Europa pasaulio mastu pirmautų kuro elementų ir vandenilio technologijų srityje ir kad rinkos jėgoms būtų sudarytos sąlygos užtikrinti didelę naudą visuomenei;

2.2.2 koordinuotai skatina valstybėse narėse vykdomus mokslinius tyrimus, technologinę plėtrą ir demonstracinę veiklą siekiant įveikti rinkos nepakankamumą ir daugiausia dėmesio skirti rinkai tinkamų produktų kūrimui. KEV bendroji įmonė

⁽¹⁾ OL C 204, 2008 8 9, p. 19.

veiklą vykdo daugiau kaip dvejus metus, ir per tą laikotarpį užbaigtas visas veiklos ciklas: paskelbti kvietimai teikti pasiūlymus, įvertinti pasiūlymai, baigtos derybos dėl finansavimo ir sudaryti dotacijos susitarimai ⁽²⁾;

2.2.3 remia kuro elementų ir vandenilio bendros technologijų iniciatyvos prioritetų įgyvendinimą mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos srityje, visų pirma skiriant dotacijas po to, kai paskelbiami kvietimai teikti pasiūlymus konkurso būdu (ES indėlis siekia 470 mln. EUR);

2.2.4 siekia skatinti viešąjį ir privatųjį sektorius daugiau investuoti į kuro elementų bei vandenilio technologijų mokslinius tyrimus;

2.3 Pagrindinės KEV bendrosios įmonės užduotys ir veikla:

2.3.1 užtikrinti bendros technologijų iniciatyvos kūrimą ir veiksmingą valdymą;

2.3.2 pasiekti reikiamą mokslinių tyrimų veiklos „kritinę masę“;

2.3.3 paskatinti papildomas pramonės investicijas nacionaliniu ir regionų lygmeniu;

2.3.4 skatinti naujovių diegimą ir naujų vertės grandinių, apimančių MVĮ, kūrimąsi;

2.3.5 sudaryti sąlygas pramonės sektoriaus, universitetų ir fundamentinių ir taikomųjų mokslinių tyrimų centrų sąveikai;

2.3.6 skatinti VMĮ dalyvauti jos veikloje vadovaujantis Septintosios bendrosios programos tikslais;

2.3.7 skatinti dalyvauti visų valstybių narių ir asocijuotų šalių institucijas;

2.3.8 atlikti mokslinius tyrimus, kurie padėtų parengti naujas taisykles ir standartus kartu užtikrinant saugią veiklą ir nekeliant kliūčių diegti naujoves;

2.3.9 vykdyti komunikacijos ir sklaidos veiklą, taip pat teikti patikimą informaciją siekiant didesnio visuomenės sąmoningumo šioje srityje;

2.3.10 skirti ES lėšas ir sutelkti privataus sektoriaus išteklius;

2.3.11 užtikrinti gerą išteklių finansinį valdymą;

2.3.12 užtikrinti aukštą skaidrumo lygį ir visų kandidatų, visų pirma MVĮ, sąžiningą konkurenciją.

2.4 KEV bendroji įmonė prisideda prie Septintosios bendrosios programos įgyvendinimo visų pirma energetikos, nanomokslų, nanotechnologijų, medžiagų ir naujos gamybos technologijų ir transporto (įskaitant aeronautiką) srityse, kurios įtrauktos į konkrečią bendradarbiavimo programą.

3. Komisijos pasiūlymas

3.1 Remiantis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 187 straipsniu, bendra technologijų iniciatyva Septintojoje bendrojoje programoje (7 BP ⁽³⁾) pristatoma kaip būdas mokslinių tyrimų srityje sukurti Europos lygmens viešojo ir privataus sektorių partnerystę.

3.2 EESRK pabrėžia ⁽⁴⁾, kad bendromis technologijų iniciatyvomis išreiškiamas tvirtas ES pasiryžimas koordinuoti mokslinių tyrimų veiklą siekiant stiprinti Europos mokslinių tyrimų erdvę ir įgyvendinti Europos konkurencingumo tikslus.

3.3 Nuo pat pradžių pramonės sektoriui nustatytas dalyvavimo reikalavimas finansiniu įnašu padengti 50 proc. einamųjų išlaidų. Be to, veiklos išlaidoms padengti skirtas pramonės sektoriaus įnašas natūra turėtų būti ne mažesnis nei Komisijos finansinis įnašas.

3.4 EESRK apgailestauja, kad po dviejų pirmųjų kvietimų teikti pasiūlymus dėl KEV bendrosios įmonės didžiausi finansavimo lygiai turėjo būti sistemingai sumažinti visiems dalyviams: didelėms įmonėms – nuo taikytų 50 proc. iki 33 proc., o MVĮ ir mokslinių tyrimų įstaigoms – nuo taikytų 75 proc. iki 50 proc. KEV bendrosios įmonės įnašo.

3.5 Tokie finansavimo lygiai yra gerokai žemesni nei nustatyti pagal Septintąją bendrąją programą ir pagal ne Europoje vykdomas kuro elementų ir vandenilio mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros programas.

3.6 Dėl mažų finansavimo normų, taip pat dėl finansų ir ekonomikos krizės šiuo metu KEV bendrosios įmonės veikloje dalyvaujama ne taip aktyviai, kaip pradžioje tikėtasi.

3.7 Jei niekas nebus keičiama, galima tikėtis, kad tiek pramonės, tiek mokslinių tyrimų sektorių atstovai ilgainiui apskritai praras susidomėjimą.

3.8 Dabartiniame reglamente neatsižvelgiama į tai, kad daugeliu atvejų yra skatinami ir laukiami viešųjų nacionalinių ir regioninių šaltinių įnašai į projektus.

3.9 Naujame tekste nustatoma, kad užtikrinant ES lėšų atitikimą bus galima atsižvelgti ne tik į paties pramonės sektoriaus įnašą, bet ir į kitų veikloje dalyvaujančių juridinių asmenų įnašus.

3.10 Siekiant padidinti paramos gavėjams būtiną nuspėjamumą, nuo šiol numatoma galimybė nustatyti kvietimui teikti pasiūlymus taikomą mažiausią finansavimo lygį.

4. Konkrečios pastabos

4.1 KEV bendroji įmonė įkurta 2008 m. kaip viešojo ir privataus sektorių partnerystės įgyvendinantis Europos strateginę energetikos technologijų (SET) planą, Europos energetikos ir klimato politikos technologinį ramstį, pavyzdys. KEV bendrosios

⁽²⁾ Egzistuoja kitos keturios bendrosios įmonės: CLEAN SKY, IMI, ARTEMIS ir ENIAC.

⁽³⁾ OL L 412, 2006 12 30.

⁽⁴⁾ OL C 204, 2008 8 9, p. 19.

įmonės tikslas - įgyvendinant energetikos politiką 2010-2020 m. paspartinti kuro elementų ir vandenilio technologijų vystymą. Kvietimuose teikti pasiūlymus numatytos 36 sritys, kuriose siekiama skatinti kurti rinkai tinkamus novatoriškus produktus penkiose taikymo srityse:

- 4.1.1 transporto ir tiekimo infrastruktūra,
- 4.1.2 vandenilio gamyba ir platinimas,
- 4.1.3 elektros energijos gamyba vietos lygmeniu,
- 4.1.4 nešiojami įrenginiai,
- 4.1.5 įvairus pritaikymas daugelyje sričių.

4.2 Penkių artimiausių metų bendrosios įmonės svarbiausias tikslas - paspartinti kuro elementų ir vandenilio technologijų plėtojimą, kad būtų galima jas parduoti naujoms specifinėms rinkoms (nešiojamų įrenginių, nešiojamų generatorių, įvairių kombinuotą elektros ir šiluminę energiją naudojančių buitinių prietaisų, transporto).

4.3 KEV bendrąja įmone ir bendra technologijų iniciatyva siekiama apibrėžti ir taikyti į rezultatus orientuotą mokslinių tyrimų ir technologinės plėtos binomą ir plačiu mastu skleisti su šiomis dviem technologijomis susijusius rezultatus. Veikla

grindžiama strateginiais dokumentais, kurie apibrėžti šios srities pramonės įgyvendinamose programose vykdant Vandenilio ir kuro elementų Europos technologijų platformos veiklą ir visų pirma jos įgyvendinimo planą.

4.4 Europos kuro elementų ir vandenilio bendrosios įmonės pramonės grupė *New Energy World Industrial Grouping Fuel Cell and Hydrogen for Sustainability (NEW-IG)* ⁽⁵⁾ įsteigta pagal Belgijos teisę kaip pelno nesiekianti asociacija ir yra atvira visoms Europos įmonėms, vykdančioms mokslinių tyrimų ir technologinės plėtos veiklą kuro elementų ir vandenilio technologijų plėtojimo srityje. Šiai grupei taip pat gali priklausyti Europos ekonominės erdvės (EEE) šalys ir valstybės kandidatės. Grupės metinis biudžetas, kuris gali būti investuotas iki 2013 m., siekia apie milijardą eurų.

4.5 Grupė aiškiai patvirtina savo įsipareigojimą sukurti ekonomiškai pelningą ir kartu aplinkos požiūriu tausią modulinę technologiją, taikomą daugelyje sričių: transporto, energijos gamybos, pramonės įrenginių ir naudojamą buityje.

4.6 Tokia plataus užmojo perspektyva atitinka Europos tikslus: siekti mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančių technologijų ekonomikos, didesnio energijos tiekimo saugumo, mažinti priklausomybę nuo naftos, prisidėti prie naujų ekologiškų technologijų plėtojimo, užtikrinti tvarų Europos konkurencingumą ir kurti naujas darbo vietas.

2011 m. liepos 13 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Staffan NILSSON

⁽⁵⁾ European Industry Grouping for a Fuel Cell and Hydrogen Joint Undertaking.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Naujų įgūdžių ir darbo vietų darbotvarkė. Europos pastangos kiekvienam suteikti darbą“

(COM(2010) 682 galutinis)

(2011/C 318/24)

Pranešėja **Vladimíra DRBALOVÁ**

Bendrapranešėjis **José María ZUFIAUR NARVAIZA**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2010 m. lapkričio 23 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Naujų įgūdžių ir darbo vietų darbotvarkė. Europos pastangos kiekvienam suteikti darbą“

COM(2010) 682 galutinis.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. birželio 27 d. priėmė savo nuomonę.

473-iojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2011 m. liepos 13–14 d. (liepos 13 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 130 narių balsavus už, 1 – prieš ir 6 susilaikius.

Preambulė

- EESRK nuomonė dėl Naujų įgūdžių ir darbo vietų darbotvarkės yra strategijos „Europa 2020“, skirtos pažangiam, tvariam ir integraciniam augimui, dalis.
- EESRK nuomonėje pabrėžiamas naujas vispusis požiūris, kitais žodžiais tariant, Naujų įgūdžių ir darbo vietų darbotvarkė joje vertinama glaudžiai siejant ją su kitomis pavyzdinėmis iniciatyvomis ir penkiais horizontaliais ES lygmens tikslais.
- Atsižvelgiant į tai, EESRK nuomonėje pabrėžiama būtinybė derinti ES ir valstybių narių politiką ir nevyriausybinių suinteresuotųjų subjektų poveikį bei svarbų vaidmenį joje.

1. Išvados ir pasiūlymai

1.1 Komitetas nerimauja dėl pasaulinės ekonomikos krizės poveikio darbo rinkos veikimui ir palankiai vertina komunikatą „Naujų įgūdžių ir darbo vietų darbotvarkė. Europos pastangos kiekvienam suteikti darbą“, nes juo Komisija stengiasi padidinti užimtumą ir darbo rinkų efektyvumą. Ji ragina valstybių narių vyriausybes pasinaudoti socialiniu dialogu ir dialogu su organizuota pilietine visuomene ieškant būdų ir priemonių padėčiai pagerinti.

1.2 Tačiau Komitetas apgailestauja, kad pasiūlyta iniciatyva neapima **skubios būtinybės** sukurti kokybiškas darbo vietas ir nepakankamai skatina valstybes nares nustatyti platesnio

užmojo nacionalinius tikslus, pagrįstus struktūrinėmis reformomis ir investicijų politika, skirta tikram augimui ir naujoms užimtumo galimybėms užtikrinti.

1.3 Komitetas vertina tai, kad Darbotvarkėje įtvirtinta darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyros sąvoka ir pabrėžiama būtinybė **siekti teisingos vidaus ir išorės darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyros, kad būtų užtikrintas veiksmingesnis darbo rinkų veikimas ir kartu geresnė darbuotojų apsauga**. Komitetas rekomenduoja iš pradžių atlikti padėties analizę, o paskui nuolat stebėti ir vertinti, kaip įgyvendinama darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyros politika, didžiausią dėmesį skiriant socialinių partnerių vaidmeniui šiame procese, kuriuo turėtų būti siekiama palengvinti reintegraciją ir perėjimą darbo rinkoje.

1.4 Komitetas pritaria tam, kad švietimo ir užimtumo politika būtų nagrinėjama viename strateginiame dokumente. Vis dėlto jis nemato ryšio tarp įgūdžių gerinimo bei atnaujinimo ir darbo našumo didėjimo.

1.5 Komitetas vertina Komisijos pastangas siūlyti naujas priemones ir iniciatyvas, bet vis dėlto rekomenduoja pagerinti jų ir dabartinių priemonių nuoseklumą ir stiprinti su tuo susijusią sinergiją. EESRK mano, kad Komisija, nagrinėdama neprivalomų priemonių vaidmenį, turi gerbti abipusį ES lygmeniu patvirtintos politikos ir iniciatyvų suderinamumą. Be to, jis mano, kad socialinės sritys ES teisės aktai turėtų paremti naudingas darbo rinkos reformas ir skatinti socialines investicijas.

1.6 Komitetas rekomenduoja, kad Komisija, svarstydamą diskusijų apie darbo vietų kokybę ir darbo sąlygas atnaujinimą, atsižvelgtų į nevienareikšmiškas penktojo EUROFOUND darbo sąlygų Europoje tyrimo išvadas.

1.7 Komitetas pabrėžia, kad Europos fondus būtina naudoti veiksmingiau, ir kartu su Komisija ragina valstybes nares Europos socialinio fondo ir kitų fondų lėšas skirti keturiems pagrindiniams Komisijos komunikate nurodytiems tikslams įgyvendinti, taip padedant įgyvendinti Darbotvarkės tikslus ir strategijoje „Europa 2020“ numatytus nacionalinius tikslus.

2. Padėties apžvalga

2.1 2010 m. lapkričio 23 d. Europos Komisija pateikė komunikatą „Naujų įgūdžių ir darbo vietų darbotvarkė. Europos pastangos kiekvienam suteikti darbą“, pagrįstą keliomis ankstesnėmis iniciatyvomis kvalifikacijai kelti ir prognozuoti, kokių įgūdžių reikės ES, ir geriau suderinti juos su darbo rinkos poreikiais. Komitetas į šias iniciatyvas reagavo ankstesnėje nuomonėje ⁽¹⁾.

2.2 Tačiau naujoji Komisijos darbotvarkė yra platesnės taikymo srities, ja siekiama bendrai sutarto tikslo – kad 20–64 metų amžiaus grupės vyrų ir moterų užimtumo lygis Europos Sąjungoje iki 2020 m. būtų 75 proc. Be to, joje nustatytos svarbios keturiose pagrindinėse srityse taikytinos priemonės:

- geriau veikiančios darbo rinkos,
- daugiau kvalifikuotų darbuotojų,
- aukštesnė darbo vietų kokybė ir geresnės darbo sąlygos,
- tvirtesnė darbo vietų kūrimo ir darbo jėgos paklausos skatinimo politika.

2.3 Naujų įgūdžių ir darbo vietų darbotvarkė pagrįsta bendraisiais darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyros principais, kuriuos Taryba priėmė 2007 m. ⁽²⁾. Pagrindinis darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyros politikos tikslas – didinti gebėjimą prisitaikyti, užimtumą ir socialinę sanglaudą. Darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyros politika didžiąja dalimi – visų pirma taikant finansuojamas priemones siūlyti mokymą ir trumpinti darbo laiką – padėjo atlaikyti krizę, bet pažeidžiamų grupių padėtis vis dar sunki.

2.4 Dėl šios priežasties Komisija šiuo metu siūlo naują iniciatyvą – sustiprinti visus keturis darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyros komponentus (lanksčios ir patikimos sutarčių sąlygos, aktyvi darbo rinkos politika, išsami mokymosi visą gyvenimą strategija ir šiuolaikiškos socialinės

apsaugos sistemos) ir jų įgyvendinimą. Valstybių narių nacionalinės darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyros priemonės turi būti sustiprintos ir pritaikytos prie naujų socialinių ir ekonominių aplinkybių, dėl to nustatant naują visų šių komponentų pusiausvyrą.

2.5 Komisija Darbotvarkėje nurodo trylika svarbiausių veiksmų, paremtų dvidešimčia paramos priemonių, kuriomis siekiama sumažinti (darbo rinkos) susiskaldymą ir palengvinti perėjimą darbo rinkose, ugdant darbuotojų įgūdžius, reikalingus darbui gauti, gerinant darbo sąlygas, skatinant naujų darbo vietų kūrimą ir geriau pasinaudojant ES finansinėmis priemonėmis.

3. Bendrosios pastabos

3.1 2011 m. sausio mėn. užimtumo ES ataskaitoje ⁽³⁾ nurodoma, kad „Padėtis ES darbo rinkoje darosi vis stabilesnė, o kai kuriose valstybėse narėse jau yra jos atsigavimo požymių. [...] Vis dėlto darbą tuo metu turėjo 221,3 mln. žmonių 3 – 5,6 mln. žmonių mažiau nei antrąjį 2008 m. ketvirtį, kai darbą turėjo daugiausia žmonių – tai atspindi smarkiai sumažėjusį užimtumą gamybos ir statybos sektoriuose. 208,4 mln. 20–64 metų amžiaus grupės žmonių turėjo darbą – tai atitinka 68,8 % užimtumo lygį. [...] Šiuo metu darbo neturi 23,1 mln. žmonių. Didėja, nors ir skirtingu mastu, visų gyventojų grupių ilgalaikis nedarbas. Iš visų darbo neturinčių žmonių beveik 5 mln. žmonių neturėjo darbo 6–11 mėnesių. Krizė padidino žemos kvalifikacijos darbuotojų ir migrantų iš ne ES šalių nedarbo riziką.“ Ataskaitoje nurodoma, kad nepaisant pasiektos pažangos, darbo rinkų padėtis vis dar nestabili. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos 2011 m. gegužės mėn. duomenimis nedarbo lygis euro zonoje siekė 9,9 proc. ⁽⁴⁾

3.2 Todėl Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas vis dar susirūpinęs dėl darbo rinkos veikimo, bet iš esmės jis pritaria „Naujų įgūdžių ir darbo vietų darbotvarkėi. Europos pastangoms kiekvienam suteikti darbą“ kaip Komisijos mėginimui padidinti užimtumo lygį ir kokybę ir pagerinti darbo rinkų veikimą laikantis strategijos „Europa 2020“, Europos užimtumo strategijos ir Gairių dėl pagalbos užimtumui tikslų. Jis atkreipia dėmesį į socialinių partnerių vaidmenį ir mano, kad valstybių narių vyriausybės turėtų labiau naudotis socialiniu dialogu ir dialogu su organizuota pilietine visuomene šiuo klausimu, kad galėtų siūlyti ir įgyvendinti priemones, kurios padėtų veiksmingai pagerinti padėtį.

3.3 Metinė augimo apžvalga ⁽⁵⁾, paskelbta 2011 m. sausio mėn., prasidėjus Europos semestrai, parodė, kad valstybėms narėms trūksta ryžto nustatant savo nacionalinius tikslus ir kad jos 2–2,4 proc. atsiliks nuo savo bendrų tikslų, susijusių su užimtumu (75 proc.). Komitetas mano, kad kuriant strategiją pasiūlytiems tikslams pasiekti reikėtų atsižvelgti į **Dialogo dėl augimo ir užimtumo Europoje** išvadas ⁽⁶⁾, padarytas šių metų kovo mėn. Vienoje vykusiaje TVF atstovų, TDO socialinių partnerių, susitikime.

⁽³⁾ Bendroji užimtumo ataskaita, COM(2011) 11 galutinis, Briuselis, 2011 m. sausio mėn., http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/3_en_annexe_part1.pdf.

⁽⁴⁾ Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos suderintas nedarbo lygis, pranešimas spaudai, paskelbtas 2011 m. gegužės 10 d. www.oecd.org

⁽⁵⁾ Metinė augimo apžvalga, COM(2011) 11 galutinis, 2011 1 12, Briuselis.

⁽⁶⁾ Dialogas dėl augimo ir užimtumo Europoje, vykęs 2011 m. kovo 1–3 d. Vienoje; www.ilo.org.

⁽¹⁾ OL C 128/74, 2010 5 18.

⁽²⁾ Tarybos išvados dėl Bendrųjų darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyros principų, 2007 m. gruodžio 5–6 d. (16201/07).

3.4 EESRK apgailestauja, kad Komisija į tokį skubiai spęstiną padėties klausimą reaguoja tik standartinėmis priemonėmis ir kad pateiktame pasiūlyme nepabrėžiama parama augimo veiksniams, kurie skatintų darbo vietų kūrimą. Nepakanka užtikrinti, kad žmonės išliktų aktyvūs ir įgytų tinkamų įgūdžių darbui gauti: ekonomikos atgaivinimas turi būti pagrįstas augimu ir darbo vietų kūrimu.

3.5 Kad galėtų susidoroti su dabartiniais uždaviniais, Europa visų pirma turėtų grįžti prie skolinimo, investavimo ir struktūrinės reformos vykdymo. Reikia suplanuoti realius veiksmus, kurie padėtų pašalinti darbo vietų kūrimo kliūtis ir padidinti našumą. Vienas iš našumo veiksnių yra darbo vietų kokybė. Daugelį minėtų reformų, kurios turėtų sulaukti kuo vieningesnio pritarimo, reikia vykdyti valstybių narių lygmeniu. Valstybės narės turi suprasti, kad privalo skatinti paskolas įmonėms ir privatiems namų ūkiams, pelningai investuoti ir vykdyti veiksmingas reformas, kad būtų kuriamos darbo vietos. Vienintelis būdas kovoti su mažais ir nesaugiais atlyginimais – Europoje didinti darbo našumą ir gerinti darbo sąlygas.

3.6 Bendrojoje užimtumo ataskaitoje dar pabrėžiama būtinybė susieti užimtumo politiką, paramą ekonomikos augimui ir fiskalinį konsolidavimą (dar kartą patvirtinant būtinybę ir toliau remti pažeidžiamas grupes joms teikiant kokybiškas socialines paslaugas ir aktyviai taikant įtraukties strategijas) ir nurodoma, kokį vaidmenį didinant darbo paklausą atlieka palanki ekonominė aplinka ir inovacijomis pagrįstas ekonomikos augimas.

3.7 Minėtoje ataskaitoje kartu atkreipiamas dėmesys į tam tikrą darbo pasiūlos ir paklausos pusiausvyros trūkumą 2010 m., kuris galėtų reikšti darbo ieškančių asmenų įgūdžių ir įgūdžių, kurių reikia norint dirbti esamus darbus, neatitikimą. Todėl ataskaitoje rekomenduojama išsamiai išnagrinėti šį klausimą ir įsitikinti, ar tai tik laikina tendencija, o gal yra pavojus, kad šis neatitikimas taps struktūriniu.

3.8 EESRK pabrėžia, kad šiuo etapu Komisija nesilūdo naujų teisės aktų ir pripažįsta teisiškai neprivalomų priemonių, kaip dabartinės teisinės sistemos papildymo, vaidmenį bei papildomą naudą. Dėl tam tikrų siūlomų iniciatyvų – ES restruktūrizavimo sistemų, sveikatos ir saugos darbo vietoje teisės aktų peržiūros, darbuotojų informavimo ir konsultavimo, darbo ne visą darbo dieną arba laikino darbo ir atnaujintų diskusijų dėl darbo vietų kokybės ir darbo sąlygų – būtina konsultuotis su socialiniais partneriais. Pasibaigus šioms konsultacijoms reikėtų nuspręsti, ar būtina ir tikslinga atlikti pakeitimus, kurie gali pasirodyti būtini.

3.9 Komitetas pritaria Komisijos pastangoms siūlyti daugybę naujų pažangių iniciatyvų ir priemonių, skirtų padėti įgyvendinti Naujų įgūdžių ir darbo vietų darbotvarkę. Tačiau jis mano, kad reikia iširti naujų ir dabartinių priemonių tarpusavio ryšį ir taip užtikrinti būtiną sinergiją juos įgyvendinant. Naujų įgūdžių

strategijoje taip pat reikėtų atsižvelgti į perėjimą prie tvariu vystymusi paremto gamybos modelio ir ekologiškesnių darbo vietų.

3.10 Regionuose, kuriuose nėra pramoninės gamybos, mažosios ir vidutinės įmonės (MVĮ) yra pagrindinis šiandienos ir ateities galimybių užtikrinimo veiksnys. Be to, jos dažnai siūlo aukštos kvalifikacijos darbą, yra lengvai pasiekiamos ir gali sudaryti sąlygas derinti šeiminių ir profesinių gyvenimą ir kitų šeimos narių priežiūrą. Smulkiojo verslo aktas turi virsti konkrečiais veiksmais, įgyvendinamais valstybių narių ir ES lygmeniu. Dėl šios priežasties palankiai vertintinos Darbotvarkės priemonės, pritaikytos konkrečioms MVĮ reikmėms. Prioritetu išlieka galimybė gauti finansavimą ir administracinės naštos pašalinimas.

3.11 Atsižvelgdamas į 2010 m. Europos trečiosios demografijos ataskaitos⁽⁷⁾, kurioje pateikiami nauji duomenys apie Europos gyventojus, išvadas, Komitetas pritaria ir toms iniciatyvoms, kurios susijusios su judumu, migracija bei integravimusi į Europą. EESRK įsitikinęs, kad ES vidaus judumo išsaugojimas ir imigracija iš trečiųjų šalių padės pasiekti teigiamų ES ekonominės veiklos rezultatų. Ekonominė migracija į ES ir lengvesnis judumas tarp valstybių narių yra labai svarbus, jei Europos Sąjunga nori išlikti patrauklia vieta verslui ir investicijoms, sukuriantiems naujas darbo vietas ir ES, ir trečiųjų šalių piliečiams. Tačiau visais šiais atvejais būtina laikytis vienodų sąlygų taikymo principo⁽⁸⁾.

3.12 Vykdamas Europos užimtumo ir darbo rinkos politiką būtina ir toliau taikyti konkrečias priemones, kad darbo vietoje būtų praktiškai įdiegtas nediskriminavimo principas ir užtikrinta lyčių lygybė bei visų darbuotojų grupių lygybė. Todėl Komitetas palankiai vertina 2010 m. Europos Komisijos paskelbtas strategijas, be kita ko skirtas neįgaliesiems⁽⁹⁾ bei vienodoms vyrų ir moterų galimybėms⁽¹⁰⁾. Abi strategijos apima tikslą abiem lytims užtikrinti vienodas galimybes patekti į darbo rinką, vienodą švietimo ir profesinio mokymo prieinamumą.

3.13 Komitetas taip pat palankiai įvertina pagrindinius veiksmus ir priemones, pasiūlytus Bendrosios rinkos akte, kuris priimtas siekiant pagerinti darbo metodus, bendrą verslą ir prekybą⁽¹¹⁾ ir kuriame pabrėžiamas svarbus socialinės ekonomikos ir kooperatinio judėjimo vaidmuo ES vidaus rinkoje, taip pat įmonių socialinės atsakomybės svarba. Be to, Komitetas mano, kad reikia atsižvelgti į organizuotos pilietinės visuomenės organizacijų, kurios yra darbdaviai ir kuria darbo vietas, vaidmenį. Jų dalyvavimas kuriant politiką yra išankstinė sąlyga norint išnaudoti jų potencialą.

⁽⁷⁾ <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/population/documents/Tab/report.pdf>.

⁽⁸⁾ OL C 27/114, 2009 2 3 ir CESE 801/2011, 2011 5 4.

⁽⁹⁾ COM(2010) 636 galutinis, „2010–2020 m. Europos strategija dėl negalios. Tolesnis siekis kurti Europą be kliūčių“, 2010 11 15.

⁽¹⁰⁾ COM(2010) 491 galutinis, „2010–2015 m. moterų ir vyrų lygybės strategija“.

⁽¹¹⁾ COM(2010) 608 galutinis, „Kuriamas Bendrosios rinkos aktas“, 2010 m. spalio.

3.14 Komitetas labai susirūpinęs dėl aukšto jaunimo nedarbo lygio Europoje. Nuo 2008 m. jis padidėjo 30 proc. ES jaunimo iki dvidešimt penkerių metų nedarbo lygio vidurkis yra 21 proc. Nors nuo 2010 m. rugsėjo mėn. padėtis ėmė stabilizuotis kai kuriose šalyse, bet nedarbas vis dar plinta kitose šalyse, Komitetas mano, kad jam reikia ir toliau skirti ypatingą dėmesį. Savo požiūrį į iniciatyvą „Judus jaunimas“ Komitetas išdėstė atskiroje nuomonėje ⁽¹²⁾.

3.15 Neigaliųjų užimtumo lygis Europoje išlieka žemas – maždaug 50 proc. Jeigu Europa iš tikrųjų nori pasiekti bendrą užimtumo tikslą ir kartu užtikrinti vienodą požiūrį į visus europiečius, ji turi sudaryti galimybę neigaliesiems gauti apmokamą ir kokybišką darbą. 2010–2020 m. Europos strategijoje dėl negalios nurodytos aštuonios svarbios sritys, kuriose ES dar turi ryžtingai padirbėti, tarp jų yra darbo vietų sukūrimas neigaliams vyrams ir moterims bei jų švietimas ir mokymas ⁽¹³⁾. Komisija galėtų išnagrinėti valstybių narių taikomus modelius, kurie leistų paremti įmonių, administracijų ir socialinių paslaugų teikėjų teises, politines, kolektyvinių derybų ar finansines paskatas šiems asmenims įdarbinti. Kadangi IRT šiuo metu sudaro 6 proc. Europos Sąjungos BVP, Komisijos pasiūlyta skaitmeninė strategija turėtų būti naudinga visiems, visų pirma turint omenyje mokymo planus ir siekiant įtraukti sunkumus patiriančius asmenis, kuriems IRT gali padėti įsilieti į darbo rinką.

4. Darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyra ir darbo vietų kūrimas

4.1 Nagrinėjama Darbotvarkė yra pagrįsta darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyros principu. Komisija pabrėžia, kad būtina parengti išsamias politines mokymosi visą gyvenimą strategijas ir aktyviomis darbo rinkos politikos priemonėmis veiksmingai skatinti parengimą darbo vietoms, tarpininkavimą darbo srityje ir darbo vietų pasiūlos didinimą. Taip pat būtinos apsaugos nuo nedarbo sistemos, kurios skatintų judumą darbo tikslais, užtikrintų didesnę profesinį socialinį saugumą ir saugotų nuo socialinės atskirties ir skurdo. Galimybė numatyti lanksčias sutarčių sąlygas ir vidinio lankstumo įvedimas turės tapti pagrindiniais socialinio dialogo komponentais. EESRK mano, jog svarbu, kad nustatomos priemonės ir politika nekludytų pastangoms įgyvendinti Darbotvarkėje numatytus tikslus (taip pat ir visuotinio užimtumo, darbo vietų kokybės išsaugojimo) ir nesuvaržytų dirbančiųjų darbo teisių.

4.2 Komitetas jau anksčiau patvirtino poziciją, kad darbo saugumą ir lankstumą prasminga vertinti kartu, nes abu šie komponentai nėra iš esmės nesuderinami. Stabili ir motyvuota darbo jėga didina įmonės konkurencingumą ir našumą. Darbuotojams reikalinga lankstesnė darbo tvarka, kad jiems būtų lengviau suderinti profesinį ir šeiminių gyvenimą. Jiems turėtų būti prieinamas tęstinis profesinis mokymas, suteikiantis galimybę dalyvauti našumo didinimo ir inovacijų diegimo procese. Tačiau EESRK pabrėžia, kad, norint įsitikinti, jog patvirtintos priemonės tikrai padeda veiksmingai įgyvendinti tikslus kurti daugiau ir geresnių darbo vietų, būtina atidžiai ir nuolat stebėti, kaip užtikrinama darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyra plėtojant socialinį dialogą.

4.3 Per krizę pasiteisino vidaus darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyra, kai bendrovės ir profesinės sąjungos pasiūlė praktinių būdų išsaugoti darbo vietas, ypač subsidijuojamus darbo laiko sumažinimo modelius. Išorės darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyra, kuri tampa ypač svarbi, kai gaivinama ekonomika, gali padėti kurti naujas darbo vietas, jei bus tinkamai derinama su vidaus lankstumu ir apskritai su kolektyvinėmis derybomis ir derama darbuotojų socialine apsauga. Šiuo atveju kiekviena valstybė narė procesą pradeda iš skirtingos pozicijos. Svarbiausia nustatyti tinkamą politikos priemonių derinį. Todėl labai svarbu, kad ši politika būtų socialinio dialogo rezultatas. Komitetas mano, kad kasmetinėse Komisijos rekomendacijose valstybėms narėms turėtų būti labiau atsižvelgiama į vidaus ir išorės darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyros taikymą.

4.4 Komitetas pažymi, kad diskusijos apie visų keturių darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyros komponentų stiprinimą bus tęsiamos ir užbaigtos 2011 m. įvyksiančioje bendroje visų suinteresuotųjų subjektų konferencijoje. Komitetas sutinka, kad **naują paskatą siekti darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyros** turėtų suteikti bendras Europos institucijų požiūris, pagrįstas bendrais principais ir realiu valstybių suvokimu, kaip ši koncepcija iš tikrųjų padeda praktiškai sukurti daugiau ir geresnių darbo vietų ir ar ji užtikrina tinkamą darbuotojų, ypač pažeidžiamųjų, apsaugą.

4.5 Todėl Komitetas pritaria bendro Europos socialinių partnerių projekto įgyvendinimui pagal 2009–2011 m. daugiametę darbo programą ⁽¹⁴⁾, kurioje nurodyta, kokiais būdais valstybės narės praktiškai įgyvendina darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyros principą ir kokių vaidmenį šiame procese atlieka socialiniai partneriai.

4.6 Ekonomikos augimas išlieka pagrindiniu darbo vietų kūrimo svertu. Kaip tik dėl to Komitetas išvėlgia glaudų ryšį tarp Naujų įgūdžių ir darbo vietų darbotvarkės ir Europos Sąjungos naujo strateginio požiūrio į inovacijas, Europos mokslinių tyrimų erdvės kūrimą, konkurencingos pramonės bazės kūrimą išnaudojant visą ES bendrosios rinkos potencialą.

4.7 Tačiau Komisija numato, kad ekonomikos atgaivinimas vyks lėtai ir kad naujų darbo vietų kūrimas gali užtrukti. Jei ES tikslas yra pasiekti 75 proc. užimtumo lygį ir sustabdyti nedarbo augimą, ji turi suvokti, kad neišvengiamai būtina nustatyti ir įgyvendinti konkrečią politiką, kuria, plėtojant socialinį dialogą, skatinama įdarbinti, užtikrinti tęstinį profesinį mokymą, nustatyti lankstų darbo grafiką, ir pagal kurią darbo kokybė turi būti darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyros pagrindas.

⁽¹²⁾ OL C 132/55, 2011 05 03.

⁽¹³⁾ „2010–2020 m. Europos strategija dėl negalios. Tolesnis siekis kurti Europą be kliūčių“, COM(2010) 636 galutinis.

⁽¹⁴⁾ Europos socialinių partnerių bendras tyrimas dėl lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyros įgyvendinimo ir socialinių partnerių vaidmens, atliktas įgyvendinant bendrą 2009–2011 m. ES socialinio dialogo darbo programą.

4.8 EESRK supranta, kad gerai veikianti darbo rinka yra esminis Europos konkurencingumo veiksnys. Pažangą reikėtų matuoti įvairiais rodikliais, pavyzdžiui, ilgalaikio nedarbo ir jaunimo nedarbo lygiai bei jaunimo dalyvavimo darbo rinkoje lygis.

4.9 Komisija pasiūlė **vienos sutarties principą**, dėl kurio tikrojo poveikio šiuo metu karštai ginčijamasi. EESRK savo nuomonėje dėl iniciatyvos „Judus jaunimas“ įrodinėja, kad bendrosios darbo sutarties idėja turėtų būti viena iš priemonių, padėsiančių sumažinti atotrūkį tarp rinkoje dalyvaujančiųjų ir į ją nepatenkančiųjų. EESRK žino, kad darbo rinkos prieinamumas valstybėse narėse labai skiriasi. Pagal kai kurias griežtas sistemas žmogui neduodama jokio darbo, o pagal kitas – pasiūlomos trumpalaikės darbo sutartys, kurios pernelyg lanksčios ir nesuteikia visiškos galimybės pasinaudoti socialinėmis išmokomis. EESRK mano, jog svarbu pažymėti, kad priemonės, kurių reikia imtis, turėtų užtikrinti žmonėms tvirtas darbo sutartis, varžančias diskriminaciją dėl amžiaus, lyties ar kitų priežasčių. Tačiau taikomos priemonės neturi tapti nesaugių užimtumo formų plitimo priežastimi ar riboti įmonių galimybes lanksčiai organizuoti darbą. Bendrovėms reikia turėti sutarčių sąrašą, kad galėtų pritaikyti darbo jėgą prie savo poreikių, o darbuotojams būtinas lankstumas, kad galėtų suderinti profesinį ir šeiminių gyvenimą.

4.10 EESRK pritaria Komisijos pasiūlymui nustatyti **pagrindinius principus, skirtus sudaryti palankias sąlygas kurti darbo vietas**, įskaitant papildomas priemones, pavyzdžiui, **Erasmus programos jauniems verslininkams** ir mokytojų mokymą verslumo klausimais. Tačiau valstybės narės privalo šiuos principus paversti konkrečiais veiksmais, kad būtų skatinama samdyti darbuotojus, ypač žemos kvalifikacijos (¹⁵).

4.11 Be to, EESRK remia **Trišalio socialinio forumo**, kuris pirmą kartą susirinko 2011 m. kovo 10–11 d., sukūrimą. Siekiama, kad jis taptų nuolatine platforma socialinių partnerių ir politikos formuotojų tarpusavio pasitikėjimui kurti.

4.12 **Europos socialinis dialogas** ir kolektyvinės derybos nacionaliniu lygmeniu yra pagrindinės darbo rinkų veikimo ir darbo sąlygų gerinimo priemonės.

Atskirame savo susitarime dėl įtraukių darbo rinkų (¹⁶) Europos socialiniai partneriai valstybėms narėms rekomenduoja sukurti ir įgyvendinti daugialypę politiką, kurios tikslas – skatinti visiems prieinamų darbo rinkų užtikrinimą. Kai tik įmanoma ir atsižvelgiant į nacionalinę specifiką, socialiniai partneriai atitinkamu lygmeniu turi dalyvauti įgyvendinant priemones, kuriomis siekiama išspręsti šiuos klausimus:

- konkrečių pereinamojo laikotarpio priemonių, skirtų tiems, kurie susiduria su sunkumais darbo rinkoje, taikymo sritis ir kokybė,

(¹⁵) Dabartiniai Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos tyrimai rodo, kad sumažinus įmonių įnašus užimtumas padidėtų 0,6 proc.

(¹⁶) Atskiras susitarimas dėl įtraukių darbo rinkų (2010 m.), dėl kurio susitarta priimant 2009–2011 m. Europos socialinio dialogo darbo programą

- darbo biržų paslaugų ir profesinio orientavimo paslaugų veiksmingumas,

- švietimas ir mokymas,

- pakankamas investavimas į regionų plėtrą,

- atitinkamas transporto, priežiūros, būsto ir švietimo prieinamumas,

- galimybių steigti verslą ir toliau vystytis suteikimas siekiant maksimaliai padidinti darbo vietų kūrimo potencialą ES. Taip pat turėtų būti sudaryta galimybė verslininkams investuoti į tvirtas ir aplinką gerinančias įmones,

- teisingų sąlygų sukūrimas, kad mokesčių ir išmokų sistemos padėtų žmonėms patekti į darbo rinką, išlikti joje ir tobulėti.

5. Įgūdžių, kurių reikia norint įsidarbinti, ugdymas

5.1 Komitetas pritaria tam, kad švietimo ir darbo rinkos kiliųjų klausimai kartu sprendžiami viename strateginiame dokumente.

5.2 EESRK atliko savo vaidmenį pripažįstant švietimą pagrindine žmogaus teise, pateikdamas keletą nuomonių, kuriose jis pripažįsta, kad svarbiausias švietimo tikslas buvo ir tebėra ugdyti laisvus ir savarankiškus piliečius, galinčius kritiškai mąstyti ir prisidėti prie visuomenės vystymosi.

5.3 Be to, remdamasis integruojamojo ugdymo koncepcija, EESRK daugelyje nuomonių (¹⁷) rekomenduoja ES ir valstybėms narėms peržiūrėti (atnaujinti) ne tik savo švietimo politiką, jos turinį, prioritetus ir struktūrą, taip pat išteklių skyrimą, bet ir peržiūrėti ir (arba) atnaujinti su užimtumu, kokybiškomis viešosiomis paslaugomis ir konkrečiomis grupėmis (vaikai, specialiųjų poreikių turintys asmenys, imigrantai ir pan.) susijusią politiką ir į visas šias politikos sritis įtraukti lyčių aspektą.

5.4 Ryšys tarp geresnių darbuotojų įgūdžių ir didesnio užimtumo nepaneigiamas. CEDEFOP prognozuoja, kad iki 2020 m. bus sukurta 16 mln. darbo vietų, kurioms reikalingi aukštesnės kvalifikacijos darbuotojai, o 12 mln. darbo vietų, kuriose dirba žemos kvalifikacijos arba ne kvalifikuoti darbuotojai, bus panaikintos. Tačiau Komitetas apgailestauja, kad nors Komisija ir pripažįsta įgūdžių atnaujinimo ir pagerinimo svarbą, ji deramai nepabrėžia ryšio tarp įgūdžių ir našumo. Europoje didinti našumą labai svarbu, bent jau dėl to, kad mažėja darbo jėgos. Komitetas taip pat pažymi, kad Komisija nesiūlo nei vienos naujos priemonės žemos kvalifikacijos arba

(¹⁷) OL C 18/18, 2011 1 19.

ne kvalifikuotų darbuotojų gebėjimams didinti, ji taip pat neieško ilgalaikių sprendimų, kaip remti dalyvavimą tų žmonių, kuriems reikalingi specialūs metodai, kad jie galėtų tobulinti savo įgūdžius ir susirasti darbą (pavyzdžiui, žmonėms, turintiems psichinę negalią).

5.5 Komitetas palankiai vertina ES įgūdžių panoramą, tačiau mano, kad nagrinėjamoje Darbotvarkėje turėtų būti labiau pabrėžta, jog įgūdžius reikia labiau priderinti prie darbo rinkos poreikių ir reikia didinti darbuotojų profesinę kvalifikaciją, kad jie turėtų daugiau galimybių įsidarbinti. Komisija neturėtų remtis vien kompetencijos vertinimo formaliosiomis struktūromis. Glaudus švietimo institucijų, profesinių sąjungų ir įmonių bendradarbiavimas yra veiksminga priemonė nustatyti dabartinius ir būsimus įgūdžių poreikius.

5.6 Nuomonėje „Judus jaunimas“ Komitetas pritarė tam, kad reikia kurti **Europos įgūdžių pasą**. Komiteto nuomone, „reikėtų sujungti šiuo metu išduodamus pasus (Europasą ir jaunimo pasą) į vieną bendrą formą, kuri apimtų ir tradicinį gyvenimo aprašymą, ir formalųjį išsilavinimą (Europasą), ir neformalųjį išsilavinimą ar savišvietą. [...] Ar Europos įgūdžių pasas bus sėkminga iniciatyva, be kitų veiksmų, priklausys ir nuo to, kaip į jį žiūrės darbdaviai ir kaip jį naudos jaunimas – reikės pasirūpinti, kad jaunimas gautų būtinas konsultacijas ir paramos priemones.“

5.7 Komitetas mano, kad svarbu parengti išsamias švietimo ir mokymosi visą gyvenimą strategijas, ir todėl pritaria **Europos politikos vadovo** parengimui, kuriame išdėstyta mokymosi visą gyvenimą programos įgyvendinimo sistema, ir atnaujintam **suaugusiųjų mokymosi veiksmų planui**.

5.8 Komitetas remia ir kitas rengiamas iniciatyvas, pavyzdžiui, Europos įgūdžių, **kompetencijos ir profesijų klasifikatorių** (ESCO), kaip bendras darbo, švietimo ir mokymo platformas, ir **profesinių kvalifikacijų pripažinimo sistemų reformą**. Šiuo tikslu itin svarbu išsamiai išnagrinėti ir pritaikyti Europos švietimo modelius, išnagrinėti švietimo sistemas ir dar kartą įvertinti švietimo ir mokymo metodus ir nemažai investuoti į visiems prieinamą gerą išsilavinimą. Švietimo sistemos turi sudaryti sąlygas parengti žmones reaguoti į darbo rinkos iššūkius. Ypač svarbu glaudžiai bendradarbiauti su verslo įmonėmis. Europos įgūdžių, kompetencijos ir profesijų klasifikatorius turėtų būti suprantamesnis ir patogesnis vartotojui, ypač MVĮ. Numatomas klasifikavimas gali apriboti lankstumą, reikalingą įvairiems įgūdžiams suderinti, kad mažos bendrovės galėtų atlikti naujas arba nuolat kintančias užduotis turėdamos nedaug darbuotojų.

5.9 Komitetas ypač pabrėžia strateginį sektorių užimtumo ir įgūdžių tarybų vaidmenį užtikrinant geresnį įgūdžių ir darbo rinkos poreikių atitikimą. Tai unikali platforma, suteikianti galimybę kaupti įvairių šias tarybas sudarančių socialinių subjektų praktinę patirtį, pavyzdžiui, tiriant būsimas darbo galimybes bei

įgūdžius ir klasifikuojant juos (Europos įgūdžių, kompetencijos ir profesijų klasifikatorius (EİKPK), arba vertinant kai kurių profesinių įgūdžių, kurių reikia konkrečiose srityse, pokyčius⁽¹⁸⁾).

5.10 Komitetas pritaria Komisijos sprendimui kartu su valstybėmis narėmis tirti itin judžių profesijų atstovų, visų pirma mokslininkų, padėti, kad palengvintų jų geografinį judumą ir judumą tarp sektorių, siekiant iki 2014 m. baigti kurti Europos mokslinių tyrimų erdvę.

5.11 Be to, jis pritaria nuolatinėms Komisijos pastangoms reaguoti į demografinius pokyčius ir kai kurių įgūdžių trūkumą Europos darbo rinkose ir dėl to remti Stokholmo programoje numatytą teisėtą ekonominę migraciją. Galimas migracijos indėlis į visišką užimtumą bus dar didesnis, jei migrantai, jau dabar tesėtai gyvenantys ES, bus geriau integruoti, ypač pašalinant įsidarbinimo kliūtis, pavyzdžiui, diskriminaciją ar įgūdžių ir kvalifikacijos nepripažinimą, dėl kurių migrantams gresia nedarbas arba socialinė atskirtis. Paskelbta **Naujoji integracijos darbotvarkė** bus neabejotinas žingsnis teisinga kryptimi.

5.12 Komitetas dar kartą pabrėžia, kad svarbu pripažinti savišvietos rezultatus; jis tai yra pabrėžęs ir anksčiau, pavyzdžiui, Nuomonėje „Judus jaunimas“. Svarstant tokio pripažinimo formą reikėtų atsižvelgti į švietimo ir mokymo kokybę ir į tai, kaip ji kontroliuojama bei prižiūrima. Bet kokios savišvietos pripažinimą skatinančios priemonės būtų naudingos visiems.

6. Darbo kokybės ir darbo sąlygų gerinimas

6.1 Komisija komunikate nurodo, kad jos tikslas yra visiškas užimtumas. Kyla klausimas, ar tai reiškia geresnę darbo vietų kokybę ir geresnes sąlygas.

6.2 Penktosios EUROFOUND ataskaitos dėl darbo sąlygų⁽¹⁹⁾ išvadoje nurodoma, kad darbo vietų kokybės ir užimtumo užtikrinimas yra svarbus veiksnys norint pasiekti šį tikslą (strategijos „Europa 2020“ tikslai). Šioje ataskaitoje taip pat pateikiama kai kurių dabartinių Europos darbo rinkos tendencijų santrauka. Tarp teigiamų aspektų ataskaitoje minima tai, kad įprastinė darbo laiko trukmė (40 valandų) daugeliui Europos darbuotojų ir toliau yra norma ir kad pagal neterminuotas darbo sutartis dirbančių skaičius didėjo iki 2007 m., kai prasidėjo pasaulinė krizė. Vis dėlto joje taip pat pabrėžiama, kad nuo to laiko daugėjo laikino darbo ir didėjo darbo intensyvumas ir kad daug europiečių baiminasi prarasti darbą nesulaukę šešiasdešimties metų.

⁽¹⁸⁾ OL C 132/26, 2011 5 3, OL C 347/1, 2010 12 18 ir OL C 128/74, 2010 05 18.

⁽¹⁹⁾ Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondas (Eurofound), penktoji ataskaita: www.eurofound.europa.eu.

6.3 Pasaulinės ekonomikos krizės poveikis darbo rinkai veikiausiai bus juntamas dar ilgai. Todėl Komitetas siūlo Komisijai atsižvelgti į šios penktosios EUROFOUND ataskaitos dėl darbo sąlygų Europoje išvadas (į teigiamus rezultatus, ilgalaikes ir krizės sukeltas problemas), kai ji svarstys galimybę atnaujinti diskusiją dėl darbo vietų ir darbo sąlygų kokybės.

6.4 Svarbiausia sukurti geras darbo vietas. Didžiausią dėmesį valstybės narės turėtų skirti darbo rinkos reformai, kuri paskatintų augimą padėtų užtikrinti pasiūlos ir paklausos pusiausvyrą.

6.5 Šiuo požiūriu Komisijos pasiūlytu ES socialinių reikalų teisės aktų veiksmingumo tyrimu visų pirma turėtų būti siekiama remti valstybių pastangas vykdyti reformas, kurios atitiktų aukštos kokybės darbo vietų kūrimo prioritetą.

6.6 Dėl Darbuotojų komandiravimo direktyvos EESRK palankiai vertina Komisijos pastangas remti nuoseklų ir teisingą jos įgyvendinimą, valstybių narių administracijų bendradarbiavimo rėmimą, elektroninės informacinės sistemos (Vidaus rinkos informacinės sistemos (IMI)) diegimą ir valstybių narių darbo standartų išsaugojimą, nepažeidžiant nacionalinės darbo teisės ir Europos Sąjungos Pagrindinių teisių chartijos.

6.7 Per pastaruosius dvidešimt metų labai padidėjo darbo intensyvumas. Europos saugos ir sveikatos darbe agentūros tyrimuose, atliktuose įgyvendinant Bendrijos darbuotojų sveikatos ir saugos strategiją, atkreiptas dėmesys į esamą ir ateityje galinčią kilti riziką, pavyzdžiui, su darbu susijusį stresą, raumenų ir kaulų sistemos sutrikimus, smurtą ir priekabiavimą darbo vietoje. Dėl sveikatos ir saugos darbo vietoje teisės aktų peržiūros Komitetas mano, kad tai turi būti diskusijų su socialiniais partneriais ir susitarimo su jais klausimas. Pirmiausia reikėtų griežtai taikyti turimas priemones, didinti informuotumą ir padėti darbuotojams bei įmonėms.

6.8 Kalbant apie veiksmus, susijusius su konsultavimu ir informavimu, Komitetas pritaria numatomoms konsultacijoms su Europos socialiniais partneriais dėl ES restruktūrizavimo sistemos sukūrimo. Šis dialogas padės išsiaiškinti, ar galiojančios direktyvos yra tinkamas pagrindas konstruktyviam vadovų, profesinių sąjungų ir darbuotojų atstovų dialogui įmonės lygiu.

6.9 Dėl darbą ne visą darbo dieną ir terminuotas darbo sutartis reglamentuojančių direktyvų, kurios pagrįstos susitariamais su Europos socialiniais partneriais ir iki šiol buvo naudinga priemonė vidaus lankstumui didinti, Komitetas mano, jog Komisija turi įsitikinti, kad, Europos socialinių partnerių nuomone, tokia peržiūra yra reikalinga.

7. ES finansinės priemonės

7.1 Konsoliduodamos biudžetą Europos Sąjunga ir valstybės narės turi kuo geriau panaudoti ES fondus ir pagal šią politiką pirmenybę teikti įsidarbinimo galimybėms sudaryti ir kvalifikacijai kelti. Sanglaudos politika neabejotinai padeda gerinti įgūdžius ir kurti darbo vietas net ir besiplečiančios ekologiškos ekonomikos sąlygomis. Gali būti dar geriau išnaudotas ES finansinių priemonių potencialas užimtumo, švietimo ir mokymo reformoms remti.

7.2 Dėl šios priežasties Komitetas palaiko Komisijos raginimą, kad valstybės narės pasinaudotų Europos socialiniu fondu (ESF) ir kitais fondais keturiems komunikate nurodytiems prioritetams bei priemonėms ir galimoms reformoms, kurių gali prireikti šiems prioritetams įgyvendinti. Tai padės pasiekti Darbotvarkės tikslus ir strategijoje „Europa 2020“ numatytus nacionalinius tikslus.

7.3 Šiuo atveju svarbiausiais yra ESF, kuris atliks teigiamą vaidmenį visose atitinkamose srityse. ESF gali padėti paremti atskirus darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyros ramsčius, reikiamai kvalifikacijai numatyti ir kelti, naujoms darbo organizavimo formoms kurti, įskaitant sveikatą ir saugą darbo vietoje, verslumui bei įmonių steigimuisi skatinti, taip pat padėti neįgaliems darbuotojams, labai nepalankias sąlygas darbo rinkoje turinčioms ar socialinės atskirties pavojų patiriančioms žmonių grupėms.

7.4 Komiteto nuomonėje dėl Europos socialinio fondo ateities ⁽²⁰⁾ pateikta daug rekomendacijų. Joje Komitetas, be kita ko, teigia: „Turėtų būti padarytos išvados dėl ESF lėšų naudojimo siekiant sustiprinti Europos Sąjungos ekonomikos atgaivinimą ir augimą; būtina teiki paramą MVĮ, mikroįmonėms ir socialinės ekonomikos srities veiklos vykdytojams atsižvelgiant į ESF tikslus ir siekti socialinės pažangos, taigi, išlaikyti esamas ir kurti naujas kokybiškas darbo vietas ir skatinti socialinę įtrauktį, visų pirma sudarant sąlygas dirbti.“

7.5 Kalbėdamas apie būsimą ES biudžetą toje pačioje nuomonėje Komitetas teigia: „ESF – išskirtinė priemonė, kurios pagrindinė funkcija – paremti Europos užimtumo strategijos įgyvendinimą. [...] Atsižvelgiant į dabartinę ekonominę padėtį, ESF turėtų išlikti svarbia strategine ir finansine priemone, todėl turi būti skirti didesni, jam keliamus plataus užmojo tikslus (pavyzdžiui, spręsti aukšto nedarbo lygio problemą) atitinkantys ištekliai, kurie turėtų padidėti mažiausiai 5,9 proc., t. y. tiek pat, kiek Komisijos pasiūlė padidinti bendrą 2011 m. ES biudžetą.“

⁽²⁰⁾ OL C 132/8, 2011 5 3.

7.6 Komitetas palankiai vertina Europos Sąjungos PROGRESS programos, įgyvendinamos pagal 2007–2013 m. strateginę programą užimtumui ir socialiniam solidarumui skatinti, ligšiolinę naudą ir rezultatus. Kartu jis palankiai vertina tai, kad Komisija, persvarstydama savo finansines priemones, pradėjo viešąsias konsultacijas, kurios apima priemones, pakeitusios PROGRESS programą ir turėsiančios reaguoti į naujus iššūkius, su kuriais Europos Sąjunga susidurs socialinių reikalų ir užimtumo srityse, struktūrą, papildomą naudą, veiksmus, biudžetą ir įgyvendinimą.

2011 m. liepos 13 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*

Staffan NILSSON

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Visapusiškos Europos tarptautinės investicijų politikos kūrimas“

(COM(2010) 343 galutinis)

(2011/C 318/25)

Pranešėjas **Jonathan PEEL**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2010 m. liepos 7 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Visapusiškos Europos tarptautinės investicijų politikos kūrimas“

COM(2010) 343 galutinis.

Išorės santykių skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. birželio 20 d. priėmė savo nuomonę.

473-iojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2011 m. liepos 13–14 d. (2011 m. liepos 13 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 123 nariams balsavus už, 5 – prieš ir 9 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Komitetas palankiai vertina naują ES kompetenciją tiesioginių užsienio investicijų (toliau – TUI) srityje ir galimybes, kurios atsivers žengus šį pirmą žingsnį, kad investicijų apsauga tarp valstybių narių ir trečiųjų šalių taptų tvirtesnė ir nuoseklesnė. Visa apimančiai sistemai pritariama, jeigu tik ji nebus pernelyg ribojanti. Labai svarbu, kad nesumažėtų investuotojų saugumas, atsižvelgiant ir į ES verslo, ir besivystančių šalių interesus. Išimtinės ES kompetencijos didesnė derybinė galia turėtų atverti Europos Sąjungai galimybes tapti svarbesniu subjektu ir lengviau patekti į svarbias trečiųjų šalių rinkas apsaugant investuotojus ir taip padidinant mūsų tarptautinį konkurencingumą.

1.2 Itin palankiai vertiname komunikato nuostatą, kurioje dar kartą užtikrinama, kad ES prekybos ir investicijų politika turi būti nuosekli, „turi atitikti“ Sąjungos ekonomikos ir kitą politiką, įskaitant „aplinkos apsaugos, tinkamų darbo vietų kūrimo, sveikatos ir saugos darbe“ ir plėtros politiką. Labai svarbu, kad ES investicijų politika neprieštarautų nė vienai iš jų: Komitetas ragina, kad būsimuose ar atnaujintuose ES investicijų susitarimuose abi šalys numatytų didesnę veiksmų laisvę kiekvienu iš šių tvaraus vystymosi aspektų. Ne mažiau svarbu visapusiškai atsižvelgti į investuotojų išipareigojimus laikytis tvaraus vystymosi reikalavimų, nes jais siekiama paremti ir išlaikyti jų bendrą konkurencingumą. Taigi veiksminga ES investicijų strategija atlieka lemiamą vaidmenį išlaikant ES konkurencingumą sparčių ekonominių pokyčių metu ir vykstant svarbiems santykinės ekonominės galios poslinkiams visame pasaulyje.

1.3 Komitetas sutinka, kad nereikia vieno bendro investicijų susitarimų su trečiosiomis šalimis modelio ir jis visai nepageidautinas. Tačiau ES investicijų susitarimai turėtų būti rengiami

derinant investicijoms atvirą aplinką su veiksminga ES investuotojų apsauga ir užtikrinant veiklos lankstumą šalyse, kuriose jie investuoja. Tokia aplinka yra labai svarbi siekiant, kad investuotojai gautų naudos – laipsniškai panaikinami investicijų apribojimai ir suteikiama pakankama apsauga, pirmiausia įtraukus nuostatas dėl nacionalinio režimo, nešališko ir teisingo režimo ir laisvo lėšų pervedimo.

1.4 Be to, atkreipiame dėmesį į tai, kad bet kokie bandymai per penkerius metus nutraukti visas galiojančias valstybių narių dvišales investicijų sutartis (toliau – DIS) padarytų labai didelį tiesioginį destabilizuojamąjį poveikį esamoms investicijoms, užimtumui ir socialinei apsaugai, tačiau tai nereiškia, kad nereikėtų atidžiau peržiūrėti sutarčių, kad ateityje ES pozicija taptų nuoseklesnė, skaidresnė ir labiau subalansuota.

1.5 Todėl Komitetas ragina ES pasinaudoti šia galimybe ir patobulinti bei atnaujinti investicijų susitarimus, dėl kurių deramasi, remiantis šių susitarimų stipriosiomis pusėmis, o ne nukopijuojant nuostatas iš kitų susitarimų. ES reikėtų kritiškai pažvelgti į naujausią tarptautinės investicijų teisės raidą, investicijų politiką ir praktiką (įskaitant investuotojo ir valstybės ginčų sprendimą), kad mąstysena ir požiūris į investicijų sutartis ateityje bei laisvos prekybos susitarimų investicijoms skirti skyriai būtų šiuolaikiški ir ilgalaikiai.

1.6 Visiškai pritariame Komisijos ketinimui pirmenybę teikti deryboms su šalimis, kurios komunikate „Globalioji Europa“ įvardytos kaip pagrindinės besiformuojančios rinkos ekonomikos šalys, kurių rinkos potencialas stiprus, tačiau užsienio

investuotojams reikėtų didesnės apsaugos. Komitetas taip pat palankiai vertina nuostatą toliau svarstyti daugiašalės iniciatyvos galimybę.

1.7 Be to, raginame Komisiją pasinaudoti investicijų apsaugos susitarimais kaip svarbia galimybe paskatinti ilgalaikės investicijas į besivystančias šalis, nes jos ekonomiškai naudingos dėl to, kad kuriamos tinkamos darbo vietos, tobulinama infrastruktūra ir perduodamos žinios.

1.8 Komitetas apgailestauja, kad komunikate nepakankamai išsamiai aptarta, kaip ES tarptautinė investicijų politika sąveikauja ir siešis su ES vystymosi programa, ypač kai kalbama apie AKR, mažiausiai išsivysčiusias šalis ir tebevykstančias derybas dėl ekonominės partnerystės susitarimo (EPS).

1.9 Iki šiol atvirumas abipusiškoms TUI buvo labai naudingas Europos Sąjungai, tačiau apgailestaujame, kad komunikate nutylima apie galimus strategiškai svarbių Europos įmonių ir bendrovių prėmimus.

1.9.1 Komisija aiškiai ir pagrįstai ketina Europos Sąjungą paversti atvira investicijų aplinka, tačiau ji turi dar geriau pamąstyti, kaip užtikrinti tokio tikslo įgyvendinimą ir priežiūrą. Be to, jai reikėtų atkreipti dėmesį į sudėtingą abipusiškumo su trečiosiomis šalimis investicijų srityje klausimą, sykiu vengiant principo „aš tau, tu man“ taikymo.

1.10 Komitetas mano, kad turi būti siekiama į bet kurio platesnio masto ES prekybos derybas įtraukti investicijų skyrius, o investicijų klausimas turi būti įtrauktas į pilietinei visuomenei numatytas priežiūros funkcijas, kai tokiuose susitarimuose būna reikalavimas įsteigti pilietinės visuomenės forumus.

2. Bendrosios aplinkybės. Investicijos – naujasis ES „iššūkis“

2.1 Komisijos komunikatas „Visapusiškos Europos tarptautinės investicijų politikos kūrimas“ parengtas laikantis Lisabonos sutarties. Pagal SESV 207 straipsnį tiesioginės užsienio investicijos pirmą kartą pagaliam patenka į ES bendrą prekybos politiką (BPP), nors 206 straipsnyje numatyta, kad ES siekia „laipsniško tarptautinės prekybos ir tiesioginių užsienio investicijų apribojimų panaikinimo“. Nors komunikate teigiama, kad „investicijos tapo naujuoju bendros prekybos politikos iššūkiu“, tačiau tai tik pirmasis tokios ES politikos raidos etapas ir reakcija į komunikatą bus svarbi, nes nuo to priklausys tolesnė kryptis.

2.2 Lisabonos sutartyje yra numatytas svarbus įgaliojimų perdavimas ES išorės politikos srityje: įvairios sritys (prekyba,

investicijos, vystymasis, plėtra) turės būti kur kas glaudžiau susijusios tarpusavyje ir susaistytos abipusiais ryšiais, jau nekalbant apie tai, kad bus būtina užtikrinti geresnį koordinavimą.

2.3 Šiuo komunikatu siekiama išnagrinėti, „kaip būtų galima Sąjungai sukurti tarptautinę investicijų politiką, kurią vykdant didėtų ES konkurencingumas ir taip pat būtų padedama siekti pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo, kaip nustatyta strategijoje „Europa 2020“, išlaikant investicijoms atvirą aplinką.

2.4 Tačiau Komiteto nebuvo paprašyta parengti nuomonės dėl panašaus pasiūlymo dėl reglamento, kuriuo siekiama nustatyti faktinę pereinamojo laikotarpio tvarką, susijusią su galiojančiomis DIS, – klausimą, kuris labai neramina daugelį, nors Komisija pabrėžia, kad ji nesirengia jų perrašyti. Šiuo metu valstybės narės iš viso yra sudariusios daugiau kaip 1 100 DIS su 147 trečiosiomis šalimis – pradedant Vokietija, sudariusia apie 120 sutarčių, ir baigiant Airija, nesudariusia nė vienos sutarties. Iš kitų valstybių narių, kurios į ES įstojo iki 2004 m., tik Graikija ir Danija yra sudariusios mažiau nei 50 DIS, o iš naujų valstybių narių tik Čekija ir Rumunija turi 60 ar daugiau sutarčių.

2.5 Komisija siūlo galiojančius susitarimus persvarstyti per penkerius metus ir pranešti Parlamentui ir Tarybai. Investuotojams turi būti užtikrintas stabilumas ir teisinis tikrumas. Tačiau kai kurios šalys spaudžia Komisiją per penkerius metus nutraukti visas DIS. Jeigu bus pasielgta būtent taip, tai turės didelį tiesioginį destabilizuojamąjį poveikį esamoms investicijoms, rimtų padarinių gali patirti ne tik užimtumo sritis ir atitinkamos bendrovės, bet ir socialinė apsauga ir būsimos pensijos visoje Europoje, nes pensijų fondai yra investavę dideles lėšas į tokias bendroves. Nepaisant to, tokia padėtis neturėtų sutrukdyti ES peržiūrėti galiojančias DIS, kai bus atliekama bendra tarptautinės investicijų teisės, investicijų politikos ir praktikos bei investuotojo ir valstybės ginčų sprendimo naujausios raidos apžvalga, ir užtikrinti nuoseklesnę, skaidresnę ir tvaresnę ES investicijų politiką ir derybinę poziciją ateityje.

2.6 Naujoji ES kompetencija TUI srityje turėtų sudaryti realias galimybes užtikrinti tvirtesnę ir nuoseklesnę investicijų apsaugą tarp valstybių narių ir trečiųjų šalių bei paskatinti ilgalaikės investicijas į besivystančias šalis, nes jos ekonomiškai naudingos dėl to, kad kuriamos kokybiškos tinkamos darbo vietos, tobulinama infrastruktūra ir perduodamos žinios. Tai galėtų padėti sumažinti dabar Europos Sąjungoje juntamą stiprų spaudimą dėl migracijos.

2.7 Akivaizdu, kad sprendimai dėl investicijų priimami įvertinus rinkos sąlygas, tačiau investicijos dažnai būna daromos vadovaujantis dviem aspektais – „pateikimas į rinką“ ir „apsauga“. Šiame komunikate didžiausias dėmesys skiriamas „apsaugai“, nors paminėti ir kiti aspektai, pavyzdžiui, atvirumas užsienio investuotojams, ir užtikrinama investuotojams galimybė „veikti atviroje, tinkamai ir sąžiningai reguliuojamoje verslo aplinkoje tiek investicijas priimančiojoje šalyje, tiek už jos ribų“.

2.7.1 Investicijų patekimo į rinką klausimas jau sprendžiamas sudarant ir daugiašalius, ir dvišalius ES lygmens susitarimus (paslaugos yra svarbiausias dabar vykstančių Doha derybų raundo klausimas). Neaišku, koku mastu šio komunikato taikymo sričiai priklauso klausimas dėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismo apibrėžtų „portfelinių“ investicijų, „kaip akcijų įsigijimo kapitalo rinkoje siekiant atlikti tik finansinę investiciją ir neketinant daryti įtakos įmonės valdymui bei kontrolei“⁽¹⁾. Būtina tai paaiškinti, kaip ir visus kitus galimus sąlygų skirtumus.

3. Tiesioginės užsienio investicijos (TUI)

3.1 Pagal komunikato apibrėžtį (remiantis ETT sprendimais) „paprastai laikoma, kad tiesioginėms užsienio investicijoms (toliau – TUI) priskiriamos visos užsienio investicijos, kuriomis siekiama užmegzti ilgalaikius tiesioginius ryšius su įmone, kuriais suteikiamas kapitalas ekonominei veiklai vykdyti“ arba tai „yra kapitalas, kurį vienoje šalyje įsikūręs investuotojas investuoja į kitoje šalyje veikiančią įmonę“. Kadangi nėra vienintelės apibrėžties, Komisija gali lanksčiau apibrėžti šią sąvoką: sąlygos ateityje gali keistis, bet tokia padėtis gali lemti ir didesnę teisinį neaiškumą, o tai nėra gerai, kai kalbama apie investicijas. Bet kokia griežtesnė investicijų apibrėžtis turi investuotojų apsaugą stiprinti, o ne silpninti ir nemažinti lankstumo.

3.2 Daugelis mano, kad investicijų klausimai gali tapti svarbesni už prekybos klausimus, ypač kai kalbama apie patekimą į besiformuojančios rinkos ekonomikos šalių rinką. ES įmonių ir pramonės užsienyje tiesioginės užsienio investicijos pastaraisiais metais proporcingai augo, iš dalies dėl globalizacijos tempų. Dažniausiai, atsižvelgiant į gamybos lyginamąsias sąnaudas, ideali gamybos vieta būna ta, kuri yra arčiausiai galutinės rinkos, – tai ypač svarbu, kai atsiveria naujos rinkos, pirmiausia – rinkos svarbiausiose besiformuojančios rinkos ekonomikos šalyse. Šią tendenciją galima paspartinti: tiekimo ir gamybos procesus galima nesunkiai perkelti iš vienos šalies į kitą ir taip jau yra atsitikę, kai išryškėjo skirtingi nacionaliniai ir regioniniai požiūriai į biotechnologijų naudojimą.

3.2.1 Pasaulinės tiekimo ir gamybos grandinės taip pat gali driektis per daug šalių, pavyzdžiui, Europai skirti mobilieji telefonai gali būti pagaminti Kinijoje naudojant pažangią technologiją, įvežtą iš kurios nors Rytų Azijos šalies. Įdomu pastebėti, kad nors ES importas iš Kinijos pastaraisiais metais sparčiai augo (2005–2008 m. laikotarpiu beveik padvigubėjo nuo 117 mlrd. eurų iki 200 mlrd. eurų), bendras ES importo iš Rytų Azijos dydis pastarąjį dešimtmetį išliko gana stabilus (svyravo nuo 21 proc. iki 26 proc.). Prieš Kinijai tampant PPO nare, tokios dalys paprastai į ES būdavo tiesiai įvežamos iš kur nors kitur. Iš tikrųjų, daugiau kaip pusę Kinijos eksporto atkeliauja iš užsienio bendrovių, investavusių Kinijoje; elektronikos sektoriuje ši dalis siekia net 65 proc.

3.3 TUI tenka labai svarbi vieta ES pasaulinėje verslo strategijoje. Komunikate paaiškinamos pagrindinės priežastys. Daug ES bendrovių (pavyzdžiui, tekstilės gaminių) gamybą perkėlė į Kiniją, kad išliktų konkurencingos ir taip galėtų nenutrūkstamai finansuoti svarbią veiklą savo šalyje, ypač mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą. 2009 m. ES investicijos Kinijoje siekė 5,3 mlrd. eurų, o Kinijos investicijos Europos Sąjungoje – tik 0,3 mlrd. eurų⁽²⁾. Kaip komunikate teigiama pagal „dabartinę mokslinių tyrimų TUI ir užimtumo srityse padėtį, nematyti jokio apčiuopiamo neigiamo su ES investicijomis užsienio šalyse susijusio poveikio bendrai užimtumo būklei“⁽³⁾, bet Komisija vis tik pripažįsta, kad „nors bendra padėtis yra teigiama, neigiamo poveikio, žinoma, gali būti konkrečiuose sektoriuose ir geografinėse vietovėse ir (arba) konkrečiais atvejais“. Tai greičiau turėtų poveikio nekvalifikuotiems darbuotojams.

3.3.1 Apskritai, pagrindinėms besiformuojančios rinkos ekonomikos šalims pasauliniuose TUI srautuose tenkanti „santykinė dalis“ pradeda didėti. Europos Sąjunga yra rinkos lyderė tiek TUI Sąjungos viduje, tiek investicijų užsienio šalyse aspektu, – ES bendrovės (pavyzdžiui, *Corus*, *Volvo*) išgyja Indijos ir Kinijos bendrovės, o daug populiarių prekių ženklų, ypač automobilių srityje, pagamina jau veikiančios Europoje JAV ir Japonijos kompanijos.

3.3.2 Toks atvirumas abipusiškoms TUI davė daug naudos Europos Sąjungai, kaip teigiama komunikate, tačiau nutyliama apie galimus strategiškai svarbių Europos įmonių ir bendrovių perėmimus. Žiniasklaidoje buvo svarstoma galimybė sukurti ES organą, turintį galią peržiūrėti ir blokuoti tokius perėmimus. Pavyzdžiui, nepaisant 1989 m. ES draudimo perduoti aukštąsias technologijas, Kinija siekė įsigyti turto (ir vyriausybės obligacijų), pirmiausia valstybės narėse, kurių skolos dydis yra didelis, ir įsigyti pažangiausių technologijų bendrovės. *Bank of England* prognozės rodo, kad Kinijai iki 2050 m. gali priklausyti 40 proc. visų G20 santaupų, palyginti su vos 5 proc., tenkančiais JAV. Tokie klausimai priklauso Kanados investicijų akto taikymo sričiai ir JAV Užsienio investicijų komiteto kompetencijai. Komisija aiškiai ir pagrįstai ketina Europos Sąjungą paversti atvira investicijų aplinka, tačiau Komisijai reikėtų geriau pamąstyti, kaip užtikrinti tokio tikslo įgyvendinimą ir priežiūrą, ir nepamiršti sudėtingo abipusiškumo su trečiosiomis šalimis investicijų srityje klausimo, sykiu vengiant principo „aš tau, tu man“ taikymo.

4. Investicijos – platesnės ES išorės politikos dalis

4.1 Rengiant išsamią ES tarptautinę investicijų politiką būtina apimti daug aspektų. Sprendimai dėl investicijų yra priimami įvertinus rinkos sąlygas; tačiau ne mažiau svarbi yra ir atvira investicijoms aplinka siekiant, kad investuotojai gautų naudos – lanksčios veiklos sąlygos ir laipsniškai naikinami investicijų

⁽¹⁾ 2006 m. rugsėjo 28 d. ETT sprendimas.

⁽²⁾ Komisijos duomenys.

⁽³⁾ 2010 m. konsultacinės bendrovės *Copenhagen Economics* publikacija „ES vykdomų TUI kitose šalyse poveikis“ (angl. 2010 Impact of EU outward FDI).

apribojimai, suteikus pakankamą apsaugą. Apsauga turėtų apimti nuostatas dėl nacionalinio režimo, nešališko ir teisingo režimo ir laisvo lėšų pervedimo. Tai labai svarbu, jeigu ketinama plėsti prekybą, nuo kurios priklauso „mūsų klestėjimas“⁽⁴⁾, su svarbiausiomis trečiosiomis šalimis ir kitomis besiformuojančios rinkos ekonomikos šalimis.

4.2 Investicijų politika buvo vienas iš „Singapūro klausimų“, kuri Europos Sąjunga 1997 m. įrašė į tuo metu dar tik planuojamo Doha derybų raundo PPO darbotvarkę, tačiau vėliau, 2003 m. Kankūne, dėl kompromiso buvo jo atsisakyta. Siekiant būtinai įtraukti ir besivystančias šalis, šis klausimas, dabar jau kaip pagrindinis ES tikslas, buvo įrašytas į Komisijos 2006 m. prekybos komunikatą „Globalioji Europa“, kuriame išvardytos svarbiausios Europos Sąjungos derybos dėl laisvosios prekybos susitarimo. Šis komunikatas yra pagrįstas tokiu principu ir nurodytos šalys ir regionai, tačiau teigiama, kad ateityje gali būti toliau svarstoma daugiašalės iniciatyvos galimybė⁽⁵⁾.

4.3 Kanados, kuri pareiškė pageidavimą į dabar su ES vykstančias derybas ekonomikos ir prekybos klausimais įtraukti investicijų apsaugos klausimą, investuotojų apsaugos standartai yra aukšti, Pasaulio banko „verslo sąlygų palankumo indeksas“ ir investicijų srautai taip pat dideli. Tačiau, išskyrus Singapūrą, daugelio kitų šalių, išvardytų komunikate „Globalioji Europa“ ir šiame komunikate, padėtis kitokia. Pagal Pasaulio banko indeksą Kinija (išskyrus Honkongą) užima 89-ą vietą, Rusija – 120-ą, Brazilija – 129-ą, o Indija – 133-ą iš 183 šalių. Investuotojų apsauga šiose šalyse taip pat menkai įvertinta. Dar reikia daug nuveikti, kad verslui šiose šalyse būtų sudaryta palanki reguliavimo aplinka. Tikslinga pirmenybę teikti deryboms su šalimis, kurių rinkos potencialas stiprus, tačiau užsienio investuotojams reikėtų didesnės apsaugos.

4.3.1 Singapūras ir Indija taip pat paprašė įtraukti investicijų apsaugos skyrių į derybas dėl LPS su Europos Sąjunga. Atskiri „savarankiški“ investicijų susitarimai, kaip siūloma, turėtų būti sudaryti ir su Kinija, ir su Rusija⁽⁶⁾, nes platesnio masto derybos vyksta itin lėtai. Manoma, kad Rusija taip pat suinteresuota tokiais susitarimais. Kinijoje Europos Sąjungos bendrovės ir toliau susiduria su akivaizdžiomis kliūtimis, ypač dėl intelektinės nuosavybės teisių, viešųjų pirkimų ir aukštųjų technologijų. Tačiau Brazilija ryžtingai atsisako investicijų skyrių įtraukti į bet kokius LPS su Mercosur, ir visi susitarimai su šalimis, kaip Venesuela, tiesiog tampa neįgyvendinami.

4.4 Kaip tapo aišku iš LSE atlikto tyrimo⁽⁷⁾, išimtinė kompetencija sustiprintų ES vaidmenį ir tam Komitetas pritaria. Šiame tyrime nurodyta, kad nuo dešimtojo dešimtmečio NAFTA (Šiaurės Amerikos) šalys savo investicijų taisykles nustatė sudarydamos išsamesnius susitarimus, taigi netiesiogiai kenkdamos ES investuotojų interesams (nors į kai kuriuos susitarimus įtrauktos ir neseniai įstojusios valstybės narės). Be to, teigiama, kad vienos bendros ES politikos didesnė derybinė galia turėtų atverti galimybes ES lengviau patekti į svarbiausių trečiųjų šalių rinkas apsaugant investuotojus ir taip padidinant Europos tarptautinį konkurencingumą.

4.4.1 Komitetas pritaria LSE nuomonei, kad Europos Sąjunga turėtų pasinaudoti šia galimybe ir atnaujinti investicijų susitarimus, dėl kurių ji veda derybas. Tačiau ji turėtų remtis šių susitarimų stipriosiomis pusėmis, o ne kopijuoti NAFTA.

5. Investicijų socialiniai ir aplinkos aspektai

5.1 Nepaisant to, daugelis bijo, kad tolesnės derybos dėl investicijų taps vis labiau politizuotos, ypač dėl to, kad SESV 205 straipsnyje pabrėžiama, jog savo veiksmuose tarptautinėje arenoje ES vadovaujasi bendrosiomis nuostatomis, įskaitant demokratijos, teisinės valstybės, žmogaus teisių ir tvaraus ekonominio, socialinio ir aplinkosaugos vystymosi propagavimą. Mes taip nemanome: juk visi šie aspektai yra vienodai svarbūs.

5.2 Neseniai NAFTA sudarytose dvišalėse investicijų sutartyse yra nuostata dėl apsaugos nuo netiesioginės ekspropriacijos, kuri kartais būna numatyta ir valstybių narių DIS. Jeigu šios nuostatos nėra, dažniau kyla pavojus, kad ginčytinus klausimus spręs arbitražas – vargu, ar tai geriausias būdas veikti. Komitetas ypač pasisakytų už tvaraus vystymosi nuostatų ir kitų akivaizdžiai visuomenės labai skirtų reguliavimo priemonių⁽⁸⁾ įtraukimą, ypač tais atvejais, kai kitų tai būtų laikoma būdu didinti kliūtis.

5.3 Kaip jau buvo sakyta, itin palankiai vertiname komunikato nuostatą, kurioje dar kartą užtikrinama, kad ES prekybos ir investicijų politika turi atitikti kitas Europos Sąjungos politikos sritis, įskaitant „aplinkos apsaugos, tinkamų darbo vietų kūrimo, sveikatos ir saugos darbe“ ir plėtros politiką. Reikėtų siekti, kai tik galima, įtraukti investicijų skyrius į platesnio masto ES

⁽⁴⁾ Globalioji Europa, cituojama CESE OL C 211, 2011 8 19, p. 32.

⁽⁵⁾ Komiteto nuomonės dėl daugiašalių ir dvišalių susitarimų išsamiau aptariamą CESE OL C 211, 2011 8 19, p. 32.

⁽⁶⁾ Prekyba, augimas ir pasaulio reikalai, 2.1 skyrius.

⁽⁷⁾ ES požiūris į tarptautinę investicijų politiką po Lisabonos sutarties, tyrimą atliko LSE ir kt., 2010 m.

⁽⁸⁾ Komiteto požiūriai, susiję su tvaraus poveikio vertinimais ir ES prekybos politika, yra išdėstyti CESE OL C 218, 2011 7 23, p. 14.

prekybos derybas. Investicijų apsauga taip pat turėtų būti priežiūros funkcijų, numatytų pilietinei visuomenei, dalis, kai tokiuose susitarimuose būna reikalavimas įsteigti pilietinės visuomenės forumus ⁽⁹⁾.

5.4 Komitetas jau savo pastabose dėl „Globaliosios Europos“ ragino „BLS plius“ standartus įtraukti į būsimus Europos Sąjungos LPS. Tai – 8 kartinės TDO konvencijos ir svarbiausios aplinkos konvencijos. Šių aspektų priežiūra turi būti įtraukta į kiekvieno steigimo pilietinės visuomenės forumo su investicijomis susijusią kompetenciją, visų pirma tam, kad priimančioji šalis turėtų kuo mažiau galimybių kilus ginčams manipuluoti aplinkos ar socialiniais klausimais. Tačiau atkreipiame dėmesį į tai, kad Kanada yra ratifikavusi tik 5 iš šių TDO konvencijų, Korėja – 4, o JAV – tik 2.

5.4.1 Todėl Komitetas palankiai vertina CARIFORUM susitarime (2008 m.) įrašytą aiškų įsipareigojimą nesumažinti aplinkos ar darbo standartų, kad būtų pritrauktos investicijos, ir nuostatą dėl investuotojų elgsenos (72 straipsnis) išlaikyti tokius standartus, vengti korupcinės praktikos ir palaikyti ryšius su vietos bendruomenėmis. Svarbu visapusiškai atsižvelgti į investuotojų įsipareigojimus laikytis tvaraus vystymosi reikalavimų, nes jais siekiama paremti ir išlaikyti bendrą konkurencingumą. Taip pat ir ES investuotojai turi būti apsaugoti nuo vietos konkurentų užsienyje, jeigu tokiems konkurentams taikomi žemesni standartai.

6. Investicijos kaip vystymosi priemonė?

6.1 Manome, kad komunikate nepakankamai išsamiai apsvairstyta viena labai svarbi sritis – kaip ES tarptautinė investicijų politika sąveikaus ir sisies su ES vystymosi programa, ypač kai kalbama apie AKR, mažiausiai išsivysčiusias šalis ir tebevykstančias derybas dėl ekonominės partnerystės susitarimo (EPS). ES požiūris į Afriką labai skiriasi nuo požiūrio į Kiniją. Kinija, ieškodama naujų žaliavų šaltinių ir investavimo kitose šalyse galimybių, sudarė partnerystę kelete Afrikos šalių, ši partnerystė sutelkta į investicinę veiklą, o ne į pagalbą vystymuisi.

6.2 Europos Sąjunga turi skatinti ilgalaikes investicijas besivystančiose šalyse, nes jos ekonomiškai naudingos dėl to, kad kuriamos kokybiškos darbo vietos, infrastruktūra ir perduodamos žinios. Tai turi būti neatsiejama EPS iniciatyvos, kuri pirmiausia skirta vystymuisi, dalis.

6.2.1 Komitetas ⁽¹⁰⁾ jau yra užsiminęs apie būtinybę užtikrinti, kad Afrikos ekonominis vystymasis vyktų „pirmiausia gilinant jos vidaus rinką, kad ji gebėtų vystytis savaimė ir taip padėtų stabilizuoti padėtį žemyne ir užimti tinkamą vietą pasaulio ekonomikoje. Regioninė integracija ir vidaus rinkos vystymasis yra ramsčiai ir tramplynai, padėsiantys Afrikai aktyviai dalyvauti pasaulinėje prekyboje“. Tokia nuostata taikytina ir Europos Sąjungos investicijų politikai.

2011 m. birželio 20 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*

Staffan NILSSON

⁽⁹⁾ Nuostatos dėl pilietinės visuomenės forumų (PVF) buvo įtrauktos į CARIFORUM (EPS) ir Centrinės Amerikos susitarimus (LPS), kad būtų vykdoma susitarimo vykdymo priežiūra, ir į susitarimą su Korėja – kad būtų vykdoma tvaraus vystymosi skyriaus priežiūra.

⁽¹⁰⁾ OL C 317, 2009 12 23, p. 126 ir OL C 255 2010 09 22, p. 1.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2011 m. efektyvaus energijos vartojimo planas“

(COM(2011) 109 galutinis)

(2011/C 318/26)

Pranešėja **Ulla SIRKEINEN**

Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2011 m. kovo 8 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl 2011 m. efektyvaus energijos vartojimo plano

COM(2011) 109 galutinis.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. birželio 22 d. priėmė savo nuomonę.

473-iojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2011 m. liepos 13–14 d. (liepos 14 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę narių balsavus vieningai.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Darydamas išvadas, EESRK:

- pakartoja, jog tvirtai remia efektyvesnio energijos vartojimo tikslą, kuris yra viena svarbiausių strategijos „Europa 2020“ dalių,
- nurodo, kad efektyvus energijos vartojimas ir taupymas daugiausia priklauso nuo piliečių, įmonių ir darbuotojų veiksmų bei jų įpročių keitimo,
- norėtų, kad daugiau dėmesio būtų skirta ilgalaikiam tvariam poveikiui, o ne stengiamasi siekti trumpalaikių laimėjimų,
- pabrėžia, kad energijos taupymas turėtų skatinti ekonomikos vystymąsi, socialinę gerovę ir gyvenimo kokybę,
- akcentuoja valstybių narių atsakomybę ir mano, kad ES turi sukurti bendrą pagrindą,
- pabrėžia, jog svarbu pasirinkti tinkamas priemones, ir yra įsitikinęs, kad savanoriški susitarimai yra naudingi, o privalomų priemonių reikia tada, kai pozityvios paskatos neduoda rezultatų,
- pabrėžia bendros elektros energijos ir šilumos gamybos kaip itin efektyvaus energijos gamybos būdo svarbą,
- nepitaria privalomo bendro efektyvaus energijos vartojimo planinio rodiklio nustatymui, tačiau rekomenduoja sutelkti pastangas, kad būtų pasiekti realūs rezultatai, ir
- pabrėžia, jog būtina užtikrinti finansinę paramą ir investicijas, kad būtų galima išnaudoti didžiulį naujųjų valstybių narių potencialą.

1.2 EESRK rekomenduoja:

— Komisijai dėl Energetikos veiksmų plano:

- išaiškinti rezultatų, gautų taikant efektyvaus energijos vartojimo priemones, vertinimo klausimą,
- geriau paaiškinti prognozuojamo energijos suvartojimo 2020 m. pagrindą,
- stengtis, kad nacionaliniai energijos vartojimo efektyvumo veiksmų planai būtų labiau strateginiai, o rengiant ir vertinant šiuos planus būtų vykdomos viešos konsultacijos,
- tiksliai apibūdinti reikalavimą viešajam sektoriui padvigubinti pastatų renovacijos mastą,
- atlikti išsamų baltųjų sertifikatų tyrimą ir jį paskelbti,
- taikyti tikslingesnes priemones, pritaikytas konkrečioms atvejams, kai neišnaudojamas didžiulis energijos taupymo potencialas, ir kartu užtikrinti, kad kai kuriais konkrečiais atvejais būtų suteikta valstybės pagalba,
- reikalauti prieigos prie elektros energijos, pagamintos bendros šilumos ir elektros energijos gamybos įrenginiuose, padidinant bendros energijos ir šilumos gamybos dalį energijos ir šilumos gamyboje.
- dėl priemonių skatinti keisti įpročius:
  - sutelkti dėmesį į energijos vartotoją,
  - plėsti viešojo sektoriaus vaidmenį, kad energijos vartojimo efektyvumo srityje jis rodytų pavyzdį įmonėms ir namų ūkiams,

- ištirti žmonių įpročius ir tikslingai suskirstyti informavimo ir sąmoningumo ugdymo priemonės pagal įvairias vartotojų grupes,
- užtikrinti, kad vartotojams būtų naudingi jų veiksmai,
- suteikti, kai būtina, atidžiai parinktas veiksmingas paskatas – netgi nedidelės paskatos gali duoti gerų rezultatų,
- siekti, kad tiek statytojai, tiek ir valdžia užtikrintų, kad papildomos investicijos į pastatus atsispindėtų jų vertėje,
- išplėsti ir pritaikyti statybų sektoriaus darbuotojų rengimą ir tolesnį mokymą,
- skatinti viešojo administravimo institucijų mokymą energijos vartojimo efektyvumo srityje, įskaitant žaliuosius viešuosius pirkimus,
- Komisijai reikėtų išnagrinėti problemas ir, jei reikia, peržiūrėti nuostatas dėl pastatų energinio naudingumo sertifikatų ir dėl naujosios prietaisų ekologinio ženklinimo sistemos,
- Komisijai reikėtų įvertinti pažangiųjų skaitiklių paplitimo poveikį energijos vartotojams ir pasiūlyti papildomas priemones realiai naudai gauti,
- toliau taikyti ir plėtoti gerai veikiančias nacionalines ilgalaikes savanoriškų susitarimų sistemas ir jas taikyti taip pat ir viešajame sektoriuje,
- užtikrinti tikrą visų suinteresuotųjų subjektų – piliečių, įmonių ir darbuotojų dalyvavimą.

2. Įžanga

2.1 Efektyvus energijos vartojimas yra esminė strategijos „Europa 2020“ dalis. Juo **prisidedama prie visų trijų pagrindinių energetikos politikos tikslų** – energijos tiekimo saugumo, konkurencingumo ir aplinkosaugos arba kovos su klimato kaita. EESRK visada rėmė efektyvesnio energijos vartojimo tikslą ir daugelyje nuomonių yra pateikęs savo požiūrį į tam skirtas priemones.

2.2 **Šioje nuomonėje aptariamos dvi iniciatyvos.** 2011 m. EESRK nusprendė savo iniciatyva parengti nuomonę dėl efektyvaus energijos vartojimo ir daugiausia dėmesio joje skirti įpročių keitimui ir būdams pasiekti rezultatų. 2011 m. kovo mėn. Komisijai pristatius naują 2011 m. efektyvaus energijos vartojimo planą buvo nuspręsta Komiteto požiūrį šiuo klausimu pateikti toje pačioje nuomonėje.

2.2.1 Taigi, šioje nuomonėje išvados ir rekomendacijos, taip pat 2 skyrius „Įžanga“ ir 4 skyrius „Bendrosios pastabos dėl efektyvaus energijos vartojimo“ yra bendri abiem iniciatyvoms. 3 skyrius „Komunikato dėl 2011 m. efektyvaus energijos vartojimo plano pagrindinės nuostatos“ ir 5 skyrius „Konkrečios pastabos“ skirti komunikatui dėl efektyvaus energijos vartojimo plano, o 6 skyrius „Keisti įpročius skatinančios priemonės“ yra susijęs su Komiteto nuomone savo iniciatyva. Šiame paskutiniame skyriuje visų pirma remiamasi 2011 m. gegužės 18 d. surengto klausymo išvadomis.

2.3 Buvo numatyta, kad 2007 m. bendras **vidaus suvartojimas** (atskaičius naudojimą ne energetinėms reikmėms) sieks 1 842 mln. tonų naftos ekvivalento (Mtne), tai atitiktų 368 Mtne sutaupymo tikslą. Pagal neseniai atliktus skaičiavimus 2020 m. prognozuojamas 1 678 Mtne suvartojimas. Remiantis naujausiais statistiniais duomenimis (2008 m.) ES bendras vidaus energijos suvartojimas siekia 1 685 Mtne.

2.4 Galutinis energijos suvartojimas 2008 m. buvo 1 169 Mtne. 25 proc. šios energijos suvartojo gyvenamųjų namų sektorius, 12 proc. – paslaugų sektorius. Namų ūkiuose 67 proc. energijos suvartojama patalpų šildymui, 15 proc. reikia apšvietimui ir prietaisams, 14 proc. – vandens šildymui ir 4 proc. – maisto gaminiui. Transporto sektoriui tenka 32 proc. energijos suvartojimo, pramonei – 27 proc. ir kitoms reikmėms – 4 proc.

3. Komunikato dėl 2011 m. efektyvaus energijos vartojimo plano pagrindinės nuostatos

3.1 Ankstesnis 2006 m. **Efektyvaus energijos vartojimo veiksmų planas** ir vėlesnės teisinės ir kitos priemonės davė teigiamų rezultatų skatinant efektyvesnį energijos vartojimą. Vis dėlto šios priemonės nebuvo sukurtos tam, kad iki 2020 m. ES pirminės energijos suvartojimas sumažėtų 20 proc. Šis tikslas buvo nustatytas vėliau. Apytikriais skaičiavimais, ES pasieks tik pusę šio siekiamo tikslo.

3.2 Naujasis planas yra strategijos „Europa 2020“ pavyzdinės iniciatyvos „**Tausiai išteklius naudojanti Europa**“ dalis. Tikslas – iki 2020 m. energijos suvartojimą sumažinti 20 proc. Plane pateikiami Komisijos tikslai, kurie dar 2011 m. bus įgyvendinti parengtais teisiniais ir kitais pasiūlymais, pirmiausiai peržiūrint Energetinių paslaugų ir Termofikacijos direktyvas⁽¹⁾.

3.3 **Visiškai įgyvendintos** esamos ir naujos priemonės, Komisijos nuomone, gali sudaryti sąlygas kiekvienam namų ūkiui kasmet sutaupyti iki 1 000 eurų, sukurti iki 2 mln. darbo vietų, 740 mln. tonų kasmet sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų išlakų ir didinti Europos pramonės konkurencingumą.

3.4 Didžiausios **taupymo galimybės** siejamos su pastatais. Plane dėmesys sutelktas į viešųjų ir privačių pastatų renovacijos spartinimą ir pastatuose naudojamų komponentų ir prietaisų energinio naudingumo gerinimą:

- nustatyti privalomą planinį rodiklį padvigubinti viešųjų pastatų renovacijos mastą, kad jie pasiektų 10 proc. efektyviausiai energiją naudojančių pastatų lygį, o nuo 2019 m. visuose naujuose pastatuose turės būti pasiektas beveik nulinės energijos naudingumo lygis;
- remti pirkimus, grindžiamus energinio naudingumo principu, ir remti Merų paktą.

⁽¹⁾ OL L 114, 2006 4 27, p. 64 ir OL L 52, 2004 2 21, p. 50.

3.5 Sumažinti energijos suvartojimą **namų ūkiuose**:

- skatinti centralizuoto šilumos tiekimo ir vėsinimo sistemų naudojimą,
- numatyti teises nuostatas spręsti skirtingų interesų (savininko ir nuomininko) problemą,
- remti mokymo priemonės, kad būtų patenkinta dvigubai didesnė kvalifikuotų renovacijos srities darbuotojų paklausa,
- remti energetikos paslaugų įmones, kad jos galėtų įveikti rinkos kliūtis.

3.6 Pagerinti efektyvų energijos vartojimą **energijos gamybos pramonėje** (kuriai tenka 30 proc. pirminės energijos suvartojimo):

- privalomas reikalavimas naujuose įrenginiuose ir tuose, kurių eksploatacijos leidimas atnaujinamas, pasiekti tokį efektyvaus energijos vartojimo lygį, koks įmanomas naudojant geriausias turimas technologijas (angl. BAT),
- privalomos bendros šilumos ir elektros energijos gamybos sistemos naujiems šiluminės energijos gamybos įrenginiams, kai šildymo arba vėsinimo paklausa yra pakankama ir pirmenybė teikiama prieigai prie elektros energijos, pagamintos bendros šilumos ir elektros energijos gamybos įrenginiuose, skirstymo sistemų,
- nacionalinių tinklų reguliuotojai, priimdami sprendimus ir atlikdami stebėseną, turi geriau atsižvelgti į efektyvų energijos vartojimą,
- visos valstybės narės turėtų sukurti nacionalinę privalomo energijos taupymo programą (baltieji sertifikatai?).

3.7 Naujos priemonės **apdirbamajai pramonei**:

- raginti valstybes nares suteikti MVĮ informaciją ir tinkamas paskatas (mokesčiai, finansavimas),
- privalomas reguliarus energijos vartojimo auditas didelėse įmonėse ir paskatos įdiegti energijos valdymo sistemas,
- ekologinio projektavimo reikalavimai standartinei pramonės įrangai, pavyzdžiui, varikliams, siurbliams, suspausto oro, džiovimo, lydimo, liejimo, distiliavimo įrangai ir krosnims,
- raginti sudaryti savanoriškus susitarimus, grindžiamus aiškiais tikslais, metodika, vertinimu ir stebėseną.

3.8 Komisija toliau skatins naujų efektyvaus energijos vartojimo **technologijų** kūrimą, bandymą ir diegimą.

3.9 Atsakomybė už efektyvaus energijos vartojimo skatinimo **finansavimą** siekiant įveikti rinkos ir reguliavimo kliūtis visų pirma tenka nacionaliniam lygmeniui. Papildydama šio lygmens pastangas efektyvų energijos vartojimą ES remia sanglaudos politikos programomis, Pažangios energetikos Europai programa, finansavimo per tarpininkus priemonėmis, Europos ekonomikos atkūrimo planu ir Bendrąja mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos programa. Rengdama kitą finansinę programą Komisija išanalizuos papildomas galimybes.

3.10 Kalbant apie **vartotojus**, Komisija išnagrinės geriausius sprendimus jų įpročiams keisti ir rengs konsultacijas šiuo klausimu. Be to, Komisija sieks:

- griežtesnių kai kurių buitinių prietaisų energijos suvartojimo standartų,
- sudaryti sąlygas, kad rinkoje būtų paprasčiau diegti efektyvesnius pastatų komponentus, pavyzdžiui, langams arba visoms sistemoms taikyti ekologinio projektavimo ar ženklavimo sistemas,
- užtikrinti, kad sąskaitose ir kt. būtų geriau pateikiama informacija apie energijos suvartojimą, patenkinti reikalavimą, kad iki 2020 m. bent 80 proc. vartotojų turėtų pažangiuosius elektros skaitiklius (su sąlyga, kad ši priemonė bus papildyta palankios ekonominės naudos analize nacionaliniu lygmeniu), ir vystyti naujas pažangias energijos taupymo sistemas (deramai užtikrinant asmens duomenų apsaugą),
- pradėti naudoti energijos suvartojimo etiketes ir standartus, rodančius, kad prietaisus ir pastatus galima prijungti prie pažangiojo elektros energijos tinklo.

3.11 Kalbant apie **transportą**, reikėtų pažymėti, kad nors šiame sektoriuje energijos naudojimas auga sparčiausiai, aptariamame plane šis klausimas nenagrinėjamas, nes laukiama būsimos Baltosios knygos dėl transporto (paskelbta 2011 m. balandį).

3.12 **Nacionaliniai efektyvaus energijos vartojimo planai** turėtų būti išplėsti ir apimti visą energijos grandinę. Ataskaitų teikimas ir stebėseną bus įtraukti į įgyvendinant strategiją „Europa 2020“ atliekamą *ex-ante* politikos koordinavimą – Europos semestrą.

3.13 Komisija kol kas nesiūlo **privalomų nacionalinių tikslų**. 2013 m. ji įvertins raidą, ir jei paaiškės, kad 20 proc. tikslo nepavyks pasiekti, Komisija pasiūlys nustatyti privalomus nacionalinius planinius rodiklius. Šiame plane (kaip pirmiau nurodyta) numatyti planiniai rodikliai keletui sektorių.

4. Bendrosios pastabos dėl efektyvaus energijos vartojimo

4.1 EESRK **džiaugiasi**, kad Komisija po ilgo atidėliojimo pagaliau pateikė naująjį Efektyvaus energijos vartojimo planą. Komitetas pritaria komunikato tikslui, tačiau šioje nuomonėje norėtų pateikti keletą pastabų ir paprašyti paaiškinti kai kuriuos dalykus. EESRK laukia, kada galės pateikti savo išsamią nuomonę dėl pasiūlymų dėl teisėkūros aktų ir kitų pasiūlymų šiam planui įgyvendinti. Efektyvus energijos vartojimas ir taupymas daugiausia priklauso nuo piliečių, įmonių ir darbuotojų, todėl konsultacijos su pilietine visuomene ir jos dalyvavimas yra ypač svarbūs.

4.2 **Dabartinėmis ekonominėmis sąlygomis**, kai viešieji finansai yra riboti, vyrauja aukštas nedarbo lygis ir daug kur stinga pasitikėjimo investuoti, šią užduotį įgyvendinti nebus lengva, nors pasiekti rezultatai galėtų duoti naudos per palyginti trumpą laiką. Svarbiausia užtikrinti išsamų, tvarų ir ilgalaikį efektyvesnio energijos vartojimo siekimą. Jei sieksime greitų rezultatų, jie gali būti netvarūs.

4.3 Siekiant apčiuopiamų rezultatų labai svarbu, **kokios priemonės bus pasirinktos**. Kaip jau kalbėta 2008 m. nuomonėje dėl efektyvaus energijos vartojimo ⁽²⁾, savanoriški susitarimai su nacionaliniais operatoriais yra naudingi, tačiau bet kokie susitarimai turi būti sudaromi taip, kad būtų aišku, jog nepasiekus nustatytų tikslų bus pritaikytos privalomos priemonės. Reguliavimas daugeliu atveju yra reikalingas, tačiau tik tada, kai konkrečios paskatos neduoda rezultatų. Kai tik galima, turi vykti socialinis ir pilietinis dialogas ir reikia stengtis niekieno, o ypač MVĮ, neapkrauti papildoma administracine našta.

4.4 Ypač paradoksali padėtis **naujosiose valstybėse narėse**, kurios turi didžiausią efektyvesnio energijos vartojimo potencialą, tačiau kurių ekonominiai ištekliai yra menkiausi. Šiose šalyse būtina kuo skubiau remontuoti nesandarias centralizuoto šildymo sistemas ir užtikrinti aukštą kokybę statybų ir prietaisų sektoriuose. Valdžia visų labui turi imtis ilgalaikių veiksmų. Turėtų būti geriau naudojami struktūriniai fondai.

4.5 Kai kalbama apie **efektyvų energijos vartojimą ir taupymą**, reikėtų atkreipti dėmesį į keletą pagrindinių aspektų.

4.5.1 **Efektyvus energijos vartojimas reiškia** mažesnes energijos sąnaudas išėigos vienetui. Tai daugiausia galima pasiekti geresnėmis technologijomis. Investicijos į naują technologinį sprendimą duoda ilgalaikį poveikį visą jo gyvavimo trukmę. Labai svarbu ne tik vystyti technologijas, bet ir jas diegti.

4.5.2 Nepaisant efektyvesnio energijos vartojimo, **energijos vartojimas gali augti** net ir ekonomiškai sunkiu laikotarpiu dėl didesnių pajamų, didėjančio namų ūkių, kuriuose gyvenimo standartai aukštesni ir yra daugiau buitinių prietaisų, skaičiaus, dažnesnių kelionių ir kt.

4.5.3 Energijos **taupymas** reiškia energijos vartojimo mažinimą daugiausia keičiant įpročius. Imantis veiksmų tai turi būti pagrindinis tikslas. Kad iš tikrųjų būtų galima pasiekti rezultatų, pokyčiai turi būti ilgalaikiai, tačiau juos labai lengvai gali sunaikinti vadinamasis rikošeto efektas. EESRK pabrėžia, jog būtina geriau ir nuodugniau išnagrinėti žmogaus elgesio motyvus ir modelius. Kas iš tikrųjų gali pastūmėti žmones keisti įpročius? (taip pat žr. 6 skyrių)

4.5.4 Energijos taupymas taip pat gali būti **ekonominės veiklos sumažėjimo**, kurį neseniai patyrėme per finansų krizę, rezultatas. Energijos taupymo skatinimas turėtų skatinti ekonomikos vystymąsi, didinti socialinę gerovę ir gerinti gyvenimo kokybę. Svarbus tikslas – ekonomikos augimą atsieti nuo energijos vartojimo augimo.

4.5.5 Reikia įvertinti, koks yra energijos vartojimo efektyvumo priemonių **sąnaudų** poveikis **vartotojams**, ir šį poveikį sušvelninti siekiant užtikrinti, kad vartotojams netaptų sunkiau naudotis energijos šaltiniais, ir užkirsti kelią dar didesnei energetinei atskirčiai. Nepaprastai svarbu geriau subalansuoti energijos vartojimo efektyvumo sąnaudas ir naudą, neribojant vartotojų galimybes naudotis energijos šaltiniais ir jų universalaus pobūdžio.

4.6 Keblus klausimas yra **rezultatų**, gautų taikant efektyvaus energijos vartojimo priemones, **vertinimas**. Nuostabą kelia tai, kad Komisija to visiškai nemini, nėra užuominos netgi plano poveikio įvertinime. Daugeliu atvejų pačios priemonės ir jų teorinis potencialas yra fiksuojami kaip rezultatai. Tikri agreguoti rezultatai, t. y. numatyto energijos suvartojimo pokyčiai, gaunami gerokai vėliau. Be viso to, statistiniai duomenys gaunami irgi vėliau – naujausi turimi duomenys yra 2008 metų.

4.7 Be to, neaiškus yra **vertinimo**, kad ES iki 2020 m. pasieks pusę siekiamo tikslo, pagrindas. Akivaizdu, kad remiamasi tam tikrais šaltiniais ir skaičiavimais atsižvelgiant į dabartinį ekonomikos nuosmukį. Bet ar tai vidutinis spėjimas, o gal optimistiškiausias ar pesimistiškiausias scenarijus?

4.8 EESRK nuomone, už efektyvų energijos vartojimą ir taupymą daugiausia **atsako valstybės narės**, pirmiausia dėl didžiulio vietos lygmens potencialo, kurį lemia vietos sąlygos ir tradicijos. Komitetas ypač pabrėžia išsamių ir plataus užmojo nacionalinių efektyvaus energijos vartojimo planų svarbą. Komitetas atkreipia dėmesį, kad šie planai turėtų būti labiau strateginiai nei iki šiol ir kad juos rengiant bei vertinant turėtų būti vykdomos viešos konsultacijos. Komitetas pritaria naujiems ataskaitų teikimo ir stebėsenos principams. Valstybės narės neturėtų nusišalinti nuo šios atsakomybės, o Komisija turėtų padėti šią valstybių narių atsakomybę padidinti ir sukurti bendrą pagrindą šiai veiklai.

⁽²⁾ OL C 77, 2009 3 31, p. 54.

4.9 Komitetas pritaria Komisijos požiūriui dėl **ES vaidmens** šioje srityje pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 149 straipsnio 1 dalį. Apibendrinant tai apima: vidaus rinkos išskaičiavimų vengimą, bendrą mechanizmų sistemą paliekant valstybėms narėms galimybę nustatyti konkretų siektiną lygmenį, koordinuojant ES lygiu, keitimosi geriausios praktikos pavyzdžiais platformą ir gebėjimų stiprinimą, finansavimą naudojant ES instrumentus ir ES populiarinimą tarptautiniu lygiu.

4.10 Akivaizdu, kad reikia išnaudoti visą efektyvesnio energijos naudojimo potencialą. Norint pasiekti apčiuopiamų rezultatų per priimtą laikotarpį ir be didelių sąnaudų, taigi ir motyvuoti suinteresuotuosius subjektus, priemonės pirmiausiai turėtų būti nukreiptos į sritis, turinčias **ekonomiškai efektyviausias** ir didžiausias potencialą.

4.11 **Kalbant apie siūlomas priemones**, Komitetas pritaria ekologinio projektavimo ir ženklavimo reikalavimams, tačiau mano, jog pirmiausiai reikia įvertinti naująją ženklavimo sistemą (žr. 6.8 punktą). Komitetas taip pat remia priemones palengvinti išankstinį pastatų remonto ir renovacijos finansavimą. Komitetas taip pat rekomenduoja atliktų analizę tuose sektoriuose, kuriuose ilgalaikiai savanoriški susitarimai gali būti panaudoti veiksmingai.

4.11.1 Visos priemonės turi būti taikomos pakankamai atsižvelgus į jų ekonominį efektyvumą ir skirtingas aplinkybes. Nei namų ūkiams ar pramonės šakoms, nei viešajam sektoriui neturėtų tekti pernelyg didelė našta. Teoriškai dėl aukštesnių energijos kainų ir susijusių sąnaudų sumažėja energijos vartojimas, bet praktiškai dėl to atsiranda energijos nepritekliaus rizika, nes, kaip žinoma, namų ūkių elastingumas kainų atžvilgiu yra mažas. Be to, kyla pavojus pramonės konkurencingumui ir darbo vietoms. Tai, atrodo, yra savaimė suprantama, bet akivaizdu, kad tai reikia pakartoti turint galvoje keletą Komisijos pasiūlymų, kurie aptariamai kitame skyriuje.

4.11.2 Komitetas norėtų pakartoti esąs susirūpinęs dėl kai kurių priemonių poveikio kainai ir galimų padarinių vartotojams. Labai svarbu, kad politika būtų nukreipta į kuo ilgalaikiškesnį ir tvaresnį energijos nepritekliaus problemos sprendimą, t. y. iš esmės patobulintus būsto energijos vartojimo efektyvumo standartus, visų pirma taikomus mažas pajamas turintiems ir socialiai remtiniams namų ūkiams.

4.11.3 Kaip nurodo Komisija, daugelyje valstybių narių taikomos veiksmingos programos, o kai kurios iš jų sėkmingai veikia jau ne vienerius metus ar netgi dešimtmečius. Komiteto nuomone, akivaizdu, kad pirmiausia jas reikėtų tęsti ir tam tikrais atvejais stiprinti, o ne laikyti jas pasenusiomis ir remti tik naujas priemones.

5. Konkrečios pastabos

5.1 Komitetas pritaria tam, kad **viešasis sektorius** turėtų tapti lyderiu ir rodyti įmonėms ir namų ūkiams sektiną pavyzdį.

Tačiau reikalavimas padvigubinti pastatų renovacijos mastą, nepaisant teigiamo poveikio, gali pernelyg apsunkinti sektorių. Be to, reikėtų aiškiau apibrėžti, kas yra „viešasis pastatas“.

5.2 Turi būti remiamos priemonės efektyviam energijos vartojimui ir taupymui **namų ūkiuose** skatinti. 2008 m. ⁽³⁾ EESRK pristatė išsamias rekomendacijas dėl efektyvaus energijos vartojimo pastatuose priemonių, visų pirma dėl mokestinių lengvatų. Komitetas savo ruožtu pakartoja, kad svarbu geriau suprasti žmonių elgesį, kad būtų galima sukurti paskatas, kurios ne visada turi būti ekonominės (taip pat žr. 6.5 ir 6.5.1 punktus).

5.3 Komitetas remia **šilumos ir elektros energijos gamybos** našumo didinimo tikslą, tačiau, jo nuomone, kai kurios iš šilumų priemonių gali būti per griežtos ir neveiksmingos.

5.3.1 Energijos versle turėtų būti pakankamai ekonominių **paskatų komunalinėms įmonėms** investuoti į turimas ir tinkamas naudoti efektyviausiai energiją naudojančias technologijas, tuo išvengiant plataus masto valstybės įsikišimo. Turėtų būti remiamas technologinių laimėjimų, kurie dar nėra subrendę ir yra labai brangūs, pavyzdžiui, tokių, kurių rinkoje realiai dar nėra, tolesnis vystymas dar prieš siūlant juos naudotojams.

5.3.2 Komitetas pabrėžia bendros elektros energijos ir šilumos gamybos kaip itin efektyvaus gamybos būdo svarbą. **Bendra elektros energijos ir šilumos gamyba** sėkmingai ir plačiu mastu vykdoma Europoje, nors išnaudotos ir ne visos galimybės sumažinti sąnaudas. Centralizuoto šildymo ir vėsinimo potencialas Europoje vis dar yra didelis, tačiau įpareigojimai turėtų būti nustatomi atsargiai, nes investicijos į centralizuoto šildymo ir vėsinimo sistemas yra brangios ir tų sistemų negalima atsisakyti per keletą metų. Užtikrinta prieiga prie elektros energijos, pagamintos bendros šilumos ir elektros energijos gamybos įrenginiuose, gali būti labai naudinga priemonė paremti ekonomiškai naudingą centrinių ir decentralizuotų bendros elektros energijos ir šilumos gamybos sistemų plėtimą.

5.4 Komitetas sutinka su Komisija, kad efektyvus energijos vartojimas yra **perspektyvus verslo sektorius**. Tačiau jį vystyti reikėtų didinant paklausą, o ne skatinant pasiūlą. Žinoma, komunalinės įmonės turėtų būti įpareigosotos daug geriau teikti informaciją, įskaitant sąskaitose nurodomą informaciją, nei šiuo metu dažnai pasitaiko. Dar savo nuomonėje dėl Energetikos paslaugų direktyvos ⁽⁴⁾ Komitetas abejojo dėl įpareigojimo komunalinėms įmonėms taupyti energiją nustatymo, nes tai prieštarauja verslo logikai.

5.4.1 **Baltųjų sertifikatų** klausimu Komitetas siūlo Komisijai nuodugniai išnagrinėti esamas sistemas atsižvelgiant jų taikymo rezultatus, taip pat įvertinti tų sistemų bendrą poveikį ir tinkamumą vidaus rinkos ir kitų galiojančių teisės aktų sąlygomis.

⁽³⁾ OL C 162, 2008 6 25, p. 62.

⁽⁴⁾ OL C 120, 2005 5 20, p. 115.

5.5 Komisija pažymi, kad didžiausia pažanga efektyvaus energijos vartojimo srityje (per 20 metų energijos vartojimo intensyvumas sumažėjo 30 proc.) padaryta **apdirbamojoje pramonėje**. Be to, energijai imlioms pramonės šakoms jau taikomos ES lygmens priemonės, pavyzdžiui, Bendrijos šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema. Neaišku, ką Komisija turi galvoje kalbėdama apie didelius energijai imlius sektorius. Ar tai yra stambūs energijos vartotojai, pavyzdžiui, energijai imlios pramonės šakos, ar bet kokia didelė bendrovė? Bet kuriuo atveju Komitetas tvirtai remia Komisijos pasiūlytas priemones efektyvesniam energijos vartojimui MVĮ.

5.5.1 Tobulėjimui ribų nėra, todėl Komitetas papildomai siūlo naudoti ilgalaikius savanoriškus susitarimus. Tam tikrais atvejais galima atrasti ypač didelį nepanaudotą efektyvaus energijos vartojimo potencialą. Jeigu, pavyzdžiui, nedidelis sektoriaus segmentas nepanaudoja savo efektyvaus energijos vartojimo potencialo, tai dar nepateisina naujų privalomų priemonių taikymo visiems sektoriams. Tuos didelio nepanaudoto efektyvaus energijos vartojimo potencialo atvejus reikėtų spręsti tiesiogiai ir selektyviai. Energijos auditas ir valdymo sistemos yra plačiai ir vis dažniau naudojamos. Paprastai jos yra savanoriškuose susitarimuose numatytų išpareigojimų dalis. Todėl svarbu, kad pirmenybė būtų teikiama galimybei suteikti valstybės pagalbą, nes ES taisyklės draudžia teikti pagalbą priemonėms, kurios yra privalomos.

5.5.2 Vertėtų pagalvoti apie galimybę **taikyti ekologinio projektavimo** reikalavimus ir standartinei pramonės įrangai, tačiau neturėtų būti daromos kliūtys nei plačiam individualių sprendimų taikymui, nei novatoriškumui.

5.6 Komitetas pritaria Komisijai, kad yra daug neišnaudotų **informacijos ir ryšių technologijų** galimybių energijai taupyti, pavyzdžiui, pažangiųjų skaitiklių ir daugelio su jais susijusių priemonių taikymo srityje. Tai yra perspektyvi Europos inovacijų sritis ir turėtų būti energingai vystoma bendradarbiaujant su įvairiais susijusiais dalyviais.

5.7 Komitetas jau anksčiau yra pareiškęs savo dvejonį dėl **privalomų bendrų** efektyvaus energijos vartojimo planinių **rodiklių** ir rekomendavęs išnagrinėti galimybes nustatyti sektorinius tikslus kiekvienu konkrečiu atveju. Komitetas palankiai vertina tai, kad Komisija pasirinko šį kelią. Visos pastangos turėtų būti skirtos priemonėms, kurios padėtų pasiekti realių rezultatų.

5.8 Komitetas apgailestauja, kad komunikate nekalbama apie efektyvų energijos vartojimą **paslaugų** srityje, pavyzdžiui, mažmeninės prekybos, laisvalaikio ir sporto srityse, išskyrus su pastatais susijusias paslaugas. Be to, komunikate tik paminėtas, tačiau neplėtojamas efektyvaus energijos vartojimo **išorės matmens** klausimas. Visiškai neseniai Komitetas dviejose nuomonėse pateikė rekomendacijas dėl ES išorės energetikos politikos, įskaitant efektyvumą (EESRK nuomonė dėl ES energetikos politikos išorės dimensijos, OL C 182, 2009 8 4, p. 8 ir nuomonė dėl Energijos tiekimo. Kokios kaimynystės politikos mums reikia, kad Europos Sąjungai būtų užtikrintas energijos tiekimo saugumas?, CESE 541/2011).

6. Keisti įpročius skatinančios priemonės

6.1 Daugelio politinių priemonių efektyviam energijos vartojimui skatinti objektas buvo energijos **pasiūla**, kuri dar labiau akcentuojama naujajame Komisijos plane, skirtingai visai energijos tiekimo grandinei. Remiamas technologijų vystymas, nustatyti būtiniausi eksploatacinių savybių standartai, ženklinimo ir sertifikavimo reikalavimai ir planuojama dar daugiau priemonių ES ir nacionaliniu lygmeniu. Vis dėlto vien to nepakanka pasiekti realiems rezultatams, kadangi labai daug kas priklauso nuo piliečių ir įmonių elgesio. Todėl Komitetas savo iniciatyva nori atkreipti dėmesį į **paklausą** ir praktinę priemonių, kuriomis buvo bandoma pakeisti įpročius, patirtį.

6.1.1 2011 m. gegužės 18 d. Komitetas šiuo tikslu surengė **klausymą**. Programą ir pranešimus galima rasti tinklavietėje ⁽⁵⁾. Šis skyrius yra paremtas minėto klausymo pranešimais ir diskusijomis.

6.2 Esama **didelio** energijos **taupymo** potencialo, kuriam išnaudoti **investicijos netgi nereikalingos**. Namuose, pavyzdžiui, galima paprasčiausiai išjungti šviesą tuščiuose kambariuose, sumažinti patalpos temperatūrą, nepalikti įrenginių budėjimo režimu, rečiau naudotis automobiliu ir vairuoti jį taupant degalus ir kt. Nepriklausomų patikrinimų rezultatai rodo, kad įmonėse, besilaikančiose savanoriškų susitarimų, taikoma daug panašių priemonių.

6.2.1 Pats EESRK yra geras sėkmingai įgyvendintų savanoriškų priemonių pavyzdys. Neseniai atlikto EESRK ir Regionų komiteto pastatų Bendrijos aplinkosaugos vadybos ir audito sistemos (EMAS) patikrinimo rezultatai parodė, kad nuo 2008 m. iki 2010 m. gruodžio elektros suvartojimas sumažėjo 10,6 proc., o dujų – 30,3 proc.

6.3 **Informavimas ir sąmoningumo ugdymas** yra pirmieji žingsniai įgyvendinant šias paprastas priemones, kaip ir kitas priemones, kurioms reikalingos tam tikros investicijos. Greta daugelio kitų įmonių, Danijos komunalinių paslaugų įmonės SEAS-NVE patirtis rodo, kad siekiant efektyvumo informacija turi būti suskirstyta pagal vartotojų vertybes, preferencijas ir poreikius. Tam reikia geriau suprasti žmogaus elgesį ir svarbi priemonė šioje srityje yra elgesio psichologija.

6.3.1 Kad energijos vartotojai galėtų geriau orientuotis didžiuliame informacijos sraute, jiems reikia padėti **palyginti** prietaisų savybes ir priemones. Vienas puikus tokių pastangų pavyzdys yra Pasaulio gamtos fondo (WWF) ir kitų organizacijų tinklavietė *Topten*, kuri apima ir Europos šalis.

6.3.2 „Virsmo miesto“ judėjimas (angl. *Transition Town Movement*) skelbia, kad „nesidomėjimas – ketinimų neturėjimas – ketinimai – pasiruošimas – veiksmas – palaikymas“ yra **piliečių žingsniai** energijos taupymo link. Kad būtų imtasi veiksmų, svarbus yra sąmoningumas, tačiau vien jo nepakanka.

⁽⁵⁾ <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.events-and-activities-energy-efficiency-changing-behaviour>

6.3.3 Remiantis **Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (OECD)** neseniai atliktu tyrimu, pigesnė įranga labiausiai motyvuoja mažinti energijos vartojimą namuose, o praktiškiau pateikta informacija ir tikėjimas ekologiniais privačiais yra mažiau svarbūs.

6.4 Todėl politikai, siekdami rezultatų efektyvaus energijos vartojimo ir taupymo srityse, **neturi pasikliauti vien tik informavimo, sąmoningumo ugdymo priemonėmis** ar ekologiniais politiniais pareiškimais. Vartotojams, kaip ir kitiems energijos vartotojams, tokie veiksmai turi būti naudingi. Mažesnė sąskaita už elektrą yra tikrai naudinga, tačiau tokią sąskaitą norima gauti jau dabar. Kitu atveju, reikalingos paskatos.

6.5 **Ekonominėmis paskatomis** galėtų būti mažesnis PVM, garantijos, tiesioginės subsidijos ir pan. Šios paskatos yra reikalingos, tačiau turėtų būti taikomos labai atsargiai, visų pirma turint galvoje šiuo metu ribotus viešuosius finansus. Pavyzdžiui, reikėtų remti naujausių ir labai brangių technologijų vystymą siekiant sumažinti jų kainą, o ne paskatas vartotojams investuoti į tas technologijas.

6.5.1 ES **struktūrinių fondų** indėlis galėtų būti didesnis ir veiksmingesnis, visų pirma naujose valstybėse narėse, kurios turi didelį potencialą ir kurioms parama labai reikalinga. Komisija turėtų išnagrinėti nedidelio turimų išteklių naudojimo priežastis ir, jei reikia, peržiūrėti finansavimo taisykles. Atrodo, jog daugeliu atvejų ES finansavimo dalis yra pernelyg maža, kad galėtų būti paskata.

6.6 Netgi labai **nedidelės paskatos** gali būti veiksmingos. Gali pakakti laiško su teigiamu įvertinimu ar pripažinimo vietos lygmens konkurse. Socialinis spaudimas bendruomenėje duoda gerų rezultatų. Draugo rekomendacija dažnai gali būti lemiamą. Tokioms paskatomis sustiprinti galėtų būti naudojami socialiniai tinklai. Tokie reiškiniai, vadinamieji postūmiai (angl. *nudges*), turi būti išsamiau išnagrinėti ir išplėtoti.

6.7 **Pastatų sektoriuje** efektyvus energijos vartojimas naujuose pastatuose yra reguliuojamas. Šioje srityje taip pat reikia išspręsti skirtingų paskatų (savininko ar nuomininko) problemą.

6.7.1 Kalbant apie senus **pastatus**, priemonės efektyviam energijos vartojimui didinti taikomos abejojant dėl finansinių investavimo pasekmių. Rezultatai vis dar priklauso nuo elgesio, o investicijų rinkos vertė yra neaiški. Statytojai turėtų pašalinti šias abejones, pavyzdžiui, suteikdami didelio energinio naudingumo garantijas. Valdžia turėtų ne tik imtis sąmoningumo ugdymo priemonių, bet ir laikytis tvirto politinio kurso ir suteikti finansines paskatas.

6.7.2 **Mažas pajamas gaunantiems namų ūkiams** renovacija turėtų būti nemokama ir nefinansuojama iš paskolų, kadangi daugelis mažas pajamas gaunančių namų ūkių nenori arba negali sau leisti imti paskolų. Dažnai ekonomiškai efektyviau renovuoti būstą pagal atskiras gatves ir rajonus.

6.7.3 **Pastatų energinio naudingumo sertifikavimas** yra teigiama priemonė tik teoriškai. Daug problemų kyla praktikoje: pradedant nekvalifikuotais nepriklausomais tikrintojais ir baigiant sertifikatais, kurie neturi realios vertės rinkoje. Tą patį pastatą patikrinę skirtingi tikrintojai gauna labai skirtingus rezultatus. Pastatų energinio naudingumo direktyva, kaip ir su ja susijęs standartas EN 15217, palieka valstybėms narėms galimybę pačioms nuspręsti, koks bus skaičiavimo pagrindas – energijos paklausa ar energijos suvartojimas. Reikia parengti Europos lygmens pastatų energinio naudingumo sertifikatą, paremtą apskaičiuota energijos paklausa, ir persvarstyti standartą EN 15217. Komisija turėtų atidžiai peržiūrėti sertifikavimo reikalavimus ir sistemą ir bent jau pateikti bendrus nepriklausomo tikrinimo kriterijus. Tinkamas sprendimas būtų suderintas energijos suvartojimo pastatuose apskaičiavimo metodas, paremtas standartiniais skirtingų klimato zonų pastatais.

6.7.4 Tiek naujų pastatų statymui, tiek ir senų pastatų atnaujinimui reikalingi **kvalifikuoti** planavimo, projektavimo ir statybos sričių darbuotojai ir tai šiuo metu yra silpna vieta. Reikia neatidėliojant imtis veiksmingų priemonių išplėsti visų susijusių darbuotojų, nuo architektų ir teritorijų planuotojų iki darbininkų, rengimą ir tolesnį mokymą, o mokymo programas pritaikyti prie efektyvaus energijos vartojimo poreikių.

6.8 Ekologinis **buitinių prietaisų ženklavimas** yra labai svarbi vartotojų informavimo priemonė. Ženklavimas davė gerų rezultatų ir ateityje gali jų duoti, nors didžiausias potencialas jau išnaudotas. Vis dėlto atnaujinta sistema sulaukė kritikos. Ji yra nepakankamai aiški ir gali būti klaidingai suprantama (pavyzdžiui, A+ gali būti žymimas didžiausio energinio naudingumo lygmuo). Be to, vartotojai nėra išsamiai išbandę jos dizaino. Komisija turėtų išanalizuoti padėtį ir padaryti reikalingus pakeitimus.

6.9 ES reikalavimus atitinkantys **pažangieji ar nuotolinio valdymo skaitikliai** sparčiai plinta. Tai akivaizdžiai padidina energetikos įmonių našumą. Tačiau nauda namų ūkiams, kurie daugiausia už juos tiesiogiai ar netiesiogiai sumoka, yra neaiški. Pats skaitiklis nieko iš esmės nekeičia. Informacija apie energijos suvartojimą turėtų būti paprasta ir aiškiai pateikta. Šioje srityje yra daug novatoriškų sprendimų arba jie yra kuriami IT sektoriuje. Be to, turėtų būti sudarytos galimybės asmeniui nesunkiai pakeisti energijos vartojimo modelį (pavyzdžiui, kreiptis į energiją tiekiančią įmonę, kad tam tikromis valandomis būtų laikinai nutrauktas tiekimas ir kt.). Šiuo metu Komisija turėtų išnagrinėti pažangiųjų skaitiklių naudojimą valstybėse narėse ir jų poveikį gyventojų įpročiams ir, jei reikia, iš dalies pakeisti esamas nuostatas ar pasiūlyti kitas priemones.

6.10 Kai kuriose valstybėse narėse, pavyzdžiui, Suomijoje, **ilgalaikių savanoriškų susitarimų** naudojimas pramonėje davė teigiamų ir įtikinamų rezultatų. Paprastai su šiomis sistemomis yra susijusios paskatos. Suomijos patirtis rodo, kad taikant labai nedideles paskatas motyvuoja tai, kad dalyviai supranta, jog nesėkmės atveju kaip alternatyva bus taikomas reguliavimas. Kaip rodo neseni pokyčiai Suomijoje, savanoriški susitarimai gali būti veiksminga priemonė ir viešajame sektoriuje. Sektoriniai susitarimai ES lygmeniu davė tam tikrų rezultatų, bet ne visada jie buvo tokie, kokių tikėtasi. Tai nėra priežastis neigiamai vertinti esamus gerai veikiančius nacionalinius ilgalaikius susitarimus.

6.11 Apskritai, reikia, kad energijos vartotojai iš esmės ir nuolat keistų savo įpročius. Svarbiausi dalyviai yra piliečiai, kaip vartotojai, darbuotojai ir rinkėjai. Projektai tik tada bus sėkmingai įgyvendinti, kai **aktyviai dalyvaus visi suinteresuotieji subjektai** – ne tik valdžios institucijos ir įmonės, bet ir profesinės sąjungos ir vartotojai.

2011 m. liepos 14 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*

Staffan NILSSON

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl pavojingų cheminių medžiagų eksporto ir importo (nauja redakcija)

(COM(2011) 245 galutinis – 2011/0105 (COD))

(2011/C 318/27)

Europos Parlamentas, 2011 m. gegužės 10 d., ir Taryba, 2011 m. gegužės 27 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos 192 straipsnio 1 dalimi ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl pavojingų cheminių medžiagų eksporto ir importo (nauja redakcija)

COM(2011) 245 galutinis – 2011/0105 COD.

Kadangi Komitetas pasiūlymo turiniui pritaria ir savo nuostatą dėl pasiūlymo jau išdėstė ankstesnėse nuomonėse CESE 493/2008 fin, priimtoje 2008 m. kovo 12 d. (*), ir CESE 799/2007, priimtoje 2007 m. gegužės 30 d. (**), 473-iojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2011 m. liepos 13–14 d. (2011 m. liepos 13 d. posėdis), 173 nariams balsavus už ir 10 susilaikius, nusprendė pritarti siūlomam dokumentui ir laikytis pozicijos, kurią jis išsakė pirmiau minėtuose dokumentuose.

2011 m. liepos 13 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*

Staffan NILSSON

(*) EESRK nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl medžiagų ir mišinių klasifikavimo, ženklavimo bei pakavimo, OL C 204, 2008 08 09, p. 47.

(**) EESRK nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą dėl pavojingų cheminių medžiagų eksporto ir importo, OL C 175, 2007 07 27, p. 40.

2011/C 318/19	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Žaliosios knygos dėl ES viešųjų pirkimų politikos modernizavimo. Efektyvesnės Europos viešųjų pirkimų rinkos kūrimas (COM(2011) 15 galutinis)	113
2011/C 318/20	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Žaliosios knygos „Iššūkius paversti galimybėmis. Bendros strateginės ES mokslinių tyrimų ir inovacijų finansavimo programos kūrimas“ (COM(2011) 48 galutinis)	121
2011/C 318/21	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Tarybos reglamento (Euratomas), kuriuo apibrėžiamos įmonių, mokslinių tyrimų centrų ir universitetų dalyvavimo vykdant netiesioginius veiksmus pagal 2012–2013 m. Europos atominės energijos bendrijos bendrąją programą ir mokslinių tyrimų rezultatų sklaidos taisyklės (COM(2011) 71 galutinis – 2011/0045 (NLE)) – Tarybos sprendimo dėl 2012–2013 m. Europos atominės energijos bendrijos branduolinių mokslinių tyrimų ir mokymo veiklos bendrosios programos pasiūlymo (COM(2011) 72 galutinis – 2011/0046 (NLE)) – pasiūlymo dėl Tarybos sprendimo dėl netiesioginiais veiksmais vykdytinos specialiosios programos, kuria įgyvendinama 2012–2013 m. Europos atominės energijos bendrijos branduolinių mokslinių tyrimų ir mokymo veiklos bendroji programa (COM(2011) 73 galutinis – 2011/0043 (NLE)) – pasiūlymo dėl Tarybos sprendimo dėl tiesioginiais Jungtinio tyrimų centro veiksmais vykdytinos specialiosios programos, kuria įgyvendinama 2012–2013 m. Europos atominės energijos bendrijos branduolinių mokslinių tyrimų ir mokymo veiklos bendroji programa (COM(2011) 74 galutinis – 2011/0044 (NLE))	127
2011/C 318/22	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl kredito sutarčių dėl gyvenamosios paskirties nuosavybės (COM(2011) 142 galutinis – 2011/0062 (COD))	133
2011/C 318/23	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 521/2008, įsteigiantis Kuro elementų ir vandenilio bendrąją įmonę (COM(2011) 224 galutinis – 2011/0091 (NLE))	139
2011/C 318/24	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Naujų įgūdžių ir darbo vietų darbotvarkė. Europos pastangos kiekvienam suteikti darbą“ (COM(2010) 682 galutinis)	142
2011/C 318/25	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Visapusiškos Europos tarptautinės investicijų politikos kūrimas“ (COM(2010) 343 galutinis)	150
2011/C 318/26	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2011 m. efektyvaus energijos vartojimo planas“ (COM(2011) 109 galutinis)	155
2011/C 318/27	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl pavojingų cheminių medžiagų eksporto ir importo (nauja redakcija) (COM(2011) 245 galutinis – 2011/0105 (COD))	163

2011 m. prenumeratos kainos (be PVM, įskaitant paprastosios siuntos išlaidas)

ES oficialusis leidinys, L ir C serijos, tik spausdintinė versija	22 oficialiosiomis ES kalbomis	1 100 EUR per metus
ES oficialusis leidinys, L ir C serijos, spausdintinė versija ir metinis skaitmeninis diskas	22 oficialiosiomis ES kalbomis	1 200 EUR per metus
ES oficialusis leidinys, L serija, tik spausdintinė versija	22 oficialiosiomis ES kalbomis	770 EUR per metus
ES oficialusis leidinys, L ir C serijos, mėnesinis kaupiamasis skaitmeninis diskas	22 oficialiosiomis ES kalbomis	400 EUR per metus
Oficialiojo leidinio priedas, S serija (Konkursai ir viešieji pirkimai), skaitmeninis diskas, leidžiamas vieną kartą per savaitę	daugiakalbis: 23 oficialiosiomis ES kalbomis	300 EUR per metus
ES oficialusis leidinys, C serija. Konkursai	konkursų kalbomis	50 EUR per metus

Europos Sąjungos oficialųjį leidinį, leidžiamą oficialiosiomis Europos Sąjungos kalbomis, galima prenumeruoti bet kuria iš 22 kalbų. Jį sudaro L (teisės aktai) ir C (informacija ir pranešimai) serijos.

Kiekviena kalba leidžiamas leidinys prenumeruojamas atskirai.

Oficialieji leidiniai airių kalba parduodami atskirai, remiantis 2005 m. birželio 18 d. Oficialiajame leidinyje L 156 paskelbtu Tarybos reglamentu (EB) Nr. 920/2005, nurodančiu, kad Europos Sąjungos institucijos laikinai neįpareigojamos rengti ir skelbti visų aktų airių kalba.

Oficialiojo leidinio priedas (S serija. Konkursai ir viešieji pirkimai) skelbiamas viename daugiakalbiame skaitmeniniame diske visomis 23 oficialiosiomis kalbomis.

Pateikę paprastą prašymą *Europos Sąjungos oficialiojo leidinio* prenumeratoriai gali gauti įvairius Oficialiojo leidinio priedus. Apie priedų išleidimą prenumeratoriai informuojami pranešime skaitytojui, kuris skelbiamas *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje*.

Pardavimas ir prenumerata

Įvairių mokamų leidinių, tokių kaip *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, galima užsiprenumeruoti mūsų pardavimo biuruose. Pardavimo biurų sąrašą galima rasti internete adresu

http://publications.europa.eu/others/agents/index_lt.htm

EUR-Lex (<http://eur-lex.europa.eu>) – tai tiesioginė ir nemokama prieiga prie Europos Sąjungos teisės aktų. Šiame tinklalapyje galima skaityti *Europos Sąjungos oficialųjį leidinį*, susipažinti su sutartimis, teisės aktais, precedentine teise bei parengiamaisiais teisės aktais.

Išsamesnės informacijos apie Europos Sąjungą rasite <http://europa.eu>

Europos Sąjungos leidinių biuras
2985 Liuksemburgas
LIUKSEMBURGAS

LT